Théophile Gautier

DOMNIȘOARA DE MAUPIN

univers

Théophile Gautier

1811-1872

DOMNIŞOARA DE MAUPIN

MADEMOISELLE DE MAUPIN

Coperta de Damian Petrescu

MADEMOISELLE

DE MAUPIN

---

19 DRAWINGS

BY

E. TOUDOUZE

ETCHED

BY

LESUEUR

GEORGE BARRIE & SON

Théophile Gautier

Domnişoara de MAUPIN

Théophile Gautier - *Mademoiselle de Maupin* (1835)
Garnier - Flammarion Paris 1966.

Traducere de Raul Joil
Prefaţă de Tudor Olteanu

În acest e-book au fost introduse imagini create de Edouard Toudouze şi extrase din romanul apărut în două volume în 1897 (colecţia – „Roman Contemporain – Realists”) editat de George Barrie & Son, Philadelphia, U.S.A. Aceste imagini nu apar în cartea apărută la Editura Univers.

Cuprins

INTRODUCERE

Între opera literară şi alunecarea timpului a stat, dintotdeauna, cititorul. Eternitatea artei scrise este, mai înainte de orice, o victorie a lecturii. Caligrafia îmbătrâneşte dar, dincolo de ea, aureola vremii îi conferă universului imaginar un văl, deopotrivă protector şi triumfal. El lasă neputincioasă miopia interpretativă a unor adulatori sau detractori contemporani, calmează animozităţile iscate mai mult de ambiţiile creatorului decât de proporţiile creaţiei, reface transparent devenirea spirituală a omului şi epocii lui, sporindu-i judecăţii substanţa şi purificându-i valoarea. În chip original, romanul *Domnişoara de Maupin* a trecut, de la apariţia sa din 1835 până la definitiva impunere, prin aceleaşi vămi ale lecturilor succesive. Théophile Gautier, poetul însetat de desăvârşirea cuvântului din *Emailuri şi camee,* îi datorează în parte acestei fundamentale opere de tinereţe permanenţa. În acest roman şi în celebra sa prefaţă se întemeiază, dintr-o istovitoare iubire de armonie, un cult al frumosului, origine a vieţii şi a artei. Meditaţie asupra rostului de a exista al frumuseţii, *Domnişoara de Maupin* îşi îndeamnă mereu cititorul să redescopere adâncurile literare, iar prin aceasta Gautier rămâne, ceea ce era pentru Charles Baudelaire, „scriitorul prin excelenţă”.[1]

Théophile Gautier nu aparţine categoriei de creatori neînţeleşi, care aşteaptă dreptatea posterităţii. Nu reclamă injustiţia contemporană, separându-se de elanurile epocii sale, ci iese în întâmpinarea prefacerilor ei spirituale. Gautier nu are nimic din timiditatea unui Stendhal şi nici vocaţia solitudinii. Temperament meridional, cu suflu de agitator, el îşi caută necontenit predecesori, semeni de crez, adepţi. Ca şi opera lui, omul polarizează conştiinţa publică. Admirator al lui Hugo şi romantic înfocat, este dintre aceia care au făcut din premiera lui *Hernani* (25 februarie 1830) o bătălie. Revoltat de falsificarea artei prin academism şi clasicizare forţată, se înscrie în *Le Petit Cénacle;* alături de Gerard de Nerval, Petrus Borel şi mulţi alţii, „visa să sugrume ultimii poeţi tragici şi să incendieze Institutul”.[2] Pentru Gautier, explozia romantică are măreţia Renaşterii, redând artei libertatea originară. Mult mai târziu, în 1867, pe vremea când Baudelaire îşi mărturisise consideraţia iar mişcarea parnasiană îl invoca drept precursor, el

îşi reaminteşte primul asalt şi îşi acordă sieşi, nu fără o uşoară tentă gasconă, un titlu de nobleţe: „am făcut, apoi, toate marile campanii romantice”.[3]

Deşi *Domnişoara de Maupin* nu a avut imediat un succes de librărie iar editorul Eugéne Renduel a încetat brusc să-l mai solicite pe Gautier, opera sa în ansamblu nu s-a retras vreodată în penumbra unui spaţiu de aşteptare. Spirit partizan, Gautier captează la rândul său energiile polemice ale vremii şi le oferă argumente. Neofitul înflăcărat al lui Victor Hugo, cum se defineşte el însuşi, se vede prezidând o nouă orientare literară, desprinderea poeţilor parnasieni din lirismul romantic. Dar influenţa lui nu se limitează la atât ori numai la Franţa. La noi, de pildă, Vasile Pogor, unul din fondatorii Junimii, traduce din Gautier. Când scrie *Avatarii faraonului Tlà,* Eminescu îi cunoaşte *Romanul mumiei* şi povestirile, în special cea intitulată *Avatar.* Înaripat de atitudinile antifilistine din *Les Jeunes-France,* de principiile expuse în *Prefaţa* la *Domnişoara de Maupin,* de sentinţele din *Arta (Emailuri şi camee),* Alexandru Macedonski îl priveşte ca pe o stea polară şi-l proclamă principe al literaturii franceze.[4]

Dar dacă lui Gautier nu i-au lipsit admiratorii, şi poate tocmai de aceea, nu i-au lipsit nici adversarii. În receptarea lui, reacţiile se opun cu violenţă, fecundate în mod egal de pasiune. Gautier a urât indiferenţa, iar prin operă şi idei teoretice a făcut-o imposibilă. Aici se află sursa disputelor în jurul său. După el, existenţa literară este o înrolare, o opţiune entuziastă faţă de istorie şi contemporaneitate. Destinul creator constă în participare; inevitabil, talentul are o genealogie, legându-se de înaintaşi ca şi de treapta unei generaţii. Ideea este formulată cu extremă claritate: „originalitatea nu este decât nota personală adăugată fondului comun pregătit de contemporani sau predecesorii imediaţi”.[5] În felul de a stabili filiaţia şi datele unei vârste literare se concentrează miezul discordiei. Astfel încât, însoţite de patimă, acceptarea şi negarea lui Gautier au dus la deformare. Fireşte, controversele privesc mai cu seamă suportul programatic al operei, dar faptul se răsfrânge şi asupra acesteia. Vina dintâi aparţine celor ce l-au considerat pe Gautier un precursor. Se cunoaşte, a fi precursor nu e tocmai comod şi nici întru totul conform cu revendicările emulilor. De la contururile sale reale, imaginea îi este deplasată şi remodelată pentru ca aceştia să se recunoască pe ei înşişi. Izolat, niciunul din elementele portretului nu este fals, dar sistemul de integrare este altul. Prin fastul decorativ al smalţurilor sale, pentru Gautier poetul este un smălţuitor

(émailleur), el pune o surdină nestăpânitei expansiuni a eului romantic. În această latură, se prevesteşte lirismul obiectiv al parnasienilor. Dar există şi cealaltă faţă a lui Gautier, pe care Baudelaire ştia să o mai vadă: contrapunctul meditativ de descendenţă pur romantică. Într-un alt sens, Macedonski vorbeşte despre unicul „defect” al precursorului francez, acela de a nu fi făcut *artă tendenţioasă,* deşi nu-i ignoră fronda antifilistină, asemănătoare cu a sa. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea însă, dimensiunea protestatară a gestului rămânea uitată sau aproape unanim neglijată. Din comandantul de escadră care lupta împotriva artei mumificate strigând *Vive Victor Hugo!,* din polemistul incendiar, Gautier este redus la un argument împotriva retorismului hugolian şi la poetul care refuză „beţia inimii”. Dar seninătatea şi gratuitatea sunt în opera sa creste, înspumate etern într-o splendoare glacială, ale unei furtunoase mări sufleteşti.

Desigur, între satanismul poemului *Albertus* (1833) şi netulburata sclipire din *Emailuri şi camee* (1852) se aşterne un interval cu schimbări de nuanţe şi mutaţii de accent. Idealurile prime se păstrează, iar cristalizarea personalităţii creatoare nu duce la rupturi, la metamorfoze imprevizibile. „Pentru a spune adevărul, eu nu mi-am schimbat mai deloc ideile, iar vârsta de împlinire încuviinţează admiraţia din tinereţe”, subliniază Gautier.[6] În ochii posterităţii imediate, unitatea operei şi a fundamentelor sale estetice era împinsă într-un plan secund; prima extragerea interesată a unor aspecte sau afirmaţii care, izolate, primeau o alură lozincardă. Oricât de firească, considerarea lor fragmentară ducea la exagerări şi la riposte pe măsură. Ideile lui Gautier erau scoase din contextul afirmării, îngroşarea lor provenea din nevoi polemice. Desprinsă de conjunctura momentului literar şi din vecinătatea operei, concepţia scriitorului era îndepărtată de adevărata-i esenţă iar interpretarea paginilor sale devenea nedrept unilaterală. La originea acestei stări de lucruri stă romanul *Domnişoara de Maupin* şi mai ales a sa *Prefaţă.* Dacă Gautier a fost atât de des citat şi invocat, faptul se datorează în bună parte acestei introduceri teoretice. De aceea, punct de plecare al unor controverse denaturante, *Domnişoara de Maupin* – prefaţă şi roman – este cheia restabilirii armoniei şi exactităţii în înţelegerea lui Gautier, a universului său poetic.

*

Prefaţa se abate de la canoanele obişnuite ale acestui soi de preambul explicativ la o operă de artă. Fără să se preocupe în special de romanul care-

i succede, ea exprimă un punct de vedere mai înalt, asupra literaturii şi artei în general. Unica referinţă directă la roman este plasată abia în final, când speranţele cititorului de a găsi înaintea lecturii o motivaţie lesne acceptabilă sunt definitiv înşelate. Cui ar căuta cu tot dinadinsul o legătură imediată, Gautier îi răspunde: aici se anunţă că „astăzi, şi nu ieri sau mâine, se pune în vânzare admirabilul, inimitabilul, divinul şi mai mult decât divinul roman al foarte celebrului Théophile Gautier, *Domnişoara de Maupin*, pe care Europa, şi chiar şi alte părţi ale lumii, şi Polinezia îl aşteaptă cu atâta nerăbdare de un an şi mai bine”.{7} Autoironia aminteşte de modul lui Rabelais – citit cu patimă de Gautier în vremea studiilor, cu toată interdicţia şi desconsiderarea oficială – de a-şi vesti minunata-i „carte împărătească”. De profunzime, relaţia este vitală în ambele sensuri. Fără prefaţă, romanul şi-ar pierde rădăcinile împlântate într-o etapă de acute frământări spirituale. Prefaţa îi recunoaşte şi precizează geneza teoretică. În absenţa romanului, gândurile lui Gautier ar fi rămas imobilizate, suspendate. Căci *Prefaţa* nu expune sau afirmă atât un program estetic, cât respinge polemic o diversitate de atitudini faţă de artă. Adevăratul său program este implicat în operă; prin negaţiile aşezate în frunte, se curăţă locul construcţiei.

Originalitatea acestei introduceri, incendiară în intenţie şi consecinţe, este confirmată de unele date conjuncturale. Mai întâi, redactarea ei, încheiată în 1834, precede forma definitivă a romanului. Coincidenţele sunt, prin urmare, semnul unor constanţe care ţin de esenţă. În acea vreme, Gautier se afla, ca mai devreme sau mai târziu, în plină campanie preromantică. În numele curentului, se dădea o luptă pentru libertatea de creaţie şi gândire. Ameninţarea venea din partea politicii de oprelişti şi interziceri duse de monarhia din iulie, susţinută de ziarul *le Constitutionnel*. Romantismul era declarat periculos, corupător al gustului şi moravurilor publice. Avea însă de suferit nu numai un Lamennais cu *Paroles d’un Croyant*; se confiscau ediţii din Diderot şi Voltaire. Prefaţa are avantajul că evocă atmosfera specifică momentului literar în care Gautier îşi scria romanul. Stârnită de nedreptate, fantezia polemică a autorului dispune de energiile tinereţii. La douăzeci şi trei de ani, Gautier este mai puţin interesat de coerenţa demonstraţiei, de pondere în alegerea argumentelor sau cuvintelor. Din contră, accentul cade asupra temperaturii verbului, elocvenţei patetice, sarcasmului. Fără îndoială, în linii mari poziţia autorului se va păstra aceeaşi, dar prefaţa din ’34 are cutezanţa irepetabilă a vârstei, plăcerea bravadei.{8}

A socoti *Prefaţa* la *Domnişoara de Maupin* o simplă „improvizaţie”[9], care nu urmăreşte să convingă, ci să placă, să amuze, este însă o exagerare. Pur amuzament era bătălia lui *Hernani?* Gautier improvizează mereu pe baza aceleiaşi teme, încât termenul potrivit este acela de *variaţiune.* Iar subiectul de predilecţie, abordat obsedant de scriitor, este viaţa şi moartea literaturii, existenţa şi inexistenţa frumosului. Caracteristic gândirii lui Gautier este faptul de a judeca literatura ca fenomen, favorizat sau periclitat într-o anumită epocă. Arta nu există pur şi simplu; ea trece printr-o succesiune de moduri diferite de existenţă, cazuri specifice de actualizare a datelor sale esenţiale. Discuţia se mută din domeniul generalităţilor atemporale în cadrul *vieţii literare.* Creaţia şi receptarea aparţin mereu unui moment concret; vie, literatura trebuie să rămână continuu actuală. De aceea, în lumea ei este „mereu azi”[10]. Ignorarea sau defăimarea prezentului literar echivalează cu o tentativă de asasinat. A scrie şi a lupta pentru literatură sunt la Gautier acte care-l solicită intens, deopotrivă urgente şi necesare.

Argumentele sau contraargumentele *Prefeţei* pleacă de la condiţiile imediate. Gautier acceptă armele adversarului. Denigrarea literaturii romantice se făcea pe baza artei clasice şi tablelor sale de legi. Se încerca, pentru a stăvili mersul firesc al creaţiei, o reînviere pe cale artificialii a normelor impuse de marea epocă a lui Ludovic al XIV-lea. Consecinţa era funestă, comentează Gautier, coborându-se literatura la un insuportabil „grad de neînsemnătate şi paloare”[11]. Reacţia sa se desfăşoară pe mai multe planuri. Dacă Boileau limita libertatea fanteziei şi frontiera trasată de el a fost respectată de unii scriitori, exista şi o altă literatură care i-a ignorat principiul, fără ca prin aceasta să i se poată contesta valoarea. Gautier „exhumează” această literatură, scriind în 1834 despre Villon, Théophile de Viau, Saint-Amant, Cyrano de Bergerac, materie din care se va naşte *Les Grotesques.* Gestul nu era izolat; Charles Nodier îl evocase cu câţiva ani mai devreme pe Cyrano, mai târziu Philarète Chasles va publica două studii despre *Victimele lui Boileau* (1839). Într-un alt plan, Gautier îşi manifestă admiraţia pentru epoca lui Ludovic al XIII-lea, când sevele clasicismului nu se pietrificaseră într-o legislaţie a artelor. Ca şi *Căpitanul Fracasse,* romanul *Domnişoara de Maupin* respiră această atmosferă. Dacă există un mare trecut, modelul clasic nu poate fi mărginit la forma lui ultimă, ci merită a-i fi reparcurse cărările spre origini, spre Renaştere şi antichitate. Căci Gautier, chiar şi în anii tinereţii romantice, nu este în sens profund un

anticlasic. Anticlasicismul său, ca şi cel al curentului, este doar o reacţie împotriva exagerărilor şi exclusivismului clasicizant. Credinţa în frumos îi rămâne nestrămutată:

„Reviens, reviens, bel art antique,
De ton Paros étincelant
Couvrir ce squelette gothique;
Dévore-le, bûcher brûlant!”[12]

În *Prefaţă*, Théophile Gautier se concentrează asupra aspectelor fierbinţi ale disputei. Contestând noua literatură, clasicizanţii iniţiaseră o vastă acţiune de „reabilitare a virtuţii”. „Fiecare foileton devine un amvon; fiecare ziarist, un predicator.”[13] Pentru a proteja bunele moravuri, este vânat orice semn de pretinsă impudoare. Printre victimele notorii se numără La Rochefoucauld, Michel Angelo, Voltaire. Orice nuditate picturală sau livrescă este în pericol de a fi acoperită. Frunza de viţă este la ordinea zilei; creştinismul şi neocreştinismul sunt la modă. Un strat gros de ipocrizie îngroapă adevărul. În mod egal, se alterează atât imaginea realităţii cât şi aceea a artei.

Pus într-o situaţie care reeditează conflictul dintre sentimentalii şi libertinii secolului al XVIII-lea, Gautier respinge falsificarea criteriilor. Moralitatea artei sau imoralitatea unui scriitor şi a operei sale nu poate fi judecată în felul acesta. Pentru actele personajelor din tragedii, dacă s-ar merge la consecinţele ultime, Shakespeare şi Corneille ar trebui ghilotinaţi. Premisele şi finalitatea morală a literaturii depind de realitate, căci opera de artă imită realitatea şi nu realitatea este aceea care se conformează artei. Libertinismul lui Crébillon se datorează atmosferei generale din epoca regenţei, este un reflex al unui mod de viaţă. Aşadar, născute din adevăr, „cărţile urmează moravurile şi nu moravurile cărţile”.[14]

Pentru a ilustra ideea, autorul înmulţeşte exemplele, de preferinţă clasice. Alături de Regnier, Rabelais şi Marot, sunt invocaţi La Fontaine şi Molière. Comediile „colosului de bronz” adeveresc definitiv că operele de artă clasică, atât de insistent recomandate spre lectură şi imitaţie, ar fi uşor de socotit imorale, într-o măsură mai mare chiar decât „lucrările noi şi romantice”. Indirectă, pledoaria pentru moralitatea artei romantice utilizează doar nume vechi, consacrate. În apărarea ei, Gautier reduce la absurd argumentele adversarilor. Acuzaţiile referitoare la literatura

momentului sunt extinse asupra întregii istorii literare. Iar extensiunea măreşte raza de acţiune a replicii negatoare. La o exagerare, Gautier răspunde printr-o atitudine similară, de semn contrar. Idealizării puritane i se indică măsura realităţii prin exaltarea viciului. Gestul său coincide cu ceea ce intenţionaseră un Laclos sau un Restif de la Bretonne la sfârşitul veacului al XVIII-lea.

Vehemenţa replicii are însă şi o altă motivaţie. Gautier duce aici o luptă nu numai pentru consfinţirea adevărului despre literatură şi a dreptului său la reînnoire permanentă, ci şi pentru supravieţuirea sa ca artist. În opinia sa, vina principală a crizei literare o poartă critica de toate nuanţele. Criticul, pentru Gautier, este un poet ratat; „Nu te faci critic decât după ce te-ai convins tu însuţi că nu poţi fi poet.”[15]

Sterilitatea îl transformă pe critic într-un eunuc cultural, spectator invidios al poetului înconjurat de muze în paradisul poeziei. Specie de jurnalist ori foiletonist, el are întotdeauna o poză agresivă. Opera sa fundamentală este deprecierea, indiferent pe ce baze. Văzându-şi contestaţi maeştrii, propriile intenţii, ameninţat de descurajare, Gautier se aşază în spatele unui zid, ridicat în graba pricinuită de un atac prematur. Justificat din interior, el rămâne din afară vulnerabil.

Starea de iritare atinge treapta maximă. Din această perspectivă, critica se serveşte doar de pretexte diferite pentru o unică acţiune, lapidarea operelor literare. După cum s-a văzut mai sus, asumarea rolului de protector al virtuţii delimitează *critica pudibondă.* Vigilenţa ei vizează conţinutul moral, iar opera este încriminată pentru că arată realitatea aşa cum este. Nu-i scapă însă nici imaginile – mai ales din literatura medievală şi din imitaţiile ei moderne – şocante prin prea mult roşu şi sânge. În urma sa vine *critica utilitară.* Pretextul este altul, utilitatea operei estetice, dar rezultatul acelaşi. „Societatea suferă, ea e în prada unei mari sfâşieri interioare (traduceţi: nimeni nu vrea să se aboneze la ziarele folositoare). Poetul trebuie să caute pricina acestui rău şi să-l vindece.”[16] Respingând ideile lui Saint-Simon şi Charles Fourier, Gautier consideră că arta nu poate să se substituie unor nevoi materiale. Poezia, căutarea perfecţiunii, corespunde unei necesităţi spirituale şi, numai din acest unghi, este utilă. Foloasele sale nu sunt de acelaşi ordin cu cele ale unei supe, ale unei perechi de cizme, ale unei seringi sau ale „tuturor acestor lucruri esenţialmente civilizatoare”.[17] Dar, ca şi atunci când argumentează moralitatea artei romantice vorbind despre posibila imoralitate a clasicilor, autorul îl lasă pe cititorul său să deducă

necesitatea spirituală a actului de creaţie, negându-i insistent orice utilitate materială.

În demonstraţie, *Prefaţa* preferă argumentelor convingătoare negaţiile şocante. Clădită pe convingerea că poziţiile în luptă sunt ireconciliabile, ea urmăreşte să-şi scandalizeze adversarii. Pentru aceasta, Gautier împrumută mai întâi masca de amoralist. Ca şi la Gide mai târziu, amoralismul reprezintă soluţia de dinamitare a falselor convenţii, a denaturărilor morale. Tot astfel, poza de apostol al gratuităţii artei – atât de des pomenită de posteritate – nu este decât modalitatea de a nega o viziune primitiv utilitaristă. Gratuitatea estetică apare doar în raport cu pretenţia utilităţii materiale. Numai în acest plan arta nu are o utilitate concretă. Dar căutarea frumosului şi a perfecţiunii este necesară umanităţii şi nu-i rămâne indiferentă.

„Nimic din ce-i frumos nu este indispensabil vieţii”[18] lămureşte *Prefaţa* în secvenţa sa conclusivă. Pentru a hotărî dacă arta are o utilitate şi la ce nivel, este luat în discuţie *frumosul*. În natură sau în artă, frumosul, prin trăirea lui, participă la definirea condiţiei umane. Folosul material este exclus; ar putea fi smulse ori suprimate florile, materialiceşte omenirea n-ar suferi din această cauză. Creând obiecte de artă, omul depăşeşte dependenţa faţă de nevoile stricte ale vieţii, ceea ce este superfluu devenindu-i necesar într-un plan superior. Astfel încât, într-o perspectivă globală, superfluitate propriu-zisă nu există. Fără să aibă claritatea Conceptuală a lui Immanuel Kant, Gautier urmează aceeaşi cale a determinării negative a frumosului. La Kant faptul izvora din condiţiile sistemului său critic, la Gautier din motive polemice. Spunând: „Un lucru cu adevărat frumos este acela care nu poate servi la nimic; tot ce este util e urât”[19], scriitorul francez se contrazice în aparenţă. Afirmaţia primă pare răsturnată. Ar rezulta că frumosul nu are nimic util în sine? Categoric nu, şi totuşi e interesant de remarcat că tocmai în această formă ideea a fost atribuită cu sfinţenie lui Gautier de către urmaşii săi de crez. Dar contradicţia este manifestă doar în aparenţă, în *Prefaţa* la *Domnişoara de Maupin* existând semnele exagerării conştiente. Autorul doreşte să-şi sublinieze poziţia teoretică – anume că „principiile utilitariste nu sunt nici pe departe principiile mele”[20] – şi să arate că utilul nu atrage după sine neapărat frumosul, ci acceptă şi urâtul. Din exemplul oferit imediat – „locul cel mai util într-o casă este latrina”[21] – reiasă că utilul este întotdeauna urât atunci când corespunde unei necesităţi fizice, primare.

Determinarea negativă a frumosului, frecventă la începutul secolului al XIX-lea în Europa, nu este lipsită de riscuri, deformările ulterioare ale ideilor din *Prefaţă* fiind o confirmare. „Ea a fost deseori luată în sensul că frumosul, şi odată cu el artele în întregime, ar constitui un lux.”[22] Dar, lipsită de o utilitate măruntă, arta imprimă vieţii umane un sens diferenţial faţă de lumea animală, păstrându-i-l de-a lungul devenirii. Pentru Gautier, sensul dat de artă vieţii stă în cuvântul *perfectibilitate.* Nu este vorba de perfecţiune, ci de o continuă tentaţie şi efort spre aceasta. Privind vârstele umanităţii, el constată permanenta sete de frumos, credinţa nestinsă în putinţa de a sui, oricât de mari ar fi obstacolele firii, spre perfecţiune. În chip fundamental, când Gautier reia sentinţa *artă pentru artă,* el imaginează acest uriaş chin de sine prin care omenirea îşi defineşte destinul creator. Chin de sine, pentru că fără acest *elan prometeic* nu poate fi depăşită stricta utilitate animală. Reluare, pentru că sentinţa nu-i aparţine lui Gautier şi nici *Prefeţei* sale la acest roman. Expresia, se pare, ar fi fost lansată în 1829 de Victor Hugo.[23] Apoi, ea este formulată şi în prefaţa la *Albertus,* doi ani mai înainte. Dar tradiţia preferă să înceapă cu *Prefaţa* la *Domnişoara de Maupin.* Ceea ce nu este lipsit de un oarecare avantaj; văzută de aici, emblema lui Gautier îşi luminează izvoarele, contextul rostirii, sensul pe care mai apoi l-au deformat ucenicii[24].

În 1834, Gautier nutrea o profundă adversitate faţă de „burghezii recalcitranţi” şi faţă de criticii literari oficiali. S-a împotrivit „inamicului filistin”, cum numeşte Baudelaire mediocritatea şi utilitarismul, întreaga viaţă. Pe critici i-a iertat în cele din urmă, transformându-i din imbecili în vizionari: „criticii, aceşti astronomi al căror telescop este întotdeauna îndreptat spre cerul literar şi care veghează când alţii dorm, doar ei zăresc şi notează în cataloagele lor scânteierile mai mult sau mai puţin distincte”[25]. Dar dacă actul critic nu este infailibil, nici actul de creaţie nu este autentic dacă nu reprezintă împlinirea unul îndelungat proces de cizelare. Creatorul se dedică omenirii şi participă la destinul ei prin artă, iar lupta pentru artă Gautier şi-a pretins-o lui însuşi cel dintâi.

*

Romanul are o geneză asemănătoare prefeţei sale. Nu numai pentru că provine din acelaşi moment de creaţie, ci şi pentru că tipărirea lui survine mai devreme decât ar fi dorit-o autorul. Mult mai amplu, proiectul imagina redactarea a două volume masive. Deşi scrie la *Domnişoara de Maupin* încă

din 1833, întreruptă de alte activităţi poetice, încheierea lui întârzie. Romanul a fost predat editorului abia la somaţia acestuia, în 1835 contractul fiind deja expirat. Gautier montează paginile scrise, fără a putea însă elimina unele insuficienţe de construcţie. Ca şi în cazul prefeţei, tăria sa nu stă în geometria ansamblului, ci în dăltuirea minuţioasă a detaliilor.

Întrucât personajul care dă titlul romanului a existat cu adevărat, se aştepta din partea lui Gautier un roman istoric. În primele decenii ale secolului al XIX-lea, numele Madeleinei d'Aubigny, născută în 1673 şi căsătorită cu un nobil Maupin, captivează. Atracţia este provocată de o existenţă pe cât de aventuroasă, pe atât de enigmatică. Celebra Maupin, frumuseţe răpitoare, are o înclinaţie egală spre mânuirea armelor şi spre arta teatrală; travestită în veşminte bărbăteşti devine un duelist invincibil, într-o costumaţie care-i pune în valoare feminitatea seduce publicul operei pariziene. Stârneşte în ambele ipostaze pasiuni şi duşmănii. Condamnată la moarte după ce răpeşte dintr-o mănăstire o tânără aristocrată, refugiată la Bruxelles unde se leagă sufleteşte de Albert de Bavaria, expulzată în Spania, revine în Franţa pentru a se călugări şi a se stinge. Amintirea excepţionalului personaj se păstrează la intersecţia dintre realitate şi ficţiune. Secolul al XVIII-lea confirma posibilitatea unei perfecte travestiri. În primul rând prin viaţa cavalerului d'Éon. Trimis al regelui Franţei la curtea Angliei, domnişoară de onoare în suita Ecaterinei a Rusiei, d'Éon sau d'Eonne, după ipostază, duce o existenţă spectaculoasă. În planul ficţiunii, situaţia este speculată de Louvet de Couvray în romanul său *Iubirile cavalerului de Faublas.* Sugestia de a nara viaţa dublă a doamnei de Maupin îi este oferită lui Gautier de prezentarea în 1833 a unui vodevil despre Sophie Arnould, o altă duelistă în fustă.[26]

Gautier ignoră bogăţia elementelor decorative şi, neavând nicio intenţie evocatoare, nu scrie un roman istoric. *Domnişoara de Maupin* se opreşte asupra aspectelor esenţiale ale poveştii adevărate. Travestirea perfectă îl atrage pe scriitor, permiţându-i să dezvolte spectacolul înşelător al aparenţelor. Insesizabilă, trecerea de la înfăţişarea feminină la contururile masculine indică regimul pur de existenţă al frumosului. Travestirea este la Gautier „maşina” prin care ilustrează frumuseţea originară, dinaintea apariţiei laturilor sale contrare. Totodată, este pretextul şocant pentru o descriere profundă a existenţei umane, în al cărei miez stă relaţia dintre iubire şi frumos. Denunţată, trecerea de la o ipostază la cealaltă a firii arată linia de demarcaţie între perfecţiune şi imperfecţiune, iluzie şi realitate.

Construcţia romanului decurge din aceste premise ideale. Evenimentele narate alcătuiesc povestea a trei cupluri. În ordinea intrării în scenă, primul este cuplul d'Albert – Rosette. Căutând să evadeze din monotonia vieţii şi să alunge vidul interior, cavalerul d'Albert – Gautier era numit de confraţi Albertus, după poemul publicat în 1833 – aşteaptă o aventură. Starea sa sufletească este o alternanţă de dezgust şi de dorinţă violentă. Dorinţa naşte „un minunat castel din cărţi de joc în inimă, un adevărat palat al himerelor, deseori năruit şi reconstruit cu o disperată stăruinţă".[27] Eroul speră să-şi descopere zeiţa, frumuseţea căreia să i se închine din iubire. Căci, în absenţa ei, iubirea se răsfrânge asupra iubirii: „Până acum, nu am iubit nicio femeie, dar am iubit şi iubesc *dragostea*"[28]. Înger sau demon, fecioară sau curtezană, păstoriţă sau prinţesă, aceasta este invocată cu înfrigurare. Solitudinea care amplifică insatisfacţia iubirii nedăruite aparţine atmosferei romantice. Deşi rezol vă provizoriu tensiunea disperării, apariţia Rosettei nu-l înşală pe d'Albert. Libertina Rosette nu este *femeia imaginară*. Îmbrăţişând-o, el tinde spre frumuseţea abstractă, pietrificată în invizibila statuie din sufletul său. Pe această treaptă, iubirea nu distruge luciditatea şi nu consolează.

Pentru a marca distanţa ireductibilă dintre idealitate şi realitate, Gautier apelează la o perspectivă narativă de nuanţă libertină. Privită în oglinda libertină, ratarea sentimentală îşi descoperă adevărata-i dimensiune. Într-un mod asemănător procedează, în veacul anterior, Laclos în *Legături primejdioase* sau Sade în *Justine.* Cu rare excepţii, cum este aceea a lui Duclos cu *Istoria doamnei de Luz,* romancierii libertini din secolul al XVIII-lea preferau naraţiunea la persoana întâi, descrierea din interior a contrastului. Pe urmele acestora, Gautier împrumută vocea lui d'Albert pentru a nara evenimentele petrecute în zona erosului vulgar. Deşi pur ca structură, cavalerul este libertin atunci când joacă sau povesteşte spectacolul chinuitor al insatisfacţiei erotice. Scriitorul intuieşte fundamentul „imoralităţii" programatic acceptate de un Crébillon sau un Restif: refuzul idealizării sentimentale. Afectând impudoarea, d'Albert se arată apt de a vedea adevărul.

Al doilea cuplu este format de Théodore de Sérannes şi Rosette. Prin intermediul său, romancierul comentează cea de a doua variantă a ratării erotice. Odată cu atmosfera, se schimbă perspectiva. Cel care narează este Théodore. Înaintea cavalerului, el inspirase Rosettei marea iubire. Dar dragostea de frumos a Rosettei, neatinse încă de plictisul libertin, este

înşelată din motive misterioase. Nu ştie că Théodore este domnişoara de Maupin. La Gautier faimosul personaj întrupează perfecta puritate. Travestită, eroina evadase din orizontul strâmt al condiţiei feminine, pentru a cunoaşte lumea şi a trăi în numele frumuseţii. Apariţia sa este angelică, îngăduindu-i Rosettei să vadă imaginea perfecţiunii, dar nu să o atingă.

Idealul, „floarea albastră cu inima de aur”[29], este cuprins de simţurile omului abia când d'Albert îl întâlneşte pe Théodore de Sérannes. În Théodore, cavalerul zăreşte, renăscută, himera artei antice, armonia dintre vigoare şi delicateţe, echilibrul formelor între virilitate şi feminitate. Într-o irepetabilă noapte a iubirii supreme, i se arată sub chipul adevărat al domnişoarei de Maupin frumuseţea pe care o bănuia, dar o crezuse intangibilă. Căci, pentru Gautier şi personajul său, frumuseţea nu poate exista decât ca *idealitate reală,* ca „divinitate vizibilă, fericire palpabilă, cer coborât pe pământ”.[30] Dar clipa supremă, când ideea devine sensibilă, nu poate fi oprită. Théodore îşi continuă drumul lăsând, în stilul Juliei din *Noua Eloiză* a lui Jean-Jacques Rousseau, un testament consolator, în care îndeamnă la acceptarea condiţiei pământene: „Iubiţi-vă în amintirea mea, voi care m-aţi iubit şi unul şi altul, şi atunci când mă veţi săruta cu mai multă înfocare, şoptiţi-vă uneori şi numele meu”[31].

Domnişoara de Maupin este un poem dedicat frumuseţii. „Aş putea nota, zice Sainte-Beuve, ca într-o operă, multe arii frumoase sau imnuri.”[32] În viziunea lui Gautier, perfecţiunea nu poate fi atinsă decât în artă, prin iubirea nelimitată a frumosului, destinul eroinei fiind o alegorie a actului de creaţie. Adorând frumosul, autorul transformă natura într-o operă de artă. Soarele la apus aduce cu lustra scenei coborâtă la sfârşitul spectacolului; vegetaţia este sculpturală; chipurile par din Rubens etc. „Cramponându-se de materie”, d'Albert recunoaşte în numele lui Gautier că a dat în artă o mare importanţă picturalităţii. „Reacţie instinctivă”, estetizarea naturii îşi găseşte justificarea în nevoia de armonie. Rostirea cuvintelor, trădând în acest univers o gestică picturală, reprezintă efortul de a cuprinde lumea materială, redându-i neturburatul calm al esenţelor. Simţul proporţiilor îl face pe autorul romanului să desfacă infinitul, oglindă a golului universal, într-o galaxie de smalţuri, scântei de frumuseţe cosmică. Arta ordonează natura şi o umanizează; din întâlnirea lor rezultă frumosul – diamant geometrizat şi încastrat în aur. Smulsă pământului, marmora se supune omului, exprimându-i în eternitate dorinţele de taină. Tăcerea şi inexprimabilul se preschimbă în confesiune şi puterea sugestiei. Ca şi în

Prefaţă, argumentele sunt aşezate într-o turnură intenţionat şocantă: „Înţeleg la perfecţie o statuie, nu înţeleg omul; unde începe viaţa, mă opresc şi mă dau îndărăt înfricoşat de parcă aş fi văzut un cap de meduză. Fenomenul vieţii îmi pricinuieşte o uimire din care nu-mi pot reveni.”

În *Domnişoara de Maupin,* ca pretutindeni la Gautier, existenţa umană nu poate fi înţeleasă în absenţa artei. Viaţa lumii este limpezită într-o viziune arhitecturală. Sub masca lui Théodore, romancierul îşi destăinuie crezul de esenţă romantică, întrucât acceptă legea universală a devenirii, tensiune spre împlinire înscrisă într-o spirală. Ca într-un turn gotic, omul urcă treptele şerpuitoare, urmând circumvoluţiunile ascensiunii. Mai întâi, umbra edificiilor dimprejur fură harul luminii, iar înaintarea pare o coborâre în întuneric. Apoi, prin lucarnele mai înalte pătrunde imaginea panoramică a oraşului, dominată de măreţia domurilor. De pe terasa finală, orizontul este forţat să ajungă spre marginea lumii; distanţele infinite sunt înfrânte de simţurile împreunate, de aici totul fiind „lumină, armonie şi parfum”.

Asemenea lumii, universul romanesc al lui Gautier are drept coloană de susţinere o operă de artă, comedia shakespeareană *Cum vă place.* Mai mult decât în legenda seducătoarei Maupin, în Shakespeare sunt concentrate elementele conflictuale ale romanului: travestirea (putinţă pentru eroina travestită de a urma calea spre adevăr, sursă de eroare pentru celelalte personaje) şi scoaterea măştilor (adeverirea care destramă iluziile, împlinindu-le sau înşelându-le). Ca actori ai lui Shakespeare, d’Albert şi Théodore îşi joacă propria viaţă. În rolul Rosalindei, domnişoara de Maupin se regăseşte pe sine, căci motive similare au făcut-o să împrumute veştmintele bărbăteşti. Travestită, ea se apropie de Orlando (d’Albert) şi o dezamăgeşte pe Phoebé (Rosette). Destinul Rosalindei, împrumutat pe scenă, îi permite lui d’Albert să cucerească clipa fericirii supreme; sub chipul Rosalindei, Théodore redevine domnişoara de Maupin, imaginea vie a feminităţii pure. Datorită prezenţei lui Shakespeare, dubla travestire echivalează cu triumful adevărului. Graţie „teatrului fantastic, extravagant, imposibil”’, Gautier îşi intonează propriul imn al frumuseţii, unde efervescenţa şi ardoarea romantică, în loc să o dărâme, proclamă victoria definitivă a idealului clasic.

Anticlasicismul *Prefaţei* se dovedeşte a fi doar o negaţie provizorie, refuz al clasicismului ca doctrină a închistării. Din contră, pentru Gautier „reîntoarcerea la antichitate, etern tânără”, este semnul unei mereu înnoite primăveri de viaţă clasică[33]. De aici mărturisita-i voluptate din

Domnişoara de Maupin de a proclama că a privit dragostea în lumină antică. Respingând dogma creştină, pentru că a ucis lumea palpabilă sub giulgiul imaterialităţii, la îndemnul revoltei păgâne a trupului său care nu poate accepta supremaţia sufletului, scriitorul îşi defineşte lapidar destinul creator: „Găsesc că pământul e tot atât de frumos ca cerul şi gândesc că virtutea constă în corectarea formei”. Creaţia este o neîncetată luptă pentru perfecţiune – adecvare a formei la idee; în căutarea echilibrului, artistul îşi supune viaţa unui act definitiv de devoţiune faţă de artă.

Alăturate, *Prefaţa* şi romanul îşi oferă reciproc un contrapunct al simţului măsurii. Spiritul polemic al celei dintâi şi continua „pindarizare” a celui de al doilea (termenul este al lui d’Albert) dau fiecare în parte hotarul celeilalte. Tentaţia exagerărilor se frânge, iar aparentele contradicţii sunt risipite. Se poate înţelege din această unitate, mai exact decât oriunde, de ce Gautier, deşi „a vizitat ţările romantismului, nu a iubit în ele exaltarea, dezordinea şi nebunia”{34}. Alura anticlasică a prefeţei şi cea antiromantică a romanului restabilesc, la un nivel ultim, echilibrul râvnit de autorul amândurora. Acceptând arta ca eternitate vie, ca mod de existenţă al perfectibilităţii, Gautier s-a bătut – cu falsul principiu al imobilităţii estetice dar şi cu adepţii dizarmoniei programatice – pentru romantism, pentru clasicism, în cele din urmă, pentru aria autentică. Ridicându-se deasupra adversităţilor momentane, s-a considerat „un om din timpuri homerice”. Era totodată un mod de a-şi afirma conştiinţa valorii, putinţa de a supravieţui timpului prin arta cuvântului.

TUDOR OLTEANU

PREFAŢĂ

Una dintre manifestările cele mai burleşti ale glorioasei epoci în care avem fericirea să trăim este, incontestabil, reabilitarea virtuţii, întreprinsă de toate ziarele de orice culoare ar fi ele, roşii, verzi sau tricolore.

Virtutea este, desigur, ceva foarte respectabil şi nu avem dorinţa, ferească Dumnezeu, să nu-i recunoaştem ce e al ei. Buna şi cuviincioasa doamnă! - Suntem de acord că are ochi destul de strălucitori sub lentilele ochelarilor şi ciorapii nu prea rău întinşi pe picior, că-şi scoate tabacul de prizat din cutioara de aur cu cea mai mare graţie imaginabilă, şi că drăgălaşul ei căţel face reverenţe întocmai ca un maestru de dans. Suntem de acord cu toate astea. Ba vom conveni chiar că, pentru vârsta ei, nu arată prea rău şi îşi poartă anii nici că se poate mai bine. E o bunică foarte agreabilă, dar e o bunică... Şi mi se pare firesc, mai ales când ai douăzeci de ani, să-i preferi vreo fetişcană certată cu morala, dar foarte graţioasă, foarte cochetă, o fată fără fasoane, cu părul puţin ciufulit, purtând o fustă mai mult scurtă decât lungă, cu picioare provocatoare şi ochii la fel, cu obrajii rumeni, surâsul pe buze şi bună ca pâinea caldă. Ziariştii, oricât de monstruos de virtuoşi ar fi, n-ar putea avea altă părere şi, dacă susţin cumva contrariul, e mai mult ca sigur că nu sunt sinceri. Să gândeşti într-un fel şi să scrii în alt fel, asta se întâmplă în fiecare zi, mai ales celor virtuoşi.

Mi-aduc aminte de glumele lansate înainte de revoluţie (vorbesc de revoluţia din iulie) împotriva nefericitului şi feciorelnicului Sosthène de La Rochefoucauld care a lungit rochiile dansatoarelor de la Operă şi a lipit cu mâna lui aristocratică câte un plasture pudic sub buricul tuturor statuilor. Domnul conte Sosthène de La Rochefoucauld este acum depăşit, şi încă depăşit la mare distanţă. Pudoarea a fost mult perfecţionată de atunci, ajungând la nişte rafinamente pe care el nu şi le-ar fi putut închipui.

Eu, care nu obişnuiesc să mă uit la anumite părţi ale statuilor, mă uitam ca şi ceilalţi la frunza de viţă, tăiată cu foarfecele de domnul însărcinat cu artele frumoase, ca la cel mai caraghios lucru din lume. Se pare că nu am avut dreptate, şi că frunza de viţă este una dintre cele mai merituoase instituţii.

Mi s-a spus - şi am refuzat să dau crezare celor spuse, atât de ciudate mi se păreau - că unii oameni, când văd fresca *Judecata de Apoi* a lui Michelangelo, nu se uită la nimic altceva decât la detaliul cu prelaţii libertini, după care îşi acoperă faţa, protestând împotriva jalnicei orori!

De asemenea, oamenii aceştia nu ştiu din romanţa lui Rodrigue decât cupletul şopârlei. Nu există vreo goliciune trupească, într-un tablou sau într-o carte, ca ei să nu se simtă atraşi tocmai acolo, aşa precum porcul e atras de noroi, fără a se sinchisi de florile încântătoare sau de frumoasele fructe aurite răspândite cu prisosinţă în jurul lor.

Mărturisesc că eu nu sunt atât de virtuos. Dacă Dorina, subreta neruşinată, şi-ar etala în faţa mea pieptul ei plinuţ, aţi putea fi sigur că nu am să-mi scot batista din buzunar să-i acopăr sânii ca să nu-i văd. Îi voi privi pieptul, după cum o privesc în obraz şi, dacă e alb şi bine format, îmi va face plăcere. Dar n-am să pipăi rochia Elmirei ca să văd cât e de moale stofa, şi nu o voi înghesui cu sfinţenie la marginea mesei, cum făcea bietul Tartuffe.

Marea prefăcătorie morală care domneşte acum ar fi profund ridicolă dacă n-ar fi şi profund agasantă. Fiecare foileton devine un amvon, fiecare ziarist un predicator, căruia nu-i lipseşte decât tonsura şi guleraşul. E vremea ploilor şi a predicilor, nu te poţi apăra împotriva amândurora decât dacă te plimbi numai în trăsură şi-l reciteşti pe Pantagruel între paharul de vin şi pipă.

O, Isuse, blândul meu Isus! ce dezlănţuire! Ce furie! Cine i-a muşcat? Cine i-a înţepat? Ce dracu i-a apucat de zbiară în halul ăsta, ce le-a făcut bietul viciu că-i poartă atâta vrăjmăşie? viciul care-i atât de bonom, cu care te împaci atât de uşor, care nu pretinde altceva decât să se amuze şi, dacă se poate, să nu-i plictisească pe ceilalţi. Purtaţi-vă cu viciul aşa cum s-a purtat Serre cu jandarmul: îmbrăţişaţi-vă şi terminaţi odată. Credeţi-mă, o să vă simţiţi foarte bine. Doamne Dumnezeule! ce v-aţi face voi, domnilor predicatori, dacă nu ar exista viciul? Chiar de mâine aţi fi sortiţi unei vieţi de cerşetor dacă, începând de astăzi, noi am deveni virtuoşi.

Să presupunem că teatrele s-ar închide astă-seară! Despre ce aţi mai scrie în foiletoanele voastre? Cu ce aţi umple coloanele dacă nu s-ar mai da baluri la Operă, dacă nu s-ar mai scrie romane pe care să le disecaţi, căci balurile, romanele, piesele de teatru sunt deşertăciuni satanice, dacă ar fi să dăm crezare Maicii noastre Biserica. Actriţa s-ar descotorosi atunci de susţinătorul ei şi nu v-ar mai putea răsplăti elogiile. Nimeni nu s-ar mai

abona la ziarele voastre, toată lumea l-ar citi pe sfântul Augustin, s-ar duce la biserică, s-ar închina; poate că ar fi foarte bine să fie aşa, dar, cu siguranţă că voi nu aţi fi în câştig. Dacă toată lumea ar fi virtuoasă, unde aţi mai plasa articolele voastre asupra imoralităţii secolului? Vedeţi dar că şi viciul e bun la ceva.

Dar acuma e la modă să fii virtuos, bun creştin şi toată lumea se poartă ca atare; fiecare pozează în sfântul Ieronim, după cum altădată poza în don Juan: are obrazul gălbejit, parcă ar fi mortificat, poartă părul ca apostolii, umblă cu mâinile împreunate şi ochii în pământ, îşi ia aerul modest al unui om în culmea perfecţiunii, ţine o biblie deschisă pe cămin, un crucifix şi o ramură de merişor sfinţită la pat, nu mai înjură, fumează arareori şi abia de mai mestecă nişte firişoare de tutun. În felul acesta a devenit creştin, vorbeşte de caracterul sfânt al artei, de înalta misiune a artistului, de poezia catolicismului, de Domnul de Lammenais, de pictorii şcolii angelice, de conciliul de la Trent şi de mii de alte lucruri frumoase. Câţiva infuzează în religia lor un pic de republicanism; şi nu sunt cei mai puţin ciudaţi. Îl pun alături pe Robespierre de Isus Cristos într-un mod cât se poate de jovial şi confundă cu o gravitate demnă de elogii *Faptele Apostolilor* cu decretele *sfintei* Convenţii: este epitetul sacramental. Alţii mai adaugă, ca ultim ingredient, câteva idei saint-simoniene; sunt integri şi cinstiţi, cine se mai poate compara cu ei? Nu-i dat ridicolului omenesc să meargă mai departe, - *has ultra metas*[35]… etc. Sunt coloanele lui Hercule ale burlescului.

Creştinismul se bucură de atâta faimă datorată tartuferiei care-l propagă, încât chiar şi neo-creştinismul şi-a câştigat oarecare trecere. Se spune că numărul adepţilor acestuia din urmă se ridică până la unul inclusiv d. Drouineau.

O varietate extrem de curioasă de ziarist moralist propriu-zis este ziaristul în a cărui familie sunt numai femei.

Acesta merge cu susceptibilitatea pudică până la antropofagie sau nu prea departe de ea.

El procedează într-o manieră care, deşi simplă şi uşoară la prima vedere, nu este mai puţin comică şi amuzantă la culme; cred că ar merita să fie lăsată moştenire posterităţii - ultimilor noştri nepoţi, cum ziceau fosilele pretinsului mare secol.

Mai întâi, pentru a te erija în ziarist de o atare speţă, trebuie să-ţi pregăteşti câteva unelte - precum două sau trei femei legitime, câteva mame, cât mai multe surori, un sortiment complet de fete, precum şi

verişoare fără număr. Apoi mai e nevoie de o piesă de teatru sau de un roman oarecare, de o pană, de nişte cerneală, hârtie şi un tipograf. Poate că ar trebui neapărat şi o idee şi câţiva abonaţi; dar te lipseşti şi de idei, făcând apel la înţelepciune şi la banii acţionarilor.

Când ai toate acestea, te poţi instala ca ziarist moralist. Următoarele două reţete, schimbate pe rând şi cu decenţă, sunt de ajuns pentru redactare.

Modele de articole virtuoase
despre o premieră teatrală

„După literatura sângeroasă, literatură despre drojdia societăţii; după morgă şi ocnă, alcov şi lupanar; după zdrenţele pătate de crimă, zdrenţe pătate de desfrâu; după etc. (ţinând seama de necesitate şi de spaţiu se poate continua, pe acest ton de la şase până la cincizeci de rânduri, chiar mai mult) - şi pe bună dreptate. Iată unde duce nesocotirea sfintelor doctrine şi dezmăţul romantic: teatrul a devenit o şcoală de prostituţie unde nu te poţi încumeta să intri împreună cu o femeie pe care o respecţi, decât tremurând. Vii pe chezăşia unui nume ilustru şi eşti obligat să te retragi la actul al treilea cu fiica ta, care te-a însoţit, adânc tulburată şi cu totul descumpănită. Soţia dumitale îşi ascunde roşeaţa sub evantai, sora dumitale, vara dumitale etc.” (Poţi schimba cum vrei gradele de rudenie, să fie însă numai de sex feminin.)

Notă. Unul a mers cu moralitatea până acolo încât a spus: Nu mă voi duce la drama asta împreună cu metresa mea. Pe un asemenea om îl admir şi îl iubesc, îl port în inimă, aşa cum Ludovic al XVIII-lea purta într-a sa toată Franţa; deoarece a avut ideea cea mai măreaţă, cea mai piramidală, cea mai uluitoare, cea mai luxoriană care s-a ivit vreodată în capul unui om, în acest binecuvântat secol al nouăsprezecelea, în care s-au ivit atâtea idei şi atât de năstruşnice.

Metoda de recenzare a unei cărţi este foarte expeditivă şi la îndemâna oricărei minţi.

„Dacă vreţi să citiţi această carte, închideţi-vă cu grijă în casă, nu cumva s-o uitaţi pe masă. Dacă soţia sau fiica dumneavoastră ar deschide-o, ar fi pierdute. Cartea aceasta e periculoasă, cartea aceasta te îndeamnă la vicii. Ar fi avut poate mare succes pe timpul lui Crébillon, în casele de nebuni sau

la supeurile distinse date de ducese; dar acum, când moravurile s-au purificat, acum când mâna poporului a dărâmat edificiul ros de carii al aristocraţiei etc. etc, acum când..., acum când..., trebuie să existe în fiecare operă, o idee, o idee colea morală şi religioasă care... vederi înalte şi profunde, răspunzând necesităţilor umanităţii; căci e o situaţie vrednică de plâns să vezi tineri scriitori sacrificând succesului lucrurile cele mai sfinte, şi folosindu-şi talentul, demn de stimă dealtminteri, pentru descrieri lubrice care ar face să roşească şi un căpitan de dragoni (virginitatea căpitanului de dragoni este, după descoperirea Americii, cea mai frumoasă descoperire ce s-a făcut de o bună bucată de vreme). Romanul, a cărui critică o facem, aminteşte de Thérèse filozoafa, de Felicia, de Cumătrul Mathieu, de Povestirile lui Grécourt.” Ziaristul virtuos e de o vastă erudiţie în materie de romane obscene; aş fi curios să ştiu de ce.

E înspăimântător când te gândeşti că la unele ziare se află mulţi asemenea întreprinzători oneşti care nu au decât aceste două reţete pentru a subzista, ei şi numeroasa lor familie, de care se slujesc.

E vădit că eu sunt personajul cel mai excesiv de imoral ce se poate găsi în Europa şi aiurea; nu văd nimic care să fie mai licenţios în romanele şi comediile de astăzi decât în romanele şi comediile de altădată, şi nu înţeleg deloc de ce urechile domnilor de la ziare au devenit deodată atât de jansenist iritabile.

Nu cred că ziaristul cel mai inocent ar îndrăzni să spună că Pigault-Lebrun, Crébillon - fiul, Louvet, Voisenon, Marmontel şi toţi ceilalţi făcători de romane şi nuvele nu depăşesc în imoralitate - deoarece de imoralitate e vorba - producţiile cele mai deşănţate şi cele mai neruşinate ale domnilor cutare şi cutare, pe care, nu-i numesc, ţinând seama de pudoarea lor.

Ar trebui cea mai vădită rea-credinţă pentru a nu fi de acord cu mine.

Să nu mi se obiecteze că am ales aici nume puţin cunoscute sau rău cunoscute. Dacă nu m-am atins de nume răsunătoare şi monumentale, nu am făcut-o pentru motivul că ele nu ar veni în sprijinul afirmaţiei mele cu marea lor autoritate.

Romanele şi povestirile lui Voltaire nu sunt desigur - în afară de deosebirea de valoare - mult mai apte de a fi oferite ca premii mucoşilor din internate decât povestirile cele mai imorale ale amicului nostru licantropul sau chiar decât povestirile morale ale dulceagului Marmontel.

Ce se poate vedea în comediile marelui Molière? Sfânta instituţie a căsătoriei (stilul catehismului şi al ziaristului) batjocorită şi ridiculizată în fiecare scenă.

Bărbatul este bătrân, urât şi vlăguit; îşi aşază strâmb peruca pe cap, poartă haine demodate, are baston cu mânerul încovoiat, are nasul mânjit de tabac, picioare scurte, pântecul umflat ca un buget. E bâlbâit, nu spune decât prostii; şi face tot atâtea prostii câte spune; nu vede nimic, nu aude nimic; femeia îi e strânsă în braţe chiar sub nasul lui; nu ştie despre ce e vorba: asta durează până ce devine încornorat sadea în ochii săi şi în ochii întregii săli, care-i cât se poate de bine edificată, şi care aplaudă pe rupte.

Mai mult decât toţi aplaudă cei mai însuraţi.

Căsătoria se numeşte la Molière, George Dandin sau Sganarelle.

Adulterul: Damis sau Clitandre; nu există un alt nume mai dulceag şi mai fermecător pentru el.

Adulterinul e întotdeauna tânăr, bine făcut şi cel puţin marchiz. El intră fredonând discret aria cea mai nouă, face un pas sau doi pe scenă, cu o mişcare dintre cele mai hotărâte şi mai triumfătoare din lume; se scarpină în ureche cu unghia roză a degetului cel mic îndoit în mod elegant; îşi trece prin părui blond pieptenele de baga, şi îşi îndreaptă voluminoasele dantele şi panglici. Sacoul şi pantalonii lui bufanţi dispar sub eghileţi şi funde, gulerul e bine croit, mănuşile miros mai frumos decât smirna şi mai tare decât arpagicul; penele au costat un ludovic fiecare fulg.

Cum îi strălucesc ochii şi-i ard obrajii! ce gură zâmbitoare! ce dinţi albi! ce mână catifelată şi bine spălată!

Şi când vorbeşte, n-auzi decât madrigale, fraze curtenitoare, înmiresmate, învăluite în parfumul unui stil preţios şi de o alură dintre cele mai frumoase; a citit romanele la modă şi se pricepe la poezie, e viteaz şi gata oricând să-şi tragă sabia din teacă, risipeşte aurul cu ambele mâini. Astfel încât Angélique, Angès, Isabelle abia se pot stăpâni să nu-i sară de gât, oricât de bine crescute şi de aristocrate ar fi ele; aşa se face că bărbatul este neapărat înşelat în actul al cincilea, şi poate să se socoată fericit dacă asta nu i se întâmplă chiar în actul întâi.

Iată cum e tratată căsătoria de Molière, unul dintre cele mai mari şi mai grave genii care au fost vreodată. Cine îşi închipuie că există ceva mai drastic în rechizitoriile din *Indiana* şi *Valentine?*[36]

Paternitatea este şi mai puţin respectată - dacă e posibil aşa ceva. Uitaţi-vă la Orgon, uitaţi-vă la Géronte, uitaţi-vă la toţi ceilalţi.

Părinţi furaţi de propriii lor fii, bătuţi de valeţi! Cum li se dau pe faţă şi avariţia, şi încăpăţânarea, şi imbecilitatea, fără nicio cruţare! Ce glume! Ce mistificări! Pe bieţii bătrâni care întârzie să moară şi care nu vor să dea banii strânşi de ei, cum îi împinge de umeri în afara vieţii! pe ce ton se vorbeşte de veşnicia părinţilor; ce pledoarii împotriva eredităţii - cu mult mai convingătoare decât toate declamaţiile saint-simoniene!

Tatăl e un căpcăun, un Argus, un temnicer, un tiran, un cineva care nu-i bun decât să întârzie o căsătorie timp de trei acte până la recunoaşterea finală. Tatăl este un soţ caraghios la culme. Niciodată fiul nu-i ridicol în piesele lui Molière; deoarece Molière, ca toţi autorii din toate timpurile, făcea curte tinerei generaţii în dauna celei vechi.

Scapin, şi toţi cei de teapa lui, cu capa lor vărgată după moda napolitană, cu boneta pe o ureche şi cu pana în bătaia vântului, nu sunt ei foarte pioşi, foarte căşti şi foarte demni de a fi canonizaţi? Ocnele sunt pline de oameni de-a dreptul cinstiţi care nu au făcut nici pe sfert din ce-au făcut dumnealor. Sforăriile lui Trialph, în comparaţie cu ale lor sunt nişte găinării mărunte. Iar Lizetele şi Martonele, ce deşucheate mai sunt, Dumnezeule! Femeile de stradă sunt mult mai puţin zvăpăiate şi mai puţin prompte în a-ţi zvârli în obraz răspunsurile cele mai neruşinate. Ce bine se pricep ele să strecoare o scrisorică de dragoste, ce bine ştiu ele să facă pe paznicele în timpul rendez-vous-urilor. Pe cinstea mea că fetele astea sunt cât se poate de preţioase, de îndatoritoare, şi ce sfetnice bune mai sunt!

O sumedenie de tipuri fermecătoare se agită, umblă încolo şi încoace de-a lungul acestor comedii şi a acestor piese cu intrigi încâlcite. Tutori păcăliţi, bărbaţi încornoraţi, subrete dezmăţate, valeţi pişicheri, domnişoare nebune de amor, feciori desfrânaţi, soţii adulterine; oare nu-s aceştia preferabili frumoşilor noştri tineri melancolici şi bietelor femei subjugate şi pasionate din dramele şi romanele „făcătorilor” noştri la modă?

Şi toate acestea fără lovituri finale de pumnal, fără ceaşca obligatorie de otravă; deznodămintele sunt tot atât de fericite ca şi deznodămintele din poveştile cu zâne; toată lumea – până şi bărbatul – e cât se poate de mulţumită. La Molière, virtuoşii sunt totdeauna făcuţi de ruşine şi snopiţi în bătaie; ei sunt acei care poartă coarne şi care-i întind fundul lui Mascarillo[37]; morala abia dacă apare o singură dată, la sfârşitul piesei, personificată într-un mod puţin cam burghez de către Loyal[38].

Tot ce am spus până acum nu-i menit să ştirbească prin nimic piedestalul lui Molière; nu suntem atât de nebuni încât să ne apucăm să zdruncinăm cu

slabele noastre mâini colosul acesta de bronz; vrem numai să demonstrăm pioşilor foiletonişti, pe care îi sperie operele noi şi romantice, că vechii clasici, a căror citire şi imitare ei o recomandă în fiecare zi, îi întrec cu mult în uşurătate şi imoralitate.

Am putea lesne pune alăturea de Molière pe Marivaux şi pe La Fontaine, aceste două expresii atât de opuse ale spiritului francez, pe Régnier, şi pe Rabelais, pe Marot şi pe mulţi alţii. Dar intenţia noastră nu este de a face aici, unde vorbim de morală, un curs de literatură pentru uzul fecioarelor care citesc foiletoane.

Mi se pare că nu ar trebui să se facă atâta tapaj pentru o nimica toată. Din fericire, nu mai suntem pe vremea blondei Eve şi nu putem, de bună seamă, să fim atât de primitivi şi atât de patriarhali ca acei din arca lui Noe. Nu suntem nişte fetiţe care se pregătesc pentru prima comuniune; şi când ne jucăm de-a coşuleţul, nu răspundem *tartă cu cremă*.[39] În naivitatea noastră se strecoară destulă ştiinţă, şi de multă vreme virginitatea noastră a început să cutreiere oraşul; sunt unele lucruri pe care nu le putem avea de două ori în viaţă, căci orice am face, după ce le-am pierdut odată, nu le vom mai redobândi nicicând: nu există nimic pe lume care să ne părăsească atât de repede ca virginitatea şi care să zboare mai iute decât iluzia, când s-au hotărât s-o pornească la drum.

La urma urmei, poate că nu-i chiar atât de rău, iar cunoaşterea tuturor lucrurilor e preferabilă necunoaşterii tuturor lucrurilor. E o problemă pe care las s-o dezbată alţii mai pricepuţi decât mine. Fapt cert este că lumea a trecut de faza în care putea face pe modesta şi pe pudica şi cred că e prea baborniţă acum spre a mai face pe copila şi pe candida, fără a deveni ridicolă.

De la căsătoria ei cu civilizaţia, societatea şi-a pierdut dreptul de a fi ingenuă şi pudibondă. Mai există o anumită roşeaţă care este încă de rigoare când mireasa intră în culcuş, dar care nu mai are niciun rost a doua zi; tânăra femeie nu-şi mai aminteşte cum a fost când era fecioară, iar dacă îşi aminteşte, e un lucru foarte indecent şi care compromite grav reputaţia bărbatului.

Când citesc întâmplător una din acele frumoase predici care au înlocuit în foile publice critica literară, mă apucă uneori profunde remuşcări şi profunde temeri, pe mine care am pe conştiinţă doar câteva mărunte glume, puţin cam prea piperate, aşa cum numai un tânăr înfocat şi foarte repezit ar avea să şi le reproşeze.

Alături de vreun nou Bossuet din Café de Paris, ori de un Bourdaloue din balconul Operei sau de un Caton plătit cu rândul, care mustră cu atâta asprime secolul nostru, eu mă simt cel mai îngrozitor criminal care a mânjit cândva scoarţa pământului; şi totuşi, Dumnezeu mi-e martor, înşirarea pe hârtie a păcatelor mele, atât cele capitale cât şi cele mai uşoare, la care se adaugă albiturile şi durşusurile de rigoare, abia ar putea ajunge mulţumită celui mai abil editor să alcătuiască un volum sau două în 8°, care să apară zilnic, ceea ce e prea puţin pentru cineva care nu are pretenţia de a ajunge pe lumea cealaltă în rai, şi de a câştiga premiul Montyon[40] sau de a fi o fecioară virtuoasă pe lumea asta.

Apoi, când mă gândesc că i-am găsit beţi sub masă, şi mai ştiu eu unde, pe mulţi din aceşti cerberi ai virtuţii, mă întorc la părerea mai bună pe care o aveam despre mine, şi socotesc că, în pofida tuturor defectelor pe care le-aş putea avea, ei au unul care este în ochii mei cel mai mare şi cel mai grav dintre toate: mă refer la ipocrizie.

Căutând mai bine, s-ar găsi poate şi un alt mic viciu de adăugat: dar acesta e atât de hidos că, drept să vă spun, abia îndrăznesc să-i zic pe nume. Apropiaţi-vă şi am să vi-l şoptesc la ureche: invidia.

Invidia, şi nu altceva.

Ea se târăşte şi şerpuieşte de-a lungul tuturor acestor paterne predici: oricât s-ar strădui să se ascundă, i se văd din când în când printre metaforele şi figurile retorice licărindu-i ochii în capul mic şi turtit, de viperă; o poţi surprinde lingându-şi cu limba despicată buzele înverzite de venin, o poţi auzi şuierând încetişor la umbra unui epitet perfid.

Ştiu că ar fi din partea mea o insuportabilă şi prostească înfumurare să pretind că sunt de invidiat, ştiu că aş provoca aproape tot atâta dezgust ca unul din acei „excentrici” de pe vremea Directoratului, care se lăudau cu norocul lor. Nu sunt atât de fanfaron să-mi închipui că există inşi care mă duşmănesc şi mă invidiază; nu-i dat oricui să se bucure de o asemenea fericire, şi probabil că nici eu nu voi avea parte de ea încă multă vreme, aşa încât voi vorbi liber şi fără niciun gând ascuns, ca unul ce sunt foarte dezinteresat în această privinţă.

Un lucru, sigur şi uşor de demonstrat acelora care s-ar putea îndoi, este antipatia naturală a criticului faţă de poet – adică a aceluia care nu face nimic faţă de acela care face ceva – a viespei faţă de albină, a calului jugănit faţă de armăsar.

Nu te faci critic decât după ce te-ai convins tu însuţi că nu poţi fi poet. Înainte de a te resemna la tristul rol de a ţine paltoanele şi de a marca loviturile ca un băiat de biliard sau unul care serveşte mingea, multă vreme ai făcut curte muzei, ai încercat s-o deflorezi; dar nu ai avut destulă vigoare pentru asta, ţi-ai pierdut răsuflarea şi ai căzut, palid şi istovit, la piciorul sfântului munte.

Înţeleg ura ta. E dureros să vezi pe un altul aşezându-se la masa banchetului la care tu nu ai fost poftit şi culcându-se cu o femeie care te-a refuzat pe tine. Îl plâng din inimă pe bietul eunuc obligat să asiste la zbenguielile stăpânului său.

El e admis în ascunzişurile cele mai secrete ale haremului; conduce cadânele la baie; vede lucind în apa argintie a marilor bazine frumoasele trupuri şiroind de perle, mai lucioase decât agatele; cele mai discrete frumuseţi îi apar fără niciun văl. Prezenţa lui nu stinghereşte. E un eunuc. Sultanul îşi mângâie favorita şi o sărută pe gura-i ca o rodie, în faţa lui. E, într-adevăr, pus într-o situaţie cât se poate de falsă, şi trebuie să se simtă desigur foarte încurcat, neştiind cum să se poarte.

În aceeaşi situaţie se află şi criticul care-l vede pe poet plimbându-se în grădina poeziei cu cele nouă frumoase cadâne, şi lăfăindu-se într-o dulce lene la umbra laurilor verzi. Cu greu se stăpâneşte să nu ridice o piatră de pe drum şi să i-o arunce în cap; cu ce sete l-ar nimeri, dincolo de zidul verde unde se află, dacă ar fi destul de îndemânatic.

Criticul care nu a creat nimic e un laş; e întocmai ca acel abate care face curte soţiei unui laic: acesta din urmă nu se poate răzbuna în acelaşi fel şi nici nu se poate bate cu el.

Îmi închipui că ar fi o poveste cel puţin tot atât de ciudată ca aceea a lui Teglathphalasar[41] sau a lui Gemmagog – care a inventat pantofii cu vârful îndoit în sus – povestea diferitelor maniere de a deprecia o operă începând de la o lună de la apariţia ei până în zilele noastre.

Ar fi material pentru cincisprezece sau şaisprezece volume in-folio; dar mi-e milă de cititori, şi mă mărginesc la câteva rânduri; pentru fapta mea bună, pretind o recunoştinţă mai mult decât eternă. Cândva, într-o epocă foarte depărtată, care se pierde în noaptea timpurilor, sunt taman trei săptămâni de atunci, înflorea romanul tip evul mediu, mai ales la Paris şi la periferia lui. Era la mare cinste tunica împodobită cu armoarii; pieptănătura în formă de con a femeilor nu era nici ea dispreţuită, foarte apreciat era pantalonul cu un crac de un fel şi al doilea de alt fel; pumnalul era nepreţuit;

pantoful cu vârful îndoit în sus era adorat ca un fetiş. Nu existau decât ogive, turnuleţe, colonete, vitralii colorate, catedrale şi cetăţui: nu existau decât tinere nobile şi gentilomi, paji şi valeţi, cerşetori (de breaslă) şi oşteni, cavaleri galanţi şi castelani feroci; – lucruri desigur mai nevinovate decât jocurile cele mai nevinovate, care nu făceau rău nimănui.

Criticul nu aşteptase un al doilea roman pentru a începe acţiunea lui de ponegrire; de la primul care apăruse, se înfăşurase în târsâna lui din păr de cămilă, îşi turnase un hârdău de cenuşă în cap, şi luându-şi glasul lui tânguitor, începuse să ţipe:

— Iar evul mediu, mereu evul mediu! Cine are să mă scape de evul mediu, de acest ev mediu care nici măcar nu-i evul mediu? Ev mediu de mucava şi de lut ars, care n-are nimic din evul mediu decât numele. Ah! Baronii de fier, cu armura lor de fier, cu inima lor de fier, în pieptul lor de fier! Ah! Catedralele cu ornamentele lor în formă de trandafiri deschişi, cu vitraliile lor înflorite, cu horbotele lor de granit, cu treflele lor decupate, cu coama zidurilor crestată ca un fierăstrău, cu patrafirul lor de piatră dantelată ca un văl de mireasă, cu lumânările, cu cântările, cu preoţii lor în odăjdii sclipitoare; cu credincioşii lor îngenuncheaţi, cu orga lor care murmură şi cu îngerii lor care plutesc şi bat din aripi sub bolţi! – cum mi-au denaturat evul mediu, evul meu mediu atât de subtil, atât de nuanţat! cum l-au făcut să dispară sub grosolana lor văruială, ce spoială ţipătoare! O! Zugravi nepricepuţi, care vă închipuiţi că ştiţi să combinaţi culorile, dacă zvârliţi roşul pe albastru, albul pe negru şi verdele pe galben, voi nu aţi văzut din evul mediu decât scoarţa, voi nu aţi ghicit sufletul evului mediu; sub învelişul în care aţi îmbrăcat fantomele voastre nu circulă sânge, sub platoşele voastre de „oţel nu bate nicio inimă, în pantalonii voştri de tricou nu se găsesc picioare, sub rochiile voastre cu steme nu există nici pântece, nici piept, sunt veşminte care au forma unor oameni, asta-i tot. Prin urmare, jos cu evul mediu aşa cum l-au încropit „făcătorii” (a fost lansat cuvântul cel mare: *făcătorii)!* Evul mediu nu ne mai zice nimic acum, vrem altceva.

Şi publicul, văzând că foiletoniştii latră la evul mediu, îndrăgi bietul ev mediu, pe care aceştia pretindeau că l-au dat gata dintr-o singură lovitură. Evul mediu se infiltra în toate – sprijinit fiind de piedicele puse de ziare – în drame, în melodrame, în romanţe, în nuvele, în poezii; existau până şi vodeviluri tip evul mediu, iar Momus fredona mereu refrenuri feudale.

Alături de romanul tip evul mediu, înflorea romanul-stârv, gen de roman foarte plăcut, consumat în mari cantităţi de cuconiţele nervoase şi

bucătăresele blazate.

Foiletoniştii au sosit imediat, atraşi de miros, cum sunt atraşi corbii de măruntaiele vânatului aruncat la câini, au ciopârţit cu ciocul penei lor de gâscă bietul gen de roman, l-au distrus cu răutate – era un roman care nu voia altceva decât să prospere şi să putrezească în tihnă pe rafturile unsuroase ale bibliotecilor. Câte n-au spus? Câte n-au scris? Literatură de morgă şi de ocnă, coşmar de gâde, halucinaţii de măcelar beat şi de poliţai sadic în plină criză! Dădeau uşurel a se înţelege că autorii erau nişte asasini şi nişte vampiri, că au dobândit urâtul obicei de a-şi ucide tata şi mama; că beau sânge din cranii, că folosesc tibia drept furculiţă şi taie pâinea cu un cuţit de ghilotină.

Şi totuşi, ştiau mai bine decât oricine, deoarece luaseră de multe ori masa cu ei, că autorii acestor încântătoare măceluri erau nişte băieţi de familie bună, oameni de treabă, foarte blajini, agreabili în societate, că purtau mănuşi albe, că erau miopi, pentru că aşa era şic, că le plăcea infinit mai mult *beef-steak*-ul decât cotlete de om, şi că beau regulat vin de Bordeaux şi nu sânge de fată sau de copil nou-născut. Deoarece văzuseră şi pipăiseră manuscrisele, ştiau cât se poate de bine că autorii folosiseră cerneală de cea mai bună calitate, hârtie englezească, şi nu sânge de om ghilotinat şi nici piele de creştin jupuit de viu.

Dar, orice ar fi spus ei, orice ar fi făcut, trăiam în secolul stârvului, secol căruia îi plăcea mai mult osuarul decât budoarul; cititorul nu se lăsa prins decât cu un cârlig de care se afla agăţat drept momeală un mic cadavru pe cale de a se învineţi. Lucru uşor de înţeles, dacă puneţi un trandafir în vârful undiţei, staţi atât încât păianjenul are timp să-şi ţească pânza în îndoitura cotului vostru, şi nu veţi prinde nici cea mai măruntă plevuşcă; agăţaţi un vierme sau o bucăţică de brânză alterată, şi vor zbughi din apă crapi, bibani, anghile ca să înhaţe hrana. Nu există o prea mare deosebire între oameni şi peşti, pe cât s-ar crede.

S-ar fi zis că ziariştii au devenit quakeri, brahmani, sau pitagoricieni, sau tauri, într-atât îi apucase o subită oroare de roşu şi de sânge. Niciodată nu fuseseră văzuţi atât de leşinaţi, atât de gelatinoşi – parcă erau smântână şi zer. Nu admiteau decât două culori, albastrul ceresc şi verdele mărului. Trandafiriul era numai tolerat, şi dacă publicul ar fi vrut să le intre în voie, l-ar fi dus să pască spanac pe malurile râului Lignon, cot la cot cu oile păstoriţei Amaryllis. Îşi schimbaseră fracul negru cu vesta de turturică a lui Céladon sau Silvandru, agăţaseră în jurul penelor lor de gâscă coroniţe de

trandafiri şi panglicuţe – în chip de cârjă pastorală. Umblau cu părul răvăşit, ca nişte copii, îşi refăcuseră virginitatea după reţeta lui Marion Delorme, ceea ce le-a reuşit tot atât de bine ca şi ei.

Aplicau literaturii porunca decalogului:

Să nu ucizi!

Nu-ţi mai puteai permite cel mai neînsemnat omor dramatic, şi actul al cincilea devenise imposibil.

Socoteau că pumnalul este excesiv, otrava monstruoasă, toporul incalificabil. Ar fi vrut ca eroii dramatici să trăiască până la vârsta lui Melchisédech; şi totuşi, se recunoaşte, din timpuri imemoriale, că scopul oricărei tragedii este ca, în ultima scenă nenorocitul de erou, ajuns la capătul puterilor, să fie doborât, după cum scopul oricărei comedii este de a uni, din punct de vedere matrimonial, doi imbecili, un june-prim şi o jună-amoreză, fiecare în jur de şaizeci de ani.

Pe vremea aceea, am aruncat în foc (după ce-am făcut bineînţeles copii, aşa cum procedează toată lumea) două superbe şi minunate drame tip evul mediu, una în versuri, alta în proză, ale căror eroi sunt sfârtecaţi şi zvârliţi în apă clocotită în plin teatru, ceea ce ar putea amuza foarte mult, fiind destul de inedit.

Pentru a mă conforma ideilor lor, am compus apoi o tragedie antică în cinci acte, intitulată *Heliogabal,* al cărei erou se aruncă în latrină, situaţie extrem de nouă şi care are avantajul de a prezenta decoruri nevăzute încă în teatru. Am mai făcut şi o dramă modernă, cu mult superioară piesei *Antony*, *Arthur sau Omul fatal*, în care ideea providenţială apare sub forma unui pateu de ficat de Strasbourg, pe care eroul îl mănâncă până la ultima fărâmă, după ce a comis mai multe violuri, ceea ce, adăugat la remuşcările sale, îi dă o indigestie groaznică, din pricina căreia moare. Un sfârşit moralizator, care dovedeşte că *Dumnezeu e drept* şi că viciul e întotdeauna pedepsit, iar virtutea recompensată.

Cât despre genul monstruos, ştiţi cum l-au tratat, şi cum l-au maltratat pe Han de Islanda, mâncătorul de oameni, pe Habibrah vrăjitorul negru, pe Quasimodo, clopotarul, pe Triboulet care nu-i decât un simplu ghebos – ce straniu furnicar! Şi pe toţi hidoşii gigantici pe care scumpul meu vecin îi pune să mişune şi să ţopăie prin pădurile virgine şi catedralele din romanele sale. Nici viguroasele trăsături a la Michelangelo, nici ciudăţeniile demne

de Callot, nici efectele de umbră şi lumină în maniera lui Goya, nimic nu a fost pe placul lor; ei l-au sfătuit să se întoarcă la ode, atunci când scria romane; şi la romane când scria drame: tactică obişnuită la ziarişti care întotdeauna apreciază mai mult ceea ce s-a făcut înainte decât ceea ce se face acum. Fericit e, totuşi, acela care este recunoscut superior chiar de către foiletonişti, în toate operele sale, cu excepţia, bineînţeles, a aceleia pe care o recenzează; autorul nu are decât să scrie un tratat de teologie sau un manual de bucătărie dacă vrea ca teatrul lui să fie considerat admirabil!

În legătură cu romanul de dragoste, romanul înfocat şi pasionat, care are ca tată pe germanul Werther şi ca mamă pe franceza Manon Lescaut, am vorbit în treacăt, la începutul acestei prefeţe, despre râia morală care se ţine de el cu disperare, sub pretextul religiei şi al bunelor moravuri. Criticii-păduchi sunt ca şi păduchii de corp: părăsesc cadavrele şi-i năpădesc pe cei vii. De pe cadavrul romanului tip evul mediu, criticii au dat buzna pe corpul romanului de dragoste, dar carnea lui e vie şi rezistentă, şi s-ar putea să-şi rupă dinţii.

Ne gândim, în pofida respectului pe care-l purtăm apostolilor moderni, că autorii acestor romane, învinuiţi a fi imorali, dacă nu sunt tot atât de însuraţi ca ziariştii virtuoşi, au şi ei, mai toţi, câte o mamă, iar mulţi dintre ei au surori şi sunt înzestraţi cu numeroşi membri de familie de sex feminin; dar mamele şi surorile lor nu citesc romane, nici chiar pe cele imorale; ele cos, brodează şi se ocupă de treburile casei. Ciorapii lor, cum ar zice domnul Planard, sunt de un alb integru, îi puteţi privi pe picioarele lor, nu sunt *albaştri*[42] şi moş Chrysale, care ura toate femeile savante, le-ar propune drept exemple pilduitoare doctei Philaminte.

Cât despre *soţiile* acestor domni – deoarece au atâtea – oricât de feciorelnici ar fi bărbaţii lor, mie, cel puţin, mi se pare că ar trebui să ştie anumite lucruri. De fapt, se prea poate ca ei să nu le fi învăţat nimic. Atunci înţeleg de ce vor să le menţină în această preţioasă şi binecuvântată ignoranţă. Dumnezeu e mare şi Mahomet e profetul lui! Femeile sunt curioase; dea Domnul şi morala ca ele să-şi satisfacă toată curiozitatea într-o manieră mai legitimă decât Eva, străbunica lor, şi să nu mai înceapă a pune întrebări şarpelui!

În ceea ce priveşte fiicele lor, dacă au urmat la vreun pension, nu ştiu ce ar mai putea afla din cărţi.

E tot atât de absurd să spui că un bărbat e un beţivan pentru că a descris o orgie, şi un desfrânat, pentru că povesteşte despre un desfrâu, pe cât de

absurd e să pretinzi că un bărbat e virtuos pentru că a scris o carte moralizatoare; în fiecare zi se vede exact contrariul. Vorbeşte personajul şi nu autorul; dacă eroul lui e ateu, nu înseamnă că şi el e ateu; dacă îi descrie pe hoţi furând şi vorbind ca nişte hoţi, nu-i şi el hoţ din pricina asta. Dacă ar fi aşa, Shakespeare, Corneille şi toţi tragicii ar fi trebuit ghilotinaţi; ei au comis mai multe omoruri decât Mandrin şi Cartouche; şi totuşi, nu s-a făcut aşa ceva, şi cred că nu se va face încă multă vreme, oricât de virtuoasă şi de morală ar putea deveni critica. E una din maniile acestor scârţa-scârţa pe hârtie, cu vederi înguste, de a substitui întotdeauna pe autor operei şi de a recurge la persoana lui ca să stârnească prin scandal gustul pentru mizerabilul lor ghiveci, ştiind prea bine că nimeni nu şi-ar arunca ochii pe elucubraţiile lor dacă ei s-ar mărgini numai la opiniile lor individuale.

Deloc nu pricep ce scop au toate aceste zbierete, şi revărsări de mânie şi lătrături, la ce bun? Ce îi mână pe aceşti domni Geoffroy în miniatură să facă fiecare pe don Quichotte al moralei? Şi, ca nişte adevăraţi sergenţi de stradă ai literaturii, să înhaţe şi să ciomăgească, în numele virtuţii, orice idee pe care o prind plimbându-se într-o carte cu scufa pusă strâmb pe cap sau cu fusta suflecată puţin cam prea sus? E foarte ciudat.

Epoca noastră, orice ar spune ei, este imorală (dacă acest cuvânt înseamnă ceva, lucru de care ne îndoim foarte); nici nu ne mai trebuie altă dovadă decât cantitatea de cărţi imorale pe care le produce şi succesul pe care-l repurtează. Cărţile urmează moravurile şi nu moravurile cărţile. Regenţa l-a făcut pe Crébillon, nu Crébillon a făcut regenţa. Păstoriţele lui Boucher erau fardate şi decoltate, pentru că micile marchize umblau fardate şi decoltate. Tablourile se creează după modele şi nu modelele după tablouri. E ca şi cum s-ar spune: Mazărea aduce cu sine primăvara; dimpotrivă, după ce vine primăvara se coace mazărea, iar după ce vine vara se coc cireşele. Fructele cresc pe copaci şi desigur nu copacii pe fructe; e o lege eternă şi invariabilă în varietatea ei; secolele se succed şi fiecare secol produce fructele sale care nu sunt aceleaşi cu ale secolului precedent; cărţile sunt fructele moravurilor.

Alături de ziariştii moralişti, sub ploaia de predici ca sub o ploaie de primăvară într-un parc oarecare, s-a făcut auzită pe scândurile unei scene susţinută de căpriori saint-simonieni o procesiune de ciupercuţe de o nouă speţă, destul de ciudată, a cărei istorie naturală o voi face de îndată.

Sunt criticii utilitarişti. Bieţi indivizi care aveau nasul atât de cârn încât nici ochelari nu puteau purta şi care totuşi nu vedeau mai departe de vârful

nasului.

Când un autor pune pe biroul criticilor un volum oarecare, fie roman sau culegere de poezii, domnii aceştia se răstoarnă alene pe fotoliu, îl ţin în echilibru pe picioarele dindărăt, îşi iau aere de mari specialişti şi, legănându-se, îşi umflă guşa, şi se întreabă:

— La ce serveşte cartea asta? Ce ne încălzeşte pe noi stilul, rima, şi forma? Tocmai de aceasta e vorba (da, vulpilor, pentru care strugurii sunt prea verzi!). Societatea suferă, e în prada unei mari sfâşieri interioare (traduceţi: nimeni nu vrea să se aboneze la ziarele folositoare). Poetul trebuie să caute pricina acestui rău şi să-l vindece. Mijlocul îl va găsi dacă se alătură, cu inima şi cu sufletul, de umanitate (poeţi filantropi! ar fi ceva rar şi fermecător). Un asemenea poet aşteptăm, un asemenea poet dorim din adâncul sufletului nostru. Când va apărea, ale lui vor fi toate aclamaţiile mulţimii, ai lui toţi laurii, ale lui toate coroanele, al lui Prytaneul[43]…

Perfect! Dar deoarece dorim ca cititorul nostru să se ţină treaz până la sfârşitul preafericitei noastre prefeţe, nu vom continua această imitaţie foarte fidelă a stilului utilitar, care prin natura sa este destul de soporific şi ar putea înlocui cu folos o doză de laudanum sau un discurs academic.

Nu, imbecililor, nu, cretinilor şi guşaţilor ce sunteţi, o carte nu este o supă cu gelatină; un roman nu este o pereche de cizme fără cusătură, un sonet nu-i o seringă care injectează mereu; o dramă nu-i o cale ferată, toate aceste lucruri esenţialmente civilizatoare şi care fac omenirea să înainteze pe calea progresului.

Pe maţele tuturor papilor trecuţi, prezenţi şi viitori, nu şi nu, de o sută de mii de ori nu.

Dintr-o metonimie nu-ţi faci o scufie de lână, nu te încalţi cu o comparaţie în loc de pantofi, nu te poţi folosi de o antiteză drept umbrelă; nu-ţi poţi lipi, din nefericire, de burtă câteva rime pestriţe în loc de jiletcă. Am intima convingere că o odă este un veşmânt prea uşor pentru iarnă şi nu te-ai putea îmbrăca mai bine, cu strofe, antistrofe şi epode, decât acea femeie a cinicului care se mulţumea numai cu virtutea ei drept cămaşă şi umbla goală-goluţă, – aşa cum ne relatează istoria.

Totuşi, celebrul domn de La Calprenède, punându-şi odată un costum nou şi întrebat fiind din ce stofă este, a răspuns: e din *Silvandre, Silvandre* fiind o piesă de-a lui care a fost jucată cu succes.

Astfel de raţionamente te fac să ridici din umeri deasupra capului, chiar mai sus decât erau umerii ducelui de Gloucester.

Oameni cu pretenţii de economişti, doritori să reconstruiască societatea din temelie, lansează cu toată seriozitatea asemenea trăsnăi.

Un roman are două utilităţi: una materială şi cealaltă spirituală, dacă se poate folosi o atare expresie când te referi la roman. Utilitatea materială constă în primul rând în cele câteva mii de franci care intră în buzunarul autorului şi-i dau destulă greutate ca dracul sau vântul să nu-l poată urni din loc; pentru librar e un frumos cal de rasă, care tropăie şi saltă înhămat la cabrioleta sa de abanos şi oţel, cum zice Figaro; pentru neguţătorul de hârtie, încă o fabrică pe malul unui pârâiaş oarecare, şi adesea un mijloc de a strica o privelişte frumoasă; pentru tipografi câteva tone de lemn de Campêche{44}, ca să-şi vopsească săptămânal gâtlejul; pentru bibliotecile de împrumut, o grămadă de gologani cocliţi şi o cantitate de grăsime care, dacă ar fi strânsă şi folosită cum trebuie, ar face inutilă pescuirea balenelor. Utilitatea spirituală constă în aceea că, în timp ce se citesc romanele, se poate dormi, astfel că nu-i nevoie să se consume ziare utile şi virtuoase, sau nu ştiu ce alte droguri indigeste şi abrutizante.

Să se mai spună după toate acestea că romanele nu-şi aduc contribuţia lor la civilizaţie. Nu am să vorbesc de debitanţii de tutun, de băcanii şi de negustorii ambulanţi de cartofi prăjiţi, care poartă un mare interes acestei ramuri a literaturii, deoarece calitatea hârtiei întrebuinţate este superioară hârtiei de ziar.

Într-adevăr, ai motive să râzi cât te ţine gura când îi asculţi dizertând pe domnii utilitarişti republicani sau saint-simonieni. Tare aş vrea să ştiu, mai întâi, în mod precis, ce vrea să spună lălâul ăsta de substantiv cu care împânzesc zilnic vidul coloanelor lor, şi care le serveşte de „şibolet”{45} şi de termen sacramental. Utilitate: ce-i cu cuvântul acesta şi la ce se aplică?

Sunt două feluri de utilitate şi sensul acestei vocabule este totdeauna relativ. Ceea ce-i util pentru unul nu e util pentru altul. Dumneata eşti cârpaci, eu sunt poet. Pentru mine e util ca primul vers să rimeze cu al doilea. Un dicţionar de rime îmi este foarte util; dumneata, când pingeleşti o pereche de cizme vechi, nu ai ce face cu el; şi tot atât de adevărat e că un cuţit de cizmar nu mi-ar fi de folos atunci când compun o odă. Acestea fiind zise, veţi obiecta că un cârpaci valorează mult mai mult decât un poet şi că te poţi lipsi mai curând de ultimul decât de primul. Nu ţin să înjosesc meseria de cârpaci, căreia îi acord aceeaşi cinste ca şi meseriei de monarh constituţional, dar mărturisesc cu umilinţă că aş suporta mai curând să umblu cu pantofii descusuţi decât ca versul meu să aibă o rimă proastă şi că

m-aş lipsi mai curând de cizme decât de poeme. Neieşind aproape niciodată din casă şi folosindu-mi cu mai multă iscusinţă capul decât picioarele, folosesc mai puţine încălţări decât un republican virtuos care nu face decât să alerge toată ziua de la un minister, la altul pentru a cerşi un locuşor.

Ştiu că sunt unii cărora le plac mai mult morile decât bisericile şi hrana trupului mai mult decât hrana sufletului. Acestora nu am ce să le spun. Merită să fie economişti pe lumea asta, ba chiar şi pe cealaltă.

Există vreun lucru absolut util pe pământ şi în viaţa pe care o trăim? Mai întâi e foarte puţin util să existăm pe pământ şi să vieţuim. Îl desfid pe cel mai savant din banda de ziarişti să ne spună la ce servim, dacă nu ca să nu ne abonăm la *Constituţionalul* sau la vreun altfel de ziar oarecare.

Apoi, admiţând a priori utilitatea existenţei noastre, care sunt lucrurile realmente utile în vederea susţinerii ei? O supă şi o bucată de carne, de două ori pe zi, e tot ce trebuie pentru a umple burta, în accepţiunea strictă a cuvântului. Omul – căruia îi ajunge, după ce-a murit, un sicriu de două picioare lăţime şi de şase în lungime, ba chiar îi prisoseşte – nu are nevoie de mult mai mult cât timp trăieşte. Un cub gol, de şapte-opt picioare în toate sensurile, cu o mică gaură pentru a putea respira, o singură alveolă a stupului, e suficient pentru a-l adăposti şi a-l feri de ploaie. Înfăşurându-se, ca lumea, într-un pled, va fi apărat destul de bine de frig, ba mai bine decât dacă şi-ar pune unul din cele mai elegante şi mai frumos croite fracuri de la Staub.

Chiar şi cu atât, el va putea – literalmente – subzista. Se spune doar că se poate trăi cu 25 de gologani pe zi, dar a mânca atât cât să nu mori de foame nu înseamnă să trăieşti; şi nu văd cum un oraş organizat în mod utilitar ar putea fi mai agreabil de locuit decât cimitirul Pere-la-Chaise.

Nimic din ce-i frumos nu este indispensabil vieţii. Dacă s-ar suprima florile, lumea nu ar suferi materialmente, cine ar vrea totuşi să nu mai existe flori? Aş renunţa mai bucuros la cartofi decât la trandafiri şi cred că numai un utilitarist e în stare să smulgă un răzor de lalele ca să semene varză.

La ce serveşte frumuseţea femeilor? O femeie care este bine conformată din punct de vedere medical şi capabilă să facă copii va fi întotdeauna destul de bună pentru economişti.

La ce bun muzica? La ce bun pictura? Cine ar fi atât de nebun să-l prefere pe Mozart domnului Carrel, şi pe Michelangelo inventatorului muştarului alb?

Un lucru cu adevărat frumos e acela care nu poate servi la nimic; tot ce este util e urât, căci este expresia unei nevoi şi nevoile omului sunt triviale şi dezgustătoare, ca şi biata şi infirma sa natură. Locul cel mai util într-o casă este latrina.

Eu – să nu se supere domnii! Sunt dintre aceia pentru care superfluul este necesarul, iar lucrurile şi oamenii îmi plac în raport invers cu serviciile pe care mi le pot aduce. Prefer unui vas folositor un vas chinezesc pe care sunt pictaţi dragoni şi mandarini şi care nu-mi serveşte la nimic, iar dintre talentele mele preţuiesc cel mai mult acela de a nu ghici logogrifele şi şaradele. Aş renunţa foarte bucuros la drepturile mele de francez şi de cetăţean ca să văd un tablou autentic de Rafael sau o femeie frumoasă şi goală: pe prinţesa Borghese, de pildă, când pozează pentru Canova, sau pe Julia Grisi când intră în baie. În ce mă priveşte, aş consimţi cu multă plăcere la întoarcerea antropofagului de Carol al X-lea, dacă mi-ar aduce din castelul său din Boemia un paner cu câteva sticle de Tokay sau de Johannigsberg şi aş găsi că legile sale electorale sunt destul de largi, dacă unele străzi ar fi fost lărgite, deşi aţii luat măsuri restrictive în alte domenii. Cu toate că nu sunt un diletant, îmi place mai mult scârţâitul de scripcă şi tamburina decât clopoţelul domnului preşedinte. Mi-aş vinde pantalonii pentru un inel şi aş schimba pâinea pentru o dulceaţă. Ocupaţia care-i şade cel mai bine unui bărbat rafinat mi se pare aceea de a nu face nimic sau de a-şi fuma, într-o poziţie analitică, pipa sau ţigara. De asemenea îi stimez mult pe cei care joacă popice ca şi pe cei care ştiu să facă versuri bune. Vedeţi că principiile utilitariste nu sunt nici pe departe principiile mele şi că nu voi fi niciodată redactor la un ziar virtuos, numai dacă nu cumva nu mă voi converti, ceea ce mi se pare că ar fi destul de caraghios.

În locul unui premiu Montyon pentru recompensarea virtuţii; aş fi preferat să se dea, cum a făcut Sardanapal, marele filozof care a fost atât de puţin înţeles, o primă mare aceluia care ar inventa o nouă plăcere, căci plăcerea mi se pare scopul vieţii şi singurul lucru util pe lume. Aşa a voit Dumnezeu, el care a creat femeile, parfumurile, lumina, florile frumoase, vinurile bune, caii zglobii, ogarii şi pisicile de Angora, el care nu a spus îngerilor săi: fiţi virtuoşi, ci: iubiţi; care ne-a dat buze mai sensibile decât restul pielii pentru a săruta cu ele femeile, ochi îndreptaţi în sus pentru a vedea lumina, mirosul subtil pentru a respira sufletul florilor, coapse nervoase pentru a strânge şoldurile armăsarilor şi a zbura iute ca gândul – fără cale ferată şi fără cazane cu aburi – mâini delicate pentru a mângâia

capul prelung al ogarilor, spatele catifelat al pisicilor, şi umerii netezi ai fiinţelor puţin virtuoase, şi care în sfârşit nu ne-a acordat decât nouă, oamenilor, triplul şi gloriosul privilegiu de a bea fără să ne fie sete, de a scoate scântei din amnar şi de a face dragoste în orice anotimp, ceea ce ne deosebeşte de animale mult mai mult decât obiceiul de a citi ziare şi de a fabrica legi.

Dumnezeule! Ce prostie e acea pretinsă perfectibilitate a geniului uman cu care ni se împuiază urechile! S-ar spune că omul este, într-adevăr, o maşină susceptibilă de continue îmbunătăţiri, şi că un ruaj mai bine angrenat, o contra-pondere mai avantajos plasată ar putea ajuta la o funcţionare mai confortabilă şi mai lesnicioasă. Când se va reuşi să se dea omului un stomac dublu, astfel ca să poată rumega ca un bou, să i se dea ochi şi la ceafa ca să poată vedea ca Ianus pe acei care-i scot limba în spate şi să-şi poată contempla *nedemnitatea* într-o poziţie mai puţin stingheritoare decât aceea a lui Venus Callipyge din Atena, să i se prindă aripi de omoplaţi ca să nu fie obligat să cheltuiască şase gologani cu omnibuzul; când i se va crea un nou organ, atunci da, într-adevăr, cuvântul *perfectibilitate* va începe să capete un sens.

De când se tot fac acele frumoase perfecţionări, ce s-a realizat care să nu fi fost realizat tot atât de bine, ba chiar şi mai bine, înainte de potop?

Reuşitu-s-a oare să se bea mai mult decât s-a băut pe vremea ignoranţei şi a barbariei (stil vechi)? Alexandru, amicul echivoc al frumosului Ephestion, bea destul de mult, deşi pe atunci nu apărea *Ziarul cunoştinţelor folositoare*, şi nu ştiu ce utilitarist ar fi în stare să soarbă până la fund – fără a deveni „vinopic” şi a se umfla mai tare decât Lepeintre-junior sau decât un hipopotam – cupa cea mare căreia i se spunea ceaşca lui Hercule. Mareşalul de Bassompierre care a golit, enorma lui cizmă cu marginea răsfrântă în sănătatea a treisprezece cantoane, mi se pare deosebit de preţios în genul său şi foarte greu de perfecţionat.

Ce economist ne va lărgi astfel stomacul încât să intre în el tot atâta *beefsteak* cât înghiţea răposatul Milon din Crotona care mânca de unul singur un bou întreg? Lista de bucate de la Café Anglais, de la Véfour sau de la orice alt restaurant renumit, care doriţi dumneavoastră, mi se pare prea slabă şi prea ecumenică, comparată cu lista de bucate servite la cină de Trimalcion. La ce masă se serveşte acum o scroafă-mistreţ, cu cei doisprezece pui ai ei, într-o singură tipsie? Cine dintre dumneavoastră a mâncat murene şi ţipari îngrăşaţi cu carne de om? Credeţi că în adevăr

Brillat-Savarin l-a perfecţionat pe Apicius? Oare la Chevet, ar fi putut găsi marele furnizor de măruntaie din slujba lui Vitellius creieri de fazan şi de păun, precum şi limbi de fenicoptere şi ficaţi de *scarus*[46] cu care să umple faimosul scut al Minervei? Stridiile voastre de la Rocher de Cancale sunt oare de un gust mult mai rafinat decât stridiile lui Lucrin, pentru care se amenajase o mare specială? Vilele de petrecere – din cartierele mărginaşe – ale marchizilor de pe vremea Regenţei sunt nişte mizerabile căsuţe de ţară în comparaţie cu vilele patricienilor romani din Baine, Capre şi Tibor. Splendorile ciclopice ale acestor mari voluptuoşi care-şi construiau monumente eterne pentru plăceri de o zi nu ar trebui să ne facă să ne prosternăm în faţa geniului antichităţii şi să ştergem pentru totdeauna din dicţionarele noastre cuvântul *perfectibilitate?*

S-a inventat de atunci măcar un singur păcat esenţial? Din nefericire au rămas tot şapte, ca mai înainte, şi orice om cu frica lui Dumnezeu nu ar putea comite decât cel mult şapte păcate într-o zi, ceea ce este destul de puţin. Nici nu-mi pot închipui măcar ca, după un secol de progres, ţinând seama de viteza cu care înaintăm, s-ar găsi un amorez în stare să reînnoiască a treisprezecea muncă a lui Hercule. Ar putea face cineva adoratei sale o singură plăcere mai mult decât se făcea pe vremea lui Solomon? Mulţi preailuştri savanţi şi multe prearespectabile doamne susţin părerea contrarie, pretinzând că intensitatea dragostei a scăzut cu timpul. Ei bine, dacă aşa stau lucrurile, cum de ne mai puteţi vorbi de progres? Ştiu bine ce-mi veţi răspunde: avem o cameră a pairilor şi o cameră a deputaţilor, există speranţa ca în curând toată lumea să aibă drepturi electorale iar numărul reprezentanţilor să fie dublat sau triplat. Nu găsiţi că şi până acum s-au făcut destule greşeli de franceză la tribuna naţională şi că sunt destui trepăduşi pentru meschinele treburi ce se învârtesc acolo? Nu pricep deloc ce folos aduce cazarea a două sau trei sute de provinciali într-o baracă de lemn, cu un plafon zugrăvit de domnul Fragonard, pentru a-i pune să ticluiască şi să cârpăcească nu ştiu câte legi absurde sau cumplite. Ce importă dacă vă guvernează o sabie, un pămătuf sau o umbrelă? Ceea ce vă guvernează întotdeauna este bastonul, şi mă mir că oameni ai progresului îşi pierd timpul discutând ce toroipan să aleagă care să le mângâie spinarea, când ar fi mult mai progresist şi mai puţin costisitor să-l rupă în bucăţi şi să le arunce la toţi dracii.

Singurul om cu bun-simţ dintre voi e un nebun, un mare geniu şi un imbecil, un poet divin cu mult mai mare decât Lamartine, decât Hugo şi

decât Byron; anume Charles Fourier, falansterianul care întruneşte într-o singură persoană toate aceste calităţi, el singur a avut o logică şi are cutezanţa de a trage consecinţele acesteia până la capăt. El afirmă, fără pic de şovăială, că nu va trece mult şi oamenii vor avea o coadă de cincisprezece picioare lungime cu un ochi în vârf; ceea ce, fără îndoială, este un progres, şi îngăduie să se facă o mie de lucruri frumoase care nu se puteau face înainte, cum ar fi doborârea elefanţilor, fără a se recurge la violenţă, legănarea în copaci fără scrânciob, tot aşa de comod cum se leagănă maimuţa cea mai bine condiţionată, renunţarea la umbrela de soare şi de ploaie – înălţând coada în chip de panaş deasupra capului, aşa cum fac veveriţele care se lipsesc cu multă plăcere de umbrele – precum şi alte prerogative, a căror; enumerare s-ar lungi prea mult. Mai mulţi falansterieni pretind chiar că s-au şi ales cu o codiţă micuţă care nu are altă pretenţie decât să se facă mai mare; Dumnezeu să le dea viaţă lungă.

Charles Fourier a descoperit tot atâtea specii de animale câte a găsit Georges Cuvier, marele naturalist. El a descoperit cai care vor ajunge de trei ori mai mari decât elefanţii, câini mari cât tigrii, peşti în stare să sature mai multă lume decât cei trei peşti ai lui Isus Cristos, despre care ateii voltairieni cred că e o păcăleală de 1 aprilie, iar eu cred că-i o superbă parabolă. El a construit oraşe pe lângă care Roma, Babilonul şi Tirul nu sunt decât nişte muşuroaie de cârtiţe; a îngrămădit la turnuri Babel unul peste altul şi a montat în nori nişte spirale mai infinite decât acelea din toate gravurile lui John Martinn; a imaginat nu ştiu câte ordine de arhitectură şi noi condimente; a făcut un proiect de teatru care li s-ar fi părut grandios chiar şi romanilor de pe timpul imperiului, şi a întocmit o listă de bucate pentru cină – pe care Lucius sau Nomentanus ar fi găsit-o poate suficientă pentru o cină prietenească; promite să creeze plăceri noi şi să dezvolte organele şi simţurile; se va strădui să facă femeile mai frumoase şi mai voluptuoase, pe bărbaţi mai robuşti, mai viguroşi; vă asigură că veţi avea copii, şi îşi propune să reducă numărul locuitorilor de pe pământ astfel ca fiecare să se simtă la largul său; ceea ce este mai rezonabil decât să-i sileşti pe proletari să facă alţi proletari, deşi atunci când se înmulţesc prea repede, sunt zvârliţi apoi în stradă şi li se dau ghiulele în loc de pâine.

Numai în felul acesta e posibil progresul. Tot restul e o amară batjocură, o farsă lipsită de orice haz, care nu-i bună nici măcar să înşele pe cei mai idioţi nătăfleţi.

Falansterul este realmente un progres faţă de abaţia din Thélème şi aruncă în mod definitiv paradisul terestru în rândul lucrurilor cu totul depăşite şi demodate. *O mie şi una de nopţi* şi povestirile doamnei d'Aulnoy sunt singurele care pot lupta cu succes împotriva falansterului. Ce fecunditate! Ce de-a invenţii! S-ar putea încărca trei mii de miraculoase căruţe cu poeme romantice sau clasice; iar versificatorii noştri, fie ei academicieni sau nu, au o biată imaginaţie sărăcăcioasă, în comparaţie cu domnul Charles Fourier, inventatorul atracţiunilor pasionate. Ideea de se servi de mişcările a căror reprimare s-a încercat până acum, este, fără doar şi poate, o înaltă şi trainică idee.

A! Spuneţi că suntem în progres! Dacă mâine un vulcan şi-ar deschide craterul la Montmartre, ar acoperi Parisul cu un linţoliu de cenuşă şi l-ar înmormânta sub lavă – cum a făcut odinioară Vezuviul la Stabia, la Pompei sau la Herculanum – şi dacă, după câteva mii de ani, arheologii din acea vreme ar face săpături şi ar exhuma cadavrul defunctului oraş, spuneţi-mi ce monument ar rămânea în picioare pentru a fi mărturia splendorii marei dispărute, Notre-Dame, biserica gotică? Arheologii şi-ar putea într-adevăr face o frumoasă idee despre artele noastre, degajând palatul Tuileries, retuşat de domnul Fontaine! Statuile de pe podul Ludovic al XV-lea, transportate fiind în muzeele viitoare, ar face o frumoasă impresie! Şi, dacă nu ar fi tablourile vechilor şcoli şi statuile antichităţii sau ale Renaşterii, îngrămădite în galeria Luvrului, acest maţ inform, dacă nu ar fi plafonul lui Ingres care nu te lasă să crezi că Parisul nu a fost decât o tabără a barbarilor, un sat de celţi sau de topinambuxi[47], ceea ce s-ar scoate în urma săpăturilor arheologice ar fi ceva foarte curios. Scăpărătoare ale gărzilor naţionale, căşti de pompieri, monede bătute la o matriţă rudimentară, iată ce s-ar găsi în loc de acele arme frumoase, cu atâta grijă cizelate, pe care evul mediu le-a lăsat în ascunzişurile turnurilor şi ale mormintelor sale în ruină, şi în loc de acele medalii de care sunt pline vasele etrusce şi care pavează fundamentele tuturor construcţiilor romane. Cât despre mizerabilele noastre mobile de lemn furniruit, acele biete lăzi goale, atât de urâte, atât de meschine cărora li se spune comode sau scrinuri, şi toate acele ustensile informe şi fragile, sper că timpul va avea destulă milă ca să le distrugă până şi urma.

Într-o bună zi ne-a venit fantezia să facem un monument grandios, magnific. Am fost siliţi mai întâi să împrumutăm planul de la vechii romani, şi chiar înainte de a fi fost isprăvit, Pantheonul nostru s-a clătinat pe

picioare ca un copil rahitic şi s-a împleticit ca un invalid beat-mort, încât a trebuit să i se dea cârje de piatră, căci altfel s-ar fi prăbuşit cât era de lung, în faţa întregii lumi, într-un mod cât se poate de jalnic, şi toate naţiunile ar fi avut de ce să râdă poate mai bine de o sută de ani. Când ne-am gândit să aşezăm un obelisc într-una din pieţele noastre, am fost nevoiţi să ne ducem la Luxor să-l şterpelim de acolo, şi ne-au trebuit apoi doi ani ca să-l transportăm până aici. Bătrânul Egipt a plantat obeliscuri pe marginea tuturor drumurilor, aşa cum semănăm noi plopii; el ducea obeliscurile la subsuoară, aşa cum zarzavagiul duce sub braţ legăturile de sparanghel, şi tăia un monolit din coasta munţilor săi de granit mai uşor decât tăiem noi o scobitoare sau o lopăţică de curăţat urechile. Acum câteva secole îl aveam pe Rafael, îl aveam pe Michelangelo; acum îl avem pe domnul Paul Delaroche, şi asta datorită faptului că ne aflăm în progres. Vă lăudaţi cu Opera; zece opere ca a voastră ar fi tocmai bune să joace sarabanda într-un circ roman. Domnul Martin însuşi, cu tigrul său îmblânzit şi cu bietul său leu gutos şi somnoros ca un abonat la *Gazette*, apare de-a dreptul jalnic în comparaţie cu un gladiator din antichitate. Ce contează reprezentaţiile voastre de beneficiu, care durează până la ora două noaptea, faţă de jocurile publice care ţineau o sută de zile, faţă de reprezentaţiile în care vase adevărate se băteau de-adevăratelea pe o mare adevărată, în care mii de oameni se ciopârţeau unii pe alţii, cât se poate de conştiincios, în mii de bucăţele; – păleşte, eroicul meu Franconi! – iar după ce se retrăgea marea, venea deşertul, cu tigrii şi leii săi care răgeau – teribili figuranţi, folosiţi doar o singură dată, în care rolul prim era susţinut de vreun atlet robust din Dacia sau Panonia, care ar fi fost de multe ori pus în mare încurcătură dacă ar fi fost rechemat prin aplauze, după terminarea piesei, deoarece partenera lui fusese o frumoasă şi lacomă leoaică din Numidia, înfometată de trei zile? Elefantul dansator pe sârmă nu vi se pare superior domnişoarei George? Credeţi că domnişoara Taglioni dansează mai bine decât Arbuscula şi Perrot mai bine decât Bathylle? Sunt convins că Roscius ar fi dat câteva puncte înainte lui Bocage, oricât de excelent ar fi fost. Galeria Coppiola a jucat un rol de ingenuă la peste-o sută de ani. Ar fi nedrept să nu mărturisim că cea mai bătrână dintre tinerele noastre primadone nu are mai mult de şaizeci de ani, şi că domnişoara Mars, din acest punct de vedere, nu a realizat niciun progres; ei aveau vreo trei sau patru mii de zei în care credeau, iar noi nu avem decât unul şi nici în acesta nu credem: ciudat progres. Nu este Jupiter mai tare decât Don Juan şi un seducător cu totul

deosebit? Realmente, nu ştiu ce-am inventat noi sau ce-am perfecţionat măcar!

După ziariştii virtuoşi – şi ca pentru a le servi de antiteză – vin ziariştii blazaţi, de obicei tineri de douăzeci, douăzeci şi doi de ani, care nu au ieşit niciodată din cartierul lor şi nu s-au culcat încă decât cu menajera. Pe aceştia, totul îi plictiseşte, totul îi enervează, totul îi exasperează; sunt saturaţi, blazaţi, uzaţi, inaccesibili. Ei ştiu dinainte ce aveţi de gând să le spuneţi; au văzut, au simţit, au încercat, au auzit tot ceea ce este posibil să vezi, să simţi, să încerci şi să auzi; inima omenească nu are un colţişor oricât de ascuns pe care ei să nu-l fi luminat cu lanterna. Ei declară cu un extraordinar aplomb: Inima omenească nu-i aşa, femeile nu sunt făcute astfel, caracterul acesta e fals. Sau: dar ce! mereu numai iubire sau ură! mereu bărbaţi şi femei! nu ni se poate vorbi şi de altceva? Bărbatul este doar cunoscut şi răscunoscut până la ultima lui fibră, iar femeia mai mult decât atât, şi asta de când domnul de Balzac a început să se amestece în asemenea treburi.

Cine ne va scăpa de bărbaţi şi de femei?

Şi ce-ţi închipui, domnule, că fabula dumitale e nouă? E nouă aşa cum Podul-Nou e nou: nimic pe lumea asta nu-i mai banal; am citit-o nu ştiu unde, pe când mă ţinea încă doica în braţe sau, ştiu eu, poate altădată; de zece ani ni s-a împuiat capul cu de-alde astea. Şi apoi, află, domnule, că nu există nimic despre care să nu ştiu eu, că totul îmi este cunoscut şi răscunoscut, cât despre ideea dumitale, fie ea tot aşa de virgină precum fecioara Maria, nu mă voi da în lături să afirm că am văzut-o prostituându-se în pieţele publice cu cei din urmă scriitoraşi şi cu cei mai mărunţi şi mai ridicoli pedanţi.

Ziariştii aceştia au fost pricina apariţiei lui Jocko, a Monstrului Verde, a Leilor din Mysore şi a miilor de alte năstruşnice născociri.

Ei se plâng că sunt obligaţi să citească într-una cărţi şi să vadă mereu piese de teatru. În legătură cu un nenorocit de vodevil, vă vorbesc despre migdalii înfloriţi, despre teii care îmbălsămează aerul, despre adierile primăverii, despre mireasma frunzelor tinere; devin iubitori de natură după modelul tânărului Werther, ei care n-au făcut un pas dincolo de periferia Parisului, ei care nu sunt în stare să deosebească o varză de o sfeclă. Dacă e vreme de iarnă, vă vor vorbi de plăcerile căminului domestic, şi buştenii

care trosnesc în sobă, de suportul pe care se aşază lemnele, de papucii de casă, de reverie, de, aţipire; şi nu uită să-ţi citeze faimosul vers al lui Tibul:

Quam juvat immites ventos audire cubantem[48]

luându-şi un aer deziluzionat şi naiv în acelaşi timp – dintre cele mai fermecătoare. Se vor da drept oameni asupra cărora opera altor oameni nu mai are nicio influenţă, pe care emoţiile dramatice îi lasă tot atât de reci şi de indiferenţi ca briceagul cu care îşi ascut pana de gâscă, dar care, în acelaşi timp, exclamă ca J.–J. Rousseau: „Ia uită-te ce brebenoc!” Ei practică o antipatie feroce faţă de: coloneii de la Gymnase, unchii din America, veri şi verişoare, faţă de bătrânii morocănoşi şi susceptibili, faţă de văduvele romanţioase, încercând să ne lecuiască de vodeviluri, demonstrând în fiecare zi, prin foiletoanele lor, că niciun francez nu s-a născut isteţ. Realmente, nu găsim ceva rău în asta, ba dimpotrivă, şi ne face chiar plăcere să recunoaştem că dispariţia vodevilului sau a operei comice în Franţa (gen naţional) ar: fi una dintre marile binefaceri cereşti. Dar aş vrea să ştiu ce speţă de literatură vor lăsa dumnealor să se instaureze în locul acesteia. Adevărul este că nici nu s-ar putea găsi ceva mai rău.

Alţii ţin predici împotriva gustului falsificat şi traduc pe tragicul Seneca. Deunăzi, şi pentru a termina cu toată şleahta, s-a format un nou batalion de critici de o speţă nemaivăzută.

Formula lor de apreciere e dintre cele mai comode, mai elastice, mai maleabile, mai peremptorii, mai superlative şi mai izbutite pe care un critic şi-ar fi putut vreodată imagina. Zoii n-ar fi pregetat să facă o astfel de critică.

Până acum, dacă voiau să deprecieze o lucrare oarecare sau s-o scadă cu tot dinadinsul în ochii abonatului patriarhal şi naiv, dădeau sau citate false sau smulse cu perfidie din text; trunchiau frazele, mutilau versurile, astfel că autorul însuşi s-ar fi convins că-i cel mai mare caraghios din lume; îi acuzau de plagiate fanteziste; găseau asemănări între pasaje din cartea lui şi pasaje ale unor autori vechi sau moderni; îl acuzau, folosind un stil de bucătărească şi o mulţime de solicisme, că nu cunoaşte franceza şi că denaturează limba lui Racine şi a lui Voltaire; afirmau cu toată seriozitatea că lucrarea împinge la antropofagie, şi că cititorii vor deveni, fără doar şi poate, chiar în cursul săptămânii respective, canibali sau hidrofobi; dar toate acestea nu aveau pic de duh, erau depăşite, false, neruşinate şi miroseau a

mucegai. Din pricină că împănase mai toate foiletoanele şi articolele din rubrica *Varietăţi* cu acuzaţii de imoralitate, expresia devenise total nesatisfăcătoare şi inaptă de a mai produce vreun efect, astfel că nu mai rămăsese decât o singură publicaţie, *le Constitutionnel*, ziar pudic şi virtuos, după cum se ştie, care avea curajul disperării şi o mai folosea.

Şi aşa se face că s-a inventat critica de viitor, critica prospectivă. V-aţi dat seama, din prima clipă, ce încântătoare este şi din ce frumoasă fantezie s-a iscat? Reţeta e simplă şi pot să vă spun îndată în ce constă. Cartea frumoasă, demnă de laudă, este cartea care nu a apărut încă. Cartea apărută este negreşit detestabilă. Aceea de mâine este superbă; dar e mereu azi.

Critica aceasta aminteşte de bărbierul care şi-a pus drept firmă următoarele cuvinte scrise cu litere mari:

Aici se va râde gratuit MÂINE.

Toţi pârliţii care citeau pancarta îşi făgăduiau pentru a doua zi inexprimabila şi suprema desfătare de a fi bărbieriţi o dată în viaţă fără a fi nevoiţi, să deschidă punga; în cursul nopţii care preceda preafericita zi, părul de pe obraz creştea în voie, atingând o lungime de aproximativ jumătate de picior; dar când se aflau la bărbier şi după ce acesta le punea şervetul la gât, îi întreba dacă aveau gologani, să facă bine a-i stoarce din buzunar, iar dacă nu, are să-i pună să scuture nucii din livadă sau să culeagă mere cu prăjina; jura pe toţi sfinţii că, dacă nu se achită într-un fel, le va tăia gâtul cu briciul: iar ei bieţii, clănţănind din dinţi, pricăjiţi şi jalnici, invocau pancarta şi sacro-santa inscripţie. — Eh, ei! drăgălaşul meu burtă-verde, răspundea bărbierul la câte unul, nu prea eşti tu tobă de carte, ar trebui să te întorci la şcoală, s-o iei de la capăt! Pancarta spune: *Mâine.* Nu sunt eu nătărăul şi scrântitul ăia să rad pe gratis *astăzi; ce* ar spune ceilalţi bărbieri? Că duc meseria de râpă. Mai veniţi şi voi data trecută sau la paştele cailor, şi veţi fi serviţi cum se poate mai bine. Lovim-ar lepra să mă lovească dacă nu vă servesc atunci cu totul gratuit! Pe cinstea mea de frizer!

Autorii care citesc un articol prospectiv în care e luată în bătaie de joc o carte actuală, îşi fac iluzii că opera la care lucrează ei va fi o carte a viitorului. Ei caută să-şi însuşească pe cât posibil ideile criticilor şi devin sociali, moralizatori, palingenezici, mitici, panteişti, adepţi ai lui Buchez[49] crezând că în felul acesta vor scăpa de formidabila anatemă; dar li se întâmplă ceea ce se întâmplă şi clienţilor bărbierului: astăzi nu este ajunul

zilei de mâine. Atât de făgăduita zi de mâine nu va lumina niciodată pământul, formula este prea comodă ca să fie părăsită atât de repede. Scriind despre o carte care le stârneşte invidia, şi pe care ar vrea s-o desfiinţeze, ei se grozăvesc în acelaşi timp că sunt cât se poate de generoşi şi de imparţiali. Îţi face impresia că nu caută nimic altceva decât motive de laudă, dar sub pana lor nu apare niciodată un cuvânt de preţuire. Reţeta e mult superioară aceleia care s-ar putea numi retrospectivă şi care constă în a nu aprecia decât opere vechi, care nu se mai citesc, şi care nu stingheresc pe nimeni, în dauna cărţilor moderne, de care se ocupă şi care rănesc mai direct amorul-propriu.

Am spus la început, înainte de a trece în revistă pe domnii critici, că s-ar putea găsi suficient material pentru cincisprezece sau şaisprezece volume in-folio, dar că mă voi mulţumi numai cu câteva rânduri; încep să mă tem ca aceste câteva rânduri să nu fie nişte rânduri de o lungime de două sau trei mii de stânjeni fiecare şi să nu semene cu acele volume broşate, groase şi îndesate, pe care nu le poţi găuri nici cu o ghiulea de tun, intitulate în mod perfid: *Un cuvânt asupra revoluţiei*, un cuvânt despre una sau alta… Povestea isprăvilor şi ale nenumăratelor iubiri ale divei Madeleine de Maupin risca să fie expediată la repezeală; oricine însă va pricepe uşor că nu-i de ajuns un singur volum pentru a cânta după cum se cuvine aventurile acestei frumoase Bradamante[50]. Iată de ce, oricât de mare ne-ar fi fost dorinţa de a duce mai departe blazonul iluştrilor Aristarci[51] ai epocii, ne vom mulţumi cu ceea ce am scris până acum, adăugind doar câteva reflecţii asupra cumsecădeniei blajinilor noştri confraţi întru Apollo care, tot atât de stupizi ca şi Casandra de la teatrul de pantomimă, nu se mişcă din loc, aşteptând să fie loviţi cu sabia de lemn a lui Arlechin şi să primească un picior în fund de la paiaţă, fără a se urni mai mult decât se urneşte un idol.

Ei seamănă cu un profesor de scrimă care văzându-se atacat, şi-ar duce mâinile la spate şi ar primi în piept toate loviturile de sabie ale adversarului, fără a încerca măcar o singură dată să pareze.

E ca şi cum într-un proces penal, numai procurorul regal ar avea cuvântul, sau într-o dezbatere nu s-ar admite dreptul la replică.

Criticul spune ba una, ba alta. Face pe grozavul şi taie în carne vie. Absurd, detestabil, monstruos; asta nu seamănă cu nimic, asta seamănă cu orice. Se reprezintă o dramă, criticul se duce s-o vadă; se întâmplă să nu corespundă deloc cu drama pe care şi-a făurit-o în capul lui, după ce-a citit titlul piesei; şi, când scrie foiletonul, substituie drama lui dramei autorului,

îţi întinde o peltea plină de erudiţie, se descarcă de toată ştiinţa acumulată în ajun într-o bibliotecă oarecare şi face de două parale oameni de la care ar avea de învăţat, şi dintre care cel mai neînsemnat ar putea da lecţii unuia mai grozav decât el.

Autorii îndură totul cu o mărinimie şi o răbdare realmente de neconceput. Cine sunt oare, la urma urmei, criticii aceştia, cu tonul atât de tranşant, cu cuvântul atât de răstit încât ai putea crede că sunt odraslele unor zei? Dar nu sunt decât nişte indivizi cu care am stat pe aceleaşi bănci la liceu şi care, lucrul este evident, au profitat mai puţin de pe urma studiilor decât noi, ceilalţi, deoarece nu au scos nicio lucrare, neputând face altceva decât să spurce şi să ciopârţească lucrările altora, ca nişte adevărate lighioane de pe malul lacului Stymphalo[52].

Ce ar fi să se instaureze critica criticilor? Căci aceşti mari dezgustaţi, care fac atâta pe grozavii şi pe dificilii, sunt departe de a fi tot atât de infailibili ca sfântul nostru părinte. S-ar putea aduna suficient material pentru o publicaţie cotidiană de cel mai mare format posibil. Erorile lor istorice sau de altă natură, scornitele lor citate, greşelile lor de franceză, plagiatele lor, vorbăria lor goală, glumele lor răsuflate şi de prost gust, sărăcia de idei, lipsa lor de inteligenţă şi de tact, necunoaşterea celor mai elementare lucruri, care-i fac să comită cu toată seninătatea grave confuzii, luând de pildă Pireul drept bărbat şi pe domnul Delaroche drept pictor, ar furniza autorilor atâtea posibilităţi de revanşă, fără alt efort decât acela de a sublinia anumite pasaje cu creionul sau de a le reproduce textual, ştiut fiind că nu se înmânează odată cu brevetul de critic şi o diplomă de mare scriitor, şi că nu-i de ajuns să le reproşezi altora greşeli de limbă sau de gust, pentru a nu cădea tu însuţi în acelaşi păcat; criticii noştri ne dovedesc acest lucru zi de zi. Dacă Chateaubriand, Lamartine sau alţii ca ei ar face critică, aş înţelege să fie adoraţi în genunchi; dar ca domnii Z, K, Y, V, Q, X sau vreo altă literă dintre A şi Ω să facă pe micii Quintiliani şi să ia lumea la rost în numele moralei şi al beletristicii, asta mă revoltă şi îmi provoacă accese de furie fără seamăn. Aş vrea ca poliţia să dea o ordonanţă prin care să interzică unor faimoase personaje să se ciocnească de alte personaje faimoase. E adevărat că un câine se poate uita la un episcop şi că Sfântul Petru din Roma, oricât de gigantic ar fi el, nu-i poate împiedica pe aceşti transteverini să murdărească partea de jos a zidurilor în felul în care ştiu ei; dar pe de altă parte, cred că ar fi o curată nebunie să se scrie de-a lungul unor anumite reputaţii monumentale:

Murdăria oprită.

Carol al X-lea e singurul care a înţeles bine această chestiune. Ordonând suprimarea ziarelor, a adus un mare serviciu artelor şi civilizaţiei. Ziariştii sunt un fel de misiţi, de geambaşi care se interpun între artişti şi public, între rege şi popor. Se ştie ce rezultate frumoase au dat. Neîncetatele lătrături alungă inspiraţia şi aruncă asemenea suspiciuni în inimi şi în spirite, încât nimeni nu îndrăzneşte să mai acorde vreo încredere poeţilor şi guvernanţilor; ceea ce face ca regalitatea şi poezia, cele mai măreţe lucruri din lume, să devină şi cele mai imposibile, spre marea nenorocire a popoarelor, care-şi sacrifică buna stare neînsemnatei plăceri de a citi în fiecare dimineaţă câteva fiţuici proaste, pe hârtie proastă, zmângălite într-un stil prost, acoperite cu cerneală proastă. Nu exista niciun critic de artă sub Iulius al II-lea şi nu cunosc vreun foileton cu privire la Daniel de Volterra, Sebastian del Piombo, Michelangelo sau Rafael, şi nici cu privire la Ghiberti delle Porte sau Benvenuto Cellini, şi cu toate acestea mă gândesc că oameni care nu au avut ziare, care nu au cunoscut nici măcar cuvântul *artă* sau cuvântul *artistic*, au avut totuşi destul talent şi aşa, şi nu s-au achitat prea rău de sarcinile meşteşugului lor. Lectura ziarelor împiedică existenţa unor adevăraţi savanţi şi a unor adevăraţi artişti; e ca şi cum, după ce faci zilnic excese, te-ai băga, enervat şi obosit, în culcuşul muzelor, care sunt aspre şi greu de mulţumit, şi vor ca amanţii lor să fie viguroşi, cu forţe cât se poate de proaspete. Ziarul ucide cartea, după cum cartea a ucis arhitectura, aşa cum artileria a ucis curajul şi tăria muşchilor. Nimeni nu-şi poate închipui câte plăceri ne sunt răpite de ziare. Nimic nu mai este virgin pentru tine din pricina lor; din pricina lor nu ai nimic propriu, nu ai o carte care să fie numai a ta, la teatru nu mai ai nicio surpriză, cunoscând dinainte, din ziare toate deznodămintele, ele îţi fură plăcerea de a sporovăi, de a bârfi, de a trăncăni, de a vorbi de rău, de a născoci vreun zvon sau de a colporta o ştire adevărată timp de opt zile în toate saloanele din lume. Ne îndoapă, fără voia noastră, cu judecăţi de-a gata, şi ne feresc de unele lucruri pe care le-am fi găsit plăcute; datorită ziarelor vânzătorii ambulanţi de scăpărătoare cu fosfor, dacă sunt înzestraţi cu un pic de memorie, pot bate câmpii despre literatură cu aceeaşi incompetenţă ca academicienii de provincie; din pricina lor auzim toată ziua, în locul unor idei naive sau a unor neghiobii personale, fragmente din ziare, prost digerate, care se

aseamănă cu omletele crude pe o parte şi arse pe cealaltă, care ne vâră fără milă pe gât noutăţi învechite de trei sau patru ore şi pe care copiii de ţâţă le-au aflat înaintea noastră; ne tocesc gustul, şi din cauza lor semănăm cu acei băutori de rachiu pipărat, care nu mai găsesc niciun gust vinurilor celor mai savuroase şi nici nu-şi dau seama de buchetul lor parfumat. Dacă Ludovic-Filip ar suprima o dată pentru totdeauna toate ziarele politice şi literare, i-aş fi infinit de recunoscător şi i-aş turna imediat un ditiramb fantastic în versuri libere şi rime încrucişate; semnat: prea umilul şi prea devotatul vostru supus etc. Să nu-şi închipuie cineva că literatura nu va mai interesa pe nimeni; pe vremuri, când nu erau ziare, un catren preocupa tot Parisul timp de opt zile şi o premieră teatrală şase luni.

E adevărat că în felul acesta ar dispărea anunţurile şi elogiile cu treizeci de gologani rândul, iar notorietatea ar fi mai puţin promptă, mai puţin fulgerătoare. Dar am imaginat un mijloc foarte ingenios pentru înlocuirea anunţurilor. Dacă până la punerea, în vânzare a romanului meu de mare succes, care urmează să apară, graţiosul monarh va suprima ziarele, voi folosi mijlocul acesta cu toată încrederea şi voi aştepta de la el marea cu sarea. Când va sosi măreaţa zi, douăzeci şi patru de crainici călare, în livreaua editorului, cu adresa indicată pe spate şi pe piept, şi cu o banieră având brodat pe ambele părţi titlul romanului – fiecare crainic fiind precedat de un toboşar şi un ţambalist – vor parcurge oraşul şi se vor opri în pieţe şi la răscruci, strigând cu glas tare şi răspicat: Astăzi, şi nu ieri sau mâine, se pune în vânzare admirabilul, inimitabilul, divinul şi chiar mai mult decât divinul roman al prea celebrului Théophile Gautier: *Domnişoara de Maupin*, pe care Europa, şi chiar şi alte părţi ale lumii, inclusiv Polinezia, îl aşteaptă cu mare nerăbdare de un an şi mai bine. Se vând cinci sute de exemplare pe minut şi ediţiile se succed din jumătate în jumătate de oră: s-a ajuns la a nouăsprezecea ediţie. Un pichet de gardieni municipali stă în faţa librăriei, ţinând în frâu mulţimea şi prevenind orice dezordine. Desigur, asta face cât un anunţ de trei rânduri în *Débats* şi *Courrier français*, strecurat între reclamele privitoare la centuri elastice, gulere de crinolină, biberoane care nu se sparg şi nu se strică, pasta Regnault şi reţetele împotriva durerilor de dinţi.

Mai 1834

Capitolul I

Mi te plângi, dragă prietene, că-ţi scriu atât de rar. Ce-ai vrea să-ţi comunic mai mult decât că sunt sănătos şi că îţi port mereu aceeaşi afecţiune? Sunt lucruri pe care le cunoşti prea bine, atât de fireşti la vârsta mea, ţinând seama şi de frumoasele tale calităţi, încât e aproape ridicol să trimit o biată foaie de hârtie pe o distanţă de o sută de leghe, în care să nu spun mai mult decât ştii. Oricât aş căuta, nu găsesc nimic care ar merita osteneala să-ţi fie adus la cunoştinţă; viaţa mea e cât se poate de liniştită, de o neîntreruptă monotonie. Ziua de azi o determină pe cea de mâine, după cum ziua de ieri a determinat-o pe cea de astăzi şi, fără să am trufia de a mă crede profet, pot prezice dimineaţa, cu toată certitudinea, ce se va întâmpla seara.

Iată cum îmi împart ziua: mai întâi mă scol, asta se înţelege de la sine, aşa începe fiecare zi; iau gustarea de dimineaţă, fac puţină scrimă, ies la plimbare, mă întorc, iau prânzul, fac câteva vizite sau citesc vreo carte; apoi mă culc întocmai cum am făcut şi în ajun, adorm, şi imaginaţia, nefiindu-mi stârnită de nicio întâmplare nouă, nu-mi aduce decât visuri banale şi răsuflate, la fel de monotone ca şi viaţa mea reală. După cum vezi, toate acestea nu-s prea amuzante. Totuşi mă împac mai bine acum cu traiul ăsta decât aş fi făcut-o cu şase luni în urmă. E adevărat, mă plictisesc, dar în linişte şi cu o resemnare nu lipsită de o anume dulceaţă, pe care îmi place s-o asemui cu acele zile de toamnă, palide şi călduţe, cărora le găseşti, după dogorile excesive ale verii, un farmec ascuns.

Deşi în aparenţă am acceptat-o, viaţa aceasta nu mi se potriveşte deloc sau cel puţin nu seamănă nici pe departe cu viaţa la care visez şi pentru care mă cred făcut. Poate că mă înşel, poate că, într-adevăr, nu-s potrivit decât pentru acest fel de viaţă; dar îmi vine greu s-o cred, căci, dacă asta mi-ar fi soarta, m-aş fi împăcat mai uşor cu ea şi asprimile ei nu m-ar fi lovit în atâtea privinţe – şi încă atât de dureros.

Ştii doar cât de mult mă atrag aventurile ciudate, tot ce-i straniu, excesiv sau primejdios şi cu ce aviditate devorez romanele şi povestirile de călătorie: poate că nu se mai află pe tot pământul ăsta o fantezie mai zurlie şi mai hoinară decât a mea: ei bine, nu ştiu cărei fatalităţi îi datorez faptul

că nu am avut parte nicicând de vreo aventură şi n-am plecat niciodată în vreo călătorie. Ocolul lumii înseamnă pentru mine ocolul oraşului în care stau. Marginea zării mă împresoară din toate părţile, mă lovesc pretutindeni de real. Viaţa mea este aidoma cu a scoicii pe bancul de nisip, cu a iederii ce se înfăşoară pe trunchiul copacilor, cu a greierului din vatră. Sunt de-a dreptul uluit că picioarele încă n-au prins rădăcini.

Amorul este zugrăvit legat la ochi, de fapt Destinul ar trebui zugrăvit astfel.

Valetul meu, un ţărănoi cam bădăran şi greu de cap, a colindat întreaga lume aşa cum o cutreieră crivăţul, a fost nu ştiu pe unde dracu, pe ce meleaguri, i-au trecut prin faţa ochilor tot felul de minunăţii pe care eu nu le-am văzut decât în vis, şi nu se sinchiseşte de toate astea nici cât negru sub unghie: s-a aflat în cele mai ciudate împrejurări. A trecut prin cele mai uluitoare peripeţii, prin care-i poate fi dat cuiva să treacă. Îl trag de limbă uneori şi turbez la gândul că toate aceste întâmplări minunate le-a cunoscut un bădăran tont şi nesimţit, care nu-i bun de nimic altceva decât de ceea ce face, adică să scuture hainele de praf şi să cureţe cizmele de noroi.

E limpede că s-ar fi cuvenit să duc eu viaţa pe care a dus-o netrebnicul. Iar el mă socoate cât se poate de fericit şi se miră văzându-mă trist şi mâhnit.

Toate acestea nu sunt prea interesante şi nici vrednice de a fi puse pe hârtie, nu-i aşa, bietul meu prieten? Dar fiindcă ţii cu dinadinsul să-ţi scriu, mă văd nevoit să-ţi povestesc tot ce gândesc şi simt şi să-ţi alcătuiesc astfel o istorie a ideilor mele, în locul unei istorii a întâmplărilor şi a acţiunilor. Nicio ordine desăvârşită şi nici mari noutăţi nu vei afla în cele ce-am să-ţi spun, dar n-ai decât să te răfuieşti cu tine însuţi. Ai vrut-o chiar tu.

Îmi eşti prieten din copilărie, am fost crescuţi împreună, multă vreme am dus acelaşi fel de viaţă şi ne-am deprins să ne destăinuim unul altuia gândurile cele mai ascunse. Îţi pot aşadar povesti, şi fără să roşesc, toate neghiobiile care trec prin capul meu golit de alte gânduri; n-am să adaug şi n-am să las deoparte niciun cuvânt, în faţa ta nu sunt trufaş. Îţi voi spune întregul adevăr, chiar când va fi vorba de lucruri mărunte şi ruşinoase; bineînţeles că faţă de tine, nu voi juca teatru.

Sub linţoliul de plictiseală apatică de care ţi-am vorbit adineauri, se iveşte uneori câte un gând, mai degrabă amorţit decât mort, şi astfel nu întotdeauna mă stăpâneşte dulcea şi trista pace pe care ţi-o dă melancolia. E un gând mai vechi care revine, şi mă face să cad iar pradă zbuciumului de

altădată. Nimic nu-i mai obositor decât aceste vârtejuri fără rost şi elanuri fără ţintă. De câteva zile, deşi nu am mai multă treabă decât am avut în altele, mă scol foarte devreme, cu mult înaintea soarelui, de parcă m-aş grăbi şi mi-ar fi teamă că nu-mi va ajunge timpul, mă îmbrac la iuţeală, de-ai zice că mi-a luat foc casa, trăgând la întâmplare hainele pe mine, şi văitându-mă pentru orice clipă pierdută. De m-ar vedea cineva, şi-ar putea închipui că mă duc la o întâlnire amoroasă, ori că mă grăbesc a fac rost de bani. Nicidecum. Nici măcar nu ştiu încotro o voi porni, dar trebuie să plec, şi de-aş rămâne, mi s-ar părea că-mi pun viaţa în primejdie. Îmi pare că mă cheamă cineva de afară, că femeia care-mi este hărăzită trece în clipa aceasta pe stradă şi că acum, pe loc, urmează să se rezolve însăşi problema vieţii mele.

Cobor, am o înfăţişare buimacă şi speriată, hainele în dezordine, părul ciufulit; trecătorii pe care-i întâlnesc întorc capul şi râd, se gândesc desigur că sunt unul din acei tineri desfrânaţi care-şi petrec nopţile prin taverne sau aiurea. Într-adevăr sunt beat, deşi n-am băut; am până şi mersul şovăitor al unui beţiv, când domol, când repezit, încep să colind stradă după stradă, aidoma unui câine care şi-a pierdut stăpânul şi-l caută la întâmplare; sunt foarte neliniştit, foarte încordat, tresar la cel mai mic zgomot, când văd un grup de oameni, mă strecor şi eu printre ei, fără să mă sinchisesc de bruftuiala celor de care m-am ciocnit şi privesc în jur, cu o limpezime a căutăturii pe care în alte momente n-o am. Apoi deodată îmi dau seama că m-am înşelat, că în mod cert nu-i acolo, că trebuie să merg mult mai departe, poate în celălalt capăt al oraşului, mai ştii? O iau la goană, de parcă m-ar alunga din spate necuratul. Abia ating pământul cu vârful pantofilor, sunt uşor ca un fulg. Trebuie să am un aer ciudat, cu mutra mea preocupată şi furioasă, gesticulând şi scoţând strigăte nearticulate. Când mă gândesc la toate astea cu sânge rece, râd eu însumi de mine din toată inima, ceea ce, te rog să mă crezi, nu mă împiedică, la prima ocazie, s-o iau de la început. Dacă m-ar întreba cineva de ce gonesc astfel, aş fi foarte încurcat şi n-aş şti ce să-i răspund. Nu sunt zorit să ajung undeva, pentru că nu mă duc nicăieri. Nu mi-e teamă că voi întârzia pentru că nimeni nu mi-a fixat o oră anume. Nimeni nu mă aşteaptă, aşadar nu am niciun motiv să mă grăbesc.

Să fie vorba de o întâlnire amoroasă, de o aventură, de o femeie, de o himeră, de avuţie, de acel ceva de care viaţa mea e lipsită, de acel ceva pe care-l caut, fără să-mi dau seama, mânat de un tulbure imbold? Să fie vorba de existenţa mea, care se vrea îmbogăţită? O fi dorinţa de a ieşi din casă şi

chiar din mine însumi? Oare m-am săturat de starea asta şi năzuiesc o cu totul alta? E una din aceste pricini şi, poate, toate laolaltă. Adevărul este că-i o stare foarte neplăcută, o agitaţie nervoasă, urmată totdeauna de cea mai searbădă lâncezeală.

Adesea îmi spun că, dacă aş fi pornit cu o oră mai devreme, sau dacă aş fi iuţit pasul, aş fi ajuns la vreme; sau că, în timp ce trec pe o stradă, ceea ce caut se află pe o alta, că a fost de-ajuns o îmbulzeală de trăsuri ca să-mi scape ceea ce urmăresc, la voia întâmplării, de atâta vreme. Nu-ţi poţi închipui marea tristeţe şi profunda disperare care mă cuprind când văd că toate acestea nu duc la nimic, că tinereţea trece şi nicio perspectivă nu se deschide în faţa mea: toate pasiunile mele fără de ţintă murmură surd în inima mea şi se sfâşie între ele în lipsă de altă hrană, întocmai ca animalele dintr-o menajerie cărora gardianul a uitat să le dea de mâncare. În pofida decepţiilor de fiecare zi, – înăbuşite, subterane – e ceva în mine care rezistă şi nu vrea să moară. Nu am nicio speranţă, deoarece, pentru a putea spera e nevoie de o dorinţă, de o anume năzuinţă ca lucrurile să ia mai degrabă o întorsătură decât alta. Eu nu doresc nimic anume, deoarece doresc totul. Nu sper, sau mai bine zis nu mai sper – e o prea mare neghiobie – şi-mi este perfect egal dacă un lucru se va realiza sau nu. Aştept. Ce? Nu ştiu, dar aştept.

E o aşteptare plină de freamăt, de nerăbdare, întretăiată de tresăriri şi de izbucniri nervoase, întocmai ca aceea a îndrăgostitului care-şi aşteaptă iubita. Dar nu vine nimeni, mă apucă furiile sau încep să plâng. Aştept să se deschidă cerul şi să coboare un înger care să-mi facă o destăinuire, să izbucnească o revoluţie şi să mi se ofere un tron, ca o fecioară a lui Rafael să se desprindă de pe pânză şi să mă îmbrăţişeze, sau să moară rudele pe care nu le am şi să-mi lase atâta bănet încât fantezia mea să poată pluti pe un fluviu de aur sau să mă ia un hipogrif şi să mă ducă pe tărâmuri necunoscute. Un lucru e sigur, ceea ce aştept nu-i ceva comun ori mediocru.

Am ajuns până acolo încât, când mă întorc acasă, nu uit niciodată să întreb: n-a fost nimeni? N-a sosit vreo scrisoare pentru mine? Nimica nou? Ştiu prea bine că nu a fost nimic, că nu poate fi nimic. Cu toate astea, sunt totdeauna surprins şi foarte dezamăgit când primesc obişnuitul răspuns: — Nu, domnule, absolut nimic.

Câteodată – rareori, ce-i drept – ideea capătă forme mai precise. Devine o femeie frumoasă pe care nu o cunosc şi care nu mă cunoaşte, pe care am întâlnit-o la teatru sau poate la biserică şi nu s-a uitat câtuşi de puţin la

mine. Străbat toată casa şi până nu am deschis şi uşa ultimei camere – abia îndrăznesc să-ţi spun, atât e de mare nebunia – nădăjduiesc că a venit şi că o voi găsi acolo. Nu-i o înfumurare prostească. Sunt atât de puţin încrezut încât mai multe femei s-au interesat cu discreţie de mine – după spusa altor persoane – iar mie mi s-a părut că le sunt cu totul indiferent şi că nu s-au gândit niciodată în mod deosebit la mine. E cu totul altceva.

Când plictiseala şi descurajarea nu mă năucesc de tot, sufletul mi se trezeşte şi îşi recapătă vigoarea de altădată. Sper, iubesc, doresc, şi dorinţele mele sunt atât de violente încât îmi închipui că vor atrage totul spre ele, precum un magnet care, înzestrat cu o mare putere, atrage pilitura de fier, deşi e foarte departe de ea. De aceea aştept lucrurile pe care le doresc, în loc să mă duc în întâmpinarea lor, de aceea am neglijat destul de des perspectivele cele mai ademenitoare care se deschideau în calea speranţelor mele. Un altul ar trimite o scrisorică dintre cele mai înfocate zeiţei inimii sale sau ar căuta un prilej de a se apropia de ea. Pe când eu îl întreb pe poştaş dacă mi-a adus răspuns la o scrisoare pe care n-am trimis-o, şi-mi petrec timpul imaginându-mă în cele mai extravagante situaţii pentru a fi văzut de aceea pe care o iubesc într-o lumină din cele mai neaşteptate şi mai favorabile. S-ar putea alcătui o carte mai voluminoasă şi mai ingenioasă decât *Stratagemele* lui Polibiu, adunând toate stratagemele pe care le ticluiesc pentru a mă strecura până la ea şi a-mi dezvălui pasiunea. De cele mai multe ori, ar fi de ajuns să-i spun unuia dintre prietenii mei: „Prezintă-mă cutărei doamne”, adăogind şi un compliment mitologic subliniat în mod decent de câteva suspine.

Auzind toate acestea, s-ar putea crede că-s tocmai bun de internat la balamuc; sunt totuşi un tânăr destul de rezonabil, şi nebuniile nu prea mi le-am pus în practică. Totul se petrece în subteranele sufletului şi ideile astea bizare stau ascunse cu multă grijă în sinea mea; din afară nu se vede nimic, ba chiar mă bucur de reputaţia unui tânăr liniştit şi rece, puţin sensibil la femei şi nepăsător faţă de treburile potrivite cu vârsta sa; ceea ce este tot atât de departe de adevăr precât sunt mai toate judecăţile lumii.

În pofida lucrurilor care m-au dezgustat, mi s-au realizat câteva dorinţe şi, puţina bucurie pe care mi-a adus-o îndeplinirea lor, mă face să mă tem de îndeplinirea altora. Îţi aminteşti cu câtă ardoare copilărească mi-am dorit un cal; mama mi-a dăruit unul de foarte curând; e negru ca abanosul, cu o steluţă albă în frunte, are o coamă lungă, părul lucios, gamba fină, întocmai aşa cum l-am vrut. Când mi l-au adus, m-a cuprins o emoţie atât de

puternică încât mai bine de un sfert de oră am stat încremenit, palid, fără să-mi pot veni în fire; apoi l-am încălecat şi, fără să scot un cuvânt, am pornit-o în galop, am gonit mai bine de o oră peste câmpii, cuprins de o vrajă greu de înţeles; la fel am făcut în fiecare zi, timp de o săptămână şi mai bine, şi nu ştiu, zău, cum de n-a crăpat calul sau cum de nu s-a îmbolnăvit de tignafes. Puţin câte puţin, marea mea patimă s-a domolit. Am început să mân calul la trap, după aceea la pas, şi am ajuns să-l încalec cu atâta nepăsare, încât de multe ori se opreşte, fără să-mi dau seama; plăcerea s-a transformat în obişnuinţă mult mai repede decât aş fi crezut. Cât despre Ferragus, aşa l-am botezat, e cel mai fermecător animal pe care l-am văzut vreodată. Părul de la picioare e ca tuleiul vulturilor; e iute ca o căprioară şi blând ca un miel. Are să-ţi facă o nespusă plăcere, când vei veni aici, să-l călăreşti în galop; şi cu toate că furia călăritului mi-a trecut, îl iubesc ca şi înainte, deoarece e foarte prietenos şi, sincer vorbind, îl prefer multor oameni. De l-ai auzi cât de vesel nechează când intru în grajd să-l văd, şi cu ce ochi inteligenţi mă priveşte! Mărturisesc că sunt mişcat de aceste dovezi de afecţiune, că-l iau de gât şi-l îmbrăţişez, ţi-o jur, cu aceeaşi tandreţe cu care aş îmbrăţişa o fată frumoasă.

Mai aveam şi o altă dorinţă, mai vie, mai arzătoare, care aproape că nu mă părăsea, o dorinţă mult mai scumpă sufletului meu, căreia i-am clădit un minunat castel din cărţi de joc în inimă, un adevărat palat al himerelor, deseori năruit şi reconstruit cu o disperată stăruinţă: dorinţa de a avea o amantă, o amantă numai a mea, cum e calul numai al meu. Nu ştiu dacă după realizarea acestui al doilea vis aş fi tot atât de nepăsător ca după realizarea celuilalt, mă îndoiesc. S-ar putea să n-am dreptate şi să mă plictisesc tot aşa de repede. Datorită unei înclinaţii speciale, doresc cu atâta frenezie ceea ce doresc – fără ca totuşi să fac ceva pentru a-l obţine – încât dacă din întâmplare sau altminteri, ajung până la obiectul aspiraţiilor mele, sunt lovit de o asemenea neputinţă, mă simt atât de istovit, încât mă apucă un fel de sfârşeală şi nu mai am puterea de a mă bucura; aşa se face că lucrurile pe care le dobândesc fără să le fi dorit îmi fac de obicei mai multă plăcere decât acelea pe care le-am râvnit cu cea mai aprigă înfocare.

Am douăzeci şi doi de ani; nu sunt virgin. Vai! Acum nimeni nu mai are la vârsta asta nici corpul virgin, şi – ceea ce este mult mai rău – nici inima virgină. În afară de acelea care oferă plăceri bărbaţilor pentru bani şi care nu trebuie să conteze mai mult decât un vis lasciv, am mai avut, pe ici, pe colo, prin vreun ungher obscur, câteva femei cinstite, sau aproape, nici frumoase

nici urâte, nici tinere nici bătrâne, dintre acelea care se oferă tinerilor fără o legătură amoroasă mai trainică, a căror inimă nu bate pentru nimeni. Cu oarecare bunăvoinţă şi o doză destul de mare de iluzii romantice, o femeie ca asta – dacă ţii neapărat – se cheamă o amantă. În ce mă priveşte, nu mă împac deloc cu asemenea lucruri, şi de-aş avea o mie de femei de teapa asta, dorinţa mea ar rămâne la fel de neîmplinită ca înainte.

Aşadar, până acum n-am avut o amantă şi aş dori să am. E o idee care mă hărţuieşte într-un chip deosebit; nu din pricina unui temperament clocotitor, a sângelui prea fierbinte sau a primelor semne ale pubertăţii. Nu femeia o doresc, ci o femeie, o amantă. O vreau, o voi avea, în scurtă vreme; iar dacă nu voi reuşi, îţi mărturisesc că nu-mi voi reveni în urma acestui eşec, care-mi va lăsa în suflet o neîncredere totală în mine, o deprimare surdă, cu grave repercusiuni asupra tot restului zilelor mele. Mă voi crede ratat – în anumite privinţe voi crede că nu mă pot armoniza cu o altă fiinţă sau că sunt incapabil de a-mi găsi o pereche, că sunt un om cu mintea şi inima diforme; căci, în definitiv, pretenţia mea este justificată şi e o datorie a naturii faţă de orice parte bărbătească. Atâta timp cât nu-mi voi fi ajuns scopul, nu mă voi considera eu însumi decât un copil şi voi fi lipsit de încrederea necesară în propriile mele forţe. O amantă este pentru mine ceea ce a fost toga virilă pentru tânărul roman.

Văd atâţia bărbaţi, abjecţi din toate punctele de vedere, alături de femei frumoase, cărora n-ar fi vrednici să le fie nici lachei, şi roşesc de ruşine pentru ele – şi pentru mine. Ajung astfel la o părere jalnică despre acele femei, ce se lasă cuprinse de patimă pentru nişte bădărani – care le dispreţuiesc şi le înşală – în loc să se dăruiască unor tineri loiali şi sinceri, care s-ar simţi foarte fericiţi şi le-ar adora în genunchi – mie, de pildă. E adevărat că soiul acesta de femei se înghesuie prin saloane, fac roată în jurul aştrilor, se tolănesc pe speteaza fotoliilor, pe când eu rămân acasă, cu fruntea sprijinită de geam ca să privesc cum fumegă râul şi cum se înalţă ceaţa, în care timp, clădesc, pe tăcute, în inimă un sanctuar parfumat, un minunat templu menit să adăpostească viitorul idol al sufletului meu. Castă şi poetică îndeletnicire, pentru care femeile îţi sunt prea puţin recunoscătoare.

Femeilor nu prea le plac firile contemplative, şi-i preţuiesc în mod deosebit pe cei care-şi pun ideile în aplicare. La urma urmei, au dreptate. Obligate, prin educaţie şi poziţia lor socială, să tacă şi să aştepte, îi preferă, în mod firesc, pe cei care vin la ele şi le vorbesc, scoţându-le dintr-o situaţie

falsă şi plicticoasă, ştiu toate acestea. Dar nicicând în viaţă nu-mi voi asuma răspunderea, cum văd că fac mulţi, de a mă ridica de pe locul meu, de a străbate salonul, şi de, a mă duce să spun pe neaşteptate unei femei: „Rochia vă şade minunat”, sau: „În seara asta ochii dumneavoastră au o strălucire cu totul aparte”.

Şi totuşi simt că am neapărată nevoie de o amantă. Nu ştiu cine va fi şi nu văd, printre femeile pe care le cunosc, niciuna care să fie demnă de a se numi amanta mea. Nu găsesc la ele decât prea puţine din calităţile după care umblu eu. Cele de-ajuns de tinere nu-s destul de frumoase sau sunt cam lipsite de duh; cele tinere şi frumoase sunt de o virtute care le ţine la distanţă, sau nu se bucură de libertatea necesară; şi apoi, mai totdeauna apare sau soţul sau vreun frate, sau mama, sau vreo mătuşă, ori mai ştiu eu cine, care prea cască ochii, prea ciuleşte urechile, şi pe fiecare trebuie să-l îmbunezi, deşi îţi vine să-l zvârli pe geam. Fiecare trandafir e năpădit de insecte, fiecare femeie are o mulţime de rude de care trebuie s-o scuturi ca de omizi dacă vrei să poţi culege într-o zi rodul frumuseţii sale. Până şi verii de-a nu ştiu câta spiţă din provincie şi pe care nicicând nu i-ai văzut la faţă, vor să apere întru întreaga-i strălucire puritatea imaculată a scumpei lor verişoare. E dezgustător, şi nu voi avea vreodată răbdarea necesară pentru a smulge toate buruienile şi a îndepărta toţi mărăcinii care, în mod fatal, se îmbulzesc pe căile de acces spre o femeie frumoasă.

Nu-mi plac prea mult mamele, şi mai puţin încă fetiţele. Trebuie să mai mărturisesc că femeile măritate exercită o foarte slabă atracţie asupra mea. E aici o confuzie, un amestec al altora care mă revoltă; nu pot suferi gândul de a le împărţi cu cineva. Femeia care are un bărbat şi un amant este o prostituată pentru unul din cei doi şi adesea pentru amândoi, şi apoi n-aş consimţi să cedez altuia locul. Mândria mea firească nu s-ar supune unei asemenea înjosiri. Niciodată n-aş pleca pentru că soseşte soţul. Chiar dacă femeia ar fi compromisă şi pierdută, chiar de-ar trebui să ne batem cu cuţitele şi să ne călcăm în picioare, aş rămâne locului. Scările secrete, dulapurile, toaletele şi toate celelalte recuzite ale adulterului nu mi-ar fi de niciun folos.

Nu prea-mi place aşa-zisa candoare virginală, inocenţa frumoasei vârste, puritatea inimii şi alte asemenea fermecătoare nimicuri, care produc cel mai frumos efect în versuri; pentru mine ele înseamnă pur şi simplu: neghiobie, ignoranţă, imbecilitate sau ipocrizie. Candoarea virginală, care constă în a te aşeza cât mai spre marginea fotoliului, cu braţele lipite de corp, cu ochii

aţintiţi spre corset şi a nu deschide gura decât cu îngăduinţa bunicilor; inocenţa, care a pus monopol pe părul necoafat şi pe rochiile albe; puritatea inimii, care impune bustul acoperit, pentru că nici pieptul nu-i încă format, şi nici umerii, nu-mi par, la drept vorbind, foarte ademenitoare.

Nici nu mă gândesc să învăţ nişte fetiţe neroade să silabisească alfabetul amorului. Nu sunt nici destul de bătrân nici destul de corupt ca aşa ceva să-mi facă o mare plăcere; dealtfel nici nu aş reuşi, deoarece niciodată nu m-am priceput să învăţ pe cineva un lucru – chiar dacă-l ştiam cât se poate de bine. Prefer femeile care citesc în mod curent; ajungi mai degrabă la sfârşitul capitolului şi, în toate împrejurările, dar mai ales în dragoste, ceea ce trebuie luat în seamă este sfârşitul. Mă asemăn destul de mult din punctul acesta de vedere cu cititorii care încep un roman de la coadă, şi care află mai întâi deznodământul, cu toate că după aceea o pornesc îndărăt până ajung la prima pagină.

Maniera aceasta de a citi şi de a iubi îşi are farmecul ei. Poţi savura mai bine detaliile când eşti sigur de sfârşit, iar inversarea aduce neprevăzutul.

Iată aşadar fetiţele şi femeile măritate excluse din ceastă categorie. Prin urmare îmi voi căuta zeiţa printre vădane. Vai! Tare mă tem – deşi nu mi-a rămas decât această categorie – că nu voi găsi nici aici ceea ce vreau.

De s-ar întâmpla să iubesc una dintre acele palide narcise, scăldată din cap până în picioare într-o călduţă rouă de lacrimi, aplecându-se cu o graţie melancolică peste mormântul de marmură nouă al unui bărbat – din fericire, proaspăt decedat – aş fi desigur, şi în scurtă vreme, la fel de nefericit ca soţul defunct, în timpul vieţii sale. Văduvele, oricât de tinere şi fermecătoare, au un groaznic inconvenient, pe care nu-l au celelalte femei: e de-ajuns să se ivească o mică neînţelegere, şi ca un nouraş să treacă pe cerul dragostei, ca să-ţi spună îndată, pe un ton cam înţepat şi dispreţuitor: „Vai, cum te comporţi astăzi! Întocmai ca bărbatul meu. Când ne certam, îmi arunca aceleaşi cuvinte în obraz. Ce ciudat! Şi glasul vă sună la fel, şi privirile sunt aceleaşi! Când eşti în toane rele, nici nu-ţi închipui cum semeni cu bărbatul meu. E înfricoşător!” E plăcut să auzi spunându-ţi-se în faţă şi pe şleau asemenea drăgălăşenii! Unele merg cu neruşinarea până acolo încât îl laudă pe defunct ca un epitaf şi-i ridică în slăvi inima şi trupul în detrimentul trupului şi inimii tale. Măcar, cu femeile care au unul sau mai mulţi amanţi, te bucuri de inefabilul privilegiu de a nu auzi niciodată vorbindu-ţi-se de predecesorul tău, ceea ce este mare lucru. Femeile au un prea mare respect faţă de tot ceea ce e decent şi legitim ca să nu tacă,

grijulii, în asemenea împrejurări, dând cele vechi cât mai curând uitării. Se înţelege de la sine că întotdeauna eşti primul amant al unei femei.

Nu cred că s-ar putea aduce vreun argument serios împotriva unei aversiuni atât de îndreptăţite. Nu că aş găsi văduvele lipsite cu totul de farmec, atunci când sunt tinere şi drăguţe, şi nu şi-au lepădat încă voalul de doliu. Ah! Nazurile lor languroase, dulcea melancolie afectată cu care îşi lasă braţele în jos, şi îşi apleacă gâtul, umflându-şi pieptul ca o turturea părăsită de perechea ei; atâtea fiţe şi alintări care răzbat prin transparenţa crepului, cochetăria disperării atât de bine jucată, suspinele folosite cu atâta dibăcie, lacrimile ce curg la momentul potrivit şi dau ochilor atâta strălucire! Desigur, nu înainte, dar după un pahar cu vin, licoarea mea preferată este o lacrimă, o lacrimă limpede şi transparentă tremurând pe o geană brună sau blondă. Cum să-i rezişti? E cu neputinţă! Şi apoi negrul le prinde atât de bine! Pielea albă – lăsând la o parte poezia – bate în culoarea ivoriului, a zăpezii, a laptelui, a alabastrului, a tot ce este candid pe lumea asta şi la îndemâna autorilor de madrigale; pielea oacheşă nu are decât un pic de cafeniu, plin de strălucire şi de foc. Doliul constituie un noroc pentru o femeie, e şi motivul pentru care nu mă voi însura niciodată, de teamă ca soţia mea să nu-mi facă de petrecanie ca să poarte doliu după mine. Există totuşi femei care nu ştiu să profite de durerea lor şi plâng până li se roşeşte nasul şi li se descompune obrazul; ele seamănă atunci cu acele capete groteşti care decorează unele fântâni: e o stavilă serioasă. E nevoie de mult farmec şi de multă artă ca să plângi agreabil; în lipsa lor, femeile riscă să nu fie consolate multă vreme. Totuşi, oricât de mare ar fi plăcerea de a determina vreo Artemisă să-i fie necredincioasă umbrei lui Mausol[53] al ei, hotărât că nu din ceata plângăreţelor o voi alege pe aceea căreia să-i cer inima în schimbul inimii mele.

Parcă te aud de aici întrebându-mă: „Pe cine ai să iei în cazul acesta? Nu vrei nici fete tinere, nici femei măritate şi nici văduve. Nu-ţi plac mamele, nu pot presupune că ţi-ar plăcea mai mult bunicile. Pe cine naiba iubeşti?” E o şaradă nedezlegată, căci dacă aş şti, nu m-aş chinui atâta. Până acum, nu am iubit nicio femeie, dar am iubit şi iubesc *dragostea*. Cu toate că nu am avut amantă, iar femeile pe care le-am cunoscut nu mi-au inspirat decât dorinţe, am încercat şi cunosc dragostea: nu am iubit pe una sau pe alta, pe asta mai mult decât pe cealaltă, dar iubesc una pe care n-am văzut-o niciodată, care trebuie să existe pe undeva şi pe care o voi găsi, cu ajutorul lui Dumnezeu. Ştiu bine cum arată şi, dacă o întâlnesc, o recunosc imediat.

De multe ori mi-am imaginat casa în care locuieşte, hainele pe care le poartă, ochii şi părul ei. Îi aud glasul, i-aş recunoaşte mersul dintr-o mie, şi dacă din întâmplare cineva i-ar pronunţa numele, aş întoarce repede capul după el; este imposibil să nu poarte unul din cele cinci sau şase nume pe care i le-am atribuit în mintea mea.

Are douăzeci şi şase de ani, nu mai mult dar nici mai puţin. Nu mai este o neştiutoare, dar nu-i încă blazată. E o vârstă minunată pentru a face dragoste cum trebuie, fără copilării şi fără libertinaj. E de talie mijlocie. Nu-mi place o femeie uriaşă şi niciuna pitică. Pe zeiţa mea vreau s-o pot duce în braţe de pe divan în pat, dar nu mi-ar plăcea s-o caut în pat. Înălţându-se puţin în vârful picioarelor, va trebui să ajungă cu gura tocmai în dreptul buzelor mele. Asta-i statura cea mai potrivită. Cât despre proporţiile ei, e mai mult durdulie decât slabă. Sunt puţin cam turc în privinţa asta, şi nu mi-ar place deloc să dau peste oase acolo unde caut rotunjimi;

Amanta imaginară

o femeie trebuie să aibă pielea bine întinsă, carnaţia tare ca miezul unei piersici nu prea coapte; iată cum e făcută amanta pe care o voi avea. E blondă, cu ochi negri, albă ca o blondă, colorată ca o brunetă, are ceva roşu scânteietor în zâmbetul ei. Buza inferioară puţin mai groasă, ochii umezi, sânul mic, rotund şi ispititor, încheietura mâinii subţire, mâinile lungi şi grăsuţe, mersul unduios ca de năpârcă ce se sprijină în coadă, şoldurile pline şi mobile, umerii largi, ceafa acoperită de puf: frumuseţe gingaşă şi robustă totodată, elegantă şi vioaie, poetică şi palpabilă, un motiv din Giorgione executat de Rubens.

Iată şi cum e îmbrăcată: poartă o rochie de catifea stacojie sau de culoare neagră, cu şliţuri de satin alb. sau dintr-o ţesătură din fire de argint, un corsaj deschis, un guler plisat şi scrobit a la Medicis, o pălărie de fetru modelată în mod capricios ca aceea a Elenei Systerman, cu pene lungi, albe, ondulate şi increţite, un lanţ de aur sau un colier de diamante la gât, şi numeroase inele late, împodobite cu diferite emailuri la toate degetele mâinilor.

Nu aş scuti-o de un singur inel sau de o singură brăţară. Rochia trebuie să fie fără doar şi poate din catifea sau brocart; cel mult i-aş putea îngădui să coboare până la satin. Îmi place mai curând să şifonez o fustă de mătase decât una de pânză şi să fac să-i cadă de pe cap perle sau pene decât flori naturale ori o simplă fundă; ştiu că deseori căptuşeala fustei de pânză este cel puţin la fel de ispititoare precât e căptuşeala rochiei de mătase, dar eu prefer fusta de mătase. De aceea, în visările mele, mi-am ales drept amante numai regine, numai împărătese, numai prinţese, numai sultane sau curtezane celebre, dar niciodată burgheze sau păstoriţe; şi în dorinţele mele cele mai fanteziste, nu am abuzat de nimeni pe un covor de iarbă sau într-un pat cu cearşafuri din serj de Aumale. Găsesc că frumuseţea este un diamant care trebuie montat şi încadrat în aur. Nu concep ca o femeie frumoasă să nu aibă trăsură, cai, lachei şi tot ce poţi avea cu o rentă de o sută de mii de franci; există o armonie între frumuseţe şi bogăţie. Una o pretinde pe cealaltă: un picior drăguţ cere un pantof drăguţ, un pantof drăguţ cere covoare, trăsură şi toate celelalte. O femeie frumoasă, îmbrăcată în veşminte sărăcăcioase, locuind într-o casă urâtă, este după părerea mea spectacolul cel mai penibil care se poate vedea, şi n-aş fi în stare s-o iubesc. Numai cei frumoşi şi bogaţi se pot îndrăgosti fără a fi ridicoli sau demni de

plâns. Judecând în felul ăsta, puţini oameni ar avea dreptul să fie îndrăgostiţi: eu însumi aş fi exclus cel dintâi, totuşi aceasta este opinia mea.

Întâia noastră întâlnire va avea loc neapărat într-o seară, cu un frumos apus de soare; cerul va avea acele nuanţe de portocaliu, galben-deschis şi verde pal, care se văd în unele tablouri ale marilor maeştri de altădată; în faţa noastră se va deschide o alee largă de castani în floare şi ulmi seculari plini cu stoluri de porumbei guleraţi; toţi arborii vor fi frumoşi, de un verde proaspăt şi întunecat, umbrarele vor fi jilave şi pline de mister; ici-colo câteva statui, câteva vaze de marmură detaşându-se prin culoarea lor de nea pe fundalul verde; un bazin cu apă în care se joacă prietenoasa lebădă, şi în fund de tot un castel de cărămidă şi piatră ca pe vremea lui Henric al IV-lea, cu acoperişul de ardezie, cu hornuri înalte, cu câte o giruetă pe fiecare coamă de zid, cu ferestre înguste şi înalte. În faţa uneia din aceste ferestre, melancolic sprijinită de balcon, regina sufletului meu înveşmântată aşa cum ţi-am descris-o adineauri; în spatele ei un negru mititel care-i ţine evantaiul şi papagalul. Vezi că nu lipseşte nimic şi că totul e de un absurd perfect. Frumoasa lasă să-i cadă mănuşa, eu o ridic, o sărut şi i-o aduc înapoi. Intrăm în vorbă, pun la bătaie tot spiritul pe care nu-l am, îi spun lucruri fermecătoare, primesc răspunsul, îi răspund şi eu, e un foc de artificii, o ploaie luminoasă de cuvinte orbitoare. Pe scurt, sunt adorabil, şi adorat. Soseşte ora supeului, sunt invitat, accept. Ce supeu, dragă prietene, şi ce bună bucătăreasă e imaginaţia mea! Vinul râde în cupele de cristal, fazanul aurit fumegă în talerul cu stemă, ospăţul se prelungeşte până noaptea târziu, şi îţi închipui că nu la mine acasă se termină noaptea. Nu-i frumos imaginat? Nu există nimic mai simplu pe lume şi, realmente, e de mirare că toate acestea nu mi s-au întâmplat nu o dată, ci de zece ori.

Câteodată se face că mă aflu într-o pădure mare. Văd trecând o ceată de vânători, răsună cornul, haita latră şi străbate drumul cu iuţeala fulgerului, frumoasa mea, îmbrăcată ca amazoană, călăreşte pe un cal turcesc, alb ca laptele, zglobiu şi neastâmpărat la culme. Deşi e o excelentă călăreaţă, calul tropăie, dă din copite, se cabrează, şi ea se căzneşte din răsputeri să-l stăpânească; îşi ia vânt şi se repede drept într-o prăpastie. Eu cad ca din cer tocmai la timp, opresc calul, o iau în braţe pe prinţesa leşinată, o readuc în simţiri şi o petrec până la castel. Ce femeie nobilă ar refuza să-şi dea inima unui bărbat care şi-a pus pentru ea viaţa în primejdie? Niciuna. Şi recunoştinţa este drumul cel mai scurt care duce la dragoste.

Ai să fii de acord cel puţin că, atunci când o iau pe calea peripeţiilor romantice, nu mă opresc la jumătatea drumului şi sunt cât se poate de nebun. Aşa a fost totdeauna, căci nu există nimic mai trist pe lume decât o nebunie rezonabilă. Vei fi de asemenea de acord că, atunci când mă apuc să fac o scrisoare, iese mai curând un volum decât o pagină. În orice domeniu, îmi place ceea ce depăşeşte graniţele obişnuite. De aceea te iubesc. Să nu-ţi baţi joc prea tare de neghiobiile pe care le-am mâzgălit, pun pana deoparte ca să trec la acţiune, revin mereu la refrenul meu: „vreau o amantă”. Nu ştiu dacă va fi domniţa din parc ori frumoasa din balcon, dar îţi spun adio, ca să pornesc în căutarea ei. Decizia mea e luată. Chiar dacă femeia pe care o urmăresc s-ar ascunde în fundul regatului Chinei sau în Samarkand, voi şti s-o dibuiesc. Te voi ţine la curent fie cu reuşita celor întreprinse de mine, fie cu nereuşita lor. Sper să izbândesc, urează-mi succes, dragul meu. Iar eu îmi pun costumul cel mai frumos şi ies din casă, foarte hotărât să nu mă întorc decât cu o amantă, aşa cum mi-o închipui. Am visat destul, e timpul să trec la fapte.

P.S. Dă-mi de ştire ce-i cu micuţul D…, ce s-a mai întâmplat cu el? Aici nimeni nu ştie nimic, predă salutări din partea mea respectabilului tău frate şi întregii familii.

Capitolul II

Ei, bine! Prietene, m-am întors acasă, n-am fost în China, nici la Caşmir şi nici în Samarkand, dar trebuie să-ţi spun că n-am amantă, după cum n-am avut nici până acum. Şi totuşi, îmi făgăduisem, îmi jurasem în mod solemn că voi merge până la capătul pământului: n-am ajuns nici măcar până la marginea oraşului. Nu ştiu cum se face că niciodată nu m-am putut ţine de cuvânt faţă de nimeni, nici chiar faţă de mine însumi, cred că diavolul îşi vâră coada. Dacă spun: „Mă voi duce mâine în cutare loc”, e sigur că voi rămâne acasă, dacă-mi propun să merg la cârciumă, mă duc la biserică; dacă vreau să merg la biserică, nu ştiu cum naiba, o iau razna pe alte drumuri şi mă trezesc în cu totul alt loc. Postesc, atunci când m-am hotărât să fac o orgie, şi aşa mai departe. Din pricina asta presupun că ceea ce mă împiedică să am o amantă este faptul că m-am decis să am.

Trebuie să-ţi povestesc de-a fir-a-păr expediţia mea, merită onorurile unei naraţiuni. Am pierdut în ziua aceea cel puţin două ore în faţa oglinzii. Am pus să mi se pieptene şi onduleze părul, să mi se răsucească şi lustruiască mustăcioara, şi cum obrazul – de obicei atât de palid – mi se colorase puţin din pricina emoţiei şi a dorinţelor, chiar că nu arătam prea rău. În fine, după ce m-am mai privit o dată cu atenţie în oglindă, luând diferite poziţii pentru a vedea dacă sunt destul de frumos şi dacă aveam o înfăţişare destul de galantă, am ieşit din casă dârz, cu fruntea sus, cu bărbia ridicată, cu privirea aţintită drept, înainte, cu o mână în şold. Făceam să răsune tocurile cizmelor ca un majur, loveam cu cotul pe târgoveţi şi aveam aerul unui învingător în plin triumf.

Mă simţeam ca un alt Iason pornit să cucerească lâna de aur. Dar, vai! Iason a fost mai fericit decât mine; în afară de faptul că a cucerit lâna, el a cucerit, în acelaşi timp, o frumoasă prinţesă, pe când eu nu am nici prinţesă nici lână de aur.

Umblam, aşadar, pe străzi, cercetând cu privirea toate femeile, repezindu-mă la ele şi privindu-le de aproape când mi se păreau că merită osteneala de a fi examinate. Unele îşi luau aerul acela al lor plin de virtute şi treceau fără a ridica ochii. Altele la început se mirau, iar apoi, dacă aveau dinţi frumoşi, zâmbeau. Câteva, după un timp oarecare, întorceau capul pentru a mă

vedea, atunci când erau sigure că nu le mai priveam, şi roşeau ca nişte cireşe când ne trezeam nas în nas. Era frumos afară, şi mulţimea ieşise la plimbare. Totuşi, trebuie să mărturisesc, cu tot respectul pe care-l port acestei jumătăţi interesante a speţei umane denumită sexul frumos, că este al dracului de urât; dintr-o sută de femei dacă se găsea una mai acceptabilă. Una avea musteaţă, alta nasul vânăt, câteva pete roşii în loc de sprâncene, cutare nu era rău făcută, dar avea obrazul atins de cuperoză. Cealaltă avea un cap fermecător, dar putea să-şi scarpine urechea cu umărul, o a treia l-ar fi făcut de ruşine pe Praxitel cu rotunjimea şi moliciunea unor anumite contururi, dar patina pe nişte picioare asemănătoare cu scările de şa turcească. O alta etala cei mai minunaţi umeri ce se pot vedea, în schimb mâinile ei, prin formă şi dimensiune, semănau cu acele mănuşi enorme de un roşu-aprins pe care negustoresele de mărunţişuri le folosesc drept reclamă. În general, câtă oboseală e aşternută pe toate aceste chipuri! Cât sunt ele de ofilite, de gălbejite, de uzate, datorită ticăloaselor lor patimi mărunte şi măruntelor lor vicii! Ce expresie de invidie, de curiozitate răutăcioasă, de aviditate, de cochetărie neruşinată! Şi apoi, o femeie care nu-i frumoasă e mai urâtă decât un bărbat care nu-i frumos!

Nu am văzut nicio femeie bine – în afară doar de câteva lucrătoare tinere şi uşuratice, dar la ele aş avea de şifonat mai curând pânză decât mătase, şi nu-i de mine. Într-adevăr, cred că omul, şi prin om înţeleg şi femeia, este cel mai nesuferit animal de pe pământ. Patrupedul acesta care umblă pe picioarele sale dindărăt mi se pare de un orgoliu fără margini, când îşi atribuie cu de la sine putere primul rang printre făpturile Domnului. Un leu, un tigru sunt mai frumoşi decât omul, şi mulţi indivizi, în cadrul speţei lor, ating gradul cel mai înalt de frumuseţe care îi este propriu. Asta se întâmplă extrem de rar la om. Câţi avortoni pentru un Antinous, câte Gothon pentru o Philis.

Mi-e tare frică, dragul meu, că nu-mi voi putea îmbrăţişa niciodată idealul, deşi nu are nimic extravagant sau supranatural. Nu-i idealul unui şcolar din clasa a treia. Nu pretind nici globuri de ivoriu, nici colonade de alabastru, nici mreje de azur; nu am folosit, la făurirea lui, nici crini, nici zăpadă, nici trandafiri, nici jad, nici abanos, nici coraliu, nici ambrozie, nici perle, nici diamante; am lăsat în pace stelele cerului, şi nu am desprins soarele de la locul său. E un ideal aproape burghez, atât e de simplu, şi mi se pare că pentru o pungă sau două de piaştri l-aş putea găsi de-a gata în primul bazar din Constantinopol sau Smirna; m-ar costa, probabil, mai

puţin decât un cal sau un câine de rasă; şi când mă gândesc că nu-l voi atinge niciodată – căci prevăd că nu-l voi atinge – îmi vine să urlu şi mă apucă cele mai turbate furii împotriva soartei.

Tu, tu nu eşti aşa de nebun ca mine, tu eşti un om fericit, te-ai lăsat dus uşurel de curentul vieţii, fără a te strădui să-ţi construieşti o viaţă a ta, şi ai luat lucrurile aşa cum sunt. Tu nu ai căutat fericirea, ea a venit să te caute pe tine, eşti iubit şi iubeşti. Nu te invidiez – să nu-ţi închipui una ca asta – dar când mă gândesc la fericirea ta, sunt mai puţin vesel decât ar trebui să fiu, şi îmi zic, suspinând, că aş vrea să am parte şi eu de o asemenea fericire.

Poate că fericirea a trecut pe lângă mine, şi n-am observat-o – ca un orb ce-am fost – poate că i-a răsunat şi glasul, dar vuietul furtunilor interioare m-a împiedicat să-l aud.

Poate că m-a iubit în tăcere o inimă umilă pe care n-am înţeles-o sau am zdrobit-o, poate că eu însumi am fost idealul cuiva, polul unei inimi în suferinţă, visul unei nopţi şi gândul unei zile. Dacă aş fi privit la picioarele mele, poate aş fi văzut vreo frumoasă Magdalenă cu urna de parfumuri şi părul despletit a jale. Umblam cu braţele ridicate spre cer, dornic să culeg stelele care îmi scăpau, dispreţuind părăluţa, ascunsă în iarbă şi acoperită de rouă, care îmi deschidea inima-i de aur. Am comis o mare greşeală: i-am cerut iubirii altceva decât iubire, i-am cerut ceea ce nu-mi putea da. Am uitat că Amorul e nud, nu am înţeles sensul acestui splendid simbol. I-am cerut rochii de brocart, pene, diamante, un spirit sublim, ştiinţă, poezie, frumuseţe, tinereţe, putere supremă – adică tot ce nu are. Amorul nu poate oferi altceva decât pe sine însuşi şi cel care vrea altceva nu-i demn de a fi iubit.

Se vede că m-am grăbit prea tare, nu mi-a sosit încă momentul. Dumnezeu, care mi-a împrumutat viaţa, nu mi-o va lua înapoi înainte s-o fi trăit. La ce bun să-i dai unui poet o liră fără strune, şi omului o viaţă fără dragoste? Dumnezeu nu poate comite o asemenea inconsecvenţă şi, fără îndoială, în clipa hotărâtă, va trimite în întâmpinarea mea pe aceea pe care trebuie s-o iubesc şi de care trebuie să fiu iubit. Dar de ce oare mi-a venit dragostea înainte de a-mi fi venit iubita! De ce oare mi-e sete când nu zăresc încă izvorul care să mi-o potolească? Sau de ce nu pot zbura ca păsările deşertului spre oaza unde pot găsi apă? Lumea este pentru mine o Sahara fără puţuri şi fără curmali. Nu există în viaţa mea un singur colţ umbros unde să mă adăpostesc de soare, îndur toate arşiţele pasiunii fără a cunoaşte nespusele ei extaze şi delicii; îi ştiu chinurile, dar nu şi plăcerile.

Sunt gelos pe ceea ce nu există, mă tulbur din pricina umbrei unei umbre, suspin fără niciun rost, am insomnii pe care nu vine să le înfrumuseţeze nicio fantomă adorată, vărs lacrimi care curg până la pământ fără ca nimeni să mi le şteargă, arunc în vânt sărutări pentru care nu primesc niciuna în schimb, îmi stric ochii încercând să descopăr în depărtări o formă nesigură şi înşelătoare, aştept ceea ce nu va veni, şi număr orele, cu înfrigurare, ca şi cum aş avea o întâlnire.

Oricine ai fi, înger sau demon, fecioară sau curtezană, păstoriţă sau prinţesă, fie că vii din Nord sau din Sud, tu, pe care nu te cunosc, dar pe care te iubesc, ah, nu te mai lăsa aşteptată vreme atât de îndelungată; de nu, altarul va fi mistuit de flăcări şi nu vei mai găsi, în locul inimii mele, decât o grămăjoară de cenuşă rece. Coboară din sfera în care te afli, părăseşte cerul de cleştar şi vino, spirit consolator, să arunci asupra sufletului meu umbra marilor tale aripi. Tu, femeie pe care te voi iubi, vino, să te cuprind în braţele pe care le ţin deschise de atâta vreme. Porţi de aur ale palatului pe care-l locuieşte, învârtiţi-vă pe ţâţânile voastre; clanţă modestă a colibei sale, saltă-te; ramuri ale pădurilor, mărăcini ai pământului, descurcaţi drumurile, rupe-se vrăjile turnului, farmecele magicienilor; daţi-vă la o parte, rânduri ale mulţimii, şi lăsaţi-o să treacă.

Dacă vei veni prea târziu, o, idealul meu, nu voi mai avea puterea să te iubesc: inimă mea e ca un porumbar plin de porumbiţe. La fiece oră a zilei îşi ia zborul câte o dorinţă. Porumbeii se întorc în porumbar, dar dorinţele nu se mai întorc în inimă. Azurul cerului albeşte sub nenumăratele lor stoluri; ele pleacă, străbătând spaţiile, din lume în lume, din cer în cer, căutând vreo iubire pentru a se opri şi a înnopta; grăbeşte pasul, o, visul meu, sau nu vei mai găsi în cuibul gol decât cojile de ou ale păsărelelor care au zburat.

Prietene, tovarăşul meu de copilărie, tu eşti singurul căruia îi pot povesti astfel de lucruri. Scrie-mi că mă plângi şi că nu găseşti că-s ipohondru; consolează-mă, niciodată nu am simţit atâta nevoie de consolare. Cât sunt de invidiat cei care, stăpâniţi de o pasiune, şi-o pot satisface! Beţivul nu găseşte în sticlă niciun fel de cruzime; plecând din cârciumă, el cade în şanţ, şi se simte mai fericit pe o grămăjoară de gunoi decât un rege pe tron. Cel robit simţurilor se duce la curtezane în căutare de plăceri uşoare sau rafinamente impudice: un obraz fardat, o fustă scurtă, pieptul indecent dezgolit, vorbe deşucheate, şi iată-l fericit; dă ochii peste cap, buzele i se umezesc, atinge cea mai înaltă treaptă a fericirii, încearcă extazul voluptăţii

sale grosolane. Jucătorul nu are nevoie decât de un postav verde şi de un pachet de cărţi unsuroase şi uzate pentru a-şi procura cumplitele nelinişti, spasmele nervoase şi diabolicele plăceri ale oribilei sale patimi. Asemenea indivizi îşi pot satisface patimile sau dacă nu, cel puţin se amuză; mie, mi-e cu neputinţă.

Gândul ăsta a pus până într-atât stăpânire pe mine, încât aproape că nu-mi mai plac artele, iar poezia nu mai are pentru mine niciun farmec; ceea ce înainte mă încânta, acum nu îmi mai face nici cea mai mică impresie.

Încep să cred că greşesc cerând naturii şi societăţii mai mult decât îmi pot da. Ceea ce caut nu există, şi de aceea nu trebuie să mă plâng că nu găsesc. Totuşi, dacă femeia pe care o visăm depăşeşte condiţiile naturii umane, ce ne face să n-o iubim decât pe ea în locul celorlalte, deşi suntem oameni şi instinctul ar trebui să ne mâne spre ele într-un mod irezistibil? Cine ne-a dat ideea acestei femei imaginare? Din ce argilă am plămădit statuia ei invizibilă? De unde am luat aripile pe care le-am prins în spatele himerei noastre? Ce pasăre mistică a depus într-un colţ obscur al sufletului nostru oul nevăzut din care a ieşit visul nostru? Ce este, prin urmare, această frumuseţe abstractă pe care o simţim, dar nu o putem defini? De ce când ne aflăm în faţa unei femei, deseori fermecătoare, spunem câteodată că e frumoasă, deşi o găsim foarte urâtă? Unde există oare modelul, prototipul, şablonul interior care să ne servească drept bază de comparaţie? Căci frumuseţea nu este o idee absolută, şi nu poate fi apreciată decât prin contrast. Oare am văzut-o în cer? Sau într-o stea? La un bal, în umbra mamei sale, ca un mugur fraged al unui trandafir ofilit? Poate în Italia sau în Spania? Am văzut-o ici sau colo, ieri sau în vremuri de demult? Era curtezana adorată, cântăreaţa în vogă, fata unui prinţ? Un cap mândru şi nobil aplecat sub greaua diademă de perle şi rubine? Un obraz tânăr şi copilăros ivindu-se între călţunaşii şi zorelele din jurul ferestrei? Cărei şcoli aparţinea tabloul în care această frumuseţe se reliefează, albă şi strălucitoare, în mijlocul umbrelor negre? Să fie Rafael cel care a mângâiat conturul atât de plăcut ţie? O fi Cleomen cel ce-a lustruit marmura adorată de tine? Eşti îndrăgostit de o madonă sau de o Diană? Idealul tău e un înger, o silfidă sau o femeie? Vai! E puţin din toate astea, dar niciuna din ele.

Transparenţa culorii, prospeţimea fermecătoare şi plină de strălucire, carnaţia în care pulsează atâta sânge şi atâta viaţă, părul blond desfăşurându-se ca o mantie de aur, râsul scânteietor, gropiţele drăgălaşe, formele unduind ca flăcările, forţa, supleţea, lucirile de satin, liniile atât de

îmbelşugate, braţele rotunde, spatele plin şi neted, toată această frumoasă robusteţe aparţine lui Rubens. Rafael, numai el, a putut umple cu această culoare de palid chihlimbar o schiţă atât de castă. Cine altul decât el a dat o linie curbă sprâncenelor lungi, atât de fine şi de negre, şi a subţiat franjurile pleoapelor aplecate cu atâta modestie? Credeţi că Allegri nu are niciun amestec în idealurile voastre? De la dânsul şi-a furat doamna visurilor voastre culoarea albă, mată şi plină de căldură care vă încântă. Stând multă vreme în faţa tablourilor sale, i-a surprins secretul surâsului angelic totdeauna vesel; ovalul obrazului şi l-a modelat după ovalul unei nimfe sau al unei sfinte. Linia şoldului care şerpuieşte cu atâta voluptate aparţine Antiopei adormite. Cu mâini ca ale ei, plinuţe şi fine, s-ar putea mândri şi Danae sau Magdalena. Prăfuita antichitate ţi-a furnizat şi ea destule materiale pentru a-ţi zămisli tânăra himeră. Şoldurile suple şi puternice pe care braţele tale le-au înlănţuit cu atâta patimă au fost sculptate de Praxitele. Această zeitate şi-a strecurat dinadins vârful fermecătorului ei picior prin cenuşa din Herculanum, pentru ca idolul vostru să nu şchioapete. Natura şi-a adus şi ea contribuţia. Prin prisma dorinţei ai văzut, ici şi colo, o pereche de ochi frumoşi îndărătul jaluzelei, o frunte de ivoriu sprijinită de un geam, o gură zâmbitoare ascunsă de un evantai. Ai ghicit cum e plămădit braţul, privind mâna, şi genunchiul, privind glezna. Ceea ce vedeai era desăvârşit, presupuneai că şi restul e la fel – ca şi cum l-ai fi văzut – completându-l cu fragmente de frumuseţe luate de aiurea. Nu v-aţi mulţumit nici măcar cu frumuseţea ideală, realizată de pictori, şi v-aţi dus să cereţi poeţilor contururi încă mai rotunjite, forme şi mai eterate, graţii mai divine, rafinamente mai subtile; i-aţi rugat să dea suflet şi grai fantomei voastre, toată iubirea lor, toate visurile lor, toată bucuria şi tristeţea lor, melancolia şi dulcea lor moliciune, toate amintirile şi toate speranţele lor; ştiinţa şi pasiunea lor, mintea şi inima lor; le-aţi luat toate acestea şi aţi adăugat, pentru a duce imposibilul la culme, pasiunea voastră, mintea voastră, visul şi gândul vostru. Steaua şi-a împrumutat razele, floarea parfumul, paleta culorile, poetul armonia, marmura forma şi voi dorinţa. În ce fel o femeie reală, care bea şi mănâncă, se scoală dimineaţa şi se culcă seara – chiar de-ar fi plămădită cu nespusă graţie – s-ar putea asemui, în mod rezonabil, cu o asemenea făptură? Pare cu neputinţă, şi totuşi unii speră sau caută. Ciudată orbire! Sublimă sau absurdă. Cât îi plâng şi cât îi admir pe acei care urmăresc de-a lungul realităţii visul lor, şi mor mulţumiţi, numai pentru că

au sărutat o dată himera lor pe gură! Dar ce soartă cumplită are un Columb care n-a descoperit o lume, sau amantul care nu şi-a găsit iubita!

O! Dacă aş fi poet, mi-aş consacra cântarea celor care şi-au ratat existenţa, ale căror săgeţi n-au ajuns la ţintă, care au murit fără a fi rostit cuvântul pe care-l aveau de spus şi fără a strânge mâna care le era destinată; aş închina-o neîmplinirii sau trecerii prin viaţă fără a fi luat în seamă, focului înăbuşit, geniului care nu s-a afirmat, perlei necunoscute din fundul mărilor, tuturor celor care au iubit fără a fi iubiţi, care au suferit şi pe care nu i-a plâns nimeni; – ar fi o nobilă sarcină.

Câtă dreptate a avut Platon, o poeţi! Vrând să vă alunge din republica lui şi cât rău ne-aţi pricinuit! Ambrozia voastră a făcut să ni se pară şi mai amar absintul; şi viaţa ni s-a părut mai aridă şi mai pustiită după ce ne-am cufundat ochii în perspectivele pe care ni le-aţi deschis asupra infinitului! La ce luptă teribilă împotriva realităţilor ne-au dus visele voastre, şi inima noastră cum a mai fost călcată în picioare şi strivită în timpul bătăliei de aceşti temuţi atleţi!

Ne-am aşezat precum Adam lângă zidurile paradisului terestru, pe treptele scării ce duce spre lumea pe care aţi creat-o, privind prin crăpăturile uşii cum scânteiază o lumină mai vie decât soarele, auzind nedesluşit câteva note, răzleţe, de o armonie serafică. Ori de câte ori un ales intră sau iese în mijlocul unui val de lumină orbitoare, întindem gâtul pentru a încerca să vedem ceva prin canatul deschis. E o arhitectură feerică, întâlnită doar în poveştile arabe. Mulţime de colonade, arcade suprapuse, stâlpi răsuciţi în spirale, frunzişuri minunat decupate, trefle scobite, porfir, jasp, lapislazuli şi câte şi mai câte transparenţe şi reflexe ameţitoare, profuziuni de stranii pietre preţioase, sardonixuri, crisoberili, acvamarine, opaluri irizate, azerodrach, sclipiri de cristal, lumini care fac să pălească stelele, o navă splendidă plină de rumoare, şi năucitoare – un lux asirian!

Uşa se închide, nu mai vedeţi nimic, aplecaţi ochii, plini de lacrimi usturătoare, spre pământul acesta sărac, descărnat şi spălăcit, spre cocioabele în ruină, spre poporul în zdrenţe, spre sufletul vostru, stâncă stearpă pe care nimic nu încolţeşte, spre toate mizeriile şi toate nefericirile realităţii. Ah! Cel puţin dacă am putea zbura până acolo, şi dacă treptele acestei scări de foc nu ne-ar arde picioarele; dar, vai! Scara lui Iacob nu poate fi urcată decât de îngeri!

Vai de săracul sortit să stea la uşa celui bogat; ce sângeroasă ironie: un palat în faţa unei maghernIţe, idealul în faţa realului, poezia în faţa prozei!

Ce ură înrădăcinată trebuie să se zbată în adâncul inimii celor nefericiţi! Ce scrâşnete de dinţi trebuie să răsune noaptea pe mizerul lor culcuş, în timp ce vântul aduce până la urechea lor suspinele de dragoste ale lăutelor şi violelor! Poeţi, pictori, sculptori, muzicieni, de ce ne-aţi amăgit? Poeţi, de ce ne-aţi povestit visele voastre? Pictori, de ce aţi fixat pe pânză insesizabila fantomă care urcă şi coboară pe drumul dintre inima şi capul vostru, odată cu pulsaţia sângelui vostru, de ce ne-aţi spus: „Aceasta e o femeie”? Sculptori, de ce aţi scos marmura din adâncurile Carrarei şi aţi pus-o să exprime pentru eternitate şi în ochii tuturor, cea mai ascunsă şi mai fugitivă dintre dorinţele voastre? Muzicieni, de ce aţi ascultat în timpul nopţii cântecul stelelor şi al florilor, şi l-aţi reprodus pentru urechile noastre? De ce aţi zămislit cântece atât de frumoase încât glasul cel mai dulce care ne şopteşte „te iubesc!” ni se pare strident ca scârţâitul fierăstrăului sau ca un croncănit de corb? Blestemaţi să fiţi, impostorilor… arză-v-ar focul cerului şi nimicească-vă toate tablourile, toate poemele, toate statuile şi toate partiturile… Uf! Iată o tiradă de o lungime interminabilă, şi care se îndepărtează puţin de stilul epistolar. Ce peltea!

Am alunecat uşurel pe panta lirismului, dragul meu, şi iată că de multă vreme îl imit pe Pindar până la ridicol. Toate acestea sunt foarte departe de subiectul nostru, care este, dacă îmi aduc bine aminte, glorioasa şi triumfătoarea poveste a cavalerului d’Albert în urmărirea Daraidei, cea mai frumoasă prinţesă din lume, cum glăsuiesc vechile romane.

Dar, în realitate, povestea este atât de săracă, încât am fost silit să recurg la digresiuni şi la cugetări.

Sper că nu va fi întotdeauna aşa şi că, în scurtă vreme, romanul vieţii mele va fi mai complicat şi mai încurcat decât un *imbroglio* spaniol.

După ce am rătăcit din stradă în stradă, m-am hotărât să caut un prieten de-al meu care urma să mă introducă într-o casă în care, după cât îmi spusese, se puteau vedea o mulţime de femei drăguţe – o colecţie de idealităţi reale – în stare să mulţumească două duzini de poeţi. Există acolo femei pentru toate gusturile: frumuseţi aristocratice, cu priviri de vultur, cu ochi verzi ca marea, cu nasul drept, cu bărbia ţinută din mândrie în sus, cu mâini de regine şi mers de zâne; crini de argint montaţi pe tije de aur; violete simple, în culori palide, cu parfum dulce, cu ochii umezi, lăsaţi în jos, cu gâtul gingaş, cu carnea diafană; frumuseţi vii şi picante; frumuseţi afectate, frumuseţi de toate genurile; căci e un adevărat harem în casa ceea, lipsesc numai eunucii şi *Kislar aga.* Prietenul meu îmi spune că a trezit

până acum vreo cinci sau şase pasiuni – cam atâtea. Mi se pare fantastic, şi tare mă tem că eu nu voi putea repurta un asemenea succes; De C*** pretinde că da, şi că voi reuşi curând, ba chiar mai bine decât aş vrea. După părerea lui, nu am decât un singur cusur, pe care mi-l voi îndrepta odată cu vârsta şi pe măsură ce mă voi deprinde cu lumea, acela de a face prea mult caz de femeie, şi prea puţin de femei. S-ar putea să fie întrucâtva adevărat. El spune că voi fi demn de iubit abia după ce voi scăpa de această mică meteahnă. Să-l audă Dumnezeu! Femeile îşi dau desigur seama cât de mult le dispreţuiesc; deoarece un compliment pe care ele îl găsesc admirabil şi nespus de încântător în gura altuia, când îl aud din gura mea le displace şi le înfurie ca cea mai sângeroasă epigramă. Datorită probabil defectului pe care mi-l reproşează De C***.

În timp ce urcam scara, inima îmi bătea de emoţie; dar ajuns sus, când abia mă liniştisem, îl simt pe De C*** împingându-mă cu cotul spre o femeie de vreo treizeci de ani – destul de frumoasă – îmbrăcată cu un lux discret şi o excesivă pretenţie de simplitate infantilă, ceea ce n-o împiedicase să se dea pe obraz cu un strat de ruj parcă ar fi fost o roată de rădvan: era stăpâna casei.

Domnul De C***, luându-şi vocea lui piţigăiată şi batjocoritoare, atât de diferită de glasul său obişnuit, şi de care se serveşte în societate când vrea să facă pe şarmantul, îi spuse – făcându-i o mulţime de temenele ironice, prin care străbătea cel mai profund dispreţ – pe jumătate în şoaptă, pe jumătate în auzul tuturor:

— E tânărul de care v-am vorbit deunăzi, un om cu deosebite calităţi, dintr-o familie cât se poate de nobilă, îmi închipui că vă face plăcere vizita lui, de aceea îmi permit să vi-l prezint.

— Desigur, domnule, aţi făcut foarte bine, răspunse doamna, însoţindu-şi spusele cu nişte graţii exagerate. Apoi se întoarse spre mine şi, după ce mă cântări cu coada ochiului ca o cunoscătoare abilă, şi într-un chip care mă făcu să roşesc până în vârful urechilor, mi se adresă: — Vă puteţi considera invitat o dată pentru totdeauna şi puteţi veni ori de câte ori aveţi o seară de pierdut.

Mă înclinai destul de stângaci şi bolborosii câteva cuvinte fără şir care nu-i lăsară desigur o impresie prea strălucită despre inteligenţa mea; noroc că intrară câteva persoane, eliberându-mă de neplăcerile legate de orice prezentare. De C*** mă trase într-un colţ al camerei şi începu să mă dojenească pe un ton foarte aspru:

— Ce dracu! Ai să mă compromiţi, eu am vorbit de tine ca de un spirit superior, ca de un tânăr cu o imaginaţie fără frâu, ca de un poet liric, ca de tot ce este mai transcendent şi mai pasionat, şi tu ai stat ca un lemn şi n-ai scos un cuvânt! Ce lipsă de fantezie! Te credeam un poet cu inspiraţie fecundă! Haide, dezleagă-ţi odată limba, trăncăneşte şi tu vrute şi nevrute; nu-i nevoie să spui lucruri de bun-simţ, judicioase, dimpotrivă, astea ar putea să-ţi strice; esenţialul e să vorbeşti, să vorbeşti mult, fără să te opreşti, atrăgând în felul acesta atenţia asupra ta; dă la o parte orice teamă, orice modestie, bagă-ţi bine în cap că toţi acei pe care-i vezi aici sunt nişte nătărăi, sau aproape, şi nu uita că un orator care vrea să reuşească trebuie, înainte de toate, să-şi dispreţuiască îndeajuns auditoriul. Cum ţi se pare stăpâna casei?

— Nu-mi place deloc, şi deşi n-am stat cu ea de vorbă nici trei minute, m-a plictisit de parcă aş fi fost bărbatul ei.

— Cum? Asta-i părerea ta despre ea?

— Păi, da.

— Va să zică dezgustul tău pentru ea e invincibil? Cu atât mai rău, ar fi trebuit să fie a ta o lună cel puţin; aşa s-ar fi cuvenit; niciun tânăr nu poate fi introdus în lume decât prin intermediul ei.

— Ei bine, va fi a mea, dacă trebuie, îi spusei cu o mină destul de jalnică, dar e într-adevăr atât de necesar după cum pari a crede?

— Din păcate, da! Fără ea nu se poate, şi am să-ţi explic de ce. Doamna de Thémines este în clipa de faţă cea mai în vogă; toate caraghioslâcurile modei de azi, uneori chiar şi cele de mâine, dar niciodată cele de ieri – le găseşti la ea ridicate la cea mai înaltă treaptă; se ţine la curent până în cele mai mici amănunte. Ceea ce poartă ea, va purta toată lumea, dar ea nu poartă ce-au purtat altele. De altminteri e şi o femeie foarte bogată, şi echipajele ei sunt de cel mai bun gust. E lipsită de spirit, dar are limba slobodă. Are gusturi foarte vii şi puţine pasiuni. Poţi să-i placi, dar nu s-o emoţionezi; e o inimă de gheaţă şi o minte libertină. Cât despre sufletul ei, dacă are cumva – ceea ce e îndoielnic – e dintre cele mai negre cu putinţă, căci nu există vreo răutate sau josnicie de care să nu fie capabilă; dar e extrem de abilă, ştie să salveze aparenţele şi atât cât e necesar ca să nu se poată dovedi nimic împotriva ei. Astfel se va putea culca foarte bine cu un bărbat, dar nu-i va scrie niciun rând măcar. Aşa încât adversarii ei, care o cunosc cel mai bine, nu găsesc nimic ce să spună despre ea, atâta doar că-şi

dă cu ruj mai sus decât trebuie, şi că anumite porţiuni ale persoanei sale nu au, în realitate, toată rotunjimea pe care par s-o aibă – ceea ce este fals.

— Dar cum ai aflat?

— Ce mai întrebi? Aşa cum se află asemenea lucruri, convingându-te tu însuţi.

— Ai avut-o prin urmare şi pe doamna de Thémines!

— Desigur! Şi de ce nu aş fi avut-o? Ar fi fost cea mai gravă necuviinţă să n-o fi avut. Ea mi-a adus doar mari servicii, pentru care îi sunt foarte recunoscător.

— Nu văd ce fel de servicii a putut să-ţi aducă…

— Eşti chiar atât de prost? mă întrebă atunci De C***, privindu-mă într-un fel cât se poate de comic. Pe cinstea mea că mă tem că da; trebuie să-ţi spun deci tot? Despre doamna de Thémines se zvoneşte, şi pe bună dreptate, că se bucură de mari proptele în anumite cercuri, un tânăr primit de ea, şi cu care a trăit mai multă vreme, are pretutindeni uşile deschise, el nu va aştepta prea mult ca să i se ofere o afacere, şi nu una, ci cel puţin două. În afară de acest avantaj de nepreţuit mai e şi un altul, nu mai puţin important, şi anume că, îndată ce femeile din această societate te vor vedea că eşti amantul oficial al doamnei de Thémines, chiar dacă nu simt nici cea mai mică atracţie pentru tine, îşi vor face plăcerea şi onoarea de a te răpi unei femei la modă ca ea şi, în locul avansurilor şi demersurilor pe care le-ai fi avut de făcut, nu vei avea decât greutatea alegerii şi vei deveni, în mod necesar, ţinta tuturor fiţelor şi fandoselilor posibile.

Totuşi, dacă îţi inspiră o silă prea mare, nu intra în relaţii cu ea. Nu eşti cu tot dinadinsul obligat, deşi politeţea şi buna-cuviinţă o cer. Dar alege-ţi repede alta, atacă pe aceea care îţi place mai mult sau care pare mai uşor de cucerit, căci amânând, pierzi beneficiul noutăţii şi avantajul pe care ţi-l dă, timp de câteva zile, asupra tuturor cavalerilor de aici. Toate aceste femei nu pricep nimic din pasiunile născute în intimitate, care se dezvoltă încet, într-o atmosferă de stimă şi în tăcere: ele sunt partizanele loviturilor de trăsnet şi a simpatiilor oculte; lucruri splendid de bine imaginate pentru a scăpa de plictiselile rezistenţei, de toate acele lungimi şi inutile repetări pe care sentimentul le strecoară în romanul de dragoste şi care nu fac altceva decât să amâne deznodământul. Doamnele de aici îşi drămuiesc timpul care li se pare atât de preţios încât un singur minut nefolosit le-ar aduce la disperare. Doresc să fie îndatoritoare faţă de genul uman, lucru îndeajuns de lăudabil, şi îşi iubesc aproapele ca pe ele însele, ceea ce este perfect evanghelic şi

merituos; sunt nişte fiinţe foarte caritabile care nu ar vrea, pentru nimic în lume, să lase un bărbat să moară de deznădejde.

Cred că sunt până în prezent vreo trei sau patru cărora le-ai căzut cu tronc, şi te sfătuiesc prieteneşte să-ţi îndrepţi atacul cu toată agerimea în direcţia lor, în loc să-ţi pierzi timpul pălăvrăgind cu mine în faţa unei ferestre, ceea ce nu-ţi va fi de niciun folos.

— Dar, dragul meu De C***, sunt cu totul novice în domeniul acesta. Nu cunosc nimic din uzanţele lumii pentru a deosebi, de la prima aruncătură de ochi, o femeie pe care am impresionat-o de alta care nu mă bagă în seamă; aş putea comite nişte grosolane greşeli dacă nu mă ajuţi cu experienţa ta.

— Într-adevăr eşti un primitiv şi nu aş fi crezut că-i posibil, în preafericitul secol în care trăim, să fie cineva atât de pastoral şi de bucolic ca tine! Ce naiba faci tu cu cei doi ochi mari şi negri din cap, care ar putea să-ţi înlesnească cele mai grozave cuceriri, dacă ai şti să te serveşti de ei? Ia uită-te puţin acolo, în colţul de lângă şemineu, la femeiuşca îmbrăcată în roz care se joacă cu evantaiul: de un sfert de oră se uită la tine cu coada ochiului, cu o stăruinţă şi o fixitate deosebit de semnificative: nu există în toată lumea asta o fiinţă care ştie, ca ea, să fie indecentă într-o manieră atât de superioară şi să se arate de o atât de nobilă obrăznicie. Nu place deloc femeilor, care au disperat încercând zadarnic să ajungă la acelaşi grad de neruşinare, dar în schimb place foarte mult bărbaţilor, care găsesc că are toată picanteria unei curtezane. Şi într-adevăr e de o fermecătoare depravare, plină de spirit, de vervă, de capricii. E o excelenţă amantă pentru un tânăr cu prejudecăţi. În opt zile îţi descotoroseşte conştiinţa de orice scrupul şi îţi perverteşte inima într-un hal încât niciodată nu vei mai fi nici ridicol nici elegiac. Are idei de un spirit practic foarte dezvoltat asupra tuturor lucrurilor; şi merge în adâncul lor cu o rapiditate şi o siguranţă care te uimesc. Femeiuşca aceasta este algebra în carne şi oase; exact ceea ce îi trebuie unui visător şi unui entuziast. Ea te va corija îndată de idealismul tău vaporos, e un mare serviciu pe care ţi-l va aduce. Şi ţi-l va face de altfel cu cea mai mare plăcere, căci instinctul o mână să-i deziluzioneze pe poeţi.

De C***, stârnindu-mi curiozitatea, părăsii locul retras în care mă aflam şi, strecurându-mă printre grupuri, mă apropiai de doamna în roz şi o privii foarte atent: putea aibă vreo douăzeci şi cinci sau douăzeci şi şase de ani. Avea talia mică, dar era destul de bine făcută, deşi puţin cam prea împlinită la trup; avea braţele albe şi plinuţe, mâini destul de fine, picioare drăguţe şi chiar prea mici, umeri plini şi netezi, pieptul prea puţin decoltat, dar ceea ce

se vedea era foarte mulţumitor şi nu dădea o idee proastă despre rest; în ce priveşte părul, era extrem de strălucitor şi de un negru albăstrui ca aripile de gaiţă; colţurile ochilor erau destul de trase spre tâmple, nasul mic şi nările fremătătoare, gura umedă şi senzuală, o mică adâncitură la buza inferioară şi un puf aproape imperceptibil la comisuri. Şi toate acestea pline de viaţă, de însufleţire, de sănătate, de forţă, şi nu ştiu ce expresie de lux, temperat cu îndemânare de cochetărie şi iscusinţă, care făceau din ea în fond o fiinţă foarte ispititoare, şi justificau, cu prisosinţă chiar, gusturile foarte aprinse pe care le inspirase şi le inspira în fiece zi.

O doream, dar în acelaşi timp îmi dădeam seama că nu o asemenea femeie, oricât de agreabilă ar fi fost, îmi va realiza idealul şi mă va face să exclam: „În sfârşit, am o amantă!”

M-am întors la De C*** şi i-am spus: — Îmi place destul de mult femeia, şi mă voi înţelege poate cu ea. Dar înainte de a spune ceva precis care să mă angajeze, aş vrea să ai bunătatea şi să-mi arăţi acele îngăduitoare frumuseţi care au avut amabilitatea de a se lăsa impresionate de mine, astfel ca să pot alege. Deoarece îmi serveşti aici de călăuză, mi-ai face o mare plăcere dacă mi-ai relata amănunţit toate defectele şi calităţile lor, precum şi maniera în care trebuie să le atac şi tonul pe care trebuie să-l folosesc când vorbesc cu ele ca să nu par prea provincial sau literat.

— Bine, fie, spuse De C***. Vezi frumoasa lebădă melancolică, care îşi mişcă gâtul atât de graţios şi îşi flutură mânecile ca nişte aripi? E modestia însăşi, tot ce este mai cast şi mai candid pe lumea asta; are o frunte ca neaua, inimă de gheaţă, priviri de madonă, zâmbetul lui Agnès, rochia ei e albă şi sufletu-i la fel: nu-şi pune în păr decât flori de portocal sau frunze de nufăr, şi un fir abia perceptibil o leagă de cele pământeşti. Niciodată nu i-a trecut prin cap vreun gând rău şi habar nu are care este deosebirea între un bărbat şi o femeie. Sfânta Fecioară este o bacantă pe lângă ea, dar asta n-a împiedicat-o, de altminteri, să aibă mai mulţi amanţi decât orice femeie pe care o cunosc, ceea ce desigur nu-i un lucru de nimic. Examinează puţin cu atenţie pieptul acestei discrete persoane; e o mică capodoperă pentru că, realmente, e greu ca după ce ascunzi cât mai mult cu putinţă, să arăţi în acelaşi timp aproape tot ce ai; spune-mi dacă nu-i, în pofida tuturor rezervelor şi a ipocriziei sale, de zece ori mai indecentă decât această femeie cumsecade, fără fasoane, din stânga ei, care-şi expune cinstit cele două emisfere, dacă le-ai lipi una de alta, ai alcătui un mapamond de mărime naturală – sau decât cealaltă, din dreapta ei, decoltată până la buric

şi care face paradă, cu o fermecătoare cutezanţă, de goliciunea ei? Această făptură virginală – dacă nu mă înşel – a şi cântărit în capul ei câtă dragoste şi câtă pasiune promit paloarea şi ochii tăi negri; ceea ce mă determină să fac această afirmaţie e că nu s-a uitat o singură dată la tine, cel puţin în aparenţă; ea îşi poate mişca pupilele cu atâta artă şi să le facă să alunece drept în colţul ochilor încât nimic nu-i scapă; s-ar zice că vede cu ceafa, căci totdeauna ştie perfect ce se întâmplă în spatele ei. E un Ianus feminin. Dacă vrei să ai succes la ea, trebuie să arunci cât colo manierele prea libere şi aerele de cuceritor. Vorbeşte-i fără să-i arunci o privire, fără să faci nicio mişcare, într-o atitudine pocăită, cu glasul înăbuşit şi respectuos; în felul acesta, vei putea să-i spui tot ce-ţi pofteşte inima, numai ca totul să fie bine disimulat, după care ea îţi va permite toate libertăţile, mai întâi în limbaj, apoi în acţiune. Numai să ai grijă să-ţi dai ochii peste cap în semn de tandreţe, atunci când ea se va uita în pământ, şi să-i vorbeşti de deliciile amorului platonic şi de relaţii spirituale, folosind în acelaşi timp faţă de ea pantomima cea mai puţin platonică şi cea mai puţin idealistă din lume! E foarte senzuală şi tare susceptibilă; îmbrăţişeaz-o cât vrei, dar nu uita, chiar atunci când ai atins punctul culminant al intimităţii, să-i spui *doamnă* cel puţin de trei ori la fiecare frază; s-a certat cu mine pentru că, odată, pe când stăteam cu ea în pat, i-am spus nu ştiu ce, tutuind-o. Ce dracu! Nu degeaba e o femeie cinstită.

— După cele ce mi-ai spus, nu prea mă simt îmbiat să risc o aventură cu ea: e o Messalină mironosiţă! O combinaţie monstruoasă, cu totul nouă.

— Ba-i cât lumea de veche, dragul meu! O întâlneşti în fiece zi, nimic nu-i mai banal. Nu faci bine că vrei s-o ocoleşti. Ea îţi poate procura o plăcere nemaipomenită: aceea de a avea mereu impresia că eşti pe cale să comiţi un păcat mortal; cel mai uşor sărut ţi se pare că ar trebui pedepsit cu chinurile iadului; pe când alături de altele abia crezi că ai făcut un păcat neînsemnat, şi deseori că n-ai făcut nimic. Din această pricină am păstrat-o mult mai multă vreme decât pe oricare altă amantă. Aş mai fi avut-o şi acum, dacă nu m-ar fi părăsit ea, e singura femeie care mi-a luat-o înainte, şi îi port un anume respect din cauza asta. Are mici rafinamente de voluptate nici nu se poate mai delicate, şi marea artă de a părea că i se smulge cu greutate ceea ce acordă de bunăvoie; din pricina asta, fiecare din favorurile sale capătă farmecul unui viol. Vei găsi în lumea bună cel puţin zece amanţi de-ai ei, care-ţi vor jura pe onoarea lor că-i cea mai virtuoasă femeie. Şi e tot ce poate fi mai contrar. Ar fi un studiu destul de curios să te

apuci să diseci virtutea ei în pat. Fiind prevenit, nu ai niciun risc, şi cred că nu vei fi atât de stângaci să te îndrăgosteşti în mod sincer de ea.

— Ce vârstă are această adorabilă persoană? îl întrebai pe De C***, deoarece mi-era imposibil s-o determin, deşi o examinam cu cea mai scrupuloasă atenţie.

— A! Vrei să ştii ce vârstă are? E un mister, numai Dumnezeu ştie. Eu, care mă fălesc că pot stabili vârstă femeilor cu aproximaţie de un minut, n-am putut afla niciodată câţi ani are. Numai aşa, la modul estimativ, apreciez că ar putea avea între optsprezece şi treizeci şi şase de ani. Am văzut-o în toalete elegante, am văzut-o în lenjeria de corp, dar nu-ţi pot spune nimic în privinţa vârstei; ştiinţa mea dă greş: cea mai plauzibilă etate a ei ar fi optsprezece ani, dar e imposibil să aibă numai atât. Trupul ei e de virgină, dar sufletul de prostituată şi, pentru a ajunge la o corupţie atât de profundă şi a deveni atât de falsă, îţi trebuie o vreme îndelungată, doar dacă nu eşti un geniu; e nevoie de o inimă de bronz într-un piept de oţel: ea nu are niciuna nici alta; atunci mă gândesc că are treizeci şi şase de ani, dar în fond nu ştiu nimic precis.

— Nu are o prietenă intimă care te-ar putea lămuri în privinţa asta?

— Nu, a venit în oraşul acesta acum doi ani. Sosea din provincie sau din străinătate, nu se ştia, e o admirabilă situaţie pentru o femeie atunci când se pricepe să profite de ea. Cu înfăţişarea pe care o are, poate declara orice vârstă vrea, ba ar putea să nu-şi socotească anii decât din ziua în care a poposit aici.

— Iată un lucru cât se poate de plăcut, mai ales că niciun rid impertinent nu vine s-o dezmintă, iar timpul, acest mare distrugător, are bunătatea să se preteze la falsificarea extractului de botez.

Îmi mai arătă vreo câteva femei care, după dânsul, ar fi primit favorabil orice cerere mi-ar fi plăcut să le adresez şi m-ar fi tratat cu o filantropie deosebită. Dar cea în roz, de lângă şemineu, şi modesta porumbiţă, care-i servea de antiteză, erau incomparabil mai bine

Întîlnirea cu Rosette

decât toate celelalte; şi, dacă nu aveau toate calităţile pe care le cer eu, aveau cel puţin în aparenţă câteva.

Toată seara am vorbit cu ele, mai ales cu cea din urmă, şi am avut grijă să-mi lansez ideile într-o formă din cele mai respectuoase; deşi abia se uita

la mine, mi s-a părut că-i văd strălucind uneori pupilele sub perdeaua lor de gene, şi la unele complimente destul de îndrăzneţe, deşi acoperite de un văl pudic, la care m-am încumetat, am observat apărându-i sub transparenţa pieliţei o uşoară roşeaţă, reţinută şi estompată – destul de asemănătoare cu culoarea lichiorului trandafiriu vărsat într-o ceaşcă pe jumătate opacă. Răspunsurile pe care mi le dădea erau, în general, sobre, măsurate, totuşi ascuţite şi pline de înţepături şi mă făceau să mă gândesc la mult mai multe lucruri decât exprimau. Totul era amestecat cu reticenţe, cuvinte spuse pe jumătate, aluzii indirecte, fiecare silabă îşi avea intenţia ei, fiecare tăcere importanţa ei; nu exista pe lume nimic mai diplomatic şi mai fermecător. Totuşi, cu toată plăcerea resimţită pe moment, nu aş fi putut suporta multă vreme o asemenea conversaţie. Trebuia să mă ţin în permanenţă în stare de alarmă, să stau mereu în gardă, iar mie îmi place cel mai mult într-o discuţie tonul deschis şi familiar. Ne-am întreţinut mai întâi despre muzică, după care am ajuns, fireşte, să vorbim de Operă şi apoi de femei, iar apoi de dragoste, subiect în care e mult mai uşor decât în oricare altul să găseşti o cale de trecere de la general la particular. Care mai de care am jucat pe îndrăgostitul neprihănit, cu vorba mieroasă, ce-ai mai fi râs dacă mă auzeai. Într-adevăr Amadis, pe stânca lui stearpă, nu era pe lângă mine decât un pedant ridicol, lipsit de patimă. Câtă generozitate, câtă abnegaţie, cât, devotament care l-ar fi făcut şi pe răposatul roman Curtius să roşească de ruşine. Sincer vorbind, nu mă credeam în stare să debitez nişte tirade atât de încâlcite, să afectez un patos atât de transcendental. Să mă auzi pe mine făcând platonism de cea mai pură cvintesenţă, nu ţi se pare ceva nemaipomenit de bufon, o scenă dintr-o comedie din cele mai reuşite ce se pot vedea? Şi apoi, aerul acela încrezător în perfecţiune, pe care mi-l luasem, şi acele mici fasoane fariseice de mâţă blândă! Doamne, doamne! S-ar fi zis că nici nu vreau să mă ating de ea: orice mamă care m-ar fi auzit raţionând n-ar fi stat pe gânduri să-şi lase fata să doarmă în aceeaşi cameră cu mine, iar orice bărbat mi-ar fi încredinţat-o fără ezitare pe nevastă-sa. În seara aceea oricine m-ar fi luat drept cel mai virtuos bărbat, iar eu n-am fost niciodată mai puţin virtuos decât atunci! Credeam că-i mult mai greu să fii ipocrit şi să spui vorbe de care nu eşti convins. Dimpotrivă, e foarte uşor, ori am eu aptitudini reale care m-au ajutat să reuşesc într-un mod atât de plăcut, şi din prima dată. Au fost într-adevăr momente foarte frumoase.

În ce-o priveşte pe partenera mea, ea a spus multe lucruri de o mare fineţe; în pofida aerului candid cu care le rostea, dovedea o experienţă

nemaipomenit de bogată; nici nu-ţi poţi face o idee de subtilitatea discernământului ei. Femeia aceasta ar reuşi să taie un fir în patru în toată lungimea lui şi i-ar pune în mare încurcătură pe toţi doctorii angelici şi serafici. Şi apoi, după felul în care vorbeşte, e imposibil să-ţi închipui că ar avea măcar umbra unui corp. E atât de imaterială, de vaporoasă, de ideală, că rămâi înmărmurit; dacă De C*** nu m-ar fi prevenit de comportarea bestiei, cu siguranţă aş fi pierdut orice speranţă de reuşită şi m-aş fi retras ruşinat într-un colţ. Cum naiba? Când o femeie îţi spune timp de două ore, cu aerul cel mai detaşat din lume, că dragostea nu trăieşte decât din privaţiuni şi sacrificii, şi alte asemenea lucruri frumoase, mai poţi spera, în mod decent, că ai s-o convingi într-o bună zi să se bage în pat cu tine ca să-ţi stârnească pornirile trupeşti, şi să vadă dacă sunteţi sau nu făcuţi la fel?

Pe scurt, ne-am despărţit foarte buni amici, felicitându-ne reciproc pentru nobleţea şi puritatea sentimentelor noastre.

Conversaţia cu cealaltă a fost, după cum îţi închipui, de un gen cu totul diferit. Am râs tot pe atâta pe cât am vorbit. Ne-am bătut joc, într-un mod foarte spiritual, de toate femeile de acolo; când spun ne-am bătut joc şi într-un mod foarte spiritual, mă înşel; ar trebui să spun: ea şi-a bătut joc, un bărbat nu ştie să-şi bată joc cum trebuie de o femeie. O ascultam şi o aprobam, căci e imposibil să creionezi o figură mai vie şi s-o colorezi cu atâta râvnă, cum făcea; am văzut cea mai ciudată galerie de caricaturi din viaţa mea. Sub pojghiţa exagerărilor simţeai adevărul; De C*** avea dreptate: misiunea acestei femei e să-i deziluzioneze pe poeţi. Pluteşte în jurul ei o atmosferă prozaică în care sucombă orice idee poetică. E fermecătoare şi înzestrată cu un spirit sclipitor, dar când te afli alături de ea nu-ţi vin decât gânduri mârşave şi vulgare; în timp ce stam de vorbă, mi se trezeau o mulţime de pofte necuviincioase şi impracticabile în locul în care ne găseam, de pildă, să mi se aducă vin ca să mă îmbăt, s-o iau pe genunchi şi s-o sărut pe sâni, să-i ridic fusta ca să văd dacă şi-a prins jartiera deasupra sau dedesubtul genunchiului, să cânt în gura mare un refren obscen, să fumez din pipă, să sparg geamurile, şi câte şi mai câte. Tot ce-i mai animalic, toată bruta din mine se trezise; mi-ar fi făcut o deosebită plăcere să scuip pe *Iliada* lui Homer, şi m-aş fi prosternat în faţa unui jambon. Abia acum înţeleg cum trebuie alegoria cu tovarăşii lui Ulise, prefăcuţi în porci de către Circe. Circe era probabil o deşănţată întocmai ca femeiuşcă în roz.

Mi-e ruşine s-o mărturisesc, dar pe măsură ce mă cuprindea abrutizarea, încercam o adevărată desfătare: nu numai că nu mă împotriveam, ci o

ajutam din toate puterile, atât de firească fiind pervertirea omului şi atât de plină de noroi argila din care-i plămădit.

Şi totuşi am avut un minut de spaimă în faţa gangrenei care se întindea, şi m-am hotărât să fug de corupătoarea mea, dar mi s-a părut că picioarele mi s-au cufundat în parchet până la genunchi şi că sunt ţintuit locului.

Până la urmă am înfruntat riscul de a o părăsi, şi în târziul nopţii, m-am întors acasă foarte dezorientat, foarte tulburat, neştiind prea bine pe care s-o aleg. Ezitam între mironosiţă şi femeia galantă. La una găseam voluptate, la cealaltă picanterie; şi, după un examen de conştiinţă foarte amănunţit şi foarte aprofundat, îmi dădui seama că, dacă nu le iubeam pe amândouă, în schimb le doream deopotrivă şi cu destulă înflăcărare ca să le visez şi să mă obsedeze.

După toate aparenţele, dragul meu, mă voi culca cu una din aceste două femei, poate chiar cu amândouă, dar îţi mărturisesc că a le avea nu mă mulţumeşte decât pe jumătate, nu că n-ar fi foarte drăguţe, dar la vederea lor niciun ţipăt de uimire nu s-a declanşat în mine, n-am palpitat şi nu mi-am spus: „Iată-le; cum de nu le-am recunoscut”. Nu cred totuşi că voi întâlni altele care să le întreacă în ce priveşte frumuseţea, iar De C*** mă sfătuieşte să mă opresc la ele. Desigur aşa voi face; ori una, ori cealaltă va fi amanta mea, altminteri mă ia dracu; în adâncul inimii însă un glas ascuns îmi reproşează că trădez iubirea, că mă las furat de primul zâmbet al unei femei care nu mi-e dragă, în loc să cutreier lumea în lung şi în lat pentru a căuta, prin mănăstiri sau în localuri rău famate, prin palate sau în hanuri, femeia făcută să fie a mea, hărăzită mie de Dumnezeu, fie ea prinţesă sau slujnică, călugăriţă sau prostituată.

Apoi, mi-am zis că făuresc himere, că la urma urmei este totuna dacă mă culc cu o femeie sau alta; că din pricina asta pământul nu va devia cu un milimetru din drumul său, şi nici cele patru anotimpuri nu-şi vor interverti ordinea din cauza asta, că nimic nu-i mai indiferent lumii decât cu cine mă culc, şi că sunt un nătâng şi jumătate, când mă frământ pentru asemenea trăsnăi: asta-mi zic. Dar degeaba, rămân tot atât de neliniştit şi tot atât de nehotărât.

Faptul se datorează poate împrejurării că trăiesc prea mult cu mine însumi şi că cele mai mici amănunte dintr-o viaţă atât de monotonă ca a mea iau proporţii neaşteptate. Prea mult mă ascult trăind şi gândind: îmi aud bătăile arterelor, pulsaţiile inimii; concentrându-mi atenţia, desluşesc ideile cele mai imperceptibile din aburii tulburi în care pluteau şi le dau o formă

concretă. Dacă aş fi mai activ, atunci nu aş observa toate aceste lucruri mărunte, şi n-aş avea timp să-mi privesc sufletul la microscop, aşa cum fac toată ziua. Larma care însoţeşte acţiunea ar face să-şi ia zborul stolul gândurilor leneşe care îmi zumzăia prin cap şi mă zăpăcesc cu fâlfâitul aripilor; în loc să alerg după fantasme, m-aş lupta cu realităţile vieţii; nu le-aş cere femeilor decât ceea ce pot da: plăcere, şi nu aş încerca să îmbrăţişez nu ştiu ce fantastică fiinţă ideală, împodobită cu nebuloase perfecţiuni. Încordarea înverşunată cu care ochiul meu sufletesc se uită spre un obiect invizibil mi-a falsificat vederea. Nu ştiu să văd ceea ce este, din pricină că am privit ceea ce nu este, şi ochiul meu, atât de subtil când e vorba de himere, e de-a dreptul miop în faţa realităţii; astfel, am cunoscut femei, după cum mă asigură lumea, încântătoare, şi care mie nu mi se păreau deloc. Am admirat mult picturi socotite proaste, iar unele versuri bizare sau neinteligibile mi-au făcut mai multă plăcere decât poeziile cele mai galante. Nu m-ar mira ca, după ce am tot suspinat cătând la lună, şi zgâindu-mă la stele, după ce am compus atâtea elegii şi apostrofe sentimentale, să mă îndrăgostesc de vreo prostituată abjectă sau de vreo femeie bătrână şi urâtă; ar fi o splendidă decădere. Poate că în felul acesta se va răzbuna realitatea împotriva mea pentru că nu prea m-am gândit să-i fac curte; n-ar fi oare o farsă reuşită să fiu cuprins de o pasiune romanţioasă pentru vreo matracucă sau vreo târfă respingătoare? Mă vezi tu cântând la ghitară sub fereastra unei bucătării şi alungat de vreun ajutor de bucătar, sau ţinând în braţe javra unei hoaşte bătrâne ce-şi scuipă ultimul dinte din gură? Poate că, negăsind nimic pe lumea aceasta demn de iubirea mea, voi sfârşi prin a mă adora pe mine însumi, ca răposatul Narcis, de egoistă amintire. Pentru a mă feri de o nenorocire atât de cumplită, mă privesc în toate oglinzile şi în toate pâraiele pe care le întâlnesc în drum. La drept vorbind, din pricina visărilor şi a aberaţiilor, mi-e o teamă groaznică să nu capăt năravuri monstruoase şi contrarii naturii. E un lucru grav, de care trebuie să mă păzesc. Adio, prietene, îmi îndrept paşii spre doamna în roz, de teama de a nu mă lăsa în voia contemplaţiilor mele obişnuite. Mă gândesc că n-o să ne pierdem prea mult timp cu entelehia şi că, dacă vom face ceva, cu siguranţă că n-are să fie spiritualism, cu toate că e o făptură foarte spirituală: voi strânge cu grijă şi voi ascunde undeva într-un sertar modelul amantei mele ideale pentru a înlătura orice comparaţie. Vreau să mă bucur în linişte de tot ce are mai frumos şi de toate meritele ei. O voi lăsa să-şi poarte rochia făcută pe măsura ei, şi nu voi încerca să-i pun nişte veşminte croite dinainte de mine,

la întâmplare, şi destinate doamnei visurilor mele. Hotărârile sunt cât se poate de înţelepte, numai că nu ştiu dacă mă voi ţine de ele. Încă o dată, adio.

Capitolul III

Sunt amantul oficial al doamnei în roz; e aproape o situaţie socială, un rang care-ţi asigură o poziţie solidă în lume. Nu mai am aerul unui şcolar ce-şi caută norocul printre bunice, neîndrăznind să rostească un madrigal în faţa unei femei, dacă nu are cel puţin o sută de ani; îmi dau seama că, de când m-am instalat în această funcţie, mă bucur de mai multă consideraţie, că toate femeile cochetează cu mine, sunt geloase şi îşi dau multă osteneală să-mi placă. Bărbaţii, dimpotrivă, se poartă rece şi, în puţinele cuvinte pe care le schimbă cu mine, se ascunde ceva duşmănos şi forţat; ei simt în mine un rival periculos, care ar putea deveni şi mai periculos. M-am trezit cu mulţi criticându-mă cu amărăciune pentru felul de a mă îmbrăca, spunându-mi că am gustul prea efeminat: că port părul mai buclat şi mai lucios decât s-ar cuveni, şi că, ţinând seama de faţa mea imberbă, am căpătat din pricina asta un aer de coconaş nici că se poate mai ridicol; că-mi confecţionez veşmintele din stofe bogate şi strălucitoare care miros a teatru, şi că semăn mai mult a actor decât a bărbat, în sfârşit, toate acele banalităţi pe care unii le debitează ca să-şi ia dreptul de a umbla murdari şi de a purta haine ponosite, prost croite. Dar toate sunt în favoarea mea, căci femeile găsesc că am cel mai frumos păr din lume, că rafinamentele mele vestimentare sunt de cel mai bun gust şi par foarte dispuse să mă despăgubească pentru cheltuielile pe care le fac în cinstea lor, nefiind atât de proaste încât să-şi închipuie că eleganţa mea ar putea avea alt scop decât să le plac lor.

Stăpâna casei a părut mai întâi puţin ofensată de alegerea mea, socotind că la ea trebuiau să se oprească neapărat preferinţele mele şi, timp de câteva zile, s-a purtat cam acru (numai cu rivala ei, mie mi-a vorbit ca şi înainte), adresându-i-se cu câte un scurt: „Scumpa mea”, spus pe acel ton sec şi răspicat, cum ştiu numai femeile, precum şi prin unele observaţii răuvoitoare asupra toaletelor ei, rostite pe cât putea mai tare, ca de pildă: „Ţi-ai făcut o coafură cam prea înaltă care nu se potriveşte deloc cu obrazul” sau: „Rochia dumitale e cam umflată la sub-braţe, cine ţi-a făcut-o?” sau: „Ai nişte cearcăne adânci la ochi, eşti foarte schimbată” şi alte asemenea mii de mărunţişuri la care cealaltă nu întârzia să riposteze cu

toată răutatea dorită când se prezenta ocazia; şi dacă ocazia nu se ivea destul de repede, provoca ea un prilej anume, când îi plătea cu vârf şi îndesat. Dar curând o altă ţintă abătu atenţia infantei dispreţuite şi micul război al cuvintelor încetă – totul reintră în ordinea obişnuită.

Ţi-am povestit pe scurt cum am ajuns amantul favorit al doamnei în roz; asta nu-i de-ajuns pentru un om atât de meticulos ca tine. Ai să mă întrebi, fără îndoială, cum o cheamă: n-am să-ţi spun numele ei; dar dacă vrei, pentru a uşura povestirea, şi în amintirea culorii rochiei în care am văzut-o pentru întâia oară, îi vom spune Rosette; e un nume drăguţ: căţeluşa mea se chema la fel.

Dar vei voi să afli de-a fir-a-păr – căci ţie îţi place precizia în asemenea chestiuni – istoria dragostei cu această frumoasă Bradamante, şi prin ce gradaţii succesive am trecut de la general la particular, de la rolul de simplu spectator la acela de actor, şi cum am ieşit din anonimat spre a-i deveni amant. Am să-ţi satisfac curiozitatea cu cea mai mare plăcere. Nu există nimic sinistru în romanul nostru, e un roman trandafiriu şi nu cunoaşte alte lacrimi decât lacrimile de plăcere; nu vei întâlni nici lungimi nici repetări, căci acţiunea romanului înaintează spre ţintă cu graba şi rapiditatea atât de mult recomandate de Horaţiu; e un adevărat roman francez. Totuşi să nu-ţi închipui că am cucerit-o după primul asalt. Prinţesa, deşi foarte umană cu supuşii ei, nu-şi risipeşte favorurile cu generozitatea pe care ai putea s-o bănuieşti la început, cunoaşte prea bine preţul lor ca să nu te silească să i le cumperi; de asemenea, ştie prea bine că o întârziere calculată dă mai multă intensitate dorinţei, şi că o semi-rezistenţă măreşte gustul plăcerii, de aceea nu-ţi cedează îndată, oricât de vie ar fi atracţia pe care i-ai inspira-o.

Ca să-ţi povestesc totul, trebuie s-o iau ceva mai de departe. Ţi-am făcut o relatare destul de amănunţită a primei noastre întrevederi. Am mai avut una sau două în aceeaşi casă, ba chiar trei, după aceea m-a invitat la ea; după cum îţi închipui, nu m-am lăsat rugat; la început, m-am purtat cu oarecare rezervă, apoi m-am dus mai des, după aceea şi mai des şi, în cele din urmă, de câte ori aveam chef, şi trebuie să-ţi mărturisesc că mă duceam de vreo trei sau patru ori pe zi. Domniţa, după o lipsă de câteva ore, mă primea ca şi cum m-aş fi întors tocmai din India orientală – lucru la care eram nici că se poate mai sensibil – ceea ce mă obliga să-mi arăt recunoştinţa în modul cel mai elegant şi mai tandru din lume, iar ea îmi răspundea cât mai bine putea.

Rosette, deoarece ne-am înţeles să-i zicem aşa, e o femeie înzestrată cu mult spirit şi are o comportare plină de înţelegere faţă de bărbat; deşi a amânat un timp trecerea la concluzia finală, nu m-am supărat măcar o dată pe ea; ceea ce este într-adevăr miraculos: tu ştii, doar, ce furii mă apucă atunci când nu mi se dă îndată ceea ce doresc şi când o femeie tărăgănează peste măsură – măsură fixată în capul meu – să mi se dea. Nu-mi explic cum a făcut ea; de la prima întâlnire mi-a dat a înţelege că va fi a mea, şi eram mai sigur decât dacă mi-ar fi înmânat un angajament scris şi semnat. Se va spune poate că îndrăzneala şi purtările-i libere lăsau câmp deschis temerităţii oricăror speranţe. Nu cred că acesta e adevăratul motiv; am văzut femei al căror comportament extrem de liber înlătura, într-un fel, până şi umbra vreunei îndoieli, şi care nu mi-au produs totuşi aceeaşi impresie; eram cuprins în faţa lor de o timiditate şi o tulburare cel puţin deplasate.

Ceea ce face ca, în general, să fiu mai puţin amabil cu femeile după care tânjesc, decât cu acelea care-mi sunt indiferente, este aşteptarea pătimaşă a ocaziei şi incertitudinea cu privire la reuşita intenţiilor mele: din această pricină devin sumbru şi mă pierd în reverii care-mi scad cu mult posibilităţile intelectuale şi prezenţa de spirit. Când văd cum se duc una câte una orele pe care le destinasem unui alt scop, fără să vreau mă apucă furia şi nu mă pot opri să nu le arunc cuvinte foarte aspre şi foarte jignitoare, mergând uneori până la grosolănie, şi asta mă împinge cu o sută de leghe înapoi de la realizarea dorinţelor mele. Cu Rosette nu mi s-a întâmplat nimic din toate astea; niciodată, chiar în clipa în care îmi rezista cel mai mult, nu m-am gândit că vrea să se sustragă dragostei mele. Am lăsat-o să-şi desfăşoare în linişte toate micile cochetării şi am acceptat cu răbdare amânarea îndelungată a înfocatelor mele dorinţe: rigoarea ei avea ceva surâzător care te consola – atât cât, se putea – şi, în cele mai cumplite cruzimi ale ei se întrevedea un fond de umanitate care te împiedica să simţi o teamă prea serioasă. Femeile cinstite, chiar când sunt mai puţin cinstite, au o comportare posacă şi dispreţuitoare, şi mă scot din sărite. Parcă ar fi gata în orice moment să sune lacheul şi să-i poruncească să te zvârle afară; iar mie mi se pare că un bărbat care se osteneşte să facă unei femei curte (ceea ce nu-i chiar atât de agreabil pe cât se crede) nu merită să fie tratat în felul acesta. Draga mea Rosette nu face asemenea impresie; şi te asigur că-i în avantajul ei; e singura femeie în faţa căreia eu am fost eu, şi pot să-ţi spun – oricât aş părea de înfumurat – că niciodată nu m-am prezentat atât de bine. Inteligenţa mea s-a putut desfăşura în toată libertatea; prin dibăcia şi

strălucirea replicilor sale, ea m-a făcut să-i dau răspunsuri mult mai spirituale decât m-aş fi crezut în stare, şi, poate, chiar decât sunt capabil. E adevărat că am fost destul de puţin liric, e imposibil să fii liric cu ea; dar nu din pricină că ar fi lipsită de poezie – în pofida celor afirmate de De C*** – dar e atât de plină de viaţă, de forţă şi vioiciune, face impresia că se simte atât de bine în mediul în care se află încât îţi piere pofta s-o scoţi din ambianţa ei, ca să te înalţi cu ea în nori. Umple viaţa reală într-un mod atât de plăcut şi face din ea un mijloc de a se amuza atât de bine pe sine şi pe ceilalţi, încât reveria nu are ce să-ţi ofere în plus.

Ce miracol! Sunt aproape două luni de când o cunosc, şi în tot timpul acesta nu m-am plictisit decât atunci când nu am fost împreună. Vei fi de acord cu mine că un asemenea efect nu-l poate produce o femeie mediocră: în mod obişnuit, femeile au asupra mea un efect cu totul contrar, plăcându-mi mai mult de la distanţă decât de aproape.

Rosette are o comportare dintre cele mai frumoase, faţă de bărbaţi bineînţeles, deoarece cu femeile e de o răutate diavolească; e veselă, vioaie, ageră, gata de orice năzbâtie, foarte originală în felul ei de a vorbi, având totdeauna de spus nişte nostimade încântătoare la care nici nu te aştepţi; e un delicios partener de discuţii; o consider mai curând o colegă drăguţă cu care mă culc, decât o amantă; chiar dacă aş avea câţiva ani mai mult şi câteva idei romanţioase mai puţin, mi-ar fi absolut egal, ba m-aş considera cel mai norocos dintre muritori. Dar… dar… iată o vocabulă care nu anunţă nimic bun, şi acest drăcuşor de cuvinţel restrictiv este din nefericire vorba cea mai des folosită în toate limbile; dar sunt un imbecil, un idiot, un adevărat boboc de gâscă, pe care nimic nu-l mulţumeşte şi care îşi pune singur beţe în roate; în loc de a fi cum nu se poate mai fericit, nu sunt decât pe jumătate; pe jumătate e destul de mult pe lumea asta, şi totuşi eu găsesc că nu mi-i de-ajuns.

Faţă de toată lumea se cheamă că am o amantă, o amantă pe care mulţi şi-ar dori-o, pentru care sunt invidiat şi de la care nimeni nu s-ar da înlături. Prin urmare, dorinţa mea e împlinită în aparenţă şi nu am dreptul să caut pricină soartei. Zic şi eu că am o amantă şi înţeleg lucrul acesta pe bază de raţionament, dar nu-l simt; dacă cineva m-ar întreba pe neaşteptate: „ai o amantă?” cred că i-aş răspunde: „nu!” Totuşi, a poseda o femeie frumoasă, tânără şi de spirit constituie ceea ce, în toate timpurile şi în toate ţările, s-a chemat şi se cheamă a avea o amantă, nu cred să existe un alt mod de interpretare. Am totuşi cele mai ciudate îndoieli în această privinţă,

mergând atât de departe încât, dacă s-ar găsi câţiva inşi care să se înţeleagă între ei, pentru a susţine în faţa mea că nu sunt amantul favorit al Rosettei, în pofida evidenţei palpabile, aş sfârşi prin a-i crede.

Să nu-ţi închipui, după cele ce ţi-am spus, că n-aş iubi-o sau că am descoperit la ea ceva ce nu-mi place; dimpotrivă, o iubesc mult şi o găsesc – aşa cum ar găsi-o toată lumea – o fiinţă drăguţă şi picantă. Numai că nu am sentimentul că-i a mea, asta-i tot. Totuşi nicio altă femeie nu mi-a procurat atâtea plăceri şi, dacă am ştiut vreodată ce-i voluptatea, a fost în braţele ei. Un singur sărut, cea mai castă dintre mângâierile ei îmi dă fiori până în talpa picioarelor şi face să mi se reverse tot sângele în inimă. Pas' de mai înţelege ceva! Lucrurile se petrec însă cum îţi spun. Dar sufletul omului e plin de asemenea absurdităţi şi, dacă te-ai apuca să împaci toate contradicţiile pe care le cuprinde, treaba nu ar fi deloc uşoară.

De unde vin toate astea? Zău că nu ştiu.

O văd cât e ziua de mare, şi, dacă vreau, pot s-o văd şi toată noaptea. Fac dragoste cu ea cum îmi place, şi unde vreau, mă culc cu ea şi goală şi îmbrăcată, fie la oraş, fie la ţară. E de o îngăduinţă fără margini şi se acomodează perfect cu toate capriciile mele, oricât de bizare ar fi: într-o seară mi-a venit fantezia s-o posed în mijlocul salonului, cu lustrul şi luminările aprinse, cu focul arzând în sobă, cu fotoliile aşezate în cerc ca la o mare serată de recepţie, ea, în toaletă de bal, cu buchetul de flori, cu evantaiul, cu toate pietrele preţioase pe degete şi la gât, cu pene la pălărie, în cel mai splendid veşmânt posibil, iar eu în blană de urs; Rosette a consimţit. După ce au aranjat totul în încăpere, servitorii au fost foarte surprinşi când li s-a poruncit să închidă uşile şi să nu lase pe nimeni să urce; aveau aerul că nu pricep nimic şi au plecat cu mutrele îndobitocite, ceea ce ne-a făcut să râdem cât am putut. Cu siguranţă că s-au gândit că stăpâna lor a înnebunit de-a binelea, dar noi nu ne sinchiseam câtuşi de puţin de ceea ce gândeau sau nu gândeau ei.

A fost cea mai comică seară din viaţa mea. Îţi poţi închipui cum arătam, cu pălăria mea, împodobită cu pene, în labă, cu inele la toate ghearele, cu o săbiuţă cu mâner de argint şi cu panglici de un albastru ceresc la încheietura mâinii. M-am apropiat de frumoasa mea şi, după ce i-am făcut cea mai graţioasă reverenţă, m-am aşezat lângă ea şi am început s-o asaltez în fel şi chip. Madrigalele meşteşugite, cuvintele de exagerată curtoazie pe care i le adresam, tot jargonul de circumstanţă ieşind din botul meu de urs, căpătau un relief ciudat. Uitasem să-ţi spun că mi-am pus un cap superb de urs din

carton pictat. Curând însă – într-atât de adorabilă era zeiţa mea în seara ceea şi atât de nestăpânită era pofta mea de a-i săruta mâna şi nu numai mâna – încât mă văzui silit să arunc capul sub masă. Pielea ursului de pe mine urmă după un scurt răstimp capul, deoarece, neavând obişnuinţa de a juca pe ursul, mă sufocam destul de tare, mult mai tare decât simţeam nevoia. Ce s-a întâmplat atunci cu toaleta de bal a Rosettei, poţi să-ţi închipui; penele cădeau ca fulgii de zăpadă în jurul frumoasei mele, umerii ieşiră curând din mâneci, sânii din cămaşă, picioarele din pantofi, şi apoi din ciorapi: colierele deşirate se răspândiră pe jos şi cred că niciodată o rochie nouă nu a fost mai mototolită şi mai şifonată mai făr'-de-milă; rochia era de voal, ţesută din fire de argint, iar căptuşeala de satin alb. Rosette dădu dovadă cu această ocazie de un eroism cu mult mai presus decât îl îngăduie sexul ei; mi-am făcut atunci cea mai înaltă părere despre ea. A asistat la devastarea toaletei sale ca un spectator indiferent şi nu a arătat nici măcar o clipă cel mai slab regret pentru rochia sau dantelele ei; dimpotrivă, era de o veselie nebună şi mă ajuta ea însăşi să rup ceea ce nu se deznoda sau nu se deschidea destul de repede, după opinia mea şi a ei. Nu găseşti că-i de o bravură demnă să fie consemnată în istorie alături de cele mai răsunătoare acţiuni ale eroilor din antichitate? E cea mai puternică dovadă de dragoste pe care o femeie o poate da iubitului, atunci când se fereşte să-i atragă atenţia: „Ia seama să nu mă şifonezi sau să mă pătezi", mai cu seamă atunci când e vorba de o rochie nouă. Rochia nouă este pentru soţ o garanţie a fidelităţii cu mult mai mare decât se crede. Rosette sau mă adoră sau filozofia ei este superioară aceleia a lui Epictet.

Toaleta de bal

Oricum ar fi, cred că i-am plătit Rosettei cu vârf şi îndesat contra valoarea rochiei şi, pe deasupra, într-o monedă care, deşi nu are curs în lumea negustorilor, nu este considerată mai puţin preţioasă. Atâta eroism merita desigur o asemenea recompensă. De altfel, ca femeie generoasă ce este, m-a răsplătit şi ea îndeajuns pentru ceea ce i-am oferit. Am resimţit o plăcere fantastică, aproape convulsivă, o plăcere pe care nu mă credeam în stare s-o încerc. Sărutările ei zgomotoase întretăiate de hohote de râs, mângâierile aţâţătoare şi toate aceste voluptăţi ascuţite şi iritante, plăcerea

gustată numai pe jumătate din pricina veşmintelor şi a poziţiei, dar de o sută de ori mai vie decât dacă n-ar fi întâmpinat piedici, îmi răscoliseră într-atâta nervii că mă apucaseră nişte spasme de care nu mi-a fost uşor să scap. Nici nu-ţi poţi închipui cu câtă tandreţă şi cu câtă mândrie mă privea Rosette, încercând să mă ajute ca să-mi revin; cât de bucuroasă şi totodată de neliniştită se învârtea în jurul meu! Pe figura ei mai radia satisfacţia că poate produce asupra mea un astfel de efect, în timp ce ochii, înecaţi în lacrimi dulci, mărturiseau frica de a nu mă îmbolnăvi, interesul pe care-l purta sănătăţii mele. Niciodată nu mi s-a părut mai frumoasă decât în clipele acelea. Avea ceva atât de matern, atât de cast în priviri, încât uitasem cu totul de scena mai mult decât anacreontică pe care abia o trăisem; îngenuncheai în faţa ei, cerându-i permisiunea să-i sărut mâna, şi ea mi-o acordă cu o gravitate şi o demnitate neobişnuite.

Acum sunt sigur că această femeie nu-i atât de depravată cum pretinde De C*** şi după cum mi s-a părut adeseori şi mie: corupţia Rosettei rezidă în spiritul şi nu în inima ei.

Ţi-am relatat o scenă dintre altele douăzeci: mi se pare că după cele întâmplate, m-aş putea considera, fără excesivă înfumurare, amantul unei femei. Ei bine, eu nu fac asta. Abia mă întorsesem acasă, şi gândul acesta îmi reveni, începând să mă frământe ca de obicei. Îmi aminteam perfect de tot ceea ce am făcut eu şi de tot ceea ce am văzut-o pe Rosette făcând. Cele mai mărunte gesturi, cele mai neînsemnate atitudini, cele mai mici detalii apăreau foarte distincte în memoria mea; îmi aduceam aminte totul, până la cele mai uşoare inflexiuni ale glasului, până la cele mai insesizabile nuanţe de voluptate; nu mi se părea însă că toate acestea mi s-ar fi întâmplat mie, şi nu altuia. Nu eram sigur că nu-i o iluzie la mijloc, o fantasmagorie, un vis, sau că am citit totul undeva, sau mai curând că ar fi vorba de o poveste scornită de mine însumi, aşa după cum am mai născocit şi multe altele. Mă temeam că sunt victima credulităţii mele şi jucăria unei mistificări; şi, cu toată mărturia oboselii şi în pofida probelor materiale că am dormit în altă parte decât acasă, îmi venea să cred că m-am băgat la ora obişnuită în patul meu, unde am dormit până dimineaţa.

Sunt foarte nefericit că nu pot căpăta certitudinea morală a unui lucru despre care am certitudinea materială. De obicei faptul dovedeşte ideea. Şi eu aş vrea să-mi dovedesc faptul prin idee, dar nu pot; cu toate că-i destul de bizar, totuşi aşa e. Până la un anumit punct, depinde de mine să am o amantă; dar nu mă pot sili să cred că am o amantă, deşi o am. Dar nu există

în mine credinţa necesară, nici pentru un lucru atât de evident, îmi este la fel de imposibil să cred într-un fapt atât de simplu după cum altuia îi este imposibil să creadă în Sfânta Treime. Credinţa nu se dobândeşte, ea e un dar, un osebit har al Cerului.

Nimeni n-a dorit vreodată, cu mai multă ardoare decât mine, să trăiască viaţa altora, şi să-şi asimileze o altă natură; şi nimeni n-a reuşit vreodată mai puţin. Orice-aş face, pentru mine ceilalţi oameni nu sunt decât nişte fantome, nu-i simt trăind; totuşi nu dorinţa de a recunoaşte că sunt vii şi de a participa la viaţa lor îmi lipseşte, ci simpatia reală pentru orice ar fi. Existenţa sau non-existenţa unui lucru sau a unei persoane nu mă interesează până într-atât încât să mă afecteze în mod sensibil şi convingător. Când întâlnesc, în viaţa reală, o femeie sau un bărbat ei nu au asupra spiritului meu o înrâurire mai puternică decât nălucirea unui vis: în jurul meu se agită o lume palidă de umbre şi arătări false sau adevărate, care murmură înăbuşit şi în mijlocul cărora mă găsesc cât se poate de singur, căci niciuna nu mă influenţează în bine sau în rău, şi toate îmi par că aparţin unei specii cu totul diferită de a mea. Dacă le vorbesc şi dacă îmi dau un răspuns apropiat de bunul-simţ, sunt tot atât de surprins ca şi cum câinele sau pisica ar lua deodată cuvântul şi s-ar amesteca în discuţie: sunetul glasului lor mă uimeşte totdeauna şi mi-ar place să cred că nu-s decât nişte aparenţe fugare iar eu oglinda lor obiectivă. Nu ştiu dacă le sunt inferior sau superior, un lucru e sigur: nu fac parte din speţa lor. Sunt momente în care nu recunosc că mi-ar fi cineva superior, în afară de Dumnezeu, şi altele în care abia mă socotesc egalul cârcăiacului de sub piatră sau a moluştei de pe bancul de nisip; dar oricare ar fi starea mea de spirit, – bună sau rea, – niciodată nu m-am putut convinge că oamenii sunt semenii mei. Când mă strigă cineva „domnule”, sau când vorbindu-se de mine se spune: „omul acela”, mi se pare foarte ciudat. Chiar şi numele meu mi se pare un nume fantezist, nu adevăratul meu nume; totuşi, oricât de încet ar fi pronunţat în mijlocul unui vacarm asurzitor, mă întorc brusc cu o mişcare convulsivă şi febrilă de a cărei natură niciodată nu mi-am putut da seama. O fi teama de a găsi în persoana care-mi cunoaşte numele şi pentru care nu mai sunt confundat cu gloata, un ins potrivnic mie sau chiar, un duşman?

Cel mai bine am simţit cât de mult respinge firea mea – şi într-un mod irezistibil – orice alianţă şi orice amestec cu cineva, când am trăit cu o femeie. Sunt ca o picătură de ulei într-un pahar cu apă. Oricât ai învârti şi ai răsuci paharul, niciodată uleiul nu va putea să se amestece cu apa; se va

divide într-o sută de mii de mici globule, ce se vor reuni iar şi vor urca la suprafaţă în prima clipă de linişte a apei: lupta dintre picătura de ulei şi paharul cu apă, aceasta e istoria mea. Chiar şi voluptatea – lanţul de diamant care leagă toate fiinţele între ele, focul devorant care topeşte stâncile şi metalele sufletului şi le face să cadă sub forma unei ploi de lacrimi, după cum focul material topeşte fierul şi granitul – cât este ea de atotputernică, nu m-a putut stăpâni sau îmblânzi vreodată. Şi totuşi, simţurile mele sunt foarte ascuţite, dar sufletul este duşmanul corpului în care sălăşluieşte şi nefericita pereche, ca orice pereche cu putinţă, fie ea legală sau ilegală, trăieşte într-o stare de veşnic război. Braţele unei femei – cea mai puternică înlănţuire de pe pământ, după cum se spune – sunt pentru mine nişte legături foarte slabe; niciodată nu am fost mai departe de amanta mea decât atunci când mă strângea la piept. Mă sufocam doar, atâta tot.

De câte ori nu m-am înfuriat împotriva mea însumi! Câte eforturi nu am făcut ca să mă schimb! Cât de mult m-am îmboldit singur să fiu tandru, drăgăstos, pasionat! Încât adesea – în toiul unui sărut – am tras de sufletul meu cât am putut ca să-l aduc până la buze!

Orice făceam, îndată ce-l scăpăm din mâini, sufletul se da îndărăt, ştergându-se de umezeala sărutului. Ce supliciu pentru bietul de el să asiste la desfrâul trupului şi să se aşeze mereu la festinuri unde nu are ce mânca!

M-am hotărât, odată pentru totdeauna, să verific prin Rosette dacă nu sunt cu desăvârşire nesociabil, şi dacă existenţa altcuiva îmi poate stârni destul interes pentru a crede în ea. Am împins experienţele până la epuizare, şi nu prea mi s-au clarificat îndoielile. Când sunt cu ea, plăcerea este atât de vie încât sufletul se simte adesea, dacă nu mişcat, cel puţin distrat, ceea ce dăunează puţin exactităţii observaţiilor. În cele din urmă, am constatat că plăcerea nu trecea dincolo de piele, nefiind decât o bucurie a epidermei la care sufletul nu asista decât din curiozitate. Simt plăcere pentru că sunt tânăr şi înfocat, dar plăcerea provine de la mine şi nu de la altcineva. Cauza rezidă mai curând în mine decât în Rosette.

Orice aş face, o clipă nu pot ieşi din mine însumi.

Sunt mereu, mereu acelaşi, adică un ins foarte plictisit şi foarte plicticos, şi nu-mi plac deloc. Nu am reuşit să-mi introduc în creier o idee de-a altcuiva, în inimă un sentiment al altcuiva, în corp durerea sau bucuria altuia. Sunt propriul meu prizonier, închis în mine însumi, şi orice evadare e imposibilă; prizonierul vrea să scape, zidurile abia aşteaptă să se prăbuşească, uşile să se deschidă pentru a-i da drum liber; nu ştiu ce

fatalitate reţine fiecare piatră în loc, şi fiecare zăvor în ferecătura lui; mi-e tot atât de imposibil să primesc pe cineva la mine acasă pe cât îmi este de imposibil să mă duc eu la alţii; nu ştiu nici să fac vizite, nici să primesc în vizită şi trăiesc în mijlocul mulţimii trist şi solitar; uneori mai e cineva cu mine în pat, dar sufletul meu rămâne totdeauna văduvit.

Vai! Să nu-ţi poţi adăuga o părticică ori cât de mică, un singur atom; să nu poţi face să curgă sângele altora în vinele tale; să vezi mereu cu aceiaşi ochi, nici mai limpede, nici mai departe, nici într-un alt mod; să auzi toate sunetele cu aceleaşi urechi şi aceeaşi emoţie; să pipăi cu aceleaşi degete, să percepi lucruri variabile cu simţuri invariabile; să fii condamnat la acelaşi timbru al vocii, la repetarea aceloraşi tonuri, a aceloraşi fraze şi chiar a aceloraşi cuvinte, să nu poţi scăpa de tine, să nu te poţi feri de tine însuţi, să nu te poţi retrage într-un colţ fără a fi urmat de tine însuţi; să fii silit să ai mereu grijă de tine, să-ţi dai de mâncare, să-ţi culci trupul în pat, să fii unul şi acelaşi bărbat pentru douăzeci de femei, care se schimbă una după alta, să târâi prin cele mai stranii situaţii din drama vieţii tale acelaşi personaj care ţi-a fost impus, al cărui rol îl ştii pe de rost; să gândeşti aceleaşi lucruri, să ai aceleaşi vise: ce supliciu, ce plictiseală!

Mi-am dorit cornul fraţilor Tangut; pălăria lui Fortunatus, bastonul lui Abaris, inelul lui Gygès; mi-aş fi vândut şi sufletul ca să pot smulge bagheta magică din mâna unei zâne, dar niciodată nu mi-am dorit cu mai multă înfocare să întâlnesc undeva în munţi, întocmai ca Tiresias prezicătorul, un şarpe din aceia care schimbă sexul; iar ceea ce invidiez mai mult la zeii monstruoşi şi ciudaţi ai Indiei sunt continuele lor *avataruri*, nenumăratele lor transformări.

Mai întâi am râvnit să devin un alt bărbat; apoi, gândindu-mă că, prin analogie, puteam prevedea aproape tot ce voi simţi, şi astfel să nu resimt nici surpriza şi nici schimbarea pe care le aşteptam, aş fi preferat să mă fac femeie; ideea aceasta îmi venea ori de câte ori eram în pat cu o amantă care nu era urâtă; căci o femeie urâtă e ca un bărbat pentru mine, şi în clipa plăcerilor, aş accepta bucuros să schimbăm rolurile între noi deoarece e de-a dreptul enervant să nu ai conştiinţa efectului pe care-l produci să nu poţi cântări plăcerea altora decât prin a ta. Gândurile acestea şi multe altele mi-au dat în anumite momente – când era cu totul deplasat – un aer meditativ şi visător, care mi-a atras acuzaţia neîntemeiată de răceală şi infidelitate.

Rosette care, din fericire, nu ştie toate acestea, mă crede bărbatul cel mai îndrăgostit din lume; ea consideră neputincioasa mea *furie* drept o furie

pătimaşă, şi se pretează, cum poate mai bine, tuturor capriciilor experimentale care-mi trec prin cap.

Am făcut tot ce am putut ca să mă conving că-i a mea: am încercat să cobor în inima ei, dar m-am oprit totdeauna la prima treaptă a scării, la pielea sau la gura ei. Cu toată intimitatea relaţiilor noastre, simt prea bine că nu există nimic comun între noi. Niciodată o idee asemănătoare cu ale mele nu şi-a luat zborul din mintea acestei femei tinere şi surâzătoare; niciodată inima ei palpitândă, clocotitoare de viaţă, care-i saltă sânii încordaţi şi atât de puri, nu a bătut la unison cu inima mea. Sufletul meu nu s-a contopit niciodată cu sufletul ei. Cupidon, zeul cu aripi de erete, nu i-a sărutat lui Psyche frumoasa-i frunte de ivoriu. Nu! Femeia aceasta nu-i amanta mea.

Dacă ai şti câte am făcut pentru a-mi sili sufletul să împărtăşească dragostea trupului meu! Cu ce furie mi-am lipit buzele de-ale ei şi mi-am cufundat mâinile în părul ei, cât de tare i-am strâns talia rotundă şi suplă. Ca antica Salmacis, îndrăgostită de tânărul Hermaphrodit, încercam să-i contopesc corpul cu al meu; îi beam respiraţia, şi lacrimile călduţe pe care voluptatea le revărsa din caliciul prea plin al ochilor ei. Cu cât corpurile noastre se înlănţuiau mai tare şi îmbrăţişările noastre deveneau mai strânse, cu atât o iubeam mai puţin. Sufletul meu sta trist şi privea cu milă acest jalnic himeneu la care el nu fusese invitat, sau îşi lăsa de dezgust fruntea în pământ şi plângea în tăcere sub faldurile mantiei sale. Toate acestea sunt pricinuite poate de faptul că realmente n-o iubesc pe Rosette, oricât de mult ar merita ea să fie iubită, oricât de puternică ar fi dorinţa mea de a o iubi.

Ca să-mi alung din cap ideea propriului meu eu, mi-am creat nişte medii foarte stranii, – unde să nu existe posibilitatea de a ne întâlni, şi am încercat astfel, neputând să-mi lepăd conştiinţa individualităţii, s-o derutez în aşa mod încât să nu se mai recunoască pe sine. Nu prea am reuşit, şi diavolul ăsta de eu mă urmăreşte cu încăpăţânare; n-am găsit niciun mijloc să mă descotorosesc de el; şi nici nu pot să-i trimit vorbă, cum fac cu alţi pisălogi, că am ieşit din casă sau că am plecat la ţară.

Am făcut dragoste cu amanta mea în baie, l-am jucat cum am putut mai bine pe Triton. Marea era o cadă de marmură, foarte încăpătoare. Cât despre Nereida, formele care i se întrevedeau acuzau apa că – oricât de transparentă ar fi fost – nu era îndeajuns de limpede pentru a scoate în evidenţă gingaşa frumuseţe a rotunjimilor pe care le acoperea. Am avut-o noaptea, la lumina lunii, într-o gondolă, în timp ce cânta muzica.

E ceva foarte obişnuit la Veneţia, dar nu aici. Am avut-o într-o trăsură, după ce caii porniseră în galop, când uruiau roţile şi ne hurducam, ba luminaţi de felinare, ba cufundaţi în cea mai deasă întunecime… E o modalitate care nu-i lipsită de o anumită picanterie şi te sfătuiesc s-o încerci şi tu… dar uitasem că tu eşti un venerabil patriarh, şi că nu te dedai la asemenea rafinamente. Am intrat la ea prin fereastră, deşi aveam în buzunar cheia de la uşă. Am chemat-o acasă la mine, în toiul zilei şi, în sfârşit, am compromis-o într-un asemenea hal. Că nimeni (bineînţeles afară de mine) nu se îndoieşte că este amanta mea.

Datorită acestor născociri care – dacă nu aş fi tânăr cum sunt – ar părea stratageme ale unui desfrânat blazat, Rosette mă adoră mai mult decât pe oricine. Ea vede în toate acestea înflăcărarea unei iubiri tumultuoase, pe care nimic n-o poate potoli şi care se menţine mereu aceeaşi, în pofida diversităţii de loc şi de timp. Le consideră ca un efect, în continuă renaştere, al farmecelor sale şi un triumf al frumuseţii ei, şi drept să-ţi spun, aş vrea să aibă dreptate, dar nu-i vina mea şi nici a ei – trebuie s-o recunosc – dacă nu are.

Singurul păcat pe care-l comit faţă de ea este acela de a fi eu. Dacă i-aş spune lucrul acesta, copila mi-ar răspunde de îndată că, în ochii ei, tocmai acesta este meritul meu cel mai mare; ceea ce ar fi un răspuns mai mult amabil decât judicios.

Odată, la începutul legăturii noastre, am crezut că mi-am atins scopul, o clipă am crezut că iubesc; şi am iubit. Ah! Prietene, nu am trăit cu adevărat decât în clipa ceea, şi dacă acea clipă ar fi ţinut o oră, aş fi devenit un zeu. Ieşiserăm amândoi călare, eu pe Ferragus, care-mi este atât de drag, ea pe iapa ei de culoarea omătului, care face impresia unui inorog, atât de subţiri îi sunt picioarele şi atât de suplu grumazul. Mergeam pe o alee largă de ulmi, de o înălţime uluitoare, soarele cobora peste noi, călduţ şi auriu, strecurându-se prin sita frunzarelor asimetrice: pe cer, ici şi colo, printre norii rotunzi, scânteieri de peruzea; dâre largi de un albastru deschis mărgineau orizontul şi când se întâlneau cu tonurile portocalii ale asfinţitului, se schimbau într-un verde vegetal extrem de fraged. Cerul era fermecător şi bizar, o adiere de vânt ne aducea nu ştiu ce miresme de flori sălbatice, miresme nu se poate mai suave. Din când în când, o păsărică trecea în zbor prin faţa noastră şi străbătea aleea cântând. Clopotul unei biserici dintr-un sat care nu se vedea suna domol, şi sunetele argintii, care ne soseau atenuate din depărtări, aveau o nemărginită dulceaţă. Caii

mergeau la pas, unul lângă altul, niciunul nu-l întrecea pe celălalt. Îmi creştea inima şi sufletul mi se revărsa peste marginile trupului. Niciodată nu am fost atât de fericit. Nu scoteam o vorbă, Rosette la fel; şi totuşi nu ne-am înţeles niciodată aşa de bine. Eram atât de aproape unul de celălalt, încât gamba mea atingea burta calului pe care călărea Rosette. Mă aplecai spre ea şi-i cuprinsei talia cu braţul; ea făcu aceeaşi mişcare şi îşi lăsă capul pe umărul meu. Buzele ni se apropiară spontan: O! Ce cast şi delicios sărut! Caii, cu frâul lăsat în voie, mergeau înainte. Simţeam braţul Rosettei relaxându-se şi şalele îndoindu-i-se din ce în ce mai mult. Şi pe mine mă lăsau puterile şi eram gata să leşin. A! Te asigur că în clipa aceea eram departe de a mă gândi dacă eram eu sau altul. Ajunserăm astfel la capătul aleii, un zgomot de paşi ne făcu să ne reluăm brusc poziţiile; erau nişte cunoscuţi – călare şi ei – care veniseră în întâmpinarea noastră şi intrară cu noi în vorbă. Dacă aş fi avut un pistol, cred că aş fi tras în ei.

Mă uitam la dânşii, crunt şi furios, ceea ce li s-o fi părut foarte ciudat. La urma urmei nu aveam dreptul să mă mânii atât de tare, deoarece fără voia lor îmi făcuseră un serviciu: puseseră capăt unei plăceri tocmai în momentul în care, chiar din pricina intensităţii ei, urma să se preschimbe în durere sau să sucombe sub propria-i violenţă. Există o ştiinţă căreia nu i se acordă toată consideraţia ce i se cuvine, şi anume ştiinţa de a te opri la timp. Uneori, stând culcat alături de o femeie, îi treci braţul pe sub talie: la început încerci o mare voluptate simţindu-i uşoara căldură a trupului, pielea dulce şi catifelată a şoldurilor, ivoriul neted al coapselor, şi cuprinzându-i în palmă sânul care se înalţă şi freamătă. Frumoasa adoarme în această drăgăstoasă şi încântătoare poziţie; cambrura şoldurilor e acum mai puţin pronunţată; sânul îşi revine; pieptul se ridică odată cu fiecare respiraţie mai adâncă şi mai regulată a somnului; muşchii se destind, capul i se prăvale în părul resfirat pe pernă. În acelaşi timp braţul îţi amorţeşte sub greutatea ei, începi să-ţi dai seama că-i o femeie şi nu o silfidă: dar nu ţi-l retragi pentru nimic în lume; şi sunt mai multe motive care te împiedică; primul: e destul de periculos să trezeşti o femeie lângă care stai culcat, ar trebui să te simţi în stare să substitui visului ei delicios – fiind sigur că visează – o realitate şi mai delicioasă încă; al doilea: rugând-o să se ridice puţin ca să-ţi retragi braţul, îi spui în mod indirect că-i grea şi că te stinghereşte, ceea ce nu-i politicos, sau îi dai a înţelege că eşti slab ori obosit, lucru deosebit de umilitor pentru tine şi care-i va face o foarte proastă impresie; al treilea: deoarece ai simţit plăcere stând în poziţia asta, îţi închipui că, păstrând

poziţia, ai putea s-o simţi în continuare, ceea ce este înşelător. Bietul braţ se simte prins sub greutatea care-l striveşte, sângele se opreşte, nervii se contractă şi amorţeala te înţeapă cu milioane de ace; eşti un fel de mic Milon din Crotona; salteaua pe care stai şi spatele zeiţei tale reprezintă cu destulă precizie cele două părţi ale trunchiului de copac care s-au unit din nou. În fine se face ziuă, scapi de acest martiraj, şi sari din pat cu mai multă grabă decât îndrăzneşte un soţ să coboare de pe eşafodul nupţial.

Aceasta este povestea multor pasiuni.

Şi este povestea tuturor plăcerilor amoroase.

Fapt cert e că – în pofida întreruperii sau poate chiar din pricina ei – niciodată nu mi-a fost dat să simt o asemenea voluptate: eram realmente alt om. Sufletul Rosettei intrase în întregime în mine. Sufletul meu mă părăsise ca să umple inima ei, după cum sufletul ei umplea inima mea. Fără îndoială, ele s-au întâlnit pe drumul acelui lung sărut ecvestru, după cum i-a spus mai târziu Rosette (ceea ce, în paranteză, m-a supărat), s-au întrepătruns şi s-au contopit în modul cel mai intim în care se pot contopi sufletele a două fiinţe muritoare pe un strop de noroi supus pieirii.

Cu siguranţă că în felul acesta se sărută îngerii – adevăratul paradis nu-i în cer, ci pe buzele fiinţei iubite.

Zadarnic am mai aşteptat ivirea unei asemenea clipe, am încercat să-i provoc întoarcerea, dar fără niciun succes. Ne-am mai dus, destul de des, să ne plimbăm călare pe aleea din pădure, în timpul unor frumoase apusuri de soare; copacii erau tot aşa de înfrunziţi, păsărelele ciripeau acelaşi cântec, dar soarele ni se părea mohorât, frunzişul veşted, trilurile păsărelelor stridente şi discordante; pierdusem armonia noastră interioară. Am mânat caii la pas şi am încercat să ne sărutăm ca atunci. Vai! Numai buzele ni se apropiau, nu mai era decât spectrul sărutului de altădată. Frumosul, sublimul, divinul, unicul sărut adevărat pe care l-am dat şi l-am primit vreodată în viaţa mea dispăruse pentru totdeauna. Din ziua aceea, ori de câte ori ne-am întors din pădure, simţeam o tristeţe inexprimabilă în adâncul inimilor. Rosette, veselă şi nebunatică, aşa cum e de obicei, nu se putea sustrage acestei impresii şi visarea ei se traducea printr-o mică strâmbătură delicată care valora cel puţin cât un surâs de-al ei.

Numai în aburii vinului şi la lumina strălucitoare a lumânărilor mai pot să-mi revin din melancolie. Bem amândoi ca nişte osândiţi la moarte, pe tăcute, pahar după pahar, până ce ajungem la doza care ne trebuie; atunci

începem să râdem şi să ne batem joc cu toată voioşia de ceea ce numim sentimentalitatea noastră.

Râdem, pentru că nu putem plânge. Vai! Cine ar putea face să izvorască o singură lacrimă din adâncul ochiului meu secătuit?

De ce am resimţit atâta plăcere în seara aceea? Mi-ar fi foarte greu s-o spun. Am fost totuşi acelaşi bărbat. Rosette aceeaşi femeie. Nu mă plimbam călare pentru întâia oară, şi nici ea. Văzuserăm până atunci nenumărate apusuri de soare, şi spectacolul nu ne emoţionase mai mult decât vederea unui tablou pe care-l admiri după cum culorile ţi se par mai mult sau mai puţin strălucitoare. Există multe alei de ulmi şi de castani pe lume, şi aleea aceea n-a fost prima pe care am străbătut-o; ce ne-a făcut să simţim un asemenea farmec suprem, în stare să metamorfozeze frunzele moarte în topaze, frunzele verzi în smaragde, să învăluie totul într-o pulbere de aur, să transforme în perle picăturile de apă răzleţite pe pajişte, să dea o armonie atât de plăcută sunetelor de clopot – discordante de obicei – şi piuitului nu ştiu căror păsărele? Trebuie să fi fost în aer o poezie deosebit de pătrunzătoare, deoarece până şi caii păreau s-o resimtă.

Şi totuşi nimic pe lume n-a fost mai rustic şi mai simplu; câţiva copaci, câţiva nori, cinci sau şase fire de cimbrişor, o femeie şi o rază de soare ca un şevron de aur pe un blazon. De altminteri, în cele ce simţeam, nu era nici surpriză, nici uimire. Recunoşteam foarte bine totul. Nu fusesem niciodată în locul acela, dar îmi aminteam perfect forma frunzelor şi poziţia norilor, îmi aminteam de porumbelul alb care traversa cerul şi care zbura şi acum în aceeaşi direcţie, de clopoţelul de argint pe care-l auzeam pentru întâia oară, dar care-mi răsunase de multe ori în urechi, glasul lui părându-mi-se un glas prietenos; aleea aceasta – fără să fi trecut niciodată pe acolo – am parcurs-o de foarte multe ori, împreună cu nişte prinţese care călăreau pe inorogi; visele mele cele mai voluptuoase acolo îşi făceau veleatul, în fiece seară, iar dorinţele mele acolo se sărutaseră, întocmai cum am făcut eu cu Rosette. Sărutul acela nu a avut nimic nou pentru mine; era aşa cum mă gândisem că are să fie. A fost poate singura dată în viaţă când n-am fost dezamăgit, şi când realitatea mi-a apărut la fel de frumoasă ca idealul. Dacă aş putea găsi o femeie, un peisaj, o operă arhitecturală, orice care să răspundă dorinţei mele intime la modul atât de perfect cum a răspuns acel minut minutului pe care-l visasem, nu aş avea de ce să-i invidiez pe zei şi aş renunţa bucuros la locul meu din paradis. Dar, în realitate, nu cred ca un om din carne şi oase să poată rezista o singură oră unor voluptăţi atât de pătrunzătoare; două

săruturi ca acela ar putea sorbi toată viaţa din tine, ar putea face vid absolut într-un suflet şi într-un trup. Dar nu consideraţiile astea ar putea fi o stavilă, deoarece, neputând să-mi prelungesc viaţa la infinit, îmi este indiferent dacă mor, şi aş prefera să mor de plăcere decât de bătrâneţe sau de plictiseală.

Dar o asemenea femeie nu există. Ba da, există; nu mă desparte poate de ea decât un perete. Poate ieri, sau chiar astăzi, am atins-o în treacăt.

Ce-i lipseşte Rosettei ca să fie ea această femeie? Îi lipseşte credinţa mea că-i posibil. Oare ce fatalitate mă sileşte să am întotdeauna drept amante femei pe care nu le iubesc? Gâtul ei este destul de neted pentru colierele cele mai meşteşugite; degetele ei sunt destul de prelungi pentru a face cinste celor mai frumoase şi mai împodobite inele; rubinul ar roşi de plăcere să strălucească la lobul trandafiriu al urechii ei delicate; nu-i talie mai potrivită pentru a se încinge cu centura Venerei; dar numai Cupidon ştie să înnoade eşarfa mamei sale.

Toate calităţile Rosettei sunt ale ei proprii, eu nu i-am atribuit niciuna. N-am aruncat asupra frumuseţii sale acel văl al perfecţiunii cu care dragostea înfăşoară persoana iubită: vălul lui Isis este transparent pe lângă acesta. Numai saturaţia i-ar putea ridica un colţ.

N-o iubesc pe Rosette, cel puţin iubirea pe care o am pentru ea – dacă o am – nu corespunde părerii pe care mi-am făcut-o eu despre iubire. În afară de asta, poate că ideea mea nu este justă. Nu cutez să hotărăsc nimic. Adevărul e că ea mă face de-a dreptul insensibil la meritele altor femei şi că de când o am pe ea n-am dorit pe niciuna cu oarecare statornicie. Dacă ar fi geloasă, n-ar putea fi decât pe fantome, de care se sinchiseşte prea puţin; şi totuşi are o rivală de temut; imaginaţia mea, lucru de care, cu toată subtilitatea ei, nu-şi va da probabil seama niciodată.

Dacă femeile ar şti! Câte infidelităţi nu comite amantul cel mai statornic faţă de amanta sa adorată! E de presupus că şi femeile ne-o plătesc, ba chiar cu vârf şi îndesat; dar şi ele procedează întocmai ca noi: nu pomenesc nimic despre asta. Amanta este o temă muzicală consacrată, care în mod obişnuit dispare sub fiorituri şi alte ornamente. Deseori sărutările pe care le primeşte nu sunt pentru ea; în persoana ei e îmbrăţişată imaginea unei alte femei, şi ea profită nu o dată (dacă asta se poate numi un profit) de dorinţele inspirate de o alta. Ah! sărmană Rosette, de câte ori nu te-am folosit pentru întruchiparea visurilor mele şi pentru a da viaţă rivalelor tale; ce de-a trădări a căror complice ai fost, fără să vrei! Dacă te-ai fi putut gândi, în clipa în care te strângeam atât de tare în braţe, şi buzele mele se contopeau mai mult

ca oricând cu ale tale, că frumuseţea şi dragostea ta nu aveau niciun merit – căci chipul tău era la o depărtare de mii de leghe de mine; dacă ţi s-ar fi spus că ochii mei, voalaţi de o melancolie amoroasă, se uitau în pământ numai pentru a nu te vedea pe tine şi pentru a nu risipi iluzia pe care tu însăţi m-ai ajutat să mi-o făuresc, şi că în loc să-mi fii amantă nu erai decât un instrument al voluptăţii, un mijloc de a-mi înşela o dorinţă imposibil de realizat!

O, fiinţe cereşti, frumoase fecioare gingaşe şi diafane, care lăsaţi ochii în jos şi vă împreunaţi mâinile – ca nişte crini – în tablourile pe fond auriu ale vechilor maeştri germani, sfinte din vitralii, martire din cărţile de rugăciuni, care zâmbiţi atât de suav în mijlocul volutelor de arabescuri, şi care ieşiţi atât de blonde şi atât de proaspete din corola florilor! O, voi, frumoase curtezane întinse gol-goluţe pe părul vostru risipit în patul presărat cu trandafiri, dincolo de largile perdele purpurii, cu brăţările şi colierele voastre de perle, cu evantaiul şi oglinda voastră, în care soarele, când asfinţeşte, atârnă în mijlocul umbrei o paietă scânteietoare, fiice brune ale lui Tiziano, care ne arătaţi cu atâta voluptate şoldurile voastre unduioase, coapsele voastre reliefate şi viguroase, pântecele vostru catifelat şi şalele voastre suple şi musculoase, zeiţe antice, care înălţaţi albele voastre fantome sub umbrarele grădinilor! Voi toate faceţi parte din haremul meu; v-am posedat rând pe rând. Sfântă Ursula, ţi-am sărutat mâinile pe frumoasele mâini ale Rosettei; m-am jucat cu părul negru al muranezei şi niciodată Rosette nu s-a chinuit atât până s-a coafat din nou; feciorelnică Diana, am fost faţă de tine mai mult decât Acteon, şi nu am fost prefăcut în cerb: eu l-am înlocuit pe frumosul tău păstor Endymion! Ce de-a rivale pe care nu le bănuieşti şi pe care nu te poţi răzbuna; dar mai sunt şi altele care nu-s pictate sau sculptate!

Femei, când vedeţi că amantul vostru devine mai tandru ca de obicei, că vă strânge în braţe cu o neobişnuită emoţie; când îşi va lăsa capul pe genunchii voştri şi-l va ridica, privindu-vă cu ochi umezi şi rătăciţi; când marea plăcere a simţurilor nu va face decât să-i aţâţe şi mai mult dorinţa, şi când vă va înăbuşi glasul sub sărutări, c-a şi cum s-ar teme să-l audă, fiţi sigure că nici nu ştie măcar dacă sunteţi de faţă; că are în acea clipă întâlnire cu o himeră pe care voi o faceţi palpabilă şi al cărei rol îl jucaţi. Multe cameriste au profitat de dragostea inspirată de regine. Multe femei au profitat de iubirea inspirată de zeiţe, şi realitatea, destul de vulgară, a servit adesea de soclu idolului ideal. Iată de ce poeţii îşi iau de obicei ca amante

nişte paciaure destul de murdare. Poţi să te culci zece ani cu o femeie fără s-o fi văzut vreodată; o bună parte din marile genii ale omenirii au fost în relaţie cu femei infame sau obscure, stârnind uimirea lumii.

N-am comis faţă de Rosette decât astfel de infidelităţi. Nu am trădat-o decât în favoarea tablourilor şi a statuilor, ea însăşi fiind pe jumătate părtaşă la trădare. Nu am pe conştiinţă cel mai mărunt păcat fizic pe care să mi-l reproşez. Sunt, în această privinţă, tot atât de imaculat ca zăpada de pe Jung-frau, şi, cu toate că nu m-am îndrăgostit de nicio femeie, ce-aş mai dori să fiu. Nu caut prilejul, dar nici nu m-aş supăra dacă mi-ar ieşi în cale; iar dacă s-ar ivi ocazia să iubesc vreo femeie, poate că nu m-aş folosi de ea, deoarece am convingerea intimă că totul ar fi la fel cu oricare alta, şi-mi place mai mult să fiu cu Rosette; căci, lăsând de-o parte femeia, îmi rămâne cel puţin o camaradă drăguţă, plină de spirit şi într-un chip foarte plăcut decepţionată; iar motivul ăsta, care mă reţine, nu-i dintre cele mai neînsemnate, căci pierzându-mi amanta, aş fi dezolat să-mi pierd prietena.

Capitolul IV

Ştii că se împlinesc curând cinci luni – da, cinci luni cât tot atâtea eternităţi – de când sunt Celadon-ul titular al doamnei Rosette? E nici că se poate mai frumos. Nu aş fi crezut că sunt atât de constant, şi pariez că nici ea. Suntem, într-adevăr, o pereche de porumbei jumuliţi, căci numai turturelele cunosc asemenea dezmierdări. Ce-am mai gângurit! Ce ne-am mai ţocăit! Ce ne-am mai înlănţuit ca iedera, ce trai am dus în doi! Nimic pe lume nu era mai emoţionant, şi cele două biete inimioare ale noastre ar fi putut fi înfipte amândouă pe aceeaşi frigare, lângă o flacără în bătaia vântului.

Cinci luni nas în nas cu ea, ca să mă exprim astfel, căci ne vedeam în fiecare zi şi aproape în fiecare noapte, uşa fiind în permanenţă închisă pentru toată lumea; nu-i aşa că ţi se face pielea de găină numai gândindu-te! Ei bine, trebuie s-o spun, în cinstea incomparabilei Rosette, că nu m-am plictisit prea mult, şi perioada aceasta va rămâne fără îndoială cea mai plăcută din viaţa mea. Nu cred că e posibil să dai unui bărbat lipsit de pasiune o ocupaţie mai susţinută şi mai amuzantă, şi Dumnezeu ştie ce cumplită e lipsa de ocupaţie datorată unui suflet pustiu! Nu poţi să-ţi închipui câte resurse are femeia asta. La început le scotea din minte, apoi din inimă – căci mă iubeşte la nebunie. Cu ce artă ştie să se folosească de cea mai mică scânteie ca s-o transforme într-un adevărat incendiu! Cu ce abilitate îndrumă cele mai mărunte porniri sufleteşti! Cum ştie să transforme lâncezeala într-o dulce reverie, şi pe câte căi ocolite sileşte gândurile mele, când o iau razna, să se întoarcă la ea! E o adevărată minune! O admir ca pe unul dintre cele mai mari genii.

Veneam, de pildă, la ea foarte mohorât, foarte prost dispus, pus pe harţă. Nu ştiu ce şi cum făcea vrăjitoarea că, după câteva minute, mă trezeam făcându-i curte, deşi nu avusesem nici cea mai mică dorinţă, şi începeam să-i sărut mâinile şi să râd din toată inima, deşi eram groaznic de furios. Poţi să-ţi faci o idee ce înseamnă o asemenea tiranie? Totuşi, oricât de abilă ar fi, viaţa în doi nu se mai poate prelungi prea multă vreme; în ultimele două săptămâni mi s-a întâmplat destul de des – ceea ce nu făcusem niciodată până atunci – să iau câte o carte de pe masă, s-o deschid şi să

citesc câteva rânduri în pauzele conversaţiei. Rosette a observat şi abia a reuşit să-şi ascundă spaima, apoi a poruncit să se scoată toate cărţile din încăperea ei. Mărturisesc că-mi pare rău după ele, deşi nu îndrăznesc să-i cer să le pună la loc. Acum câteva zile – ce simptom înfricoşător! – a venit cineva, tocmai când ne aflam împreună, şi în loc să turbez, cum se întâmpla la început, am simţit un fel de bucurie. Am fost aproape amabil; am susţinut conversaţia, căreia Rosette încerca să-i pună capăt pentru ca domnul să plece, şi, când a plecat, m-am apucat să-i spun că nu-i un om lipsit de spirit şi că tovărăşia lui mi-a fost destul de plăcută. Rosette mi-a adus aminte că acum două luni îl găsisem de-a dreptul stupid, prostul cel mai plictisitor de pe pământ, iar eu nu am avut ce să-i răspund, deoarece chiar aşa spusesem; în pofida contradicţiei mele aparente, aveam dreptate: prima oară, mă deranjase într-un moment dintre cele mai fermecătoare pe care-l gustam împreună cu Rosette, a doua oară venea în ajutorul unei conversaţii care lâncezea (cel puţin în ce mă privea) şi mă scutea, pentru acea zi, de o scenă de tandreţe destul de greu de jucat.

Iată unde am ajuns: situaţia e gravă – mai ales când unul din cei doi mai este îndrăgostit şi se agaţă cu disperare de ceea ce a mai rămas din iubirea celuilalt. Sunt foarte încurcat. Deşi nu sunt îndrăgostit de Rosette, am o mare afecţiune pentru ea, şi nu aş vrea să fac nimic care să-i pricinuiască vreo supărare. Vreau să creadă, vreme cât mai îndelungată, că o iubesc.

Drept recunoştinţă pentru toate orele înaripate pe care mi le-a dăruit, drept recunoştinţă pentru dragostea pe care mi-a oferit-o în schimbul plăcerilor, vreau să creadă că o iubesc. Şi am s-o înşel: înşelând-o într-un mod plăcut, nu-i mai bine pentru ea decât dacă-i spun un adevăr dureros? Deoarece niciodată nu voi avea inima să-i declar că n-o iubesc. Umbra vană a dragostei cu care se nutreşte i se pare atât de adorabilă, atât de nepreţuită, îmbrăţişează palidul spectru cu atâta încântare şi atâta efuziune, că nu îndrăznesc să-i pun capăt; totuşi mi-e teamă să nu-şi dea seama până la urmă că n-are în faţa ei decât o fantomă. Azi dimineaţă am avut o discuţie pe care am să ţi-o redau, pentru mai multă fidelitate, într-o formă dramatică, şi care mă face să tremur de teamă că nu voi mai putea prelungi prea multă vreme legătura noastră.

Scena reprezintă patul Rosettei. O rază de soare străbate prin perdea: e ora zece. Rosette ţine un braţ sub ceafa mea şi nu se mişcă de frică să nu mă trezească. Din când în când se ridică puţin, sprijinindu-se în cot, şi se apleacă asupra mea, reţinându-şi răsuflarea. Văd toate acestea prin grilajul

genelor, căci de o oră nu mai dorm. Cămaşa Rosettei are dantela din jurul gâtului zdrenţuită: noaptea a fost furtunoasă; părul îi iese în dezordine de sub mica ei bonetă. E tot atât de drăguţă cât poate fi orice femeie pe care n-o iubeşti şi alături de care stai culcat.

Rosette *(văzând că nu mai dorm):* O, somnorosul afurisit!

Eu *(căscând):* Aaaa!

Rosette: Nu mai căsca aşa, sau nu te mai sărut opt zile în şir!

Eu: Uff!

Rosette: Mi se pare, domnule, că nu ţii prea mult să te sărut.

Eu: Ba da.

Rosette: Dar cu câtă nepăsare mi-o spui. Bine, poţi să fii sigur că, începând de azi, opt zile de-a rândul nu te mai ating nici cu vârful buzelor. Azi e marţi: prin urmare până marţea viitoare.

Eu: Aş!

Rosette: Cum, aş!

Eu: Da, aş, ai să mă săruţi până-n seară, dacă nu, mor.

Rosette: Ai să mori! Dar încrezut mai eşti! Te-am răsfăţat prea mult, domnule.

Eu: Ba am să trăiesc. Şi apoi nu sunt încrezut şi nici nu m-ai răsfăţat, dimpotrivă. Dar mai întâi îţi cer să-l suprimi pe „domnule”, mă cunoşti de prea multă vreme, aşa că poţi să-mi zici pe nume şi să mă tutuieşti.

Rosette: Te-am răsfăţat, d’Albert!

Eu: Bine. Şi acum, vino mai aproape cu gura.

Rosette: Nu, marţea viitoare.

Eu: Haida, de! Ce? N-o să ne mai dezmierdăm decât cu calendarul în mână? Suntem amândoi prea tineri pentru treaba asta. Hai, dă-mi gura, copila mea, sau vrei să capăt un torticolis?

Rosette: Ioc!

Eu: A! Vrei să te violez, frumuşico, zău? Bine, te voi viola. E destul de uşor, deşi nu ştiu dacă ai mai fost violată până acum.

Rosette: Impertinentule!

Eu: Observă, preafrumoasa mea, că ţi-am vorbit elegant, am zis „nu ştiu dacă”; vezi cât de politicos am fost. Dar ne depărtăm de subiect. Apleacă, te rog, capul. Poftim: dar ce-i asta? Favorita mea sultană! Ce figură morocănoasă avem! Vreau să sărut o gură zâmbitoare şi nu una bosumflată.

Rosette *(aplecându-se pentru a mă săruta):* Cum vrei să surâd? Mi-ai spus atâtea cuvinte grele!

Eu: Intenţia mea a fost să-ţi spun vorbe dulci. De ce crezi tu că ţi-am spus cuvinte grele?

Rosette: Nu ştiu, dar mi-ai spus.

Eu: Iei drept cuvinte grele nişte glume fără importanţă.

Rosette: Fără importanţă! Tu zici că-s fără importanţă! În dragoste totul are importanţă. Ştii ce? Aş prefera să mă baţi decât să râzi de mine.

Eu: Aşadar, ai vrea să mă vezi plângând?

Rosette: Totdeauna sari de la o extremă la alta. Nu-ţi cer să plângi, ci să vorbeşti ca lumea, lasă tonul ăsta zeflemist care nu te prinde!

Eu: Mi-e cu neputinţă să vorbesc ca lumea şi să nu zeflemisesc; atunci am te bat, dacă aşa ţi-e placul.

Rosette: Bate-mă.

Eu *(bătând-o uşor pe umăr):* Mai bine îmi tai singur capul decât să vatăm adorabilul tău corp şi să învineţesc fermecătorul tău spate alb. Zeiţa mea, oricâtă plăcere ar simţi o femeie când e bătută, eu pe tine nu te voi atinge.

Rosette: Nu mă mai iubeşti.

Eu: Asta nu reiese în mod direct din ceea ce am spus mai înainte; e aproape tot aşa de logic ca şi cum ai spune: „Plouă, prin urmare să nu-mi dai umbrela”, sau: „E frig afară, deschide fereastra”.

Rosette: Nu mă mai iubeşti şi nu m-ai iubit niciodată.

Eu: A! Lucrurile se complică: nici tu nu mă mai iubeşti şi nu m-ai iubit niciodată. E destul de contradictoriu: cum poţi înceta să faci un lucru pe care nici nu l-ai început. Vezi bine, micuţa mea regină, că nu ştii ce vorbeşti şi că eşti nici nu se poate mai absurdă.

Rosette: Dorinţa mea de a fi iubită de tine a fost atât de mare încât eu însămi m-am ajutat să-mi fac iluzii. E uşor să crezi ceea ce doreşti; dar acum văd că m-am înşelat de-a binelea. Şi tu te-ai înşelat; ai luat plăcerea drept iubire şi dorinţa drept pasiune. Asta se cam întâmplă în fiecare zi. Nu-ţi port pică; nu eşti tu de vină că nu te-ai îndrăgostit; vina e a mea, că am prea puţin farmec. Ar fi trebuit să fiu mai frumoasă, mai veselă, mai cochetă; ar fi trebuit să încerc să mă înalţ până la tine, poetul meu, pe când eu am vrut să te cobor până la mine; mi-a fost teamă să nu te pierd printre nouri, şi ca nu cumva mintea ta să-mi fure inima ta. Te-am făcut prizonierul dragostei mele, am crezut că, dăruindu-mă toată ţie, ai să păstrezi ceva…

Eu: Rosette, dă-te puţin la o parte, mă frige coapsa ta, arzi ca un tăciune.

Rosette: Dacă te stânjenesc, mă scol. Ah! Inimă de piatră ce eşti, picăturile de apă reuşesc să găurească stânca iar lacrimile mele nici nu te ating măcar. *(Plânge.)*

Eu: Dacă plângi în felul acesta, ai să faci din patul nostru o scăldătoare. Ce zic scăldătoare? Un ocean. Ştii să înoţi, Rosette?

Rosette: Sceleratule!

Eu: Poftim? Scelerat eu! Mă flatezi, Rosette, n-am cinstea să fiu aşa ceva: nu sunt decât un burghez blajin, şi nu am comis, vai! nici cea mai măruntă crimă; am făcut, poate, o prostie, aceea de a te iubi la nebunie: asta-i tot. Vrei să mă sileşti din răsputeri să mă căiesc? Te-am iubit şi te iubesc cât sunt în stare de mult. De când sunt amantul tău, te-am urmat ca umbra, ţi-am dat tot timpul meu, zilele şi nopţile mele. Nu ţi-am debitat fraze frumoase, pentru că ele îmi plac numai când sunt scrise; dar ţi-am dat mii de dovezi de afecţiune. Ce să mai vorbesc de absoluta mea fidelitate? Asta-i de la sine înţeles; în sfârşit, am slăbit cu un kilogram şi trei sferturi de când eşti amanta mea. Ce vrei mai mult? Iată-mă în patul tău, am fost şi ieri tot aici, şi mâine voi fi iar aici. Aşa se poartă cineva cu o femeie pe care n-o iubeşte? Fac tot ce vrei tu; spui: hai! şi merg; zici: să stăm, stau; mi se pare că sunt cel mai grozav îndrăgostit din lume.

Rosette: Tocmai de asta mă şi plâng, într-adevăr eşti cel mai perfect îndrăgostit din lume.

Eu: Ce ai să-mi reproşezi?

Rosette: Nimic, mi-ar place să am un motiv ca să mă plâng de tine.

Eu: Ciudată ceartă!

Rosette: E cu mult mai rău. E că nu mă iubeşti. Nici eu, nici tu nu putem face nimic. Ce vrei să facem? Aş fi preferat să fi făcut vreo greşeală ca să am pentru ce să te iert. Te-aş dojeni, de bine de rău te-ai scuza şi apoi ne-am împăca.

Eu: Ar fi fost avantajos pentru tine. Cu cât crima ar fi fost mai mare, cu atât despăgubirea ar fi fost mai grozavă.

Rosette: Ştii prea bine, domnule, că nu am ajuns încă să folosesc această stratagemă şi, dacă voiam adineauri, deşi nu mă iubeşti, şi ne certăm…

Eu: Da, sunt de acord că e numai un efect al clemenţei tale… Haide, te rog să… ar fi mult mai bine decât… silogismele noastre nesfârşite…

Rosette: Te grăbeşti să pui capăt unei conversaţii care te stânjeneşte; dar, cu voia ta, bunul meu prieten, ne vom mulţumi să vorbim.

Eu: E o plăcere cam ieftină. Te asigur că n-ai dreptate: eşti drăguţă, eşti răpitoare, şi simt pentru tine atâtea…

Rosette: Despre care îmi vei vorbi cu altă ocazie.

Eu: Aşa va să zică, – adorata mea, eşti o mică tigresă din Hyrcania, eşti azi de o cruzime fără pereche! Ce? Te-a cuprins cumva o dorinţă arzătoare să te faci vestală? Ar fi un capriciu original!

Rosette: De ce nu? S-au văzut şi altele mai ciudate; dar pentru tine, în mod cert, voi fi vestală. Află, domnule, că nu mă dau decât bărbaţilor care mă iubesc sau despre care cred că mă iubesc. Tu nu eşti în niciunul din aceste două cazuri. Dă-mi voie să mă scol.

Eu: Dacă te ridici tu, mă ridic şi eu. După aceea are să-ţi fie greu să te culci din nou: atâta-ţi spun.

Rosette: Lasă-mă!

Eu: Se-nţelege că nu te las!

Rosette *(zbătându-se):* Ba ai să mă laşi!

Eu: Îndrăznesc, doamnă, să vă asigur de contrariu.

Rosette *(văzând că nu-i ea cea mai tare):* Ei bine, ră- mân; nu mă strânge de braţ cu atâta brutalitate!… Ce vrei de la mine?

Eu: Cred că ştii. Nu-mi permit să-ţi spun ceea ce-mi permit să-ţi fac; respect prea mult decenţa.

Rosette *(în imposibilitate de a se mai apăra):* Cu condiţia să mă iubeşti mult… Mă predau.

Eu: E puţin cam târziu pentru capitulare, când inamicul a şi ajuns în cetate.

Rosette *(aruncându-şi braţele în jurul gâtului meu, pe jumătate leşinată):* Fără condiţii… Mă bazez pe generozitatea ta.

Eu: Bine faci.

Aici, dragă prietene, mă gândesc că ar fi potrivit să pun un rând de puncte, deoarece restul dialogului nu s-ar putea reda decât în onomatopee.

…………………………………………………………………………..

Raza de soare de la începutul acestei scene a avut timp să facă ocolul camerei. Din grădină vine o mireasmă de tei, suavă şi pătrunzătoare. E cea mai frumoasă vreme ce s-a putut vedea vreodată; cerul e albastru ca visul unei englezoaice. Ne-am sculat şi, după ce-am mâncat cu mare poftă, ne-am dus să facem o lungă plimbare câmpenească. Transparenţa aerului, splendoarea câmpului, întreaga înfăţişare a acestei naturi vesele mi-au revărsat în suflet destulă sentimentalitate şi tandreţe, pentru a o determina

pe Rosette să consimtă, până la urmă, că şi eu am un fel de inimă, asemănătoare cu oricare alta.

N-ai observat că umbra pădurilor, murmurul izvoarelor, ciripitul păsărelelor, peisajele surâzătoare, mireasma frunzişului şi a florilor, întregul arsenal al eglogelor şi al descripţiilor, de care ne-am înţeles să ne batem joc, şi-au păstrat asupra noastră – oricât de depravaţi am fi – o putere ocultă, în faţa căreia e imposibil să rezişti? Îţi voi mărturisi, sub pecetea celui mai strict secret, că m-am surprins de curând năpădit de cea mai provincială înduioşare la auzul unui cântec de privighetoare. Era în grădina lui ***; cerul, deşi în toiul nopţii, avea o luminozitate aproape egală cu a celei mai frumoase zile; era atât de profund, atât de transparent încât ţi-era uşor să pătrunzi cu privirea până la Dumnezeu. Mi se părea că văd fluturând ultimele falduri ale mantiilor îngereşti pe albele sinuozităţi ale drumului sfântului Iacob. Luna răsărise, dar un copac o ascundea în întregime; ea ciuruia în frunzişul lui negru milioane de orificii luminoase şi-i atârna mai multe paiete decât a avut vreodată evantaiul unei marchize. O tăcere, străbătută uneori de zgomote şi suspine înăbuşite, se făcea auzită prin toată grădina (asta seamănă poate a patos, dar nu-i vina mea); cu toate că nu vedeam nimic altceva decât lumina albastră a lunii, mi se părea că sunt înconjurat de o mulţime de fantome necunoscute şi adorate, şi nu mă simţeam singur, deşi nu eram decât eu pe terasă. Nu mă gândeam la nimic, nu visam, mă confundam cu natura înconjurătoare şi mă înfioram odată cu frunzişul, licăream odată cu apa, luceam odată cu raza, îmi deschideam petalele odată cu florile; nu mai eram eu, eram arborele, apa, barba-împăratului. Eram toate acestea laolaltă şi nu cred că puteai să fii mai absent, mai străin de tine însuţi decât eram eu în clipa aceea. Deodată, ca şi cum urma să se întâmple ceva extraordinar, frunza rămase nemişcată în vârful crengii, picătura de apă a izvorului se opri, suspendată în aer, şi nu mai termina să cadă. Firişorul de argint, pornind din marginea lunii, rămase în drum; numai inima mea bătea atât de tare încât mi se părea că rezonanţa ei face să vibreze vastul spaţiu din jur. Inima încetă să-mi bată, se aşternu o tăcere atât de adâncă încât puteai auzi crescând iarba sau un cuvânt şoptit la două sute de leghe. Atunci privighetoarea, care probabil nu aşteptase decât clipa asta ca să înceapă a cânta, lăsă să-i ţâşnească din gâtlejul micuţ o notă atât de ascuţită şi de răsunătoare încât o auzii în coşul pieptului ca şi în urechi. Cerul cristalin, golit de orice zgomot, începu să vibreze de armonia cântecului ei – fiecare notă zbura bătând din aripi, înţelegeam perfect tot ce

cânta privighetoarea, ca şi cum aş fi cunoscut secretul limbajului păsărelelor. Era povestea iubirilor pe care nu le-am trăit – asta cânta privighetoarea. Niciodată o poveste n-a fost mai adevărată, mai completă. Nu omitea cel mai mărunt amănunt, cea mai imperceptibilă nuanţă. Îmi spunea ceea ce nu-mi puteam spune eu însumi, îmi explica tocmai ceea ce n-am putut înţelege, dădea glas reveriei mele şi silea fantoma, până atunci mută, să vorbească. Ştiam că sunt iubit, şi rulada pe care o desfăşurase în chipul cel mai languros mă vestea că în curând voi fi fericit. Mi se părea că, printre trilurile cântecului şi sub ploaia de note, văd într-o rază de lună, întinzându-se spre mine, braţele albe ale preaiubitei mele. Se înălţa uşor odată cu parfumul din inima unui trandafir cu o sută de foi Nu voi încerca să-ţi descriu frumuseţea ei. Sunt lucruri pentru care nu există cuvinte care să le exprime. Cum să spui ceea ce nu se poate spune? Cum să zugrăveşti ceea ce nu are nici formă nici culoare? Cum să apreciezi un glas fără timbru şi fără cuvinte? Niciodată nu am simţit atâta dragoste în inimă; îmi venea să strâng natura la piept; îmbrăţişam vidul de parcă aş fi cuprins în mâini talia unei fecioare, sărutam aerul care-mi atingea buzele, înotam în efluviile pe care le radia propriul meu corp. Ah! Dacă Rosette s-ar fi aflat aici! Ce adorabilă sporovăială ar fi putut auzi! Dar femeile nu ştiu niciodată să vină la timp. Privighetoarea încetă să cânte; luna, care nu mai putea de somn, îşi trase peste ochi boneta de nori, iar eu părăsii grădina, căci se făcea simţită răcoarea nopţii.

Deoarece mi-era frig, m-am gândit, fireşte, că în patul Rosettei mi-ar fi mai cald decât într-al meu şi am pornit să mă culc la ea. Am deschis uşa cu şperaclul – în casă toată lumea dormea. Rosette, şi ea aţipise şi am avut satisfacţia să văd că doarme pe ultimul meu volum de poezii, rămas netăiat. Ţinea braţele deasupra capului, gura-i era întredeschisă, surâdea; un picior stătea întins, iar celălalt puţin îndoit, la voia întâmplării, într-o atitudine plină de graţie; stând culcată astfel, Rosette arăta atât de bine încât am încercat o nesfârşită părere de rău că nu eram îndeajuns de îndrăgostit de ea.

Privind-o, chibzuiam în sinea mea că sunt la fel de stupid ca un struţ. Aveam ceea ce doream de atâta vreme, aveam o amantă numai a mea, după cum calul şi spada sunt ale mele, o fată tânără, drăguţă, îndrăgostită de mine, spirituală, fără mamă cu înalte principii, fără tată decorat, fără mătuşă ursuză, fără frate spadasin, cu această agreabilă şi nemaipomenită însuşire de a avea un bărbat bine ţintuit într-un frumos sicriu de stejar, căptuşit cu plumb, totul acoperit de un bloc de piatră, însuşire ce nu-i deloc de

dispreţuit; căci, la urma urmei, nu-i prea plăcută distracţia să te înhaţe cineva tocmai când ţi-e lumea mai dragă, şi să te trezeşti pe pavaj, după ce ai descris un arc de 40 până la 45 de grade, în raport cu etajul de la care ai zburat; aveam o amantă liberă ca pasărea cerului, destul de bogată pentru a-şi permite rafinamentele şi gusturile cele mai distinse, care, în treacăt fie zis, n-are niciun fel de principii morale, nu-ţi vorbeşte niciodată de virtutea şi nici de reputaţia ei, ca şi cum nu le-ar fi avut niciodată, care nu s-a împrietenit cu nicio femeie, dispreţuindu-le pe toate, ca şi cum ar fi bărbat, care face prea puţin caz de platonism, fără să se ascundă, şi îşi pune totuşi inima la contribuţie; o femeie care, introdusă într-un alt cerc, ar fi devenit neîndoios cea mai admirabilă curtezană din lume, şi ar fi făcut să pălească gloria unei Aspasia sau a unei Imperia!

Or, femeia aceasta atât de bine înzestrată, era a mea. Făceam din ea ce voiam; aveam cheia camerei şi a sertarului ei; eu îi deschideam scrisorile; i-am luat numele pe care-l purta şi i-am dat un altul. Era lucrul meu, proprietatea mea. Tinereţea ei, frumuseţea ei, dragostea ei, totul îmi aparţinea, de totul uzam şi abuzam. O puneam să se culce ziua şi să se scoale noaptea, dacă-mi venea fantezia ăsta, şi ea mi se supunea fără să aibă aerul că face un sacrificiu pentru mine, şi fără a poza în victimă resemnată. Era plină de atenţie, mă alinta mereu şi, lucru monstruos, era şi excesiv de fidelă; cu alte cuvinte, dacă acum şase luni, pe vremea când mă tânguiam că nu am amantă, mi s-ar fi dat a înţelege, chiar pe departe, că mă aşteaptă o asemenea fericire, aş fi înnebunit de bucurie şi mi-aş fi zvârlit pălăria până în naltul cerului. Ei bine! Acum când o am, fericirea mă lasă rece; abia o simt, ba nici nu o simt, şi noua situaţie în care mă aflu are atât de puţină influenţă asupra mea, încât adesea mă îndoiesc că s-ar fi petrecut vreo schimbare. O voi părăsi pe Rosette; convingerea mea intimă este că, după o lună, poate chiar mai înainte, o voi uita, într-un mod atât de perfect, atât de desăvârşit, încât nu voi mai şti dacă am cunoscut-o sau nu! Aşa va face şi ea, în ce-o priveşte? Cred că nu.

Reflectam aşadar la toate acestea, şi, dintr-un fel de sentiment de căinţă, am depus pe fruntea frumoasei adormite sărutul cel mai cast şi mai melancolic pe care l-a dat vreodată un tânăr unei femei tinere, în toiul nopţii. Tresări uşor, surâsul buzelor i se accentuă puţin, dar nu se trezi. M-am dezbrăcat încet şi, strecurându-mă sub cuvertură, m-am întins de-a lungul ei ca o năpârcă. Răceala trupului meu o surprinse; deschise ochii şi, fără să-mi spună un cuvânt, îşi lipi buzele de ale mele şi se încolăci atât de

strâns în jurul meu, încât în mai puţin de o clipă m-am încălzit. Tot lirismul serii se schimbă în proză, dar cel puţin o proză poetică. Noaptea aceasta a fost una din cele mai frumoase nopţi albe pe care le-am trăit, şi nu-mi vine să cred că voi mai trăi vreodată una la fel.

E adevărat, mai trăim încă unele momente plăcute numai că ele trebuiesc pregătite, provocate prin vreo împrejurare exterioară, ca aceea de care am pomenit înainte; la început însă nu era nevoie să-mi exalt imaginaţia, privind luna şi ascultând cântecul privighetorii, ca să gust toată plăcerea pe care o poţi gusta când nu eşti cu adevărat îndrăgostit. Încă nu există fire rupte în urzeala noastră, dar ici şi colo se află câte un nod, iar ţesătura nu mai este atât de deasă.

Rosette, care mai e încă îndrăgostită, se străduie din răsputeri să facă faţă acestor inconveniente. Din nefericire sunt două lucruri pe lume cărora nu le poţi comanda: iubirea şi plictiseala. În ce mă priveşte, fac eforturi supraomeneşti pentru a învinge somnolenţa care mă cuprinde fără voia mea şi, întocmai ca provincialii care, când se află în vreun salon din oraş, la ora zece seara încep să aţipească, îmi ţin ochii cât mai zgâiţi posibil, şi îmi ridic pleoapele cu degetele, dar nimic nu ajută, şi atunci iau un aer de nepăsare conjugală nici că se poate mai jignitor.

Copila mea cea dragă, simţindu-se bine acum câteva zile când era în mijlocul naturii, m-a luat ieri cu dânsa la ţară.

N-ar fi de prisos să-ţi fac o mică descripţie a cadrului rustic, care e destul de agreabil; poate va mai înveseli puţin toată metafizica asta; şi apoi este foarte necesar să avem un fundal pentru personaje, căci figurile nu se pot reliefa pe un spaţiu vid sau pe acea culoare de un cafeniu şters pe care pictorii o aştern pe toată suprafaţa pânzei.

Căile de acces sunt foarte pitoreşti. Printr-o şosea largă, străjuită de arbori bătrâni, ajungi la o răscruce în formă de stea în mijlocul căreia se înalţă un obelisc de piatră având deasupra o sferă de aramă aurită: cinci drumuri constituie razele stelei; apoi terenul se adânceşte brusc. Şoseaua se cufundă într-o vale destul de strâmtă; în fundul ei curge un râuleţ, încălecat de un pod cu o singură arcadă, apoi cu paşi mari drumul urcă pe versantul opus, unde se află satul: printre acoperişurile de paie ale căsuţelor, şi capetele rotunde ale merilor se vede răsărind clopotniţa de ardezie. Orizontul nu-i foarte vast, fiind mărginit de ambele părţi de creasta colinei, dar e vesel şi odihnitor pentru ochi. Lângă pod, se află o moară şi se înalţă zidurile de cărămidă roşie ale unei fabrici în formă de turn; prin lătrături aproape

neîntrerupte, câţiva prepelicari şi câţiva baseţi mici cu picioarele răsucite, care se încălzesc la soare în faţa unei uşi, îţi atrag atenţia că acolo locuieşte paznicul de vânătoare, dacă cumva şoimii negri şi dihorii bătuţi în cuie pe obloane nu te-au convins înainte de a vedea câinii. Aici începe o alee de scoruşi, ale căror fructe roşii atrag nori de păsărele; cum nu trece prea multă lume pe acolo, nu există decât un drumeag, ca o panglică de culoare alburie, la mijloc, iar restul e acoperit de muşchi, scurt şi subţire, pe când în cele două şănţuleţe săpate de roţile trăsurilor orăcăie şi sar broscuţe verzi cum e crisoprazul. După ce mai umbli câtva timp, te trezeşti în faţa unui grilaj de fier vopsit şi aurit. Apoi drumul se îndreaptă spre castel – care nu se vede încă, fiind ascuns în verdeaţă ca un cuib de păsărele – fără a se grăbi prea mult, abătându-se destul de des pentru a trece pe lângă un pârâu sau un izvor, pe lângă un chioşc elegant sau o perspectivă frumoasă, tăind mereu râul, fie pe câte un pod chinezesc, fie pe câte o punte rustică. Inegalitatea terenului şi batardourile instalate pentru buna funcţionare a morii dau naştere pe parcursul râului la mai multe căderi de apă de vreo patru, cinci picioare înălţime; nimic mai plăcut pentru ureche decât susurul micilor cascade de lângă tine, pe care adesea nici nu le vezi, deoarece răchitele şi socul de pe marginea râului formează o perdea aproape de nepătruns; dar această porţiune a parcului este oarecum anticamera celeilalte părţi: un drum larg care, trecând prin această proprietate, o taie din nefericire în două, inconvenient înlăturat într-un fel foarte ingenios. Două ziduri înalte, crenelate, pline de barbacane şi de ferestruici, imitând o fortăreaţă ruinată, se ridică pe fiecare latură a drumului; de pe un turn învăluit în iederă gigantică şi aşezat în partea dinspre castel, porneşte spre bastionul opus un adevărat pod suspendat, cu lanţuri de fier, care este coborât în fiecare dimineaţă. Treci apoi sub o frumoasă arcadă ogivală în interiorul donjonului şi, de acolo, în a doua incintă, unde se înşiră arbori – care, nefiind tăiaţi de peste un secol, sunt de o înălţime extraordinară – cu trunchiuri noduroase, împresuraţi de plante parazite, dintre cei mai frumoşi şi mai ciudaţi arbori pe care i-am văzut vreodată. Unii nu au frunze decât în vârf, terminându-se cu nişte largi umbrele; alţii se subţiază din ce în ce mai mult, până ajung ca nişte panaşe; iar alţii, dimpotrivă, au în jurul tulpinei o tufă mare, de unde trunchiul despuiat se înalţă spre cer ca un al doilea copac plantat în primul; s-ar zice că-i prim-planul unui peisaj artificial sau că ar fi nişte culise în care se află decoruri de teatru, atât de ciudat arată în deformaţia lor; iedere, care se întind de la un copac la altul îmbrăţişându-i până la sufocare, îşi

strecoară inimile negre printre frunzele verzi, părând să fie umbra lor. Nu am văzut nimic mai pitoresc. Râul se lărgeşte aici şi formează un mic lac, puţin adânc; transparenţa apei permite să se distingă frumoasele plante acvatice care acoperă albia ca un covor. Nuferi albi şi lotuşi înoată alene în apa cristalină, alături de imaginea norilor şi a sălciilor plângătoare, aplecate spre ţărm, care se reflectă în râu. Castelul fiind în partea cealaltă, o bărcuţă vopsită în verde-crud şi roşu-aprins te scuteşte să faci un ocol destul de lung, pe uscat, pentru a ajunge la pod. Castelul e de fapt un ansamblu de clădiri construite în diferite epoci, cu crestele zidurilor inegale şi o sumedenie de mici clopotniţe. Pavilionul e făcut din cărămizi, iar colţurile din piatră; corpul acesta de locuinţe e în stil rustic şi e plin de bosage şi vermiculage. Un alt pavilion, modern, are acoperişul plat, cu vaze pe margini, după moda italiană, o balustradă din olane şi un vestibul în formă de cort, făcut din doc; ferestrele au fiecare altă mărime, şi nu-şi corespund una alteia; sunt de toate felurile, se găsesc până şi unele ogivale sau în formă de treflă, deoarece capela este gotică. Unele porţiuni sunt împrejmuite – aşa cum sunt casele chinezeşti – de zăbrele vopsite în diferite culori, pe care s-au căţărat caprifoiul, iasomia, călţunaşii, viţa sălbatică; ramurile lor pătrund cu familiaritate în camere, părând că-ţi întind mâna şi-ţi spun bună ziua.

Cu toate că-i lipsită de regularitate, sau tocmai din pricina asta, clădirea are un aspect încântător: nu vezi totul deodată; ai de unde alege, mereu găseşti câte ceva ce n-ai observat înainte. Locuinţa aceasta pe care n-o cunoşteam – e la o depărtare de douăzeci de leghe – mi-a plăcut de la prima vedere şi i-am fost deosebit de recunoscător Rosettei pentru strălucita ei idee de a destina un asemenea cuib îmbrăţişărilor noastre.

Am sosit pe-nserat şi, fiind obosiţi, după ce am mâncat cu mare poftă, ne-am grăbit să mergem la culcare (separat bineînţeles) deoarece aveam intenţia să dormim de-adevăratelea.

Eram tocmai în mijlocul unui vis trandafiriu, plin de flori, de parfumuri, de păsărele, când simţii o răsuflare călduţă atingându-mi uşor fruntea şi un sărut, bătând din aripi, coborî pe ea. Auzind o drăgălaşă plescăială din buze şi simţind o dulce umezeală pe locul atins, mă încredinţai că nu visam; deschisei ochii, primul lucru pe care îl zării fu gâtul fraged şi alb al Rosettei, care se apleca să mă sărute. Îi cuprinsei talia cu braţele şi îi răspunsei cu un sărut drăgăstos, aşa cum nu-i mai dădusem de multă vreme.

Ea se duse la geam şi trase perdeaua, deschise fereastra, apoi se întoarse şi se aşeză pe marginea patului, luându-mi o mână între mâinile ei şi jucându-se cu inelele mele. Veşmintele îi erau de o simplitate dintre cele mai cochete. Nu purta corset, nici jupon şi

D'Albert şi Rosette

nu avea nimic altceva decât un capot lung de batist alb ca laptele, foarte larg şi amplu plisat; părul, ridicat pe creştet, era prins cu un trandafiraş alb din speţa celor care n-au decât trei sau patru foi; picioarele-i de ivoriu se lăfăiau în nişte papuci de-stofă brodată, în culori strălucitoare şi împestriţate, cât se

poate de gingaşi, deşi erau prea mari şi fără carâmbi, ca aceia purtaţi odinioară de tinerele romane. Văzând-o astfel, regretam că-i sunt amant şi că nu trebuia abia să-i devin.

Ceea ce visam, în clipa când mă trezise într-un chip atât de plăcut, nu era prea departe de realitate. Fereastra camerei dădea spre micul lac, descris mai înainte. Iasomia, care încadra fereastra, îşi scutura stelele ca o ploaie de argint pe parchetul meu; flori mari, exotice, îşi legănau corolele sub balcon, ca şi cum m-ar fi tămâiat; o mireasmă jilavă şi nedefinită, alcătuită din mii de parfumuri diferite, pătrundea până la patul meu, de unde vedeam apa sclipind în milioane de paiete aurii; păsărelele gângureau, ciripeau, piuiau, fluierau; era o larmă armonioasă şi confuză ca freamătul unei petreceri. În faţă, după o costişă bătută de soare, se desfăşura o câmpie de un verde auriu, pe care păşteau câţiva boi răzleţiţi ici şi colo, păziţi de un copil. Mai departe, mult mai departe, se zăreau imense parcele de pădure de un verde închis, printre care se ridica, încolăcindu-se în spirale, fumul albastru al cărbuneriilor.

Totul, în tabloul acesta, era calm, proaspăt, zâmbitor şi, oriunde mi-aş fi aruncat ochii, nu zăream nimic care să nu fie frumos şi tânăr. Camera mea era tapisată cu pânză de Persia, avea covoare pe jos, pe noptiere erau vaze albastre de Japonia cu burţi rotunde şi gâturi prelungi şi subţiri, în care se aflau flori ciudate aranjate artistic, iar şemineul de marmură albastră era de asemenea încărcat de flori; deasupra uşilor erau zugrăvite scene câmpeneşti sau pastorale în culori vesele, desenele lor erau gingaşe; în toate colţurile se aflau sofale şi divane; şi apoi se mai afla acolo o frumoasă şi tânără domniţă, îmbrăcată toată în alb, a cărei piele dădea rochiei transparente, acolo unde se lipea de trup, culoarea gingaşă a trandafirului; nimeni nu şi-ar fi putut imagina o femeie mai potrivită pentru delectarea sufletului, nici pentru aceea a ochilor.

Îmi plimbam alene privirile încântate – gustând aceeaşi plăcere – de la o minunată vază pe care erau pictaţi dragoni şi mandarini, la papucii Rosettei, şi de acolo la umărul ei strălucind sub pânza de batist; apoi privirile mi se agăţau de stelele tremurătoare ale iasomiei şi de pletele blonde ale sălciilor de pe mal, treceau apa şi rătăceau pe colină, şi iar se întorceau în cameră, ca să se oprească la fundele de culoarea trandafirului de la brâul vreunei păstoriţe.

Printre micile goluri ale frunzarelor, cerul deschidea mii de ochi albaştri; apa susura încetişor, iar eu, eu mă lăsam cuprins de o molcomă bucurie,

cufundându-mă într-un calm extaz; nu scoteam o vorbă, şi-mi ţineam mâna între mânuţele Rosettei.

Orice s-ar spune, fericirea este albă şi trandafirie, nu o poţi reprezenta altfel. Culorile tandre îi revin de drept. Ea nu are pe paleta ei decât verdele apei, albastrul cerului şi galbenul paielor: tablourile sale sunt inundate de lumină ca tablourile chinezeşti. Flori, lumină, parfumuri, o piele mătăsoasă şi dulce care se atinge de a ta, o armonie voalată care vine nu se ştie de unde, când ai toate acestea eşti fericit la culme; şi nici nu poţi fi fericit altminterea. Eu însumi, care am oroare de banal, care nu visez decât aventuri stranii, pasiuni puternice, extazuri delirante, situaţii bizare şi încâlcite, trebuie să mă mulţumesc prosteşte cu această fericire şi, orice aş face, alta nu pot găsi.

Te rog să mă crezi că atunci nu făceam niciuna din aceste reflecţii; ele îmi vin acum, în momentul în care îţi scriu; în clipa aceea nu făceam decât să mă bucur, singura preocupare a unui om cu scaun la cap.

N-am să-ţi descriu viaţa pe care o ducem aici, e uşor să ţi-o închipui. Plimbări în pădurile nesfârşite, violete şi fragi, sărutări şi albăstrele, gustări la iarbă verde, lecturi şi cărţi uitate sub copaci; distracţii pe apă – Rosette îşi lasă un colţ al eşarfei sau mâna ei albă să se joace în valuri – cântece ce nu se mai termină, râsete prelungite şi repetate de ecoul de pe mal; viaţa cea mai arcadică pe care ţi-o poţi imagina!

Rosette mă copleşeşte cu mângâierile şi atenţiile, gângureşte mai duios decât un porumbel în luna mai, mi se înfăşoară în jurul trupului şi mă ţine strâns în încolăcirile ei; ar vrea să nu mai respir alt aer decât acela respirat de ea, să nu am alt orizont decât ochii ei; a instaurat o blocadă perfectă în jurul meu; nimic nu intră, nimic nu iese fără permisiunea ei; şi-a postat un mic corp de gardă lângă inima mea, şi mă supraveghează zi şi noapte. Îmi spune lucruri încântătoare; îmi compune madrigale foarte galante; se culcă la picioarele mele şi se poartă cu mine ca o sclavă umilă cu domnul şi stăpânul ei, ceea ce îmi place nespus de mult, pentru că am vădite înclinaţii spre despotism oriental. Nu întreprinde cel mai mic lucru fără să-mi ceară părerea, se pare că face abstracţie de fantezia şi de voinţa ei, doreşte să-mi ghicească gândurile şi să mi-o ia înainte; dar şi spiritul ei, şi tandreţea ei, şi amabilitatea ei pur şi simplu mă doboară; e de o perfecţiune să dai cu ea de-a azvârlita. Cum aş putea părăsi însă o femeie atât de adorabilă, fără să se creadă că sunt un monstru? Atât şi ar fi de-ajuns ca să-mi discreditez inima pentru toată viaţa.

Oh! Cum aş vrea s-o prind cu o greşeală, să-i pot spune o dată că n-are dreptate! Cu ce nerăbdare aştept o ocazie să ne ciorovăim! Dar degeaba! Scelerata asta n-are să-mi dea niciodată un prilej de ceartă! Când vreau să stârnesc o gâlceavă şi-i vorbesc întradins cu bruscheţe şi pe un ton răstit, ea îmi răspunde cu atâta blândeţe, cu un glas atât de argintiu, cu ochii atât de umezi, cu o mutriţă atât de tristă şi atât de drăgăstoasă încât îmi apar în proprii mei ochi mai fioros decât un tigru sau, cel puţin, decât un crocodil, astfel că, deşi turbez de furie, mă văd silit să-i cer iertare.

Sincer vorbind, mă asasinează cu dragostea ei; m-a băgat într-o maşină de tortură şi în fiece zi strânge mai tare scândurile între care mă striveşte. Vrea, probabil, să mă aducă până acolo încât să-i spun că o detest, că mă plictiseşte de moarte şi că, dacă nu-mi dă pace, am să-i crestez obrazul cu lovituri de cravaşă. Desigur că acolo vom ajunge şi, dacă va continua să fie tot aşa de amabilă, lucrul se va întâmpla în scurtă vreme, sau dracu mă va lua.

Cu toate aceste frumoase aparenţe, Rosette e sătulă de mine tot aşa cum sunt şi eu sătul de ea; dar cum a făcut nişte răsunătoare extravaganţe pentru mine, nu vrea să poarte în ochii onestei corporaţii a femeilor sensibile vina de a fi provocat ea ruptura. Orice mare pasiune are pretenţia de a fi veşnică, şi este foarte comod să profiţi de beneficiile acestei veşnicii – fără însă a suporta şi inconvenientele. Rosette raţionează astfel: Iată un tânăr care a păstrat doar o brumă de dorinţă pentru mine, şi, fiind destul de naiv şi de blajin, nu îndrăzneşte s-o mărturisească deschis, dând din colţ în colţ; e vădit că-l plictisesc, dar mai curând s-ar lăsa chinuit până crapă decât să ia asupra lui ruptura dintre noi. E un fel de poet, şi are capul plin de fraze frumoase despre dragoste şi pasiune; se crede obligat, cu toată sinceritatea, să fie un Tristan sau un Amadis. Or, cum nimic nu este mai nesuferit decât să te alinte o persoană pe care începi să n-o mai iubeşti (şi a nu mai iubi o femeie înseamnă s-o urăşti din răsputeri), am să-l copleşesc cu mângâieri până la indigestie, şi, în felul acesta, va trebui să mă trimeată la toţi dracii sau să înceapă a mă iubi iar ca în prima zi, ceea ce, cu siguranţă, se va feri s-o facă.

Nici nu se putea imagina ceva mai ingenios! Nu-i încântător s-o faci pe Ariana cea părăsită? Femeile te plâng, te admiră, nu găsesc destule blesteme pentru infamul care a comis monstruozitatea de a abandona o făptură atât de adorabilă; fiecare îşi ia un aer resemnat şi îndurerat, îşi sprijină bărbia de mână şi cotul de genunchi, în aşa fel încât să iasă în evidenţă frumoasele-i

vine albastre de la încheietură. Fiecare îşi lasă câtva timp părul puţin mai despletit şi nu-şi pune decât rochia cea mai sumbră. Nimeni nu pronunţă numele ingratului, dar se fac aluzii, ocolite, însoţite de uşoare suspine, admirabil modulate!

O femeie atât de bună, atât de frumoasă, atât de pasionată, care a făcut atâtea mari sacrificii, căreia nu-i poţi reproşa cea mai măruntă vină, o fiinţă aleasă, o comoară de iubire, o oglindă fără pată, o picătură de lapte, un trandafir alb, o esenţă ideală cu care te-ai putea parfuma o viaţă întreagă; o femeie pe care ar trebui s-o adori în genunchi, şi pe care, după moarte, ar trebui s-o tai în mici bucăţele pentru a face din ele relicve, s-o laşi în felul acesta, în felul acesta arbitrar, fraudulos şi scelerat! Nici măcar un corsar n-ar putea face mai rău! Să-i dai o lovitură de moarte! pentru că – nu încape nicio îndoială – femeia moare. Trebuie să ai o piatră în loc de inimă ca să te porţi în halul ăsta.

O, bărbaţii! bărbaţii!

Îmi spun toate astea, dar, ştiu eu? Poate că nu-i nimic adevărat.

Oricât de ipocrite – în mod firesc – ar fi femeile, mi-e greu să cred că pot merge atât de departe; şi, la urma urmei, toate demonstraţiile Rosettei nu sunt decât expresia exactă a sentimentelor sale faţă de mine? Oricum ar fi, a continua să fim numai în doi a devenit imposibil, iar frumoasa castelană a şi început să trimită invitaţii cunoştinţelor sale din vecinătate. Suntem ocupaţi cu pregătirile pentru primirea acestor demni provinciali şi demne provinciale. Adio, scumpul meu.

Capitolul V

Mă înşelasem. Inima mea, rea, incapabilă de iubire, a găsit un motiv ca să se elibereze de povara recunoştinţei pe care nu voia s-o mai suporte; m-am prins bucuros de acea idee pentru a mă scuza faţă de mine însumi; m-am agăţat de ea, dar nimic nu-i mai fals. Rosette nu a jucat teatru, şi dacă există vreo femeie sinceră în lumea asta, ea este. Ei bine! Tocmai din pricina sincerităţii pasiunii sale mi-e necaz pe ea; o pasiune sinceră este o legătură în plus, care face ruptura mai grea sau mai puţin scuzabilă; aş fi preferat să fie ipocrită şi nestatornică. În ce situaţie ciudată mă aflu! Aş vrea să plec şi stau locului; aş vrea să spun: „te urăsc” şi-i zic: „te iubesc”; trecutul mă împinge de la spate şi nu mă lasă să mă întorc sau să mă opresc. Sunt credincios, şi regret că sunt astfel. Nu ştiu, parcă mi-e ruşine să mă ofer de-a dreptul altor cunoştinţe şi să-mi găsesc în felul ăsta împăcarea cu mine însumi. Aş da uneia tot ce aş putea sustrage celeilalte, salvând aparenţele; ocazia de a ne vedea, care se prezenta înainte atât de firesc, nu s-ar mai ivi acum decât cu mare greutate. Aş începe să-mi aduc aminte de atâtea afaceri importante. O asemenea situaţie, de continuă hărţuială, ar fi dintre cele mai penibile, şi totuşi mult mai puţin penibilă decât aceea în care mă găsesc azi. Dacă o nouă prietenie m-ar fura celei vechi, ar fi mult mai uşor să mă eliberez. Speranţa mi-ar surâde dulce din pragul casei care ar închide iubirile mele din tinereţe. O iluzie mai blondă şi mai trandafirie ar zbura cu aripile sale albe pe mormântul, abia închis, al surorii sale care nu de mult a sucombat; o altă floare, mai involtă, şi mai înmiresmată, în care ar tremura o lacrimă cerească, s-ar ivi subit din mijlocul caliciilor veştejite ale vechiului buchet; frumoase perspective de azur s-ar oferi privirilor mele; aş vedea în faţa mea alei de carpen, discrete şi umede, ce s-ar prelungi până la marginea orizontului, grădini cu statui palide sau cu vreo bancă lipită de un perete tapisat cu iederă, peluze înstelate cu margarete, balcoane înguste, ca să mă sprijin contemplând luna, umbrare întretăiate de lumini fugare, saloane cu lumina zilei estompată de largi perdele – tot numai unghere obscure şi izolate căutate de dragostea care nu îndrăzneşte să se manifeste. Ar fi ca o nouă tinereţe, care ar pătrunde în mine. Ar mai fi pe deasupra, şi o schimbare totală a locurilor, a obiceiurilor şi a persoanelor; aş simţi,

desigur, un fel de remuşcare; dar dorinţele care ar zbura şi ar zumzăi în jurul capului meu, ca nişte albine de primăvară, m-ar împiedica să-i aud glasul; golul inimii mi s-ar umple, şi amintirile s-ar şterge sub noile impresii. Dar mie nu mi s-ar putea întâmpla nimic din toate acestea: căci eu nu iubesc pe nimeni; numai din oboseală şi plictiseală – mai mult de mine decât de ea – aş vrea să pot rupe cu Rosette.

Vechile mele porniri, care aţipiseră puţin, s-au trezit mai violente decât niciodată. Sunt, ca şi altădată, chinuit de dorinţa de a avea o amantă şi, ca şi altădată – chiar şi atunci când mă aflam în braţele Rosettei – mă îndoiesc dacă am avut vreodată una. O văd din nou pe frumoasa domniţă la fereastră, în parcul ei – de pe vremea lui Ludovic al XIII-lea; o văd apoi încălecată pe un cal alb, străbătând la galop aleea din pădure. Frumoasa mea ideală îmi surâde din înălţimea hamacului său de nori; îmi pare că-i recunosc glasul în cântecul păsărelelor, în susurul frunzarelor; îmi pare că m-aud chemat din toate părţile, că fiicele cerului îmi ating obrazul cu franjurile eşarfelor lor invizibile. Ca pe vremea când eram tulburat de nelinişti, îmi pare că, dacă aş lua îndată poştalionul şi aş porni, departe, departe şi foarte repede, aş ajunge undeva, într-un anume loc unde se întâmplă nişte lucruri care mă privesc direct şi unde se decide destinul meu. Presimt că în nu ştiu ce colţ al pământului sunt aşteptat cu nerăbdare. O inimă îndurerată mă cheamă cu înfocare şi visează la mine pentru că nu poate ajunge până aici; acesta-i motivul tulburărilor mele; din pricina asta nu pot sta locului; mă simt atras cu violenţă de un punct din afara centrului meu de greutate. Nu sunt o fire spre care tind alţii, o stea fixă în jurul căreia gravitează alte corpuri luminoase; sunt hărăzit să rătăcesc, ca un meteor dereglat, de-a lungul şi de-a latul câmpiilor cereşti, până ce voi întâlni planeta al cărei satelit sunt menit să fiu, Saturnul căruia sunt sortit să-i pun verigheta mea. Oh! Când oare se va face această căsătorie? Până atunci nu pot spera că-mi voi găsi tihna şi nici echilibrul, întocmai ca acul înnebunit şi tremurând al unei busole care-şi caută polul.

Am lăsat să mi se lipească o aripă de acest clei perfid, sperând că voi pierde doar o pană şi crezând că-mi voi putea lua zborul când voi găsi de cuviinţă, dar nimic nu-i mai greu; mă simt prins într-o reţea imperceptibilă, mai anevoios de rupt decât aceea făurită de Vulcan, şi ochiurile împletiturii sunt atât de mici şi atât de dese, încât lumina nu se poate strecura prin ele. Plasa, dealtfel, e mare şi pot să mă mişc în ea, părându-mi-se chiar că sunt

liber; nu o simt decât atunci când vreau s-o rup; atunci îmi opune rezistenţă şi devine dură ca un zid de aramă.

Cât timp am pierdut, o, idealul meu! Fără a face cel mai mic efort spre a te realiza! Cum m-am lăsat, ca un laş, amăgit de voluptatea unei nopţi şi cât de puţin merit acum să ajung până la tine!

Câteodată mă gândesc să-mi caut o altă aventură; dar nu am pe nimeni în vedere; de cele mai multe ori îmi propun, dacă reuşesc s-o rup, să nu mă mai angajez în asemenea legături, şi totuşi nimic nu justifică această hotărâre; căci aventura asta a fost – în aparenţă – foarte fericită şi nu am câtuşi de puţin să mă plâng de Rosette. A fost întotdeauna bună cu mine şi s-a purtat nici nu se poate mai frumos; mi-a fost de o fidelitate exemplară şi n-a dat loc măcar la o singură bănuială: gelosul cel mai aprig şi mai neîncrezător n-ar fi avut de ce crâcni. Şi ar fi fost nevoit să se potolească. Ar fi putut stârni gelozia cu trecutul ei, motive erau îndeajuns. Dar o gelozie de acest fel e o slăbiciune, din fericire, destul de rară: prezentul oferă destule ocazii ca să te mai apuci să scotoceşti sub ruinele vechilor pasiuni, şi să extragi de acolo fiole de otravă şi cupe de fiere. Ce femei ai mai putea iubi dacă te-ai gândi la toate acestea? În mod vag ştii doar că orice femeie a avut mai mulţi amanţi înaintea ta; dar îţi spui, într-atât orgoliul bărbatului e plin de ocolişuri şi sinuozităţi, că tu eşti primul pe care-l iubeşte cu adevărat, că numai printr-un concurs de împrejurări fatale a fost în legătură cu nişte bărbaţi nedemni de ea, sau că inima ei plină de dorinţi confuze tânjea după cineva care să i le satisfacă, şi din pricina aceasta îi schimba mereu, întrucât nu-l găsise încă pe cel căutat.

Probabil că nu poţi iubi realmente decât o fecioară – virgină la corp şi la suflet – un mugure gingaş pe care nici zefirul nu l-a mângâiat, pe care nici picătura de ploaie, nici perla de rouă nu l-a atins, o floare castă care nu-şi desface alba rochie decât numai pentru tine, un crin frumos cu caliciul de argint din care nu s-a adăpat nicio dorinţă, care nu a fost daurit decât de tine, soarele ei, şi nu s-a legănat decât la suflarea ta, care nu a fost stropită cu apă decât de mâna ta. Razele amiezii nu valorează cât divinele palori ale aurorei, iar toată ardoarea unei inimi încercate, care cunoaşte viaţa, cedează în faţa nevinovăţiei cereşti a unei inimi tinere, care abia se trezeşte la iubire. Vai! cu câtă amărăciune şi ruşine te gândeşti că-ţi pui buzele peste sărutările altora, că nu ai să dai poate peste un singur locşor pe frunte, pe gură, pe piept, pe umeri, pe întregul ei corp – care este al tău acuma – pe care să nu-şi fi pus pecetea nişte buze străine; că sublimele gemete, care vin în ajutorul

limbajului când nu mai găseşti cuvinte, au fost deja auzite; că simţurile ei, atât de răscolite, nu de la tine au învăţat ce e extazul şi delirul, şi că undeva, într-un colţişor, într-unul din acele colţişoare ale inimii, unde nu ajungi niciodată, veghează o amintire îndârjită care compară plăcerile de altădată cu plăcerile de astăzi.

Deşi lenea mea firească mă face să prefer potecilor puţin umblate drumurile largi şi izvorului de munte adăpătoarea publică, va trebui negreşit să încerc a iubi o fiinţă feciorelnică, de candoarea omătului, vibrantă ca o mimoză, care să nu ştie altceva decât să roşească şi să lase ochii în jos: poate că în valul limpede în care niciun înotător nu s-a cufundat încă, voi pescui o perlă cu cele mai frumoase luciri, demnă de a face pereche cu aceea a Cleopatrei; dar, pentru aceasta, ar trebui desfăcută legătura care mă ţine de Rosette; probabil nu cu ea îmi voi realiza această dorinţă, şi, la drept vorbind, nici nu mă simt în stare.

Şi apoi, trebuie să-ţi mărturisesc că în adâncul fiinţei mele există un motiv tainic şi atât de ruşinos încât nu cutează să scoată capul la lumină şi pe care trebuie totuşi să ţi-l spun, pentru că ţi-am promis să nu-ţi ascund nimic şi, pentru că spre a fi vrednică de laudă, o confesiune trebuie să fie completă; acest motiv este, în bună parte, pricina tuturor şovăirilor mele. Dacă o rup cu Rosette, va trece în mod necesar câtva timp până s-o înlocuiesc, oricât de uşuratecă ar fi femeia pe care aş căuta-o ca urmaşă a ei, şi, pentru că m-am obişnuit cu plăcerile pe care mi le oferă ea, îmi va fi greu să le întrerup. E adevărat că aş putea recurge la curtezane; mi-au plăcut destul de mult altădată, şi nu m-am lipsit de ele în asemenea împrejurări; dar acum mă dezgustă groaznic, îmi fac greaţă. Aşa încât nici nu poate fi vorba de ele, iar eu sunt atât de ahtiat după voluptăţi, otrava mi-a pătruns atât de adânc în oase, că nu aş putea suporta ideea de a rămâne măcar o lună sau două fără femeie. Iată ce înseamnă egoism, şi din cel mai murdar; dar cred că, dacă ar vrea să fie sinceri, cei mai virtuoşi bărbaţi ar putea mărturisi cam acelaşi lucru.

Asta mă leagă cel mai mult de Rosette şi dacă nu ar fi motivul acesta, de multă vreme ne-am fi certat de-a binelea. Şi apoi, sincer vorbind, e un lucru atât de groaznic de plictisitor să faci curte unei femei încât nu mă simt în stare. Iar să încep a înşira toate prostiile care ar putea s-o încânte şi pe care le-am repetat de nu ştiu câte ori, iar să fac pe adorabilul, iar să scriu bileţele şi să răspund la altele; seara, să conduc câte o femeie drăguţă la o depărtare de două leghe de locuinţa mea; să-mi îngheţe picioarele şi să mă aleg cu un

guturai, spionând, în faţa ferestrei, umbra dragei mele; să număr, stând pe canapea cu zeiţa mea, câte rânduri suprapuse de veşminte mă despart de corpul ei, să mă car cu buchete de flori şi să alerg pe la baluri ca să ajung unde am ajuns, nu merită osteneala! Mai bine rămân în bârlogul meu. Ca să ies din el şi să dau de altul la fel, după ce m-am agitat şi m-am străduit atâta – la ce bun? Dacă aş fi îndrăgostit, totul ar merge strună, totul mi s-ar părea fermecător, dar nu sunt, deşi cea mai fierbinte dorinţă a mea e să iubesc; la urma urmei, nu există decât iubirea pe pământ; şi dacă plăcerea, care nu-i decât umbra ei, e atât de ademenitoare, ce trebuie să fie dragostea adevărată? În ce valuri de nespuse extaze, în ce lacuri de pure delicii trebuie să înoate acei cărora le-a pătruns în inimă una din suliţele amorului cu vârful de aur şi care ard în flăcările delicioase ale unui foc care-i mistuie pe amândoi?

Lângă Rosette încerc acea tihnă egală cu sine însăşi şi acea dulce lenevie pe care ţi-o dă îndestularea simţurilor, dar nimic mai mult; şi pentru mine nu-i de-ajuns. Adesea toropeala voluptoasă se transformă în lâncezeală şi calmul în plictiseală; mintea începe să-mi rătăcească încoace şi încolo, fără ţel, şi mă cuprind nu ştiu ce visări sarbede care mă obosesc, mă istovesc; trebuie să scap cu orice preţ din starea asta.

Oh! Dacă aş putea fi ca unii dintre prietenii mei care sărută cu entuziasm o mănuşă veche, care sunt nemaipomenit de fericiţi din pricina unei strângeri de mână, care nu ar schimba nici pentru un sipet cu bijuterii al unei sultane câteva flori pe jumătate veştejite de sudoarea balului, care udă cu lacrimi şi cos în cămaşă, în dreptul inimii, un bilet scris într-un stil anemic şi stupid de ai crede că a fost copiat din *Secretarul Perfect,* care adoră femeile cu picioarele groase, scuzându-le prin aceea că au sufletul frumos! Dacă aş putea urmări, fremătând, cum dispar ultimile falduri ale unei rochii, să stau în aşteptare până se deschide o uşă prin care va trece, într-un val de lumină, o albă siluetă, dragă mie; dacă aş păli de emoţie la auzul unui cuvânt abia şoptit; dacă aş avea tăria să renunţ la cină ca să ajung mai repede la o întâlnire; dacă aş fi în stare să vâr pumnalul într-un rival sau să mă bat în duel cu un bărbat însurat; dacă, printr-o graţie deosebită a cerului, mi-ar fi dat să găsesc spirituale femeile urâte, şi bune cele urâte şi proaste; dacă m-aş putea hotărî să dansez menuetul şi să ascult sonatele pe care le cântă nişte tineri începători la clavecin sau la harpă; dacă inteligenţa mea s-ar dezvolta până într-atât încât aş putea învăţa jocurile de cărţi *hombre* şi *reversi;* în sfârşit, dacă aş fi bărbat şi nu poet, aş fi desigur mult

mai fericit decât sunt acum; m-aş plictisi mai puţin şi aş fi şi mai puţin plicticos.

Nu le-am cerut niciodată femeilor decât un singur lucru, frumuseţe; mă lipsesc foarte bucuros de spiritul şi de inima lor. Pentru mine, o femeie frumoasă are întotdeauna spirit; are spiritul de a fi frumoasă, şi nu cunosc o calitate care s-o întreacă pe aceasta. Ar trebui adunate nenumărate fraze strălucite şi scânteieri de spirit pentru a ajunge la valoarea unei singure străfulgerări a unor ochi frumoşi. Prefer o gură frumoasă unui cuvânt de duh şi un umăr bine făcut oricărei virtuţi, fie ea şi teologală; aş da cincizeci de inimi pentru un picior graţios, şi toată poezia şi pe toţi poeţii pentru mâna Jeannei d'Aragon sau fruntea fecioarei din Foligno. Mai mult decât orice ador frumuseţea formei; frumuseţea, pentru mine, este Divinitatea vizibilă, fericirea palpabilă, cerul coborât pe pământ. Sunt anumite sinuozităţi ale contururilor, o anumită fineţe a buzelor, o anumită tăietură a pleoapelor, o anumită înclinaţie a capului, o anumită alungire a ovalului unei feţe care mă vrăjesc mai presus de orice expresie, şi nu pot să-mi iau, ore întregi, ochii de la ele.

Frumuseţea! Singurul lucru care nu se poate dobândi, frumuseţe! Inaccesibilă pentru totdeauna acelora care n-au avut-o de la început; floare efemeră şi fragilă care creşte fără a fi semănată, neprihănit dar al cerului! O, frumuseţe! Cea mai radioasă diademă cu care hazardul poate încununa fruntea cuiva, eşti admirabilă şi nepreţuită ca tot ce nu este la îndemâna omului, precum azurul firmamentului. Aurul stelelor, parfumul crinului serafic! S-ar putea ca vreunul să-şi schimbe taburetul de bucătărie pentru un tron; sau un altul să cucerească lumea întreagă, – au făcut-o chiar destul de mulţi; dar cine ar putea să nu îngenuncheze în faţa ta, pură personificare a gândirii lui Dumnezeu?

Nu pretind femeilor decât frumuseţe, e adevărat; dar o vreau atât de perfectă încât probabil că nu o voi întâlni niciodată. Am văzut, desigur, ici şi colo, la câteva femei, unele părţi admirabile însoţite de altele mediocre, şi le-am iubit pentru ce aveau desăvârşit, făcând abstracţie de rest; e totuşi o sforţare destul de penibilă şi o operaţie dureroasă să suprimi astfel jumătate din amanta ta, şi să amputezi mintal ceea ce are urât sau comun, uitându-te numai la ce are frumos. Frumuseţea înseamnă armonie, şi o persoană deopotrivă de urâtă peste tot este adesea mai puţin dezagreabil de privit decât o femeie parţial frumoasă. Nimic nu-i mai penibil de văzut decât o capodoperă neterminată sau o femeie frumoasă căreia îi lipseşte ceva; o

pată de ulei te izbeşte mai puţin pe un postav grosolan de aba decât pe o stofă fină.

Rosette se prezintă destul de bine; ea poate trece drept o femeie frumoasă, totuşi e departe de a-mi întruchipa visul; e o statuie care are părţi duse la bun sfârşit. Unele nu s-au desprins din blocul de piatră cu destulă precizie, altele sunt scoase în relief cu multă fineţe şi multă iscusinţă, sunt şi părţi fără vlagă, lucrate cu oarecare delăsare. Unui ochi vulgar, statuia îi apare ca terminată în întregime şi de o frumuseţe desăvârşită; dar un observator mai exigent descoperă îndată locuri în care creatorul nu a muncit destul de strâns, şi contururi care, pentru a atinge puritatea, ce le este proprie, mai au nevoie ca unghia făurarului să mai treacă încoace şi încolo de multe ori peste ele; iubirea este menită să şlefuiască. Această marmură, s-o desăvârşească; rezultă destul de clar din cele spuse că nu eu voi fi acela care o va finisa.

De altminteri, nu circumscriu frumuseţea la cutare sau cutare sinuozitate a liniilor. Aerul, gestul, mersul, suflul, culoarea, sunetul, parfumul, tot ce este viaţă intră, după mine, în compoziţia frumuseţii; tot ce dă mireasmă, tot ce încântă auzul sau tot ce radiază îşi are acolo locul lui de drept. Îmi plac brocartele bogate, stofele splendide, cu pliurile lor ample şi viguroase; îmi plac florile mari şi casoletele, transparenţa apelor vii şi luciul de oglindă al armelor frumoase, caii de rasă şi acei câini mari şi albi, ce se pot vedea în tablourile lui Paul Veronese. Sunt un adevărat păgân în această privinţă, eu nu ador zeii prost confecţionaţi: deşi în fond nu sunt ceea ce se numeşte un necredincios, nimeni nu este de fapt mai puţin creştin decât mine. Nu înţeleg mortificarea corpului, care este de esenţa creştinismului; găsesc că este un sacrilegiu să loveşti în creaţia lui Dumnezeu, şi nu pot crede că trupul este păcătos, deoarece Domnul însuşi l-a zămislit cu degetele sale şi după chipul său. Nu prea sunt de acord cu anteriele lungi, în culori sumbre, din care se vede ieşind: numai un cap şi două mâini, şi nici cu tablourile în care totul este înecat în umbră, afară doar de o frunte radioasă. Vreau ca soarele să pătrundă peste tot, să fie mai multă lumină şi cât mai puţin întuneric, culoarea să scânteieze, liniile să şerpuiască, nuditatea să se afirme cu mândrie, şi trupul să nu se ascundă, pentru că, întocmai ca şi spiritul, este un imn etern spre lauda Celui-de-Sus.

Înţeleg la perfecţie entuziasmul nebunesc al grecilor pentru frumuseţe; şi, în ce mă priveşte, nu găsesc nimic absurd în legea care obliga pe judecători să nu asculte pledoariile avocaţilor decât într-un loc întunecos, de teamă ca

înfăţişarea lor plăcută, graţia gesturilor şi a atitudinilor să nu-i influenţeze, şi balanţa să se încline în favoarea lor.

Nu aş cumpăra nimic de la o negustoreasă urâtă; miluiesc cu mai multă plăcere pe cerşetorii ale căror zdrenţe şi a căror slăbiciune sunt pitoreşti. Există un copil febril, galben ca o lămâie, cu ochii mari, negri şi albi, cuprinzând jumătate din obraz; ai zice că-i un tablou de Murillo sau de Espagnolet – fără ramă – pe care un anticar l-a expus într-un colţ de stradă; acesta capătă totdeauna doi gologani mai mult decât ceilalţi. Nu aş bate niciodată un cal frumos sau un câine frumos, şi nu m-aş uita la un prieten sau la un servitor care n-ar avea un exterior plăcut. E un adevărat chin pentru mine să văd lucruri urâte au oameni urâţi. O arhitectură de prost gust, o mobilă prost fasonată mă împiedică să mă simt bine într-o casă, oricât de confortabilă şi atrăgătoare ar fi ea, de altminteri. Cel mai bun vin mi se pare aproape o poşircă dacă-i servit într-un pahar prost şlefuit, şi mărturisesc că aş prefera o zeamă din cele mai spartane într-un castron smălţuit de Bernard de Palissy celui mai fin vânat oferit într-o farfurie de pământ. Exteriorul m-a izbit întotdeauna în mod violent, şi de aceea evit societatea bătrânilor; mă mâhnesc şi mă impresionează neplăcut pentru că sunt ridaţi şi deformaţi, deşi unii au totuşi o frumuseţe aparte; în mila pe care mi-o provoacă intră şi mult dezgust; dintre toate ruinele de pe pământ, ruina omului, când o contempli, te întristează mai mult decât oricare alta.

Dacă aş fi picior (am regretat întotdeauna că nu sunt), n-aş vrea să-mi populez pânzele decât cu zeiţe, nimfe, madone, heruvimi şi amoraşi. Să-ţi consacri pensula portretelor – în afară doar când e vorba de persoane frumoase – mi se pare o crimă de les-pictură; şi, nu numai că sunt departe de gândul de a dubla aceste figuri urâte sau infame, aceste capete insignifiante sau vulgare, dar aş înclina mai curând să fie tăiate originalele. Ferocitatea lui Caligula, aplicată în sensul acesta, mi s-ar părea aproape lăudabilă.

Singurul lucru pe care l-am dorit cu oarecare continuitate a fost să fiu frumos. Prin frumos înţeleg să fiu frumos ca Paris sau Apollo. A nu fi diform, a avea trăsături aproape regulate, adică a avea nasul în mijlocul obrazului, nici cârn nici coroiat, ochi care să nu fie nici roşii, nici injectaţi, o gură decent despicată, nu înseamnă a fi frumos; în felul acesta, poate că sunt frumos, dar sunt atât de departe de ideea pe care mi-o fac despre frumuseţea masculină, încât îmi apar ca una din acele figurine care bat ora pe dunga unui clopot; de aş avea câte un gheb la fiecare umăr, picioare

strâmbe de baset, nas şi bot de maimuţă, tot atât de bine i-aş semăna. De multe ori mă privesc ceasuri întregi în oglindă, cu o fixitate şi o atenţie inimaginabile, pentru a vedea dacă nu a survenit vreo ameliorare în figura mea; aştept să mi se schimbe trăsăturile, să mi se îndrepte sau să mi se rotunjească, să capete mai multă fineţe şi puritate, aştept ca ochiul să mi se lumineze şi să înoate într-un fluid mai viu, ca scobitura care desparte fruntea de nas să se umple, şi ca profilul meu să devină în felul acesta calm şi simplu asemenea unui profil grec, dar sunt totdeauna foarte surprins că nu se întâmplă nimic din toate astea. Mereu sper că într-o primăvară sau alta – întocmai ca unui şarpe care-şi leapădă pielea veche – îmi va năpârli şi mie înfăţişarea de acum. Când mă gândesc ce puţin îmi mai lipseşte ca să fiu frumos, şi totuşi niciodată nu voi fi! Cum aşa? Să am într-un loc mai mult de o jumătate de linioară, o sutime sau chiar o miime de linioară, să am un pic de carne mai puţin pe osul acesta, sau un pic mai mult pe celălalt? Un pictor, un sculptor ar fi ştiut să îndrepte neajunsurile astea într-un sfert de oră! Şi ce ar fi fost, mă rog, dacă atomii din care sunt compus s-ar fi cristalizat mai curând într-un fel decât în altul? Ce interes avea conturul acesta să iasă aici puţin mai în relief şi să intre acolo puţin mai adânc decât trebuie? Şi de unde necesitatea să fiu cum sunt şi nu altfel? O! Dacă aş pune mâna pe hazard, jur că l-aş sugruma. Pentru că o mizerabilă părticică de nu ştiu ce materie a găsit de cuviinţă să cadă nu ştiu unde şi să se coaguleze prosteşte în nătânga figură pe care o vezi, voi fi veşnic nefericit! Nu-i ăsta cel mai idiot şi cel mai groaznic lucru de pe lume? Cum se face că sufletul meu, în pofida arzătoarei sale dorinţe, nu poate zvârli cât colo bietul hoit pe care îl menţine în picioare, şi să anime una din acele statui a căror suavă frumuseţe îl întristează şi îl încântă? Există vreo două sau trei persoane pe care le-aş asasina cu o nespusă plăcere – având grijă totodată să nu le învineţesc sau să le zgârii cumva – dacă aş fi în posesia acelui cuvânt magic care face să transmigreze sufletele dintr-un corp în altul. Mi s-a părut întotdeauna că, pentru a face ceea ce vreau (şi nu ştiu ce vreau), aş avea nevoie de o mare şi desăvârşită frumuseţe şi, îmi imaginez că, dacă aş avea-o, viaţa mea, care este atât de încâlcită şi hărţuită, s-ar desfăşura de la sine, într-un mod cât se poate de lin.

Se văd atâtea figuri frumoase în tablouri! De ce să nu am eu o figură ca acestea? Atâtea capete fermecătoare dispar sub colbul vremii în fundul unor vechi galerii! Nu ar fi mai bine să-şi părăsească ramele şi să răsară pe umerii mei? Ar suferi oare mult reputaţia lui Rafael dacă unul dintre îngerii

care zboară cu duiumul pe culoarea de peruzea a pânzelor sale mi-ar ceda mie masca lui pentru vreo treizeci de ani? În atâtea locuri din frescele sale – şi dintre cele mai frumoase – culoarea s-a scorojit şi s-a desprins din pricina vechimii! Astfel că nici nu s-ar observa. Ce caută de-a lungul acestor pereţi frumuseţile tăcute cărora vulgul abia le aruncă o privire distrată? Şi pentru ce Dumnezeu sau hazardul nu s-au gândit să facă ceea ce un biet om reuşeşte cu câţiva peri înfipţi într-un beţişor şi câteva paste de diferite culori întinse pe o paletă?

Prima mea senzaţie în faţa unuia dintre aceste capete minunate, a cărui privire pictată pare să te străpungă şi să se prelungească la infinit, este o înfiorare şi o admiraţie nelipsită de oarecare spaimă: ochii mi se umezesc, inima-mi zvâcneşte; apoi, după ce m-am deprins puţin cu el şi am pătruns mai adânc în secretul frumuseţii lui, fac în sinea mea o comparaţie între el şi mine; gelozia se contorsionează în adâncul sufletului meu, răsucindu-şi nodurile ca o viperă, şi mă stăpânesc din răsputeri să nu mă arunc asupra pânzei şi să n-o sfâşii în bucăţi.

A fi frumos înseamnă să ai un farmec propriu care face ca totul din jurul tău să-ţi surâdă şi pretutindeni să fii întâmpinat cu bucurie; chiar înainte de a fi deschis gura, toată lumea să-ţi fie favorabilă şi dispusă să-ţi aprobe părerile; înseamnă că e de ajuns să treci pe stradă ori să te arăţi în balcon ca să-ţi câştigi îndată în mulţime sau prieteni sau amante. Să nu fi nevoit a fi amabil ca să fii iubit, să fii scutit de eforturile spirituale şi de concesiile la care obligă urâţenia, precum şi de acele mii de calităţi morale necesare pentru a înlocui frumuseţea fizică; ce dar splendid şi magnific!

Şi acela care ar adăuga la frumuseţea supremă forţa suprema, şi care, sub pielea lui Antinous ar avea muşchii lui Hercule, ce şi-ar putea dori mai mult? Sunt sigur că având aceste două virtuţi, şi cu sufletul pe care-l am, în mai puţin de trei ani aş ajunge împăratul lumii! Un alt lucru pe care mi l-am dorit aproape tot atât cât frumuseţea şi forţa este darul de a mă transporta cu repeziciunea gândului dintr-un loc într-altul. De-aş avea frumuseţea îngerului, forţa tigrului şi aripile vulturului, aş începe să cred şi eu că lumea nu-i chiar atât de prost alcătuită cum socotisem la început. Un chip frumos pentru a seduce şi a fascina prada, aripi cu care să mă reped la ea şi s-o răpesc, gheare cu care s-o pot sfâşia; atâta timp cât nu voi avea toate acestea, voi fi nenorocit.

Toate pasiunile şi toate gusturile pe care le-am avut nu au fost decât deghizări ale acestor trei dorinţe: mi-au plăcut armele, caii şi femeile;

armele în locul vigorii care-mi lipsea; caii, pentru a-mi servi de aripi; femeile, ca să am, cel puţin într-una dintre ele, frumuseţea de care am fost lipsit. Căutam de preferinţă armele care puteau ucide în modul cel mai ingenios şi acelea care provocau răni nevindecabile. Nu am avut niciodată ocazia să mă folosesc de crişuri sau iatagane; totuşi îmi place să le am la îndemână; le trag din teacă cu un inexprimabil sentiment de siguranţă şi de forţă, le mânuiesc, fără nicio noimă, dar cu foarte multă energie, şi, dacă din întâmplare îmi zăresc obrazul într-o oglindă, sunt uluit de expresia lui feroce. Cât despre cai, îi obosesc în aşa hal încât ori crapă ori îşi iau lumea în cap. Dacă n-aş fi renunţat să-l mai încalec pe Ferragus, de mult ar fi pierit şi ar fi fost păcat, pentru că-i un cal straşnic. Oare ce cal arab ar fi atât de iute de picior şi atât de dezlănţuit cum sunt dorurile mele? În ceea ce priveşte femeile, m-am uitat numai la exteriorul lor şi, deoarece până în prezent toate pe care le-am văzut nu corespund nici pe departe cu ideea pe care mi-am făcut-o despre frumuseţe, sunt nevoit să mă întorc la tablouri şi statui; ceea ce, la urma urmei, când ai simţurile atât de aprinse ca ale mele, este o soluţie vrednică de milă. Şi totuşi e înălţător, e frumos să te îndrăgosteşti de o statuie, deoarece iubeşti cu totul dezinteresat, nu ai a te teme nici de saturaţie, nici de dezgustul de după succes şi pentru că nu poţi spera, în mod raţional, un al doilea miracol asemănător legendei lui Pygmalion. Mi-a plăcut întotdeauna imposibilul.

Nu-i ciudat că eu – care încă mă mai aflu în lunile cele mai dulci ale adolescenţei, care, nu numai că n-am abuzat de tot, dar nici n-am uzat măcar de lucrurile cele mai simple – am ajuns în acest hal de blazare încât simţurile mele nu pot fi zgândărite decât de ceea ce este bizar sau întâmpină mari piedici?

Că după plăcere urmează saturaţie, e o lege firească, uşor de înţeles. Când un om a mâncat la un ospăţ din toate bucatele până la refuz, şi nemaisimţind niciun fel de poftă, încearcă să-şi trezească prin miile de suliţe ale mirodeniilor sau prin vinuri tari şi aţâţătoare gustul amorţit, nimic nu-i mai uşor de explicat; dar când un om nu face altceva decât să se aşeze la masă şi, după ce-a ciugulit din primele feluri, să-l cuprindă un dezgust sublim şi să nu se mai poată atinge, fără să vomite, decât de bucatele de o extremă savoare, să nu-i mai placă decât cărnurile fezandate, brânzeturile vărgate cu albastru, trufele şi vinurile mirosind a cremene, e o raritate, explicabilă doar printr-o structură cu totul deosebită; e ca un copil de şase luni care ar găsi că laptele doicii e fad şi care n-ar vrea să sugă decât rachiu.

Sunt atât de sătul de parcă mi-aş fi petrecut tot timpul în chefuri sardanapalice, şi totuşi, viaţa mea a fost foarte castă şi – aparent cel puţin – liniştită: e o greşeală să se creadă că numai contactul cu femeile poate duce la saturaţie. Tot acolo se ajunge şi prin simpla dorinţă, şi abstinenţa uzează mai mult decât excesul. O dorinţă cum este aceea a mea e şi ea obositoare, dar în alt mod decât trăind cu o femeie. Dorinţa mângâie şi străpunge cu privirile fiinţa visată, pe care vrea s-o aibă şi care reacţionează mai prompt şi mai profund decât dacă ar fi aievea; ce-ai putea afla mai mult posedând-o? Ce experienţă poate echivala cu această constantă şi pasionantă contemplaţie?

Am văzut atâtea lucruri – deşi numai puţine dintre ele le-am cercetat sub toate faţetele – încât acum numai piscurile cele mai abrupte mă mai ispitesc. Sunt atins de acea boală a popoarelor şi a oamenilor puternici, când ajung la bătrâneţe: imposibilul. Tot ce pot face nu prezintă nici cea mai mică ispită pentru mine. O! Voi, Tiberiu, Caligula, Nero, mari romani ai imperiului, atât de puţin înţeleşi, şi pe care haita retorilor v-a urmărit cu lătrăturile lor, sufăr de aceeaşi boală ca şi voi. Şi vă plâng de milă, atâta câtă mi-a mai rămas! Şi eu aş vrea să construiesc un pod peste mare şi să pavez valurile; am visat să incendiez oraşe ca să-mi lumineze ospeţele: am dorit să fiu femeie ca să cunosc voluptăţi noi. Palatul tău aurit, o, Nero! nu-i decât un grajd infect pe lângă acela pe care mi l-am ridicat eu; garderoba mea este mai bogată decât a ta, Heliogabal, şi cu mult mai strălucită. Circurile mele sunt mai asurzitoare şi mai sângeroase decât ale voastre, parfumurile mele mai violente şi mai pătrunzătoare, sclavii mei mai numeroşi şi mai bine făcuţi; am înhămat curtezane goale la carul meu, am călcat cu tălpile peste oameni, cu acelaşi dispreţ ca şi voi. Coloşi ai lumii antice, în coşul pieptului meu firav bate o inimă tot aşa de mare ca a voastră, şi de aş fi fost în locul vostru, aş fi făcut acelaşi lucru, poate chiar mai mult. Ce de-a turnuri Babel am îngrămădit unele peste altele pentru a ajunge până la cer, ca să pălmuiesc stelele, să scuip peste Creaţiune! De ce oare nu sunt Dumnezeu, întrucât nu pot fi om?

Ah! Cred că mi-ar trebui o sută de mii de secole de neant ca să mă odihnesc de oboseala celor douăzeci de ani ai mei de viaţă! Dumnezeule din cer, ce stâncă ai să prăvăleşti peste mine? În ce beznă ai să mă cufunzi? Din ce Lethe vei porunci să beau? Sub ce munte ai să îngropi Titanul? Sunt oare destinat să sting un vulcan cu suflarea gurii mele şi să provoc un cutremur de pământ numai întorcându-mă de pe o parte pe alta?

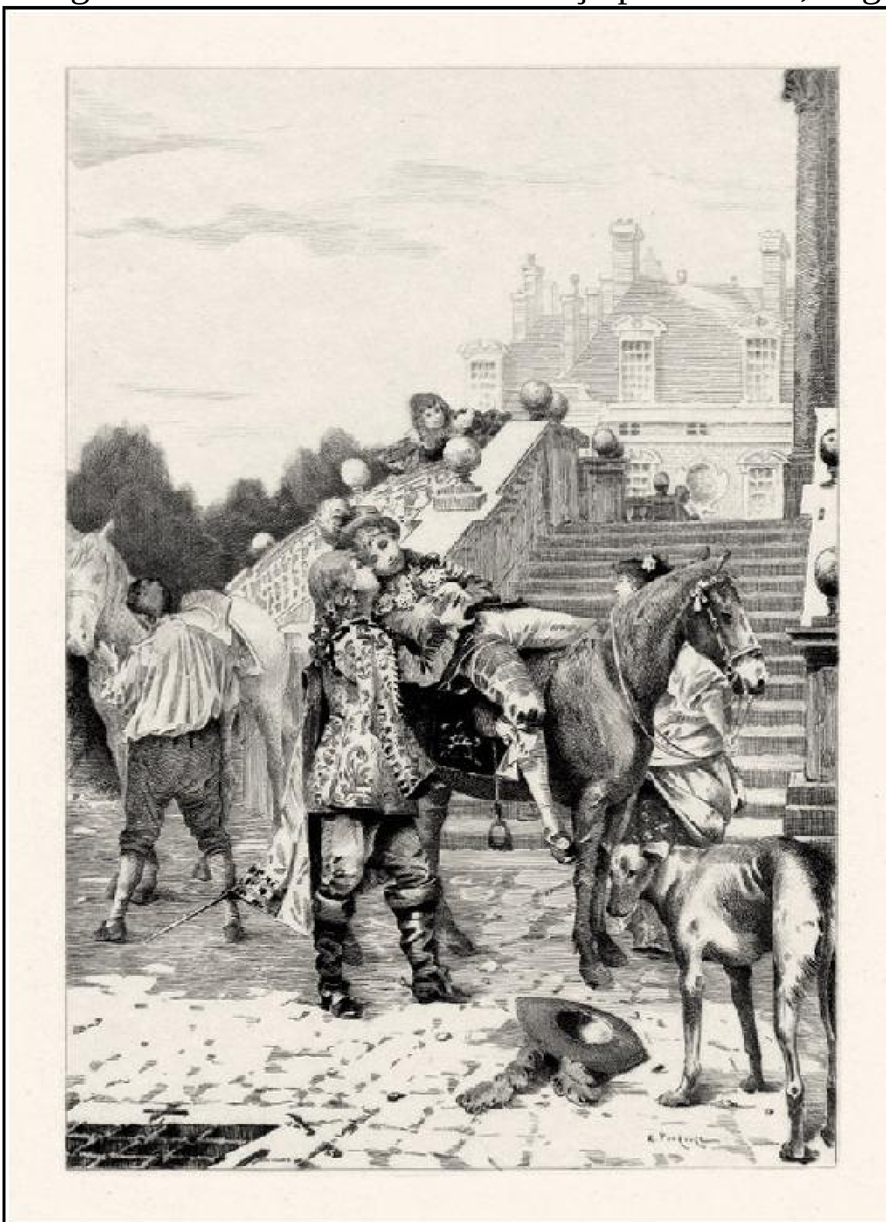
Când mă gândesc că m-am născut dintr-o mamă atât de blândă, atât de resemnată, cu gusturi şi moravuri atât de simple, sunt de-a dreptul uluit că nu i-a explodat pântecele când mă purta pe mine. Cum se face că niciunul dintre gândurile sale, calme şi pure, nu mi-a intrat în creier odată cu sângele pe care mi l-a transmis? Şi cum se face că nu sunt decât fiul trupului nu şi al spiritului ei? Porumbiţa a născut un tigru care ar dori să-şi înfigă ghearele în întreaga creaţie, ca într-o pradă.

Am trăit în mediul cel mai liniştit şi cel mai cast. E greu să-ţi imaginezi o viaţă încadrată într-o atmosferă atât de pură cum a fost viaţa mea. Anii mi s-au scurs lângă fotoliul mamei, unde am stat alături de micile mele surori şi de câinele casei. Nu am văzut în jur decât feţele blajine şi potolite ale bătrânilor servitori albiţi în slujbă şi, într-o măsură oarecare, ereditari, şi rude sau prieteni gravi şi sentenţioşi, îmbrăcaţi în negru, care-şi puneau mănuşile una după alta pe borul pălăriei, apoi câteva mătuşi de o anumită vârstă, grăsuţe, curăţele, discrete, purtând o lenjerie strălucitoare, fuste gri, mănuşi de dantelă fără degete şi ţinând mâinile la brâu ca nişte persoane cucernice; mobile severe până la tristeţe, lambriuri din lemn de stejar natur, tapiserii de piele, un întreg interior de o culoare sobră şi sufocantă – ca în tablourile unor maeştri flamanzi. Grădina era umedă şi sumbră; cimişirul de la marginea parcelelor, iedera de pe ziduri şi cei câţiva brazi cu crengile scorojite aveau sarcina să reprezinte verdeaţa şi o făceau destul de prost; casa din cărămizi, cu un acoperiş foarte înalt, deşi spaţioasă şi în bună stare, avea ceva mohorât şi adormit. Desigur, nimic nu era mai prielnic unei vieţi izolate, austere şi melancolice decât o asemenea locuinţă. Era imposibil ca nişte copii, crescuţi într-o astfel de casă, să nu sfârşească prin a se face preoţi, dacă erau băieţi, şi călugăriţe, dacă erau fete, ei bine! În această atmosferă de puritate şi de tihnă, în această umbră şi reculegere. Eu putrezeam puţin câte puţin, ca o moşmoană aruncată cât colo, fără ca nimeni să bage de seamă. În sânul acestei cinstite, pioase şi sfinte familii, ajunsesem într-un hal de depravare groaznică. Nu din pricina contactului cu lumea, pe care nici nu o văzusem până atunci; şi nici din pricina pasiunilor înfocate, deoarece eram rebegit de frig, trăind între acele ziduri groase, pe care se prelingeau sudori îngheţate. Viermele nu mi-a pătruns în inimă, târându-se până la mine din inima altui fruct. Apăruse de la sine, în miezul fiinţei mele, pe care o brăzdase şi o rosese în toate sensurile; în afară nu se vedea nimic care să mă prevină că eram putred. Nu aveam nicio pată, nicio înţepătură; dar eram gol pe dinăuntru şi nu-mi mai rămăsese decât o pieliţă

subţire, colorată strălucitor, care, la cea mai mică izbitură, putea crăpa. Care ar fi explicaţia că un copil născut din părinţi virtuoşi, crescut cu grijă şi discreţie, ţinut departe de tot ce-i mârşav în lume s-a pervertit de la sine într-un asemenea hal şi a ajuns unde am ajuns eu? Sunt sigur că, dacă m-aş întoarce cu şase generaţii în urmă, n-aş găsi printre strămoşii mei un singur atom aidoma acelora din care sunt alcătuit. Nu fac parte din familia mea; nu sunt o ramură a acestui nobil trunchi, ci o ciupercă veninoasă adusă de vânt, într-o noapte vijelioasă, care a crescut dintre rădăcinile sale acoperite cu muşchi; şi totuşi nimeni nu a avut mai multe aspiraţii şi elanuri spre frumos decât mine, nimeni nu a încercat cu mai multă încăpăţânare să-şi desfacă aripile în zbor; dar fiecare tentativă m-a făcut să cad şi mai jos, şi ceea ce trebuia să mă salveze m-a pierdut.

Mă simt mult mai rău în singurătate decât în lume, deşi doresc mai curând singurătatea decât lumea. Tot ceea ce reuşeşte să mă îndepărteze de mine însumi este salvator; societatea mă plictiseşte, dar mă smulge, prin forţa împrejurărilor, din reveria mea găunoasă, pe a cărei spirală urc şi cobor, cu fruntea aplecată şi braţele încrucişate. Astfel de când nu mai sunt eu cu mine însumi, singuri-singurei, şi a venit lumea care mă sileşte întrucâtva să mă înfrânez, sunt mai puţin înclinat a mă lăsa în voia proastei mele dispoziţii, şi mai puţin hărţuit de dorinţele mele nemăsurate, care se năpustesc asupra sufletului meu ca un stol de vulturi îndată ce rămân o clipă fără vreo preocupare. Sunt aici câteva femei destul de drăguţe şi unul sau doi tineri destul de îndatoritori şi foarte veseli; dar din tot roiul acesta provincial, acela care m-a fermecat cel mai mult e tânărul cavaler, sosit de vreo două sau trei zile; mi-a plăcut de la început, şi l-am îndrăgit numai văzându-l coborând de pe cal. E imposibil să fie cineva mai graţios; nu-i foarte înalt, dar e zvelt şi bine făcut; are ceva galeş şi unduios în mers şi în gesturi, şi face o impresie cât se poate de plăcută; multe femei i-ar invidia frumuseţea mâinilor şi a picioarelor. Singurul lui defect e că-i prea frumos şi că are trăsături prea delicate pentru un bărbat. Natura i-a dăruit cei mai frumoşi şi mai negri ochi din lume, expresia lor e imposibil s-o descrii în cuvinte, iar privirea lor e greu de susţinut; cum e foarte tânăr, nu are nici măcar un început de barbă, moliciunea şi perfecţiunea bărbiei îndulceşte puţin căutătura lui ageră de vultur; părul brun şi lucios cade în bucle mari şi îi flutură pe ceafă, dând capului o înfăţişare cu totul aparte. Iată, în sfârşit, tipul de frumuseţe pe care îl visam, trecând aievea prin faţa ochilor mei. Ce păcat că e bărbat, sau ce păcat că nu sunt femeie! Acest Adonis, care pe lângă frumoasa lui figură mai are şi un spirit generos şi foarte viu, se mai bucură încă şi de privilegiul de a-şi putea face auzite vorbele de duh şi

glumele prin glasul său cu timbru cristalin şi pătrunzător; e greu când îl

asculţi să

Sosirea lui Théodore

nu te simţi emoţionat. E într-adevăr un tânăr desăvârşit. S-ar părea că-mi împărtăşeşte gustul pentru lucrurile frumoase, deoarece poartă haine foarte scumpe şi foarte elegante, are şi un cal de rasă, foarte frumos; şi, ca să nu lipsească nimic şi totul să fie perfect, a venit însoţit de un paj cam de paisprezece, cincisprezece ani. Blond, roz, drăguţ ca un serafim; pajul era pe jumătate adormit şi atât de ostenit de drumul lung pe care-l făcuse încât stăpânul său s-a văzut silit să-l ridice de pe şaua căluţului şi să-l ducă în

braţe până în odaia lui. Rosette l-a întâmpinat cu multă căldură şi cred că şi-a pus în gând să se folosească de el pentru a mă face gelos şi a reaprinde astfel scânteia, acoperită de cenuşă, a stinsei mele patimi. Oricât de primejdios ar fi un asemenea rival, sunt prea puţin înclinat să devin gelos din pricina lui; mă simt atât de mult atras spre el încât bucuros m-aş lepăda de dragoste ca să-i câştig prietenia.

Capitolul VI

Ajungând aici, dacă blajinul cititor ne îngăduie, vom lăsa câtva timp în voia visărilor sale respectabilul personaj, care până acum a ocupat de unul singur scena şi a vorbit numai de el, şi ne vom încadra în forma obişnuită a romanului, fără ca totuşi să renunţăm a ne sluji apoi de forma dramatică, dacă va fi nevoie, rezervându-ne totodată dreptul de a ne mai inspira din confesiunea epistolară pe care sus-zisul tânăr a adresat-o unui prieten al său, convinşi că, oricât de pătrunzători am fi şi oricât de mare ar fi agerimea minţii noastre, ştim desigur mai puţin în această chestiune decât el însuşi.

…Micul paj era atât de istovit încât dormea în braţele stăpânului şi capul său mic şi ciufulit se bălăbănea încoace şi încolo, de parcă ar fi fost mort. Era o distanţă destul de mare între peron şi camera destinată noului venit; servitorul care îl conducea se oferi să ducă şi el copilul, dar tânărul cavaler, pentru care dealtfel povara părea mai uşoară decât o pană, îi mulţumi şi nu vru să-l lase din mâini; ajungând în cameră, îl întinse încet de tot pe canapea, luând mii de precauţiuni să nu-l trezească; nicio mamă nu ar fi procedat cu mai multă grijă. După ce servitorul se retrase şi închise uşa, cavalerul se lăsă în genunchi lângă paj şi încercă să-i scoată cizmuliţele; dar picioruşele lui umflate şi dureroase făceau operaţia destul de grea, şi frumosul adormit scotea din când în când suspine vagi şi nearticulate, ca şi cum ar fi fost gata să se trezească; atunci tânărul se oprea şi-l aştepta până ce-l fura iar somnul. În sfârşit, cizmuliţele cedară, acesta era lucrul cel mai important; ciorapii nu prea opuseră rezistenţă. După ce termină operaţia, stăpânul întinse picioarele copilului, în aşa fel ca să stea lipite unul de altul, pe catifeaua sofalei; erau într-adevăr cele mai adorabile picioare din lume, atâtica de mici, albe ca fildeşul nou-nouţ, puţin trandafirii din pricina apăsării încălţărilor, ale căror prizoniere au fost timp de şaptesprezece ore – nişte picioare prea mici chiar şi pentru o femeie, şi care păreau a nu fi umblat niciodată pe jos; partea din gambă care se zărea era rotundă, plinuţă, lucioasă, transparentă, marmorată de vinişoare, şi de o încântătoare gingăşie; o gambă demnă de asemenea picior.

Tânărul, rămas în genunchi, contempla cele două picioruşe cu o atenţie admirativă de îndrăgostit; se aplecă, luă stângul şi-l sărută, apoi dreptul, pe

care de asemenea îl sărută; şi apoi, din sărut în sărut, se urcă de-a lungul gambei până acolo unde dădu de marginea stofei. Pajul ridică încetişor pleoapa sa alungită şi lăsă să cadă asupra stăpânului o privire binevoitoare şi adormită, prin care nu răzbătea nicio surpriză. „Mă jenează centura”, spuse el, trecând un deget pe sub panglică, şi adormi din nou. Stăpânul desfăcu încet catarama centurii, săltă puţin mai sus capul pajului pe pernă şi, pipăindu-i picioarele care se răciseră din calde cum fuseseră înainte, le înveli grijuliu cu mantaua sa, trase un fotoliu cât mai aproape de sofa şi se aşeză. Trecură astfel două ore, în care timp tânărul se uita cum doarme copilul, urmărindu-i pe frunte umbrele visurilor. În cameră nu se auzea decât respiraţia lui regulată şi tic-tacul pendulei.

Era desigur un tablou plin de graţie. Contrastul dintre cele două genuri de frumuseţe dădea loc la efecte pe care un pictor abil le-ar fi exploatat de minune. Stăpânul era frumos ca o femeie, pajul era frumos ca o fată. Obrazul rotund şi trandafiriu, încadrat de buclele

Theodore şi pajul

părului arăta ca o piersică între frunzele ei: era fraged şi catifelat – deşi oboseala drumului îi luase puţin din strălucirea obişnuită; gura întredeschisă lăsa să se vadă dinţii mici, albi ca laptele, şi sub pieliţa transparentă a tâmplelor se încrucişa o reţea de vinişoare azurii; genele – asemănătoare

razelor de aur care înconjoară în chip de aureolă capetele fecioarelor din cărţile de rugăciune – îi ajungeau aproape până la mijlocul obrazului; părul lung şi mătăsos aducea totodată şi cu aurul şi cu argintul – aur la umbră, argint la lumină – gâtul era în acelaşi timp plinuţ şi gingaş, şi nu avea nimic din sexul pe care-l indicau hainele sale; doi sau trei nasturi de la vestă, descheiată pentru a-i înlesni respiraţia, lăsau să se întrevadă prin deschizătura unei cămăşi fine de olandă, un romb de pieliţă, uşor reliefată, de o admirabilă albeaţă, şi începutul unei anumite curbe greu de explicat pe pieptul unui băiat; la o privire mai atentă, s-ar fi putut observa că şoldurile erau puţin cam prea dezvoltate. Cititorul nu are decât să gândească ce vrea; îi prezentăm doar nişte simple presupuneri: nu ştim mai multe decât el, dar sperăm să aflăm în scurt timp, şi îi promitem să-l ţinem în mod scrupulos la curent cu descoperirile noastre. Cititorul, dacă e mai puţin miop decât noi, nu are decât să-şi înfigă privirile sub dantela cămăşii şi să decidă în cunoştinţă de cauză dacă nu cumva conturul este prea – sau poate prea puţin – proeminent; îl avertizăm însă că din pricina perdelelor, domneşte în cameră un semiîntuneric puţin favorabil unor asemenea investigaţii.

Cavalerul era palid, dar de o paloare strălucitoare, plină de forţă şi de viaţă; pupilele sale înotau într-un cristalin umed şi albastru; nasul drept şi subţire dădea profilului o mândrie şi o vigoare minunate, iar pieliţa sa era atât de fină încât părea străvezie pe-alocuri; pe buzele lui se ivea, în anumite momente, un surâs din cele mai suave, dar de obicei buzele îi erau arcuite la colţuri, ca la unele personaje din tablourile vechilor maeştri italieni; erau însă arcuite mai mult înăuntru decât înafară, ceea ce-i dădea o expresie adorabilă de dispreţ, o *smorfia* nu se poate mai picantă, un aer straniu dar încântător de mâhnire şi îmbufnare copilărească.

Ce legături îi uneau pe stăpân de paj şi pe paj de stăpân? Exista desigur între ei mai mult decât obişnuita afecţiune dintre un stăpân şi servitorul său. Erau prieteni? Erau fraţi? Atunci, de ce această deghizare? Totuşi, oricine ar fi văzut scena pe care am descris-o, cu greu ar fi putut să-şi închipuie că cele două personaje erau efectiv ceea ce păreau să fie.

„Îngeraşul drag, ce bine doarme! spuse pe şoptite tânărul; cred că în viaţa lui n-a făcut un drum atât de lung. Un copil atât de gingaş să călărească douăzeci de leghe! Mi-e frică să nu se îmbolnăvească de oboseală. Nu, nu, n-are să se întâmple nimic, mâine nici n-o să se mai cunoască; îi vor reveni frumoasele culori din obraz şi va arăta mai proaspăt decât un trandafir după ploaie. Şi ce frumos e aşa! De nu mi-ar fi teamă că-l trezesc, l-aş mânca în

sărutări. Ce gropiţă adorabilă are în bărbie! Ce piele albă şi fină! Dormi, scumpa mea comoară! Ah sunt de-a dreptul gelos pe mama ta; aş fi vrut să te fi făcut eu. Dar n-o fi cumva bolnav? Nu, nu, respiră regulat, nu se mişcă. Mi se pare că a bătut cineva…”

Într-adevăr, bătuse cineva în tăblia uşii, de două ori, încetişor, cât mai încetişor cu putinţă.

Tânărul se ridică şi, temându-se că s-a înşelat, aşteptă, înainte de a deschide, să vadă dacă se va ciocăni din nou. Alte două bătăi, puţin mai accentuate, se făcură auzite şi o voce blândă de femeie şopti: „Théodore, eu sunt!”

Théodore deschise, dar cu mai puţină înfrigurare decât un tânăr grăbit să deschidă unei femei cu un glas atât de dulce, care a venit să zgârie misterios la uşă pe înserat. Canatul întredeschis făcu loc, ghiciţi cui? Amantei perplexului d’Albert, prinţesei Rosette în persoană, mai roză decât o arată numele, şi mai emoţionată decât a fost vreodată o femeie care intră seara în camera unui tânăr cavaler.

— Théodore! exclamă Rosette.

Théodore ridică un deget şi-l duse la buze, întruchipând astfel statuia tăcerii; arătându-i copilul care dormea, o invită în încăperea alăturată.

— Théodore, exclamă din nou Rossette, părând să găsească o ciudată plăcere în repetarea acestui nume, şi căutând în acelaşi timp să-şi adune gândurile. Théodore, continuă ea fără să lase mâna pe care tânărul i-o întinsese ca s-o conducă până la fotoliu, te-ai întors, în sfârşit? Ce-ai făcut în tot timpul acesta? Unde ai fost? Ştii că sunt şase luni de când nu te-am văzut? Ah! Théodore, nu e frumos; datorăm oamenilor care ne iubesc, chiar când nu-i iubim, oarecare atenţie şi milă.

Théodore: Ce-am făcut? Nu ştiu. Am fost plecat şi am venit, am dormit sau am vegheat, am cântat sau am plâns, mi-a fost foame şi sete, mi-a fost prea cald sau prea frig, m-am plictisit, am bani mai puţini şi şase luni mai mult, am trăit, asta-i tot. Şi tu, ce-ai făcut?

Rosette: Te-am iubit.

Théodore: Nu ai făcut decât asta?

Rosette: Da, numai asta. Mi-am folosit rău timpul, nu-i aşa?

Théodore: Ai fi putut să-l foloseşti mai bine, sărmana mea Rosette, de pildă să iubeşti pe cineva care să-ţi poată răspunde cu aceeaşi iubire.

Rosette: Sunt dezinteresată în dragoste, ca în toate, dealtfel. Eu nu împrumut dragostea cu dobândă; o dăruiesc, şi atâta tot.

Théodore: Iată o virtute destul de rară, şi care nu se naşte decât într-un suflet ales. Deseori am dorit să te iubesc, cel puţin aşa cum ai vrea tu, dar e între noi un obstacol peste care nu se poate trece şi pe care nu pot să ţi-l spun. Ai avut vreun amant de când te-am părăsit?

Rosette: Am avut un amant şi-l mai am încă.

Théodore: Ce fel de om este?

Rosette: Un poet.

Théodore: Drace! Cine e poetul ăsta şi ce-a scris?

Rosette: Nu prea ştiu, a scos un volumaş de care n-a auzit nimeni; am încercat să-l citesc într-o seară.

Théodore: Aşadar ai ca amant un poet inedit. Ciudat om trebuie să fie. E ros în coate, poartă o cămaşă murdară şi ciorapii îi sunt răsuciţi, nu?

Rosette: Nu; se îmbracă destul de bine, se spală pe mâini şi n-are nicio pată de cerneală în vârful nasului. E prieten cu De C***, l-am întâlnit la doamna de Thémines, o ştii, o femeie înaltă care face pe copiliţa şi îşi dă aere de nevinovăţie.

Théodore: Aş putea să aflu numele acestui glorios personaj.

Rosette: Cum să nu! Se numeşte cavalerul d'Albert!

Théodore: Cavalerul d'Albert! Mi se pare că-i tânărul care se afla în balcon când am descălecat.

Rosette: Exact.

Théodore: Şi care s-a uitat la mine atât de stăruitor!

Rosette: Chiar el.

Théodore: E destul de bine. Şi nu m-ai uitat din pricina lui?

Rosette: Nu. Din nefericire nu eşti dintre aceia care sunt uitaţi.

Théodore: Te iubeşte, desigur, foarte mult.

Rosette: Nu prea ştiu. Sunt momente când aş jura că mă iubeşte mult, dar în realitate nu mă iubeşte; chiar nu-i departe de a mă urî, îmi poartă pică din cauză că nu e în stare să mă iubească. A făcut şi el ca mulţi alţii, mai experimentaţi decât el; a prins gustul voluptăţii, şi apoi, după ce dorinţele i-au fost satisfăcute, s-a trezit surprins şi foarte dezamăgit. E de-a dreptul greşit să-ţi închipui că dacă o femeie se culcă cu un bărbat trebuie să se adore neapărat unul pe altul.

Théodore: Şi ce-ai de gând să faci cu pomenitul îndrăgostit, care de fapt nici nu este?

Rosette: Ceea ce faci cu zăpada de altă dată sau cu moda anului trecut. D'Albert nu-i destul de tare ca să mă părăsească el cel dintâi, şi, deşi nu mă

iubeşte în adevăratul înţeles al cuvântului, obişnuinţa plăcerilor l-a legat de mine, iar asemenea legături sunt cele mai greu de rupt. Dacă nu-l ajut, e în stare să se plictisească alături de mine în modul cel mai conştiincios până la judecata de apoi, ba chiar şi după aceea; căci are într-însul germenele tuturor calităţilor nobile, iar florile sufletului său nu aşteaptă decât soarele eternei iubiri ca să se deschidă. Îmi pare sincer rău că nu pot fi eu soarele pe care şi-l doreşte. Dintre toţi amanţii pe care nu i-am iubit, pe el îl iubesc cel mai mult; şi, dacă nu aş fi atât de bună cum sunt, nu i-aş da drumul şi l-aş ţine lângă mine. Dar n-am s-o fac, ba, în momentul acesta mă gândesc chiar cum s-o rup cu el.

Théodore: Şi cât va dura până ce-o rupi cu el?

Rosette: Vreo cincisprezece zile, poate trei săptămâni, dar cu siguranţă mult mai puţin decât ar fi durat dacă nu ai fi venit dumneata. Ştiu că n-am să-ţi fiu niciodată amantă. Există un motiv ascuns, spui, pe care l-aş afla dacă ţi-ar fi îngăduit să mi-l destăinui. Astfel că nu mi-e permisă nicio speranţă în această privinţă, şi totuşi nu mă pot hotărî să fiu amanta altuia când eşti dumneata aici: mi se pare că ar fi o profanare şi că n-aş avea dreptul să te mai iubesc.

Théodore: Din dragoste pentru mine, păstrează-l pe cel pe care-l ai!

Rosette: Dacă îţi face plăcere, aşa voi face. Ah, dacă ai fi putut fi al meu, cum mi s-ar fi schimbat viaţa! Lumea şi-a făcut o falsă idee despre mine şi aş fi putut muri fără ca nimeni să bănuiască măcar cum am fost, în afară de dumneata, Théodore, singurul care m-ai înţeles, dar care te-ai purtat atât de crud cu mine. Nu te-am vrut decât pe dumneata şi nu te-am avut. Dacă m-ai fi iubit, Théodore, aş fi fost virtuoasă şi castă, aş fi fost demnă de dumneata: pe când aşa, va rămâne în urma mea (dacă-şi va aminti cineva de mine) reputaţia unei femei uşoare, un fel de curtezană, care nu s-a deosebit de acelea de pe stradă decât prin rang şi avere. Am din naştere înclinaţii din cele mai nobile; dar nimic nu depravează mai mult o femeie decât faptul de a nu fi iubită. Mulţi, care nu ştiu cât am avut de suferit până am ajuns aici, mă dispreţuiesc. Fiind sigură că nu voi aparţine niciodată alesului inimii mele, am lăsat lucrurile să meargă de la sine, nu mi-am dat osteneala să apăr un trup care nu putea fi al dumitale. Cât despre inima mea, nu a fost şi nu va fi niciodată a nimănui. Îţi aparţine, deşi mi-ai zdrobit-o, şi, spre deosebire de cea mai mare parte a femeilor care se cred cinstite dacă nu au trecut dintr-un pat într-altul, deşi mi-am prostituat corpul, am fost întotdeauna credincioasă, cu sufletul şi cu inima, amintirii dumitale. I-am făcut fericiţi

pe câţiva, am trimis câteva albe iluzii să danseze la căpătâiul câtorva. Am înşelat, în mod inocent, mai mult decât o inimă nobilă, am fost atât de nenorocită că m-ai respins încât m-a înspăimântat gândul că aş putea face pe un altul să sufere acelaşi chin. Asta-i singura pricină a multor aventuri de-ale mele, care au fost atribuite numai spiritului meu libertin! Eu şi libertinajul! Dumnezeule mare! Dacă ai ştii, Théodore, cât de adâncă e durerea atunci când simţi că ţi-ai ratat viaţa, că ai trecut pe lângă fericirea care ţi-a fost hărăzită, când vezi că toată lumea se înşală asupra ta şi e imposibil să schimbi părerea oamenilor despre tine, că cele mai frumoase calităţi ale tale sunt luate drept defecte, cele mai pure imbolduri sunt luate drept otrăvuri negre, că nu a ieşit la iveală decât ceea ce e rău în tine, că întotdeauna ţi se deschid uşile pentru vicii şi ţi se închid pentru virtuţi, că nu poţi cultiva ca lumea, printre atâtea flori de omag şi de cucută, un singur crin sau un singur trandafir! Dumneata nu ştii toate astea, Théodore.

Théodore: Vai! Rosette, din păcate, tot ce-ai spus până acum este povestea noastră, a tuturor; cea mai bună parte din noi e aceea care rămâne în noi, pe care nu o putem arăta lumii. Aşa sunt poeţii. Cel mai frumos poem al lor e acela pe care nu l-au scris; poeţii iau cu dânşii, în sicriu, mult mai multe poeme decât lasă în bibliotecă.

Rosette: Voi luă poemul meu cu mine.

Théodore: Şi eu pe al meu. Cine nu a făcut un poem în viaţa lui? Cine n-a fost atât de fericit sau atât de nefericit încât să nu fi purtat un poem al lui în minte, sau în inimă? Poate şi călăii au făcut poeme, stropite cu lacrimile smulse de cea mai caldă sensibilitate; poeţii au compus poate poeme care s-ar fi potrivit călăilor, atât sunt de sângeroase şi de monstruoase.

Rosette: Da. Pe mormântul meu s-ar putea pune trandafiri albi. Am avut zece amanţi, dar sunt virgină, şi voi muri virgină. Multe fecioare pe a căror groapă ninge neîncetat cu iasomie şi flori de portocal erau adevărate Mesaline.

Théodore: Ştiu, Rosette, câte merite ai.

Rosette: Dintre toţi oamenii, dumneata eşti singurul care m-ai văzut aşa cum sunt; m-ai văzut sub înrâurirea unei adevărate şi profunde iubiri, pentru că era fără de speranţă; şi cine n-a văzut o femeie îndrăgostită nu poate să spună ce fel de femeie este; în clipele de amărăciune, asta e singura mea consolare.

Théodore: Ce gândeşte despre dumneata tânărul care în ochii lumii trece drept amantul dumitale?

Rosette: Inima unui amant este o prăpastie mai adâncă decât golful Portugaliei, e foarte greu de spus ce zace în adâncul făpturii unui bărbat; dacă s-ar prinde o sondă de o frânghie lungă de o sută de mii de stânjeni şi s-ar desfăşura până la capăt, n-ar întâlni nimic în calea ei. Totuşi, am atins uneori adâncul, în câteva locuri, şi plumbul mi-a adus când noroi, când nişte frumoase scoici, dar de cele mai multe ori noroi şi sfărâmături de mărgean amestecate laolaltă. Cât despre părerea lui asupra mea. Ea a variat foarte mult; a început cu ce termină alţii, adică m-a dispreţuit; toţi tinerii cu imaginaţia vie au asemenea înclinaţii. Primul lor pas constituie totdeauna o enormă cădere, şi trecerea de la himera lor la realitate nu se poate face fără zguduiri. Mă dispreţuia, dar îl amuzam; acum mă stimează, dar îl plictisesc. În primele zile ale legăturii noastre n-a văzut la mine decât latura banală, şi cred că siguranţa de a nu întâmpina vreo rezistenţă a cântărit mult în hotărârea lui. Părea extrem de grăbit să aibă şi el o dragoste şi am crezut la început că a fost mai curând plenitudinea inimii lui care căuta să se reverse, una dintre acele vagi iubiri pe care o simţi în luna mai a tinereţii şi când, în lipsa unei femei, îţi vine să îmbrăţişezi trunchiuri de copaci şi să săruţi florile şi iarba câmpiilor. Dar nu era asta! Nu se oprise la mine decât ca s-o pornească mai departe. Eram pentru el un drum şi nu o ţintă. Sub frageda aparenţă a celor douăzeci de ani ai lui, sub primul puf al adolescenţei se ascundea o profundă corupţie. Inima lui fusese pârjolită; era un fruct care nu cuprindea sub coajă decât cenuşă. În trupul lui tânăr şi viguros se zbătea un suflet bătrân ca Saturn, un suflet nefericit, de o nefericire fără leac, mai nefericit decât a existat vreodată. Îţi mărturisesc, Théodore, că am fost înspăimântată şi era să mă cuprindă ameţeala când m-am aplecat peste străfundurile negre ale fiinţei sale. Suferinţele dumitale şi ale mele nu sunt nimic când le compari cu ale lui. Dacă l-aş fi iubit mai mult, l-aş fi ucis. Ceva, care nu ţine de lumea asta şi nu se află pe lumea asta, îl atrage şi îl cheamă în mod irezistibil, n-are linişte nici zi nici noapte; ca heliotropul într-o pivniţă, se suceşte încolo şi încoace, căutând soarele pe care nu-l vede. E unul dintre oamenii al căror suflet nu a fost cufundat îndeajuns în apele Lethei înainte de a fi intrat în corpul lor, şi păstrează amintirile unor frumuseţi eterne – din cerul de unde vin – care-i tulbură şi-i chinuie, aducându-le mereu aminte că au avut aripi, acum când nu mai au decât picioare. Dacă aş fi Dumnezeu, l-aş priva de poezie timp de două eternităţi pe îngerul vinovat de o asemenea neglijenţă. În loc să fi avut de construit un castel de cărţi strălucit colorate pentru a adăposti în timpul unei primăveri o

blondă şi tânără fantezie, trebuia ridicat un turn mai înalt decât cele opt temple suprapuse ale lui Belus[54]. Nu mă simţeam în puteri, m-am prefăcut că nu-l înţeleg şi-am lăsat să se târâie pe aripile sale şi să caute un vârf de unde să se poată arunca în spaţiul imens. El crede că n-am observat nimic din toate astea, pentru că m-am pretat la toate capriciile sale, fără a face impresia că i-am bănuit scopul. Am vrut, neputându-l vindeca – şi sper că într-o bună zi, când mă voi afla în faţa Domnului, se va ţine seama de asta – să-i dau cel puţin fericirea de a-şi închipui că a fost iubit cu patimă. Îmi inspira atâta milă şi interes încât puteam folosi cu uşurinţă faţă de el un ton şi un fel de a fi destul de tandre pentru a-i crea iluzii. Mi-am jucat rolul ca o actriţă experimentată, am fost hazlie şi melancolică, sensibilă şi voluptoasă, am simulat neliniştea şi gelozia, am vărsat lacrimi false şi-am dat drumul de pe buzele mele la stoluri de zâmbete afectate. Am îmbrăcat acest manechin de îndrăgostit cu stofele cele mai somptuoase, l-am plimbat prin aleile parcurilor mele, am invitat toate păsărelele să cânte când va trece el, şi toate florile mele – lauri şi gherghine – să-l salute, înclinând capetele; l-am făcut să treacă lacul pe spatele argintat al dragei mele lebede, m-am ascuns în lăuntrul lui şi i-am împrumutat glasul şi spiritul meu, frumuseţea şi tinereţea, şi i-am dat o aparenţă atât de seducătoare încât adevărata realitate părea cu mult inferioară minciunii. Când va veni vremea să sfărâm în bucăţele această statuie goală, o voi face astfel ca el să-şi închipuie, că toată vina este a mea, scutindu-l în modul acesta de remuşcări. Eu voi fi aceea care va înţepa balonul ca să iasă tot aerul de care e plin. Asta nu este oare o înşelătorie onorabilă? Am într-o urnă de cleştar câteva lacrimi pe care le-am cules în momentul când erau să cadă. Aceasta-i cutia mea cu diamante pe care o voi prezenta îngerului ce va veni să mă ia spre a mă duce în faţa lui Dumnezeu.

Théodore: Sunt cele mai frumoase diamante care pot străluci la gâtul unei femei. Nicio regină nu poartă podoabe atât de scumpe. Eu cred că Maria Magdalena i-a spălat picioarele lui Isus cu lacrimile acelora pe care i-a consolat; de asemenea mă gândesc că tot cu astfel de lacrimi a fost stropit şi drumul sfântului Iacob – şi nu cu picături de lapte ale Iunonei, cum s-a pretins. Cine oare are să facă pentru dumneata ceea ce ai făcut dumneata pentru el?

Rosette: Din păcate, nimeni, pentru că dumneata nu poţi s-o faci.

Théodore: O, suflete drag, ce n-aş da s-o pot face! Dar nu-ţi pierde speranţa. Eşti frumoasă şi încă foarte tânără. Ai de străbătut multe alei de tei

şi de salcâmi înfloriţi până să ajungi la acel drum umed, mărginit de cimişiri şi de arbori fără frunze, care duce de la mormântul de porfir, unde vor fi îngropaţi frumoşii dumitale ani morţi, la mormântul de piatră brută, acoperită de muşchi, unde se vor zvârli în grabă ce-a mai rămas din ce ai fost, precum şi fantomele zbârcite, ce se clatină, ale zilelor bătrâneţii dumitale. Mai ai mult de urcat pe muntele vieţii şi o vreme îndelungată încă nu vei ajunge în zona unde ninge. Eşti abia în regiunea plantelor aromate, a cascadelor transparente în care curcubeul îşi suspendă arcurile tricolore, a frumoşilor stejari verzi şi a lariţelor înmiresmate. Mai urcă puţin, şi de acolo, în orizontul mai larg care se va desfăşura la picioarele dumitale, vei vedea poate ridicându-se fumul albastru de pe acoperişul sub care doarme acela care te va iubi. Nu trebuie să disperăm de la începutul vieţii; se deschid, din senin, în existenţa noastră perspective la care nu ne mai aşteptam. De multe ori m-am gândit că omul care străbate prin viaţă este asemenea unui pelerin care se urcă pe scara în spirală a unui turn gotic. Lungul şarpe de granit îşi răsuceşte în întuneric inelele din care fiece solz e o treaptă. După câteva circumvoluţiuni, slaba lumină care se strecura prin uşă dispare. Umbra caselor, care nu au fost încă depăşite, nu îngăduie să pătrundă soarele prin răsuflători: pereţii sunt negri, asudaţi; ai mai curând impresia că scobori într-o temniţă din care nu vei mai ieşi niciodată decât că te urci spre turnuleţul care de jos ţi se pare a fi zvelt şi suplu, şi acoperit de dantele şi broderii, ca şi cum s-ar fi gătit pentru bal. Stai la îndoială dacă să mergi mai sus, atât de greu te apasă pe frunte bezna umedă. Scara se mai încolăceşte de câteva ori, şi lucarnele, din ce în ce mai des, îşi proiectează trefla lor de aur pe peretele opus. Începi să vezi coama dantelată a zidurilor unor case, sculpturile antablamentelor, formele bizare ale coşurilor; încă vreo câţiva paşi şi ochiul planează peste oraşul întreg; e o pădure de vârfuri de suliţe şi de turnuri care se zbârlesc din toate părţile, dantelate, crestate, răscroite, ştanţate, lăsând să pătrundă lumina zilei prin miile lor de deschizături. Domurile şi cupolele sunt rotunjite ca nişte mamele de femeie gigantică sau ca nişte cranii de Titani. Cvartalele de case şi de palate se separă în tranşe umbrite şi luminoase. Încă vreo câteva trepte şi vei ajunge pe platformă; atunci vei vedea dincolo de centura oraşului ogoare înverzite, coline albastre şi pânzele corăbiilor albind pe panglica moartă a fluviului. Te inundă o lumină strălucitoare de zi, şi rândunelele, cu ciripitul lor vesel, trec în răstimpuri pe lângă tine. Zvonul îndepărtat al cetăţii ajunge la urechile tale ca un murmur prietenos sau ca zumzăitul unui roi de albine;

fiecare clopot deapănă în aer şiraguri de perle sonore: vântul îţi aduce miresmele pădurii vecine şi ale florilor de munte: totul nu-i decât lumină, armonie şi parfum. Dacă ţi-ar fi obosit picioarele sau te-ar fi cuprins descurajarea şi te-ai fi mulţumit să te aşezi pe o treaptă inferioară, sau pur şi simplu te-ai fi întors, spectacolul acesta ar fi fost pierdut pentru tine. Uneori, totuşi, turnul nu are decât o singură deschizătură la mijloc sau ceva mai sus. Aşa după cum e construit şi turnul vieţii tale; în cazul acesta, îţi trebuie un curaj mai susţinut, o perseverenţă înarmată cu gheare mai ascuţite ca să te prinzi, pe întuneric, de proeminenţele pietrelor şi să ajungi la trefla strălucitoare prin care privirile îţi vor zbura peste câmpie; sau, când ferestruicile zidurilor au fost astupate, ori nici n-au fost găuriţi pereţii, trebuie să mergi până în vârf; dar cu cât te vei urca mai sus, fără să vezi nimic, cu atât mai imens ţi se va părea orizontul, iar plăcerea şi surpriza vor fi cu atât mai mari.

Rosette: O, Théodore, de-ar da Domnul să ajung cât mai repede acolo unde e fereastra! A trecut destulă vreme de când urc spirala care străbate noaptea cea mai adâncă; dar mi-e teamă ca deschizătura să nu fi fost zidită, mi e teamă că va trebui să mă caţăr până sus de tot; dar dacă scara, cu nenumăratele ei trepte, nu va ajunge decât la o uşă zidită sau la o boltă de pietre cioplite?

Théodore: Nu vorbi astfel, Rosette, nici să nu te gândeşti la asta. Care arhitect va construi o scară ce nu duce nicăieri? De ce să presupui că paşnicul arhitect al lumii e mai stupid şi mai neprevăzător decât un arhitect oarecare? Dumnezeu nu se înşală şi nu uită nimic. Nimeni nu poate presupune că a vrut să se amuze şi să-ţi joace o festă, închizându-te într-un tub lung de piatră, fără ieşire, fără deschizătură. De ce vrei ca Dumnezeu să conteste unor biete furnici ca noi mărunta lor bucurie de un minut şi imperceptibilul bob de mei care ne revine în lumea asta largă? Ar trebui să aibă, în cazul acesta, ferocitatea unui tigru sau a unui judecător; dar dacă într-adevăr nu ne-ar putea suferi până într-atât, nu ar avea decât să spună unei comete să se abată puţin din drumul ei şi să ne stranguleze pe toţi cu un fir de păr din coada ei. Cum îţi închipui că Dumnezeu se poate distra înfigându-ne pe unul câte unul într-un ac de aur, aşa cum făcea odinioară împăratul Domiţian cu muştele? Dumnezeu nu-i nici portăreasă, nici epitrop; deşi e bătrân, n-a căzut în mintea copiilor. Toate micile răutăţi sunt departe de el, şi nu-i atât de neghiob să facă spirite cu noi şi să ne joace renghiuri! Curaj, Rosette, curaj! Dacă nu mai poţi răsufla, opreşte-te puţin

şi reia-ţi respiraţia normală, apoi continuă ascensiunea: nu mai ai poate decât vreo douăzeci de trepte de urcat până să ajungi la fereastra de unde ai să-ţi vezi fericirea.

Rosette: Niciodată! O! Niciodată! Şi dacă voi ajunge cândva în vârful turnului, va fi numai ca să mă arunc jos.

Théodore: Biata mea fetiţă îndurerată, alungă aceste sinistre gânduri care zboară în jurul tău ca nişte lilieci şi aruncă pe fruntea ta frumoasă umbra opacă a aripilor lor. Dacă vrei să te iubesc, fii fericită, şi nu mai plânge.

(O trage uşor spre el şi o sărută pe ochi.)

Rosette: Ce nenorocire pentru mine că te-am cunoscut! Şi totuşi, dacă ar fi să mai trăiesc o dată trecutul, aş vrea să te cunosc din nou. Răceala dumitale mi-a fost mai dulce decât dragostea fierbinte a altora; deşi m-ai făcut să sufăr foarte mult, tot ce-a fost mai plăcut în viaţa mea de la dumneata mi-a venit; prin dumneata am întrezărit ce aş fi putut să fiu. Ai fost ca un fulger în bezna nopţii; mi-ai luminat deodată multe colţuri întunecate ale inimii, ai deschis vieţii mele perspective cu totul noi. De la dumneata am aflat ce este dragostea – e adevărat, o dragoste nefericită – şi că faptul de a iubi fără a fi iubit are un farmec melancolic şi profund. Ce frumos e să-ţi aminteşti de cei ce te-au uitat! Să poţi iubi, chiar când eşti singurul care iubeşti, e şi asta o fericire; mulţi mor fără s-o fi cunoscut şi adeseori cei care merită să-i plângi nu sunt cei care iubesc.

Théodore: Aceştia suferă, îi dor rănile, dar cel puţin trăiesc. Ţin la ceva, au un astru în jurul căruia gravitează, un pol spre care tind cu ardoare. Au ce să-şi dorească, pot spune: „Dacă voi ajunge acolo, dacă voi avea ce vreau, voi fi fericit”. Au agonii înfricoşătoare, dar murind, cel puţin pot mărturisi: „Mor pentru iubirea mea”. A muri astfel înseamnă a renaşte. Adevăraţii, singurii nenorociţi ce nu se pot vindeca sunt acei care îşi întind nebuneşte braţele spre întregul univers, acei care vor tot şi nu vor nimic; dacă un înger sau o zână ar coborî pe pământ şi le-ar spune pe neaşteptate: „Doreşte-ţi un lucru şi-l vei avea”, i-ar vedea încurcaţi şi muţi.

Rosette: Dacă ar veni o astfel de zână, ştiu bine ce i-aş cere.

Théodore: Dumneata, Rosette, ştii, şi iată de ce eşti mai fericită decât mine, căci eu nu ştiu. Multe dorinţe vagi se zbat în mine, se amestecă între ele şi dau naştere altora care le înghit apoi pe cele dintâi. Dorinţele mele sunt ca un stol de păsărele care se învârtejesc şi zboară de colo-colo, fără ţel; dorinţa dumitale e ca un vultur cu ochii aţintiţi la soare, cu aripile întinse, dar lipsa de aer îl împiedică să se înalţe. Ah! Dacă aş putea şti ce

vreau, dacă ideea care mă urmăreşte s-ar desprinde limpede şi precis din ceaţa ce o înconjoară, dacă pe înaltul cerului ar apărea steaua mea favorabilă sau fatală, dacă lumina, pe care trebuie s-o urmez, ar radia noaptea, fie ca un foc de baltă perfid, fie ca un far ospitalier; dacă, în sfârşit, coloana mea de foc ar merge înainte, chiar de-ar străbate un deşert fără mană şi fără izvoare, dacă aş şti încotro merg – chiar de ar fi să mă îndrept spre o prăpastie! Mi-ar plăcea mai mult cursele nesăbuite de vânători blestemaţi, prin hârtoape şi tufărişuri, decât tropăitul acesta pe loc, absurd şi monoton. A trăi astfel înseamnă a face o treabă aidoma cu aceea a cailor legaţi la ochi, care învârtesc roata unei fântâni, şi fac mii de leghe, fără a vedea ceva şi fără a se mişca din loc. De multă vreme mă învârtesc şi găleata trebuie să fi ajuns desigur sus.

Rosette: Ai multe puncte de asemănare cu d'Albert, şi, când vorbeşti, mi se pare uneori că-l aud pe el. Nu mă îndoiesc că, după ce-l vei cunoaşte mai bine, ai să te simţi atras de el, nu se poate să nu vă înţelegeţi. Aceleaşi elanuri fără ţintă îl frământă şi pe el; şi el iubeşte imens dar nu ştie ce, ar voi şi el să se urce la cer, deoarece pământul i se pare o scăricică bună doar să pui un singur picior pe ea, şi e mai orgolios decât Lucifer înainte de cădere.

Théodore: Mi-a fost teamă, la început, să nu fie unul dintre acei poeţi – şi sunt atâţia – care au alungat poezia de pe pământ, unul dintre aceia care înşiră perle false şi nu văd în toată lumea asta decât ultima silabă a cuvintelor, iar după ce-au rimat *umbră* cu *sumbră, inimă* cu *sublimă* şi *Dumnezeu* cu *Elizeu,* îşi încrucişează conştiincios braţele şi picioarele şi îngăduie sferelor să-şi urmeze drumul lor în spaţiu.

Rosette: Nu e dintre aceştia. Versurile lui sunt mai prejos decât el şi nu-l exprimă. S-ar putea ca cineva să-şi facă o idee falsă despre persoana lui, luându-se numai după cele ce-a scris; adevăratul său poem este el însuşi, şi nu ştiu dacă va face vreodată altul. Are în adâncul cugetului său un harem de idei frumoase pe care le-a înconjurat cu un triplu zid, fiind mai gelos pe ele decât a fost vreodată un sultan pe cadânele sale. El nu dă la iveală decât versurile de care nu se mai sinchiseşte sau de care-i dezgustat; le dă pe uşă afară, şi lumea nu primeşte decât versurile de care s-a săturat el.

Théodore: Îi înţeleg şi gelozia şi pudoarea. După cum mulţi oameni nu vorbesc de dragostea lor decât atunci când n-o mai au, sau de amantele lor decât după ce-au murit…

Rosette: E atât de greu să-ţi aparţină ceva în lumea asta numai ţie. Orice faclă atrage puzderie de fluturi, orice comoară atrage puzderie de hoţi! Îmi plac taciturnii care-şi iau secretul cu ei în mormânt, refuzând să-l ofere atingerilor impudice şi murdare ale mulţimii. Îmi plac îndrăgostiţii care nu scriu numele iubitei lor pe nicio scoarţă de copac, care nu-l încredinţează nici unui ecou şi care se tem să nu-l pronunţe în timpul somnului, când visează. Fac parte din numărul acestora, n-am mărturisit nimănui la cine mă gândesc şi nimeni nu va şti pe cine iubesc… Dar s-a făcut aproape ora unsprezece, dragul meu Théodore, trebuie să fii obosit şi eu nu te las să te odihneşti. Când soseşte clipa despărţirii, încerc o strângere de inimă, şi mi se pare că-i ultima oară când te mai văd. Prelungesc cât pot mai mult clipa, dar în cele din urmă mă văd silită să plec. Plec, adio, mi-e teamă că mă caută d'Albert, adio, prietene.

Théodore îi petrecu braţul în jurul taliei, şi o conduse până la uşă, se opri în prag şi o urmări multă vreme cu privirea, coridorul era prevăzut din loc în loc cu ferestre mici, cu geamurile înguste, prin care pătrundeau atunci razele lunii, producând alternativ lumini şi umbre foarte bizare. La fiecare fereastră, silueta albă şi diafană a Rosettei strălucea ca o fantomă argintie, apoi dispărea pentru a apare, puţin mai departe, şi mai luminoasă; în sfârşit se făcu nevăzută de-a binelea.

Théodore rămase câteva minute nemişcat, cu braţele încrucişate, parcă ar fi fost cufundat într-o profundă meditaţie, apoi îşi trecu mâna pe frunte şi, cu o mişcare a capului, îşi dădu părul pe spate, intră în cameră şi se culcă, după ce sărută pe frunte pajul care dormea înainte.

Capitolul VII

Îndată ce se lumină de ziuă în camera Rosettei, d'Albert se anunţa cu o grabă care nu-i era obişnuită.

— Iată-te, spuse Rosette, aş zice că ai venit foarte devreme, dacă ai putea vreodată să ajungi devreme undeva. Aşa încât, drept recompensă pentru gentileţea ta, îţi acord mâna să mi-o săruţi.

Şi scoase de sub cearşaful de olandă garnisit cu dantelă cea mai drăgălaşă mânuţă care s-a văzut vreodată terminând un braţ rotund şi plinuţ.

D'Albert o sărută cu gravitate:

— Şi cealaltă, surioara, n-o sărutăm şi pe ea?

— Dumnezeule! Dar nimic nu-i mai uşor. Sunt azi într-o dispoziţie de zile mari; poftim. Şi trase afară şi cealaltă mână cu care-l lovi uşurel peste gură. Nu sunt eu femeia cea mai amabilă din lume?

— Eşti hatârul în persoană, şi ar trebui să ţi se ridice temple de marmură albă în boschete de mirt. Într-adevăr, mi-e teamă să nu păţeşti ce-a păţit Psyche, şi Venus să devină geloasă pe tine, spuse d'Albert, împreunând mâinile amantei sale şi ducându-le pe amândouă la buze.

— Ce le-ai mai înşirat pe toate astea dintr-o răsuflare! S-ar zice că le-ai învăţat pe de rost, spuse Rosette, făcând o uşoară şi delicioasă strâmbătură.

— Deloc: meriţi, desigur, să-ţi fi adresat câteva cuvinte anume ticluite pentru tine, căci eşti făcută să culegi cele mai neprihănite madrigale, îi replică d'Albert.

— Aaa! Hotărât lucru, ţi s-a întâmplat ceva astăzi, nu? Sau eşti bolnav? Numai aşa-mi explic de ce ai devenit atât de gentil! Mi-e teamă că ţi se apropie sfârşitul. Nu ştii că dacă îţi schimbi deodată năravul, fără un motiv vizibil, e semn rău? Or, e cert că, în ochii tuturor femeilor care şi-au dat osteneala să te iubească, treci drept un ins cum nu se poate mai mohorât, şi – tot atât de cert – acum eşti cât se poate de fermecător şi de o amabilitate cu totul neaşteptată. Observ, abia în clipa asta, că eşti palid, bietul meu d'Albert: dă-mi mâna, să-ţi iau pulsul – îi ridică mâneca şi îi numără bătăile pulsului cu o gravitate comică. Nu… Eşti cât se poate de sănătos, şi nu ai nici cel mai mic simptom de febră. Atunci înseamnă că eu sunt excesiv de

drăguţă în dimineaţa asta! Du-te şi caută-mi oglinda, să văd până la ce punct curtoazia ta e îndreptăţită sau nu.

D'Albert luă o oglinjoară de pe toaletă şi o puse pe pat.

— La drept vorbind, spuse Rosette, nu ai greşit prea mult. De ce nu compui un sonet despre ochii mei, domnule poet? Nu ai niciun motiv să n-o faci. Vai! Ce nefericită sunt! Să ai asemenea ochi şi un asemenea poet, şi să nu-ţi închine măcar un sonet, de parcă ai fi chioară şi ai avea un sacagiu drept amant! Nu mă iubeşti, domnule, nu mi-ai făcut nici măcar un sonet acrostih. Şi gura mea, cum o găseşti? Doar cu gura asta te-am sărutat, şi poate că am să te mai sărut, frumosul meu cavaler tenebros; într-adevăr, e o favoare pe care n-o meriţi (ceea ce spun nu este pentru astăzi, căci astăzi ai merita de toate); dar, ca să nu vorbesc numai de mine, eşti, în dimineaţa asta, de o frumuseţe şi de o prospeţime fără seamăn, faci impresia unui frate al Aurorei; deşi abia s-a făcut ziuă, te-ai şi gătit şi împopoţonat de parcă te-ai duce la bal. Ai cumva, din întâmplare, vreun plan în privinţa mea? Te-ai pregătit cumva să dai o lovitură a la Jarnac[55] virtuţii mele? Vrei, poate, să mă cucereşti? A! da… uitasem că asta ai făcut-o cam demult, că-i o poveste veche.

— Rosette, nu mai glumi în felul ăsta, ştii prea bine că te iubesc.

— Depinde. Eu n-o ştiu prea bine, dar tu?

— Nici că se poate mai bine şi până într-atât încât dacă ai avea bunătatea să-mi interzici să-ţi intru în casă, ţi-aş demonstra-o, şi îndrăznesc să mă laud – în chip victorios.

— Asta nu, oricât aş dori să mă las convinsă, uşa mea va rămâne totdeauna deschisă; sunt prea drăguţă pentru a sta cu uşile încuiate; soarele străluceşte pentru toată lumea, şi frumuseţea mea va face astăzi ceea ce face soarele, ce părere ai?

— Pe cuvânt de onoare, părerea mea este foarte proastă; dar fă cum vrei, închipuindu-ţi că aş avea o părere excelentă. Sunt prea umilul tău sclav, şi îmi depun voinţa la picioarele tale.

— Nici că se poate mai bine, rămâi cu convingerile tale şi lasă astă-seară cheia în uşa camerei în care stai.

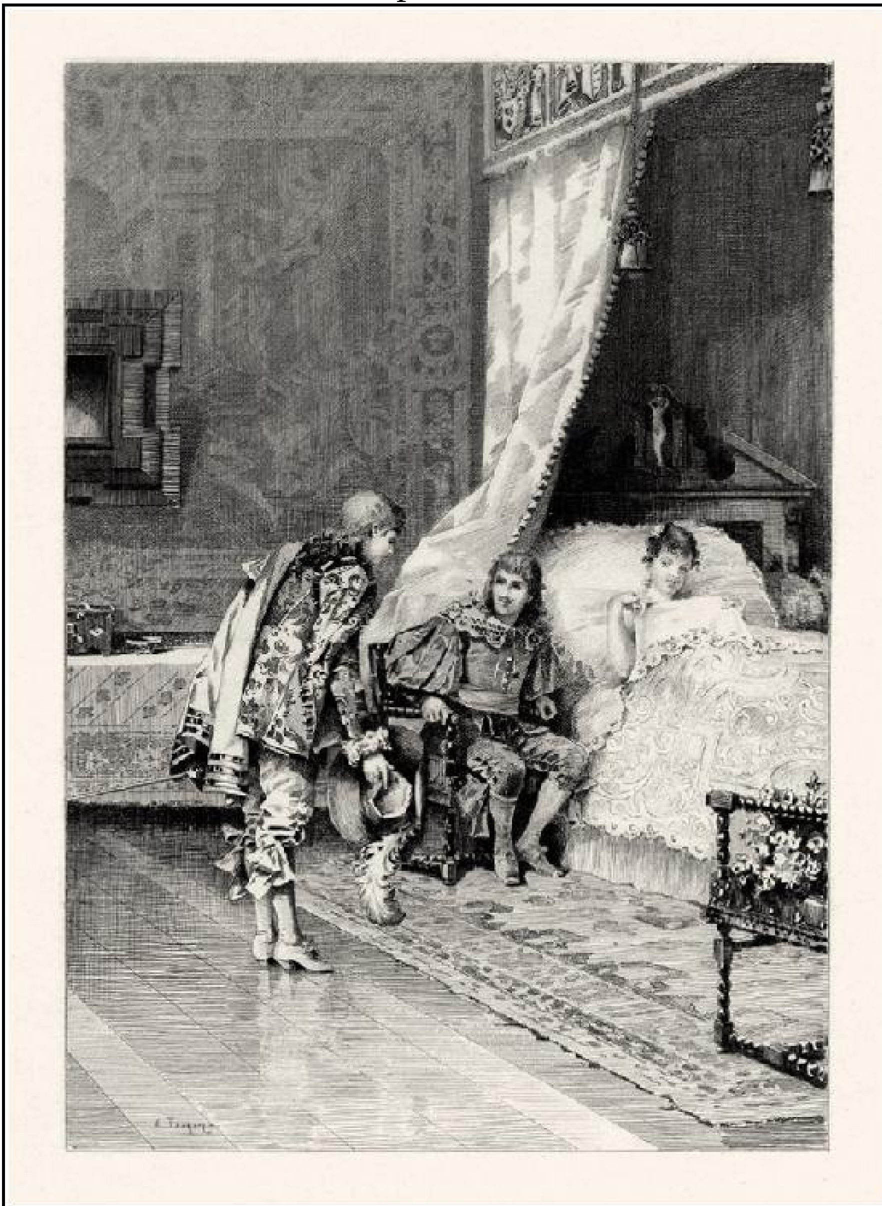
— Domnul cavaler Théodore de Sérannes – anunţă o negresă, băgându-şi capul mare, zâmbitor şi bucălat, între cele două canaturi ale uşii – vrea să vă prezinte omagiile şi vă roagă să binevoiţi a-l primi.

— Introdu-l pe domnul cavaler, spuse Rosette, trăgându-şi cuvertura până la bărbie.

Théodore se duse mai întâi la patul Rosettei, căreia îi făcu cel mai profund şi graţios salut – la care ea îi răspunse cu un semn amical din cap – şi apoi se întoarse spre d’Albert, pe care-l salută degajat şi curtenitor.

— Unde v-aţi oprit? întrebă Théodore. Am întrerupt poate o convorbire interesantă: continuaţi, vă rog, şi puneţi-mă în câteva cuvinte la curent.

— A, nu! răspunse Rosette cu un zâmbet poznaş, vorbeam de afaceri.

Audienţa de dimineaţă la Rosette

Théodore se aşeză la piciorul patului, deoarece d'Albert luase loc la căpătâi, în virtutea dreptului

primului sosit; convorbirea, foarte spirituală, foarte veselă şi foarte vie, sărea de la un subiect la altul şi de aceea nici nu o vom relata: ne temem că, transcriind-o, ar pierde prea mult. Aerul, tonul, înflăcărarea vorbelor şi a gesturilor, miile de moduri de a pronunţa un cuvânt, spiritele, aidoma spumei de şampanie care gâlgâie şi se evaporează imediat, sunt lucruri imposibil de fixat pe hârtie, de reprodus. E o lacună pe care lăsăm s-o umple cititorul, şi cu siguranţă o va face mai bine decât aş fi făcut-o eu: să-şi închipuie deci că urmează cinci sau şase pagini, pline de tot ce-i mai subtil, mai capricios, mai fantastic şi mai bizar, mai elegant şi mai sclipitor.

Ştim prea bine că ne folosim de un artificiu asemănător cu acela al lui Timanthe, care, disperat că nu va putea reda figura lui Agamemnon, îi aruncă o draperie pe cap; dar mai bine să fim timizi decât imprudenţi.

Nu ar fi poate de prisos să aflăm motivele pentru care d'Albert se sculase atât de dimineaţă, şi ce vânt l-a adus la Rosette atât de devreme de parcă ar mai fi fost îndrăgostit; în aparenţă era oarecum mânat de o gelozie surdă şi nemărturisită. E cert că nu prea mai ţinea la Rosette, şi că s-ar fi simţit foarte bine dacă ar fi scăpat de ea, dar voia, cel puţin, s-o părăsească el, nu să fie părăsit – ceea ce răneşte totdeauna, şi în mod profund, orgoliul unui bărbat, oricât de bine ar fi stinsă flacăra primei sale iubiri. Théodore era un cavaler atât de frumos încât cu greu îl puteai vedea apărând undeva fără să atragă toate privirile şi fără ca inimile să urmeze privirilor – ceea ce s-a întâmplat de atâtea ori; lucru ciudat, deşi multora le-a suflat femeile, niciun amant nu i-a păstrat acel îndelung resentiment pe care îl are oricine împotriva celui ce i-a luat locul lângă amantă. Era, în felul lui de a se purta, un farmec atât de cuceritor, o graţie atât de firească, o blândeţe şi o mândrie la care până şi bărbaţii deveneau sensibili. D'Albert, care venise la Rosette cu dorinţa de a-l trata foarte rece pe Théodore, dacă-l va întâlni, fu deosebit de surprins că, în prezenţa lui, nu simţea nici cea mai mică pornire de mânie, şi că primea cu atâta uşurinţă avansurile sale. După o jumătate de oră, ai fi zis că sunt doi prieteni din copilărie; şi totuşi d'Albert avea convingerea intimă că, dacă vreodată Rosette avea să iubească, pe bărbatul acesta îl va iubi, dându-i astfel un motiv să fie gelos, cel puţin pentru viitor, deoarece în prezent nu bănuia încă nimic; ce ar fi fost dacă şi-ar fi văzut iubita, într-un capot alb, strecurându-se, ca un fluture de noapte pe o rază de lună, în camera frumosului tânăr şi ieşind, după vreo trei, patru ore, cu

misterioase precauţiuni? Ar fi putut, într-adevăr, să se socotească şi mai nefericit decât era, deoarece nu s-a văzut niciodată ca o femeie drăguţă şi îndrăgostită să iasă din camera unui cavaler, nu mai puţin drăguţ, la fel cum a intrat.

Rosette îl asculta pe Théodore cu multă atenţie, aşa cum îl asculţi pe cineva pe care-l iubeşti; iar ceea ce spunea el era atât de amuzant şi atât de variat încât atenţia ei era foarte firească şi uşor de explicat. Astfel că d'Albert nici nu se supără. Tonul cu care Théodore vorbea Rosettei era politicos, amical – dar nimic mai mult.

— Ce facem azi, Théodore, întrebă Rosette: dacă ne-am duce să ne plimbăm cu barca? Ce zici? Sau dacă ne-am duce la vânătoare?

— Să mergem la vânătoare, e mai puţin melancolic decât să aluneci pe apă lângă vreo lebădă plictisită, şi să mototoleşti frunzele de nufăr din dreapta şi din stânga ta, nu eşti de aceeaşi părere, d'Albert?

— Mi-ar plăcea poate mai mult să mă las dus de o barcă pe firul apei decât să alerg, pierzându-mi răsuflarea, în urmărirea unui biet animal; dar, unde vă duceţi voi, merg şi eu; şi acum nu avem altceva de făcut decât s-o lăsăm pe doamna Rosette să se scoale şi să-şi pună veşminte de rigoare. Rosette făcu un semn de aprobare şi sună să vină cineva s-o ajute la îmbrăcat. Cei doi tineri plecară la braţ; era uşor de ghicit, văzându-i împreună, că unul era amantul oficial şi celălalt amantul iubit al aceleiaşi persoane.

Nu trecu mult şi toată lumea fu gata. D'Albert şi Théodore erau deja călare, şi aşteptau în prima curte, când Rosette, îmbrăcată în amazoană, apăru pe treptele peronului. Avea, în costumul acesta, o înfăţişare dezinvoltă şi hotărâtă, care-i venea de minune; sări în şa cu sprinteneala ei obişnuită şi lovind cu nuiaua calul, acesta porni ca o săgeată. D'Albert dădu şi el pinteni calului şi-o ajunse din urmă. Théodore îi lăsă s-o ia puţin înainte, fiind sigur că va fi lângă ei, când o să vrea. Părea să aştepte ceva şi întorcea deseori capul spre castel.

— Théodore! Théodore! Vino odată! Ce, te-ai urcat pe un cal de lemn? îi strigă Rosette.

Théodore o luă la galop, micşorând distanţa care-l despărţea de Rosette, fără să i se alăture cu totul.

Se uită din nou spre castelul care începea să se piardă în urmă; la capătul drumului apăru, într-un mic vârtej de praf, cineva care se mişca foarte iute şi nu se putea distinge încă. După câteva minute, vârtejul îl ajunse pe

Théodore şi lăsă să se întrezărească – întocmai ca printre norii clasici din Iliada – figura îmbujorată şi proaspătă a misteriosului paj.

— Théodore, haide odată! strigă din nou Rosette, dă-i pinteni broaştei ţestoase şi vino lângă noi.

Théodore dădu frâu liber calului care tropăia şi se cabra de nerăbdare, apoi, în câteva secunde, îi depăşi pe d'Albert şi pe Rosette.

— Cine mă iubeşte, mă urmează, spuse Théodore, sărind o barieră de patru picioare înălţime. Ei bine! Domnule poet, întrebă el când ajunse de partea cealaltă, nu sari? Ai un cal înaripat, după cât se spune.

— Pe legea mea că mai degrabă aş face un ocol; n-am decât un singur cap, şi dacă mi-l sparg pe ăsta… de-aş avea mai multe, aş încerca, răspunse d'Albert zâmbind.

— Aşadar nimeni nu mă iubeşte, pentru că nimeni nu mă urmează, spuse Théodore, lăsând în jos colţurile arcuite ale buzelor, mai mult ca de obicei. Micul paj ridică spre el ochii albaştri, cu un aer dojenitor, şi îşi lipi călcâiele de burta calului.

Calul făcu o săritură enormă.

— Ba da! E cineva, îi spuse el, ajungând dincolo de barieră.

Rosette îi aruncă o privire ciudată copilului şi roşi până în albul ochilor; apoi, dând iepei sale o lovitură furioasă de cravaşă, trecu peste traversa de lemn verde care bara aleea.

— Şi crezi, Théodore, că eu nu te iubesc?

Copilul o privi pieziş, pe sub sprâncene, şi se apropie de Théodore.

D'Albert ajunsese în mijlocul aleii, şi nu văzuse nimic din cele întâmplate; deoarece, încă din vremi imemoriale, taţii, bărbaţii şi amanţii au deosebitul privilegiu de a nu vedea nimic.

— Isnabel, spuse Théodore, eşti nebun, şi dumneata, Rosette, nebună! Isnabel, nu ai luat destulă distanţă spre a sări, şi dumneata, Rosette, erai cât pe-aci să-ţi agăţi rochia de stâlpi. Puteaţi să vă ucideţi.

— Ce importanţă are? replică Rosette, cu glasul atât de trist şi de melancolic încât Isnabel o iertă că a sărit şi ea bariera.

Mai merseră încă puţin, şi sosiră la un rond unde îi aşteptau rândaşii şi haita. Şase alei cu bolţile tăiate în rămurişul des al pădurii duceau toate la un mic turn de piatră cu şase feţe, pe fiecare din ele fiind gravată denumirea drumului care se termina acolo. Arborii se înălţau atât de sus încât păreau că vor să scarmene norii de lână şi fulgi pe care un vânt destul de iute îi mâna peste vârfurile lor; iarba era înaltă şi deasă, crângurile, în care era

greu de pătruns, ofereau refugiu şi adăpost animalelor fugărite, astfel încât vânătoarea promitea să fie foarte reuşită. Era o adevărată pădure din vremile străvechi, cu stejari bătrâni, mai mult decât seculari, aşa cum nu se mai văd astăzi, când nu mai sădim copaci, neavând răbdare să-i aşteptăm decât pe cei care au şi început să crească; era o pădure ereditară, semănată de străbunici pentru părinţi, de părinţi pentru nepoţi, cu alei de o lărgime, enormă, cu obeliscul purtând o sferă în vârf, cu fântâna având un ghizd de pământ pietros, cu balta de rigoare, cu paznici pudraţi, având pantaloni de piele galbenă şi sacouri de un albastru ceresc; una dintre acele păduri dese şi umbroase, în care se disting în mod admirabil crupele satinate şi albe ale cailor mari Wouvermans şi pâlniile largi ale goarnelor a la Dampierre, pe care un Parrocel simte o deosebită plăcere să le picteze strălucind pe spatele rândaşilor. O puzderie de cozi de câini, asemănătoare unor cornuri sau unor cosoare, se încovrigau şi fremătau într-un nor de praf. Se dădu semnalul, fură dezlegaţi câinii care smuceau de zgardă cât pe-aci să se stranguleze, şi vânătoarea începu. Nu vom descrie foarte precis ocolurile şi cotiturile făcute de cerb prin pădure; nici nu ştim foarte exact dacă era un „cerb de şapte ani”, în pofida numeroaselor cercetări pe care le-am făcut, n-am ajuns la o concluzie, ceea ce este, într-adevăr, dureros. Totuşi, ne gândim că într-o asemenea pădure, atât de bătrână, atât de umbroasă, atât de seniorială, nu ar trebui să se găsească decât „cerbi de şapte ani”, şi nu vedem de ce acela după care alergau, pe cai de diferite culori şi *non passibus aequis*[{56}] cele patru principale personaje ale acestui ilustru roman, nu ar fi fost un asemenea cerb.

Cerbul fugea ca un adevărat cerb ce era, iar cei cincizeci de câini, care goneau pe urmele lui, constituiau un stimulent, şi nu dintre cele mai mediocre, pentru a-l determina să fugă mai repede încă decât de obicei. Cursa se desfăşura cu o astfel de iuţeală încât nu se auzea decât rareori vreun lătrat.

Théodore, cel mai iscusit călăreţ, având şi calul cel mai bun, îi dădea pinteni cu un nemaipomenit elan. D’Albert îl urma îndeaproape. Veneau apoi Rosette şi micul paj Isnabel, la o distanţă care creştea din minut în minut.

Distanţa fu în curând atât de mare încât nu se mai putea spera într-o restabilire a echilibrului.

— Dacă ne-am opri puţin, întrebă Rosette, să lăsăm caii să mai răsufle? Vânătorii se îndreaptă spre iaz, cunosc o scurtătură pe unde putem ajunge

odată cu ei.

Isnabel trase frâul căluţului său de munte; acesta lăsă capul în jos, îşi scutură smocurile de păr din coamă care-i cădeau pe ochi, apoi începu să scormonească nisipul cu copita.

Căluţul făcea cel mai perfect contrast cu calul Rosettei; era negru ca noaptea, pe când celălalt era alb ca satinul; era zbârlit peste tot şi ciufulit, celălalt avea coama împletită, coada pieptănată şi buclată. Al doilea făcea impresia că-i un inorog, primul că-i un câine sârmos.

Aceeaşi deosebire antitetică putea fi văzută şi la stăpâni şi la monturi. Rosette avea părul tot aşa de negru pe cât era de blond părul lui Isnabel; sprâncenele ei erau foarte clar desenate şi într-un mod foarte vizibil; ale lui Isnabel nu erau mai viguroase decât pielea lui şi semănau cu puful piersicii. Culoarea uneia era strălucitoare şi consistentă ca lumina amiezii; tenul celuilalt avea transparenţele şi nuanţele roşietice ale zorilor de zi.

— Dacă am încerca să-i ajungem acum din urmă pe vânători? o întrebă Isnabel pe Rosette; caii au avut destul timp să răsufle.

— Haide! răspunse drăguţa amazoană, şi porniră la galop pe o alee transversală destul de strâmtă, care ducea la baltă; caii alergau unul lângă altul şi ocupau aproape toată lărgimea drumului.

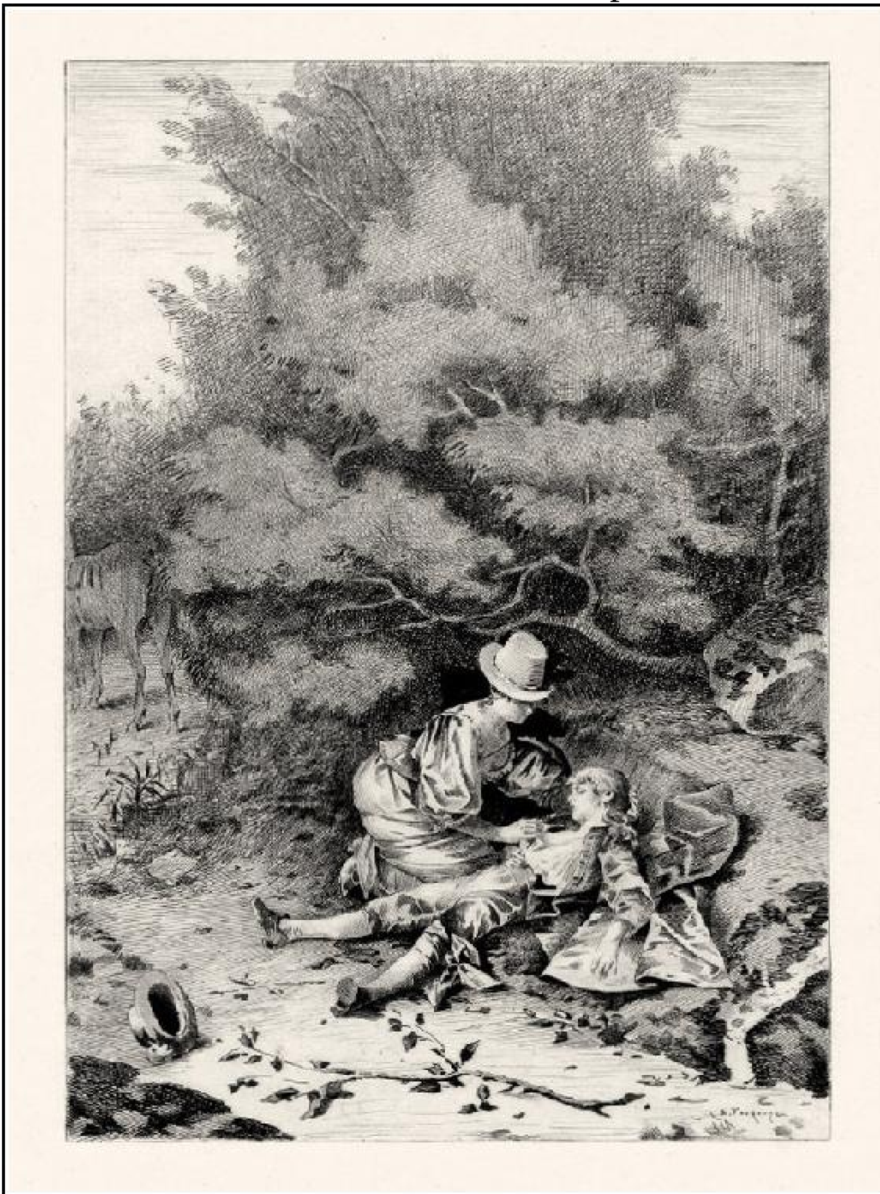
Pe marginea aleii de-a lungul căreia înainta Isnabel, se vedea cum se apropie un copac întortocheat şi noduros, întinzând o ramură groasă cât un braţ, care părea să-l ameninţe cu pumnul pe călăreţ. Copilul nu-l zări.

— Ia seama, strigă Rosette, apleacă-te! Vezi să nu te trântească!

Îndemnul venise prea târziu; creanga îl izbi pe Isnabel. Din pricina violenţei loviturii, scăpă frâul. Cum calul continua să gonească la galop şi ramura fiind prea vârtoasă ca să se îndoaie, Isnabel se pomeni smuls din şa şi zvârlit cu violenţă înapoi.

Copilul leşină pe loc. Rosette, tare speriată, sări de pe cal şi se repezi la paj, care nu dădea niciun semn de viaţă.

Îi căzuse pălărioara de pe cap şi şuviţele părului frumos şi blond se împrăştiaseră pe nisip. Mânuţele sale, cu pumnii deschişi, făceau impresia unor mâini de ceară, atât erau de palide. Rosette îngenunche lângă el

Descoperire accidentală

şi încercă să-l aducă în simţiri. Nu avea la ea niciun fel de săruri, nicio sticluţă, se afla într-o mare încurcătură. În sfârşit zări o groapă destul de adâncă, în care apa de ploaie ce se adunase apucase să se limpezească; îşi muie degetele, spre marea spaimă a unei broscuţe – naiada acestor unde – şi stropi cu câteva picături tâmplele albăstrii ale pajului. Se părea că nu le

simte, perlele de apă se prelingeau de-a lungul obrajilor albi ca lacrimile unei silfide pe o petală de crin. Rosette, gândindu-se că hainele l-ar putea stingheri, îi desfăcu centura, îi desfăcu haina şi-i descheie cămaşa pentru ca pieptul să i se poată mişca mai în voie. Ceea ce văzu atunci Rosette ar fi constituit pentru un bărbat cea mai plăcută surpriză de pe lume, dar ei – după cât se părea – nu-i făcu nicio plăcere, căci sprâncenele i se apropiară şi buza superioară îi tremură uşor: zărise nişte sâni foarte albi, neformaţi complet, dar plini de cele mai extraordinare făgăduinţe, împlinite în bună parte, sâni rotunzi, netezi, ivorini, pentru a vorbi în maniera lui Ronsard, delicioşi când îi priveşti, – şi mai delicioşi când îi săruţi.

— O femeie! izbucni ea, o femeie, ah! Théodore!

Isnabel, ca să-i păstrăm numele, deşi nu-i al ei, începu să respire încetişor, îşi ridică alene pleoapele alungite; nu fusese rănit, ci numai ameţit. Se sculă în capul oaselor şi, cu ajutorul Rosettei, putu să se ridice în picioare şi să se urce pe calul, care, după ce nu-l mai simţise pe călăreţ, se oprise locului.

Porniră cu paşi mărunţi spre iaz, unde într-adevăr ei, sau mai curând ele, îi găsiră pe ceilalţi vânători. Rosette îi povesti lui Théodore în câteva cuvinte ce se întâmplase. Acesta făcu feţe-feţe în timp ce vorbea Rosette, şi, pe tot parcursul drumului îşi ţinu calul alături de calul lui Isnabel.

Se întoarseră la castel foarte devreme; ziua, începută atât de vesel, se terminase destul de trist.

Rosette era gânditoare, şi d’Albert părea şi el cufundat în adânci reflecţii. Cititorul va afla curând pricina.

Capitolul VIII

Nu, dragul meu Silvio, nu te-am uitat, nu sunt ca alţii care merg pe drumul vieţii cu ochii aţintiţi înainte, fără să arunce vreodată o privire îndărăt; pe mine mă urmăreşte trecutul şi uneori încalecă prezentul, ba chiar şi viitorul; prietenia ta e ca un loc bătut de soare, care se desprinde cu cea mai mare claritate pe orizontul deja în întregime albastru al anilor mei din urmă; adesea, din piscul pe care mă aflu, mă întorc pentru a-l contempla cu un sentiment de nespusă melancolie.

A! Ce vremuri frumoase au fost! Şi ce neprihăniţi eram! Ca nişte îngeri! Picioarele noastre abia de atingeau pământul, parcă ne crescuseră aripi la umeri; dorinţele noastre ne ridicau în văzduh, şi adierea primăverii făcea să vibreze în jurul frunţilor noastre blonda aureolă a adolescenţei.

Îţi aminteşti de acea mică insulă plantată cu plopi, aşezată acolo unde râul formează un braţ? Ca să ajungi la ea, trebuia să treci pe o scândură destul de lungă, foarte îngustă şi care se îndoia la mijloc într-un chip cam ciudat; o adevărată punte a caprelor, pe care, efectiv, o foloseau numai ele: delicioasă privelişte! Iarba deasă şi măruntă, din care florile de *nu-mă-uita* ne priveau clipind din gingaşele lor pupile albastre; o cărare acoperită de un nisip galben cum e nanchinul înconjura ca o centură rochia verde a insulei, strângându-i talia; umbra, în continuă mişcare, a plopilor tremurători şi a celorlalţi plopi nu erau desigur singurele lucruri plăcute din acest paradis: se mai puteau vedea bucăţi mari de pânză pe care femeile le întindeau pe iarbă ca să le albească roua – ai fi zis că sunt pătrate de zăpadă; îţi aminteşti de fetiţa foarte brună, pârlită de soare, cu ochi mari şi sălbatici care ardeau cu o strălucire atât de vie printre şuviţele lungi de păr, şi care alerga caprele, ameninţându-le cu nuiaua de răchită, când i se părea că vor să se apropie de acele pânze, date în grija ei, îţi aduci aminte de ea? Şi fluturii de culoarea sulfului, cu zborul inegal şi şovăitor, şi pescăruşul-verde, pe care de-atâtea ori am încercat să-l prindem şi care-şi avea cuibul în desişul de arini? şi pârtiile care coborau spre râu, cu treptele lor rudimentare, cu stâlpii şi ţăruşii, înverziţi în partea de jos, pârtii care mai niciodată nu se puteau folosi din pricina unui grilaj de plante şi rămuriş? Ce limpede era apa, şi ce mai sclipea! Ne uitam până în fund, la aşternutul de prundiş auriu; ce

plăcere să stai pe mal cu picioarele în râu şi să priveşti nuferii cu flori de aur, cu tijele care se leagănă graţios, făcând impresia unor fire de păr verde resfirate pe spatele de culoarea agatei a vreunei nimfe care făcea baie. Cerul se contempla în această oglindă, cu zâmbetele sale de azur şi transparenţe de un gri nemaipomenit de încântător, iar în toate orele zilei se perindau pe baltă turcoaze, paiete, norişori de vată şi moaruri de o inepuizabilă varietate. Cât de mult îmi plăceau escadrele de răţuşte cu gâtul de smarald, care înotau fără încetare de la un mal la celălalt încreţind luciul de gheaţă al apei!

Şi ce bine ne potriveam noi cu acest peisaj! Cum ne atrăgea natura, atât de dulce şi de odihnitoare, şi ce uşor ne armonizam cu ea! Primăvara de afară, tinereţea dinăuntru, lumina de pe iarba însorită, surâsul de pe buze, omătul de flori din toate tufişurile, albele iluzii ce înfloreau în sufletele noastre, roşaţa pudică de pe obrajii noştri şi de pe florile de măceş, poezia care cânta în inimile noastre, ciripitul păsărilor ascunse în arbori, lumina, gânguritul, miresmele, miile de zvonuri nedesluşite, inima care bate, apa care mişcă o pietricică, un fir de iarbă sau un gând care se nasc, o picătură de rouă care se prelinge pe un caliciu, o lacrimă care se revarsă de-a lungul unei pleoape, un suspin de iubire, un foşnet de frunze… ce seri am petrecut noi acolo, plimbându-ne agale, atât de aproape de mal încât uneori mergeam cu un picior în apă şi cu celălalt pe pământ.

Vai! Toate astea n-au durat prea mult, cel puţin la mine – deoarece tu, dobândind ştiinţa de a fi bărbat, ai ştiut în acelaşi timp să-ţi păstrezi candoarea de copil. Germenul corupţiei care sălăşuia în mine s-a dezvoltat foarte repede şi gangrena a mistuit fără milă tot ce aveam curat şi sănătos. Singurul lucru bun care mi-a rămas este prietenia faţă de tine.

De obicei nu-ţi ascund nimic, nici din ce făptuiesc, nici din ce gândesc. Ţi-am dezvăluit, în toată goliciunea lor, cele mai secrete vibraţii ale inimii mele; oricât de bizare, de ridicole, de excentrice mi-ar fi reacţiile sufleteşti, nu pot să nu ţi le descriu; dar ceea ce încerc de câtva timp este realmente atât de straniu, că abia îndrăznesc s-o recunosc în faţa mea însumi. Ţi-am scris cândva că, tot căutând frumosul şi străduindu-mă să ajung până la el, mi-a fost teamă să nu încep a umbla până la urmă după ceva imposibil sau monstruos. Aproape că am şi ajuns acolo; când oare am să ies din vălmăşagul acesta de curente care se ciocnesc între ele şi mă împing ba la stânga, ba la dreapta? Când oare puntea vasului meu va înceta să mi se clatine sub picioare şi nu va mai fi măturată de valurile tuturor furtunilor?

Unde voi găsi un port, să pot arunca ancora, şi o stâncă neclintită, pe care să n-o izbească talazurile, ca să-mi pot stoarce şi eu părul de spuma mării şi să mi-l pot usca?

Ştii cu ce ardoare am căutat frumuseţea fizică, ce importanţă am dat aspectului exterior şi cu ce dragoste m-am agăţat de lumea palpabilă: pricina o fi că sunt prea corupt şi prea blazat pentru a crede în frumuseţea morală, şi pentru a o urmări cu oarecare continuitate. Nu mi-a rămas nimic din cunoştinţele mele despre bine şi rău, şi, din depravare în depravare, am ajuns să mă comport ca un sălbatic neştiutor sau ca un copil. Într-adevăr nimic nu mi se pare vrednic nici de laudă şi nici de condamnare, şi cele mai ciudate manifestări nu mă miră câtuşi de puţin. Conştiinţa mea e surdă şi mută. Adulterul mi se pare lucrul cel mai nevinovat de pe lume; cred că-i foarte firesc ca o fată să se prostitueze; am impresia că aş putea să-mi trădez prietenii fără cea mai mică remuşcare, şi nu mi-aş face niciun scrupul dacă, mergând pe marginea unei prăpăstii, alături de nişte inşi care m-ar stingheri, le-aş da un brânci să cadă în ea. Aş putea să mă uit cu sânge rece la cele mai groaznice scene; în suferinţele şi nefericirile oamenilor e ceva care nu-mi displace. Când aud de o calamitate abătută peste omenire, simt o voluptate dură şi amară asemenea sentimentului pe care-l încerci după ce-ai răzbunat, în sfârşit, o veche insultă.

O, lume, ce mi-ai făcut de te urăsc până-ntr-atât? Cine m-a înveninat astfel împotriva ta? Oare ce aşteptam de la tine, ca să-ţi port atâta ranchiună pentru că m-ai dezamăgit? Ce mari speranţe mi-ai dat, care s-au spulberat apoi? Ce aripi de vultur mi-ai tăiat? Ce uşi urma. Să-mi deschizi şi au rămas închise? Şi care din noi doi a greşit faţă de celălalt?

Nimic nu mă impresionează, nimic, nu mă mişcă; nu mai simt, când ascult acum povestirea unor fapte eroice, acele sublime fioruri care mă străbăteau altădată din cap până în picioare. Ba mi se par chiar neghioabe. Nicio inflexiune de glas nu-i de ajuns de profundă spre a atinge strunele dezacordate ale inimii mele şi a le face să vibreze: mă uit la lacrimile semenilor mei cum m-aş uita la ploaie, afară doar când sunt de o limpezime deosebită, sau când lumina se reflectă în ele într-un mod pitoresc, sau când curg pe un obraz frumos. Doar pentru animale mai simt o slabă urmă de milă. Aş lăsa să fie snopit în bătaie în prezenţa mea un ţăran sau un servitor şi nu aş răbda să fie tratat în acelaşi fel un cal sau un câine; cu toate astea nu sunt duşmănos, nu am făcut nimănui niciun rău, şi, probabil că nici nu am să fac vreodată; atitudinea mea e mai curând legată de indolenţă şi de

dispreţul suveran faţă de toate persoanele care nu-mi plac, din aceleaşi pricini nu-mi dau osteneala nici să le vatăm măcar. Am oroare de toată lumea în bloc, şi, din toată această mulţime, abia unul sau doi ar merita favoarea să-i urăsc. Când urăşti pe cineva eşti tot atât de frământat ca şi atunci când iubeşti; înseamnă să te preocupe, să-l izolezi de gloată; înseamnă să fii într-o stare de agitaţie violentă din cauza lui; înseamnă să te gândeşti la el ziua, şi să-l visezi noaptea; înseamnă să-ţi muşti perna şi să scrâşneşti din dinţi la gândul că trăieşte; ce altceva faci pentru cineva pe care-l iubeşti? Truda şi sforţările pe care le depui ca să distrugi un duşman, le-ai depune ca să placi unei amante? Mă îndoiesc; pentru a urî cum trebuie pe cineva, e nevoie să iubeşti pe altcineva. Orice ură mare serveşte de contrapondere unei mari iubiri: şi cum aş putea urî pe cineva, eu care nu iubesc pe nimeni?

Ura mea – ca şi iubirea – este un sentiment confuz şi general, care încearcă să se prindă de ceva şi nu poate; am în mine o comoară de ură şi iubire, cu care nu ştiu ce să fac şi care mă apasă ca o groaznică povară. Dacă nu pot revărsa din mine, fie ura, fie iubirea, fie pe amândouă deodată, voi crăpa, mă voi desface întocmai ca sacii prea umpluţi de bani care se sparg sau se descos. O! dacă aş putea detesta pe cineva, dacă vreunul dintre indivizii stupizi lângă care trăiesc m-ar insulta în aşa fel încât să-mi fiarbă în vinele îngheţate sângele de viperă învechit şi să mă scoată din mohorâta somnolenţă în care clocesc; o, bătrână vrăjitoare, dacă m-ai muşca în obraz cu dinţii tăi de şoarece şi dacă mi-ai transmite veninul şi turbarea ta, tu, care tremuri mereu din cap; dacă moartea cuiva ar putea constitui viaţa mea; dacă ultima zvâcnire a inimii unui inamic, zbătându-se sub talpa piciorului meu mi-ar putea zbârli părul din cap înfiorându-mă de plăcere; şi dacă mirosul sângelui său ar deveni mai suav, pentru nările mele lacome, decât aroma florilor, oh! aş renunţa atât de bucuros la dragoste, şi m-aş socoti fericit!

Îmbrăţişări mortale, muşcături de tigru, încolăciri de şarpe boa, picioare de elefant călcând pe un piept care trosneşte şi se turteşte, coada ascuţită a scorpionului, zeama lăptoasă de alior, pumnale de lava cu lame şerpuitoare, cuţite sclipind în întuneric şi care te îneacă în propriul tău sânge, voi veţi înlocui pentru mine trandafirii înfoiaţi, sărutările tandre şi mângâierile drăgăstoase.

Nu iubesc deloc! ziceam înainte, vai! Acum mi-e teamă să iubesc. E mai bine, de o sută de mii de ori mai bine să urăşti decât să iubeşti în felul

acesta! Tipul de frumuseţe, visat de atâta vreme, l-am întâlnit. Am găsit corpul nălucii, l-am văzut, mi-a vorbit, i-am atins mâna, există, nu-i o himeră. Ştiam bine că nu mă pot înşela, şi că presentimentele mele nu mint niciodată. Da, Silvio, stau alături de visul vieţii mele, camerele noastre sunt aproape una, de alta; văd de aici cum tremură perdeaua de la fereastra sa; văd lumina lămpii. Umbra-i a trecut prin faţa perdelei, peste o oră vom lua cina împreună.

Frumoase pleoape turceşti, privire limpede şi profundă, culoare caldă de ambru pal, păr negru, lung şi lucios, nas cizelat cu fineţe şi semeţ, încheieturi şi extremităţi gingaşe şi zvelte – în maniera lui Parmeginiano – sinuozităţi delicate, o puritate a ovalului care dă eleganţă şi nobleţe capului, tot ce voiam, tot ce-aş fi vrut să găsesc răspândit la cinci sau şase persoane, am găsit reunit într-una şi aceeaşi fiinţă.

Ceea ce ador mai mult dintre toate lucrurile din lume este o mână frumoasă. Dacă ai vedea ce mână are! ce perfecţiune! cât e de albă şi de vie! ce moliciune a pielii! ce fină umezeală pătrunzătoare! ce degete admirabil prelungite! ce precizie are conturul rădăcinii de la fiecare unghie! ce luciu şi ce strălucire! s-ar spune că sunt petalele interioare ale unei roze; mâinile Anei de Austria, atât de lăudate, atât de celebre, nu sunt, faţă de acestea, decât mâinile unei păzitoare de curci sau ale uneia care spală vasele. Şi apoi, ce gingăşie, ce artă în cele mai mărunte mişcări ale mâinii! cât de graţios se îndoaie degetul cel mic, ţinându-se puţin mai la o parte de fraţii lui cei mari! Numai gândindu-mă la această mână simt că înnebunesc şi încep să-mi tremure şi să-mi ardă buzele. Închid ochii ca să n-o mai văd, dar cu vârful degetelor ei delicate mă prinde de gene şi-mi ridică pleoapele: îmi trec pe dinainte mii de viziuni de ivoriu şi de zăpadă.

Vai! or fi, desigur, ghearele lui Satan înmănuşate în această piele de satin! Un demon batjocoritor se joacă cu mine! E o vrăjitorie la mijloc. E prea monstruos de imposibil!

Mâna aceasta… Voi pleca în Italia să văd tablourile marilor maeştri, să studiez, să compar, să desenez, să devin, în sfârşit, pictor, pentru a o putea reda aşa cum este, cum o văd, cum o simt; va fi poate un mijloc ca să scap de obsesie.

Am dorit frumuseţea, dar nu ştiam ce doresc. Ca şi cum aş fi vrut să mă uit la soare fără să am pleoape, ca şi cum aş fi vrut să bag mâna în flăcări. E o suferinţă groaznică. Să nu-ţi poţi asimila această perfecţiune, să nu poţi pătrunde în ea şi s-o faci să pătrundă în tine, să n-ai niciun mijloc s-o redai

şi s-o faci simţită! Când văd o fiinţă frumoasă, aş vrea s-o simt cu tot sufletul meu, să-i ating fiecare părticică şi în acelaşi timp pe toată. Aş vrea s-o cânt şi s-o pictez, s-o sculptez şi s-o descriu, să fiu iubit aşa cum o iubesc; aş vrea ceea ce nu se poate şi nu se va putea niciodată.

Scrisoarea ta mi-a făcut rău, foarte rău, iartă-mă că ţi-o spun. Fericirea calmă şi pură de care te bucuri, plimbările în pădurile pe care amurgul le înroşeşte treptat, îndelungile conversaţii, atât de tandre, atât de intime, care se termină printr-un cast sărut pe frunte, viaţa izolată şi senină, zilele care trec atât de repede încât ţi se pare că noaptea vine înainte de vreme, mă fac să simt şi mai tumultoasă agitaţia mea interioară. Aşadar urmează să te însori peste două luni; toate piedicile au fost înlăturate, sunteţi siguri că vă aparţineţi unul altuia pentru vecie. La fericirea voastră prezentă se adaugă fericirea voastră viitoare. Sunteţi fericiţi şi aveţi certitudinea că în curând veţi fi şi mai fericiţi. Ce soartă de invidiat e soarta voastră! Prietena ta e frumoasă, dar ce ţi-a plăcut la ea nu-i frumuseţea moartă şi palpabilă, frumuseţea materială, ci frumuseţea invizibilă şi eternă, frumuseţea care nu îmbătrâneşte niciodată, frumuseţea sufletului. E plină de graţie şi candoare, te iubeşte aşa cum ştiu să iubească asemenea suflete. Tu nu ai căutat să vezi dacă părul ei auriu are tonuri apropiate de părul pictat de Rubens sau Giorgione; dar ţi-a plăcut pentru că este părul ei. Pariez pe ce vrei, îndrăgostit fericit ce eşti, că nu ştii măcar dacă iubita ta se apropie de tipul grec sau asiatic, englez sau italian. Silvio! cât de rare sunt inimile care se mulţumesc cu dragostea curată şi simplă şi care nu doresc nici sihăstrie în pădure, nici grădină într-o insulă a lacului Maggiore.

Dacă aş avea curajul să mă smulg de aici, aş veni să petrec o lună cu voi, poate m-aş purifica în aerul pe care îl respiraţi voi, poate că umbra aleilor voastre mi-ar dărui puţină răcoare pentru fruntea mea înfierbântată; dar nu, e un rai în care n-am dreptul să pun piciorul. Abia dacă mi s-ar putea îngădui să privesc de departe, şi peste zid, cei doi îngeri frumoşi care se plimbă acolo, mână în mână, ochi în ochi. Demonul nu poate intra în Eden decât sub formă de şarpe, şi, dragă Adam, pentru toată fericirea cerească, nu aş primi să fiu şarpele Evei tale.

Ce proces înfiorător s-a petrecut aşadar în sufletul meu în vremea din urmă? cine mi-a schimbat sângele şi l-a transformat în venin? Monstruosule gând, care-ţi întinzi crengile tale de un verde palid şi umbelele tale de cucută în umbra glacială a inimii mele, ce vânt otrăvit şi-a depus acolo sămânţa din care ai crescut! Aşadar asta mi-a fost rezervat, iată prin urmare

unde trebuie să ducă toate drumurile pe care le-am încercat cu atâta disperare! O, soartă, cum te joci cu mine! Zborurile avântate ale vulturului spre soare, flăcările care aspiră spre cer, divina melancolie, dragostea atât de profundă şi modestă, religia frumosului, fantezia atât de bizară şi de graţioasă, valul neostoit şi ţâşnind mereu în sus din izvorul interior, extazul cu aripile totdeauna întinse, visurile mai înflorite decât gherghinele în mai, toată această poezie a tinereţii mele, toate aceste daruri atât de frumoase şi de rare nu trebuiau să-mi folosească decât ca să mă aşeze mai prejos decât ultimul dintre oameni!

Voiam să iubesc. Umblam ca un turbat, chemând şi invocând dragostea, şi mă zvârcoleam de furie la gândul neputinţei mele; mă aţâţam singur, târându-mi apoi corpul prin smârcurile plăcerilor; am strâns, până la sufocare, pe inima mea stearpă, o femeie tânără şi frumoasă, care mă iubea; alergam după dragostea pătimaşă, dar ea fugea de mine. M-am prostituat, am procedat ca o fecioară – care s-ar duce într-un loc rău famat, cu speranţa că va găsi un amant printre acei mânaţi acolo de desfrâu – în loc să aştept, răbdător, într-o umbră discretă şi tăcută, îngerul pe care mi l-a hărăzit Dumnezeu, şi care avea să apară în penumbra strălucitoare, cu o floare a cerului în mână. Toţi anii pe care i-am pierdut, neastâmpărat ca un copil, alergând ici şi colo, vrând să dau pinteni naturii şi timpului, ar fi trebuit să-i trăiesc în singurătate şi meditaţie, şi să mă străduiesc să devin demn de iubire; asta ar fi fost o comportare înţeleaptă, dar eram legat la ochi şi mergeam drept în prăpastie. Stau de pe acum cu un picior suspendat în gol şi cred că am să-l ridic curând şi pe celălalt. Simt că, orişicât aş rezista, trebuie să mă prăbuşesc până în adâncul noii văgăuni care s-a deschis în faţa mea.

Da, întocmai aşa mi-am închipuit iubirea. Trăiesc aievea ceea ce am visat. Da, iată de pildă nopţile nedormite, fermecătoare şi teribile totodată, în care trandafirii par scaieţi şi scaieţii trandafiri; iată chinul dulce şi fericirea mizerabilă, acea tulburare de nedescris care te învăluie într-un nor aurit: forma obiectelor tremură în faţa ochilor tăi aşa cum se întâmplă la beţie, urechile îmi zumzăie şi-mi ţiuie mereu ultima silabă a numelui preaiubit, iată paloarea, roşeaţa, fiorii subiţi, sudoarea fierbinte şi îngheţată: într-adevăr aşa se prezintă, poeţii nu mint.

Când sunt pe cale să intru în salonul unde avem obiceiul să ne întâlnim, inima îmi zvâcneşte atât de tare încât se observă şi prin haină, şi mă văd silit să mi-o apăs cu ambele mâini, de teamă să nu-mi sară din loc. Dacă-i

zăresc silueta în parc, la capătul unei alei, distanţa se şterge imediat şi nu ştiu unde a dispărut drumul: l-a înghiţit dracul sau am eu aripi. Nimic nu-mi poate abate gândul; citesc şi chipul mi se interpune între carte şi ochi; mă urc pe cal, o iau la galop, şi mi se pare totdeauna că-i simt în vârtej părul amestecându-se cu al meu, că-i aud respiraţia precipitată şi-i simt în obraz răsuflarea călduţă. Mă obsedează obrazu-i şi mă urmăreşte pretutindeni, şi cel mai bine-l văd atunci când nu-l mai văd deloc.

M-ai plâns că nu iubesc, plânge-mă acum că iubesc şi mai ales că iubesc pe cine iubesc. Ce nenorocire, parcă m-a pălit cineva cu toporul, când viaţa mea e şi aşa destul de ciopârţită! Ce pasiune, absurdă, vinovată şi odioasă a pus stăpânire pe mine! E o ruşine, care nu mi se va şterge niciodată de pe frunte. E cea mai jalnică dintre toate aberaţiile mele, nu înţeleg, nu pricep nimic, totul în mine e răsturnat şi răvăşit; nu mai ştiu cine sunt eu şi cine sunt ceilalţi, stau şi mă întreb: sunt bărbat sau sunt femeie? Mi-e groază de mine însumi, încerc emoţii ciudate şi inexplicabile, şi sunt momente când mi se pare că-mi pierd minţile, şi când mă părăseşte cu desăvârşire senzaţia că trăiesc. Multă vreme nu mi-am putut închipui despre cine-i vorba, m-am ascultat şi m-am observat cu atenţie. Am încercat să descurc iţele confuze care se încâlciseră în sufletul meu. În sfârşit, sub toate vălurile în care se înfăşură, am descoperit înfiorătorul adevăr… Silvio, iubesc… A! nu, nu-ţi voi putea spune niciodată… iubesc un bărbat.

Capitolul IX

Asta este. Iubesc un bărbat, Silvio. Multă vreme am căutat să mă înşel; i-am dat alt nume sentimentului pe care îl încercam, l-am îmbrăcat în haina unei amiciţii pure şi dezinteresate; credeam chiar că nu-i decât admiraţia pe care o am pentru toate persoanele frumoase şi pentru lucrurile frumoase: m-am plimbat mai multe zile pe cărările – perfide şi surâzătoare – care se încrucişează în jurul oricărei pasiuni născânde; acum însă îmi dau seama pe ce drum prăpăstios şi îngrozitor am apucat. Nu-i cazul să mă fac că nu văd: dimpotrivă, m-am analizat bine, am cântărit la rece toate circumstanţele, am cercetat cele mai mărunte detalii, mi-am scotocit sufletul în toate sensurile cu acea siguranţă pe care ţi-o dă obişnuinţa de a te studia pe tine însuţi; roşesc când mă gândesc şi scriu lucrul acesta; dar, vai! poate că nu există nimic mai sigur: mă simt atras de tânărul acela, nu din prietenie, ci din dragoste, da, din dragoste.

Tu, pe care te-am iubit atât, Silvio, bunul şi singurul meu coleg, alături de tine n-am încercat niciodată o asemenea atracţie, şi totuşi, dacă a existat vreodată sub cer o prietenie mai strânsă şi mai fierbinte, dacă vreodată două suflete, deşi diferite, s-au înţeles perfect, a fost prietenia noastră şi au fost sufletele noastre. Ce ore înaripate am petrecut împreună, ce de-a discuţii fără niciun ţel, şi care ni se păreau totdeauna terminate prea devreme! Câte lucruri care nu s-au spus niciodată nu ni le-am spus noi. Aveam în inima noastră – unul pentru celălalt – acea ferestruică pe care Momus ar fi vrut s-o deschidă în coasta omului. Ce mândru m-am simţit că sunt prietenul tău, eu, care eram mai tânăr decât tine, eu atât de necugetat, şi tu atât de rezonabil!

Ceea ce simt pentru tânărul acesta este, realmente, de necrezut; nicio femeie nu m-a tulburat vreodată într-un mod atât de deosebit. Glasul lui argintiu şi limpede îmi dă o emoţie stranie; sufletul meu se anină de buzele lui ca albina de o floare, şi-i soarbe mierea cuvintelor. Nu pot să-l ating în trecere fără să mă străbată un fior din cap până în picioare, şi seara, în clipa când ne despărţim şi îmi întinde mâna, atât de moale şi satinată, tot ce este viaţă în mine dă năvală spre palma, de care s-a lipit a lui, şi după un ceas, mai simt încă apăsarea degetelor sale.

Azi dimineaţă m-am uitat îndelung la el, fără să mă vadă. Mă ascunsesem după o perdea. El stătea la fereastra care se află tocmai în faţa ferestrei mele. Această parte a castelului a fost clădită pe la sfârşitul domniei lui Henric al IV-lea; jumătate din cărămizi şi jumătate din molon, după uzul vremii; fereastra este înaltă, îngustă, cu lintou şi balcon de piatră: Théodore – cred că ai şi ghicit că de el e vorba – stătea melancolic, cu coatele sprijinite de balustradă şi părea adâncit în visuri. O draperie de damasc roşu, cu flori mari, pe jumătate trasă, cădea în falduri largi în spatele lui şi îi servea de fundal. Ce frumos era! Faţa lui brună, palidă, ce minunat se distingea pe culoarea purpurie! Două bucle mari de păr negru, lucios, asemenea unor ciorchini de struguri ai anticei Erigona, îi atârnau graţios de-a lungul obrajilor şi încadrau într-un mod fermecător ovalul fin şi perfect al figurii sale frumoase. Gâtul rotund şi plinuţ era în întregime gol, şi purta un fel de halat de casă cu mâneci largi care semăna destul de bine cu un capot de femeie. Ţinea în mână o lalea galbenă, pe care, adâncit în visuri, o rupea fără milă în bucăţele şi le arunca în vânt.

D'Albert privind la Théodore

Unghiul luminos, pe care soarele îl desena pe zid ajungând în dreptul ferestrei, tabloul se polei cu o nuanţă caldă şi transparentă, demnă să fie invidiată de cel mai strălucit tablou al lui Giorgione.

Cu părul său bogat, pe care adierea îl mişca uşor, cu gâtul său de marmură descoperit, cu haina lungă de casă, strânsă în jurul taliei, cu mâinile frumoase ieşindu-i din mâneci ca pistilurile din mijlocul petalelor unei flori, făcea impresia – nu a celui mai frumos bărbat, ci a… celei mai frumoase femei: inima îmi spunea: „E femeie, sigur că-i femeie.” Apoi mi-

am adus imediat aminte de o nebunie de-a mea despre care ţi-am scris, mai de mult, (îţi aminteşti?) cu privire la idealul meu de femeie, şi împrejurările în care trebuia neapărat s-o întâlnesc: era vorba de o frumoasă doamnă din parcul Louis XIII, de un castel în roşu şi alb, de o terasă mare, de o alee de castani bătrâni, de o fereastră la care se arăta ea; ţi-am dat atunci toate amănuntele. Da, asta era, ceea ce vedeam acum era împlinirea visului meu de altădată: erau stilul arhitectonic, efectele de lumină, genul de frumuseţe, culoarea şi liniile pe care le dorisem de mult; nu lipsea absolut nimic, numai că doamna era un bărbat; dar îţi mărturisesc că în acel moment uitasem lucrul acesta cu desăvârşire.

Théodore trebuie să fie o femeie deghizată; nici nu se poate altfel. Această excesivă frumuseţe, chiar pentru o femeie, nu este o frumuseţe de bărbat, fie el şi Antinous, prietenul lui Adrian, sau Alexis, prietenul lui Virgiliu. E o femeie, ţi-o jur, şi am fost un nebun de legat că m-am frământat în halul ăsta. Aşa încât totul se explică într-un mod nici nu se poate mai firesc şi nu mai sunt monstrul care mă credeam.

Oare Dumnezeu ar pune nişte gene de mătase, atât de prelungi şi de negre, la nişte păcătoase de pleoape bărbăteşti? Ar colora el oare cu un carmin atât de aprins şi de fraged buzele noastre groase, urâte şi păroase? Oasele noastre, cioplite cu cosorul, atât de grosolan îmbinate, nu merită să fie înfăşurate într-o piele atât de albă şi de gingaşă; craniile noastre deformate nu sunt făcute pentru a fi scăldate de nişte valuri atât de admirabile de păr.

O, frumuseţe! tot rostul existenţei noastre este să te iubim şi să te adorăm în genunchi, atunci când avem fericirea să ne aflăm în faţa ta, iar când această fericire nu ne-a fost dată, să fim veşnic în căutarea ta, cutreierând pământul în lung şi în lat; a ne confunda cu tine însă, a fi noi înşine tu, aceasta este hărăzit doar îngerilor şi femeilor. Amanţii, poeţii, pictorii şi sculptorii, cu toţii încercăm să-ţi închinăm câte un altar, pentru amant altarul e iubita lui, pentru poet cântecul lui, pentru pictor tabloul lui, pentru sculptor marmura lui; dar eterna noastră disperare o constituie neputinţa de a face palpabilă frumuseţea pe care o simţim şi de a fi învăluiţi într-un corp care nu întruchipează ideea corpului pe care am dori să-l avem.

Am văzut cândva un tânăr care furase înfăţişarea ce-ar fi trebuit să fie a mea. Ticălosul acela arăta întocmai cum aş fi vrut să arăt eu. Avea frumuseţea urâţeniei mele şi, alături de el, făceam impresia că sunt schiţa lui. Era de talia mea, dar mai zvelt şi mai vânjos; mersul lui semăna cu al

meu, dar avea o eleganţă şi o nobleţe pe care eu nu le am. Ochii lui nu erau de altă culoare decât ai mei, dar aveau nişte priviri şi o strălucire pe care ochii mei nu le vor avea niciodată. Nasul lui fusese croit după acelaşi tipar cu al meu, numai că al lui părea cizelat de dalta unui sculptor abil; nările erau mai deschise şi mai pătimaşe, aripile nasului mai precis conturate, şi avea ceva eroic, de care respectabilul nas al individului care sunt eu este total lipsit; s-ar fi zis că persoana mea n-a fost decât o simplă încercare a naturii pentru a ajunge la acest *eu însumi* mai perfecţionat. Parcă eram o ciornă urâtă – cu multe ştersături – a unui proiect al cărui exemplar frumos tipărit era dânsul. Când îl vedeam mergând, oprindu-se, salutând doamnele, aşezându-se şi întinzându-se cu acea graţie rezultată din frumuseţea proporţiilor, mă cuprindea o tristeţe şi o gelozie groaznică, şi mă simţeam ca modelul de argilă uscată şi acoperită de crăpături – neştiut de nimeni – aruncat într-un colţ al atelierului, pe când orgolioasa statuie de marmură, care fără el nu ar fi existat, se înalţă mândră pe un soclu sculptat şi atrage atenţia şi elogiile vizitatorilor. Căci, la urma urmei, insul acesta ciudat nu-s decât eu, ceva mai reuşit, turnat într-un bronz mai puţin rebel, care a pătruns mai bine în toate scobiturile tiparului. Găsesc că-i o mare îndrăzneală din partea lui să se ţină atât de ţanţoş cu înfăţişarea mea şi să facă pe insolentul ca şi cum ar fi un tip original: la drept vorbind, n-a făcut altceva decât să mă plagieze pe mine, căci eu m-am născut înaintea lui, şi dacă nu eram eu, natura nu ar fi avut ideea să-l facă aşa cum l-a făcut. Când femeile îl lăudau pentru manierele şi ţinuta lui frumoasă, simţeam o poftă nebună să mă ridic şi să spun: „Ce proaste sunteţi, lăudaţi-mă pe mine, în mod direct, deoarece domnul acesta sunt eu şi nu-mi adresaţi pe ocolite laudele ce mi se cuvin". Alteori mă lăsam ispitit de o fioroasă pornire de a-l strânge de gât şi de a izgoni sufletul lui dintr-un trup care-mi aparţinea mie; îi dădeam târcoale, muşcându-mi buzele, încleştându-mi pumnii, ca un castelan care se tot învârteşte în jurul palatului său, invadat, în lipsa lui, de o ceată de vagabonzi, neştiind cum să-i scoată afară. Pe lângă toate astea, tânărul mai e şi neghiob – şi tocmai de aceea are succes. Câteodată îi invidiez neghiobia, mai mult decât frumuseţea. Cuvintele evangheliei cu privire la cei săraci cu duhul nu spun tot: că vor intra în împărăţia cerurilor… eu, unul, nu sunt convins, şi mi-e de-a dreptul indiferent, dar un lucru e sigur: că ei sunt în împărăţia pământului: au bani şi femei frumoase, singurele lucruri din lume care merită să fie dorite. Cunoşti vreun om de spirit care să fie bogat, sau un băiat inimos şi cu oarecare merite care să aibă o amantă acceptabilă? Deşi

Théodore este foarte frumos, totuşi nu doresc frumuseţea lui şi-mi place mai curând s-o aibă el decât eu.

Iubirile ciudate de care sunt pline elegiile poeţilor antici, de care eram atât de surprinşi, pe care nu le puteam concepe, sunt aşadar verosimile şi posibile. În traducerile pe care le făceam, puneam nume feminine în locul acelora pe care le găseam acolo. Juventius devenea Juventia, Alexis se schimba în Iante. Băieţii frumoşi se transformau în fete frumoase; în felul acesta refăceam haremul monstruos al lui Catul, al lui Tibul, al lui Martial şi al blândului Virgil. Era o ocupaţie foarte galantă dar. Care dovedea cât de puţin înţelegeam pe atunci geniul antic.

Sunt un bărbat de pe vremea lui Homer; nu trăiesc în lumea mea, nu înţeleg nimic din societatea care mă înconjoară. Cristos n-a venit pentru mine; sunt tot atât de păgân ca Alcibiade şi Phidias. Nu m-am urcat niciodată pe Golgota să culeg florile patimilor, şi fluviul adânc care curge din coasta crucificatului şi încinge cu o centură roşie lumea întreagă, nu m-a scăldat în valurile lui: corpul meu rebel nu vrea să recunoască supremaţia sufletului, şi nu înţeleg să-mi fie carnea mortificată. Găsesc că pământul e tot atât de frumos cum e cerul, şi gândesc că virtutea constă în corectarea formei. Spiritualitatea nu este slăbiciunea mea, îmi place mai mult o statuie decât o fantomă şi prefer să stau în plină lumină de amiază decât în crepuscul. Preţuiesc trei lucruri: aurul, marmura şi purpura, adică strălucirea, soliditatea şi culoarea. Ele constituie substanţa visurilor mele, şi toate palatele pe care le-am construit pentru himerele mele sunt făcute din aceste materiale. Uneori am alte visuri: lungi cavalcade de cai albi ca neaua, fără hamuri, fără frâie, încălecaţi de tineri frumoşi şi goi, care defilează pe o bandă de un albastru închis ca în frizele Parthenonului, sau procesiuni de fete, cu bentiţe în jurul capului, purtând tunici în pliuri drepte, şi ţinând sistre de ivoriu, părând a se învârti în jurul unei imense vaze. Nici ceaţă, nici vapori de apă, nimic nesigur, nimic nehotărât. Cerul meu nu are nouri sau, dacă are, sunt nouri solizi, ciopliţi cu dalta, făcuţi din ţăndări de marmură căzuţi de la statuia lui Jupiter. Îl dantelează, pe margini, acolo unde nu te aştepţi, munţi cu coame vii şi crestate, iar soarele, sprijinindu-se pe unul dintre cele mai înalte piscuri, cască ochiul său galben de leu, cu pleoapele aurite. Greierul ţipă şi cântă, spicul trosneşte; umbra, învinsă şi nemaiputând suporta căldura, se face ghem şi se chirceşte la rădăcina unor copaci: totul radiază, totul străluceşte, totul e splendid. Cel mai mic amănunt prinde consistenţă şi se afirmă cu îndrăzneală; fiecare obiect

capătă formă şi culoare viguroase. Aici nu are ce căuta moliciunea şi reveria artei creştine. Lumea aceasta este lumea mea. Pâraiele din peisajele mele curg în valuri sculptate dintr-o urnă sculptată; între înaltele trestii verzi şi sonore, ca acelea de pe malul râului Eurotas, se vede albind coapsa rotundă şi argintie a vreunei naiade cu părul de un verde albăstrui. Într-o pădure întunecoasă de stejari apare şi Diana, cu tolba de săgeţi în spate, cu eşarfa în bătaia vântului şi încălţămintea ei cu şireturi încrucişate. E urmată de haita sa şi de nimfe cu nume armonioase. Tablourile mele sunt pictate în patru tonuri ca tablourile pictorilor primitivi, şi de multe ori nu sunt decât basoreliefuri colorate; căci îmi place să-mi plimb degetele pe ceea ce văd şi să pipăi rotunjimea contururilor până în sinuozităţile cele mai ascunse; privesc fiecare lucru sub toate feţele, şi mă învârtesc în jurul lui cu lumânarea în mână. Am considerat dragostea, în lumina antichităţii, ca pe o sculptură mai mult sau mai puţin perfectă. Cum e braţul? — Destul de bine. — Mâinile nu sunt lipsite de fineţe. — Ce spui de piciorul acesta? Mă gândesc că glezna nu are distincţie, iar călcâiul e banal. Dar pieptul are o poziţie frumoasă şi e bine format, linia şerpuitoare e destul de unduioasă, umerii sunt plini şi au ţinută frumoasă. — Femeia aceasta ar fi un model acceptabil, şi s-ar putea mula mai multe părţi din ea. — S-o iubim.

Aşa am fost întotdeauna. Am privit femeile cu ochi de sculptor şi nu de îndrăgostit. Toată viaţa m-a interesat forma flaconului, niciodată calitatea conţinutului. Dacă mi-ar fi căzut în mână cutia Pandorei, cred că n-aş fi deschis-o. Adineauri am spus: Cristos nu a venit pentru mine; Maria, steaua cerului modern, dulcea mamă a pruncului glorios, nici ea nu a venit pentru mine.

M-am oprit de multe ori şi îndelung sub frunzişul de piatră al catedralelor, în luminile tremurătoare filtrate de vitralii – la ceasul când orga geme de la sine, când un deget invizibil apasă pe clape şi când vântul suflă prin ţevi – şi mi-am împlântat adânc privirile în azurul pal al ochilor migdalaţi ai Madonei. Ara urmărit cu pietate ovalul slăbit al obrazului ei, arcul abia desenat al sprâncenelor, i-am admirat fruntea netedă şi luminoasă, tâmplele de o transparenţă castă, pometţii obrajilor nuanţaţi într-o culoare sobră şi virginală, mai gingaşă decât floarea de piersic; am numărat una câte una frumoasele-i gene aurii care-şi aruncă umbra palpitând; am desluşit, în semi-tentele care-l scaldă, liniile fugare ale gâtului gingaş, aplecat cu modestie; am dat chiar la o parte, cu o mână temerară, faldurile tunicii şi am contemplat, fără văl, sânul feciorelnic şi

umflat de lapte din care au supt doar buze divine; i-am urmărit vinişoarele subţiri şi albastre până la cele mai imperceptibile ramificaţii, l-am apăsat cu degetul ca să ţâşnească firişoare albe din băutura celestă, am atins uşor cu buzele sfârcul trandafirului mistic.

Ei bine! îţi mărturisesc că toată această frumuseţe imaterială, atât de înaripată şi atât de vaporoasă încât te aştepţi să-şi ia în curând zborul, nu prea m-a emoţionat, îmi place mai mult Venus Anadyomene, – de o mie de ori mai mult. Aceşti ochi antici, cu linia colţurilor ridicată în sus, buzele atât de pure şi atât de ferm tăiate, atât de iubitoare şi atât de îmbietoare la sărutat, fruntea joasă şi plină, părul ondulat ca marea şi împletit neglijent la ceafă, umerii robuşti şi lucioşi, spatele cu mii de sinuozităţi încântătoare, sânii mici şi involţi, formele rotunde şi tari, şoldurile late, această forţă gingaşă, caracterul de o vigoare supraomenească, într-un corp atât de admirabil feminin, mă farmecă şi mă încântă într-o măsură de care tu, creştinul şi înţeleptul, nu eşti în stare să-ţi faci măcar o idee.

Maria, cu toată atitudinea umilă pe care o afectează, este mult prea mândră pentru mine: vârful piciorului ei, legat în fâşii albe, abia atinge globul care a şi început să se albăstrească, şi pe care se răsuceşte anticul balaur. Ochii ei sunt cei mai frumoşi din lume, dar sunt mereu îndreptaţi spre cer, sau lăsaţi în jos; niciodată nu ţi se uită drept în faţă, niciodată nu s-a oglindit în ei un chip omenesc. Şi apoi, nu-mi plac nimburile de heruvimi zâmbitori, care se aşază în cerc în jurul capului ei, într-o, ceaţă aurie. Sunt gelos pe aceşti înalţi îngeri-efebi, cu părul şi rochiile fluturând, care se străduiesc cu atâta dragoste întru înălţarea Maicii Domnului; mâinile care se înlănţuie ca s-o susţină, aripile care se agită ca să-i facă vânt îmi displac şi mă contrariază. Aceşti tineri sclivisiţi din cer, atât de cocheţi şi atât de solemni, în tunicile lor de lumină, cu peruci din fire de aur, cu frumoasele lor pene albastre şi verzi, mi se par mult prea curtenitori, şi, dacă aş fi Dumnezeu, m-aş feri să dau astfel de paji amantei mele.

Venus zămislită din spuma mării se iveşte pe lume, aşa cum se cuvine să facă o divinitate care iubeşte oamenii, e goală de tot şi singură de tot. Îi place mai mult pământul decât Olimpul şi printre amanţii ei se numără mai mulţi oameni decât zei: ea nu se înfăşoară în vălurile languroase ale misticismului; se ţine drept, cu delfinul în urma ei, şi cu un picior pe cochilia-i de sidef; soarele se oglindeşte pe pântecul ei lucios, iar ea, cu mâna-i albă, îşi sprijină valurile pletelor frumoase, pe care străbunul Ocean le-a presărat cu cele mai desăvârşite mărgăritare. Poţi s-o vezi în deplina ei

goliciune; nu ascunde nimic, deoarece pudoarea e făcută numai pentru cele urâte, şi apoi este o scorneală modernă, fiica dispreţului creştin pentru formă şi materie.

O, lume străveche! aşadar tot ce-ai cinstit tu e acum dispreţuit, idolii tăi au fost răsturnaţi în colb; anahoreţi uscăţivi, cu zdrenţe găurite pe ei, martiri însângeraţi, cu umerii sfâşiaţi de tigrii circurilor tale s-au cocoţat pe piedestalele zeilor tăi atât de frumoşi şi de încântători: Cristos a învăluit lumea în linţoliul său. Frumuseţea e nevoită să se ruşineze de ea însăşi şi să se acopere cu un giulgiu. Voi, tineri frumoşi, ale căror braţe şi picioare v-au fost unse cu uleiuri, care aţi luptat, la Attica, în licee sau gimnazii, sub cerul strălucitor, în plin soare, înaintea mulţimii fermecate; voi, tinere fete din Sparta, care aţi dansat şi aţi alergat goale până la piscul Taigetului, reluaţi-vă tunicile şi hlamidele: vremea voastră a trecut. Şi voi, cioplitori în marmură, Prometei ai bronzului, sfărâmaţi-vă dălţile: nu vor mai exista sculptori. Lumea palpabilă a murit. Gânduri întunecate şi lugubre ocupă acum toată imensitatea vidului. Cleomena se va duce la ţesători să vadă faldurile pe care le face stofa sau pânza.

Virginitate, plantă amară, născută pe pământul îmbibat de sânge, a cărei floare ofilită şi bolnăvicioasă se deschide în chinuri la umbra umedă a mănăstirilor, sub o rece ploaie purificatoare; trandafir lipsit de mireasmă şi înconjurat de spini, tu ai înlocuit, pentru noi, frumoşii şi veselii trandafiri scăldaţi în nard şi în falern ai dansatoarelor din Sybaris!

Floare stearpă, lumea antică nu te cunoştea; niciodată nu ai pătruns în vreo coroană cu miresme îmbătătoare; societatea viguroasă şi sănătoasă de atunci te-ar fi călcat cu dispreţ în picioare. Virginitate, misticism, melancolie! trei cuvinte necunoscute, trei boli aduse de Cristos. Palide spectre care ne inundaţi lumea cu lacrimile voastre îngheţate, şi care, cu cotul pe un nor, cu mâna la piept, nu rostiţi decât un singur cuvânt: moarte! moarte! voi n-aţi fi putut pune piciorul pe pământul acela atât de bine populat cu zei toleranţi şi zănatici!

Eu consider femeia în felul în care o vedeau cei antici, adică o sclavă frumoasă destinată plăcerilor noastre. Creştinismul nu a reabilitat-o în ochii mei. Pentru mine a rămas ceva care nu seamănă cu nimic, un lucru inferior, dar pe care îl adori şi cu care te joci, un titirez mai inteligent decât dacă ar fi fost de ivoriu sau de aur şi care se ridică singur dacă îl laşi să cadă jos. S-a spus, din pricina asta, că am idei greşite despre femeie; găsesc că, dimpotrivă, asta înseamnă să ai păreri foarte bune despre ea.

Nu ştiu, de fapt, de ce femeile ţin atât de mult să fie privite drept oameni. Înţeleg dorinţa să fii şarpe boa, leu sau elefant; dar să-ţi vină poftă să fii om, e ceva ce mă depăşeşte cu totul. Dacă aş fi fost la conciliul din Trente când s-a dezbătut această importantă problemă, şi anume dacă femeia este fiinţă omenească, aş fi opinat, în mod categoric, în sens negativ.

Am compus, în viaţa mea, câteva poezii de dragoste sau cel puţin care aveau pretenţia să fie considerate astfel. Am recitit nu demult o parte dintre ele. Sentimentul iubirii moderne e cu desăvârşire absent. Dacă ar fi fost scrise în distihuri latine în loc de versuri franceze, ar fi putut fi luate drept opera unui poet mărunt ca pe vremea lui Augustus. Şi mă mir că femeile, pentru care au fost făcute, în loc să fie foarte încântate, s-au supărat cât se poate de serios. E adevărat că femeile nu se pricep la poezie mai mult decât verzele şi rozele, ceea ce e foarte firesc şi foarte simplu de înţeles, deoarece ele însele sunt poezie sau cel puţin cele mai bune instrumente ale poeziei: flautul nu aude şi nici nu pricepe aria care se cântă cu ajutorul lui.

Versurile acelea nu vorbesc decât de culoarea de aur sau de abanos a părului, de fineţea miraculoasă a pielii, de rotunjimea braţelor, de micimea picioarelor, de forma delicată a mâinilor, şi se termină printr-o umilă rugăminte a poetului către zeiţa lui, de a-l lăsa să se înfrupte cât mai curând din toate minunăţiile câte le-a înşirat. În părţile cele mai izbutite, nu-i vorba decât de ghirlande atârnate la pragul de sus, de ploi de flori, de miresme arse, de sărutări a la Catul, de fermecătoare nopţi albe, de certuri la apariţia Aurorei, cu admonestări către susnumita Auroră de a se întoarce ca să se ascundă îndărătul perdelelor de safran ale bătrânului Tithon; – e o strălucire fără căldură, o sonoritate fără vibraţie. Totul este precis, şlefuit cu un egal interes, dar, dedesubtul acestor rafinamente şi văluri ale expresiei, se ghiceşte vorba stăpânului – scurtă şi răstită – pe care se străduieşte să şi-o mai îndulcească – adresată sclavei sale. Nu e, ca în poeziile erotice, datând de la apariţia creştinismului încoace, o inimă îndrăgostită care cere altei inimi s-o iubească; nu-i vorba de un lac albastru şi surâzător care roagă un pârâu să-şi amestece undele cu ale lui, pentru a oglindi împreună stelele cerului; nu-i vorba de o pereche de porumbei, deschizându-şi aripile în acelaşi timp pentru a zbura spre cuibul lor comun.

Cinthia[57] eşti frumoasă, grăbeşte-te. Cine ştie dacă vei mai trăi mâine? Părul tău e mai negru decât pielea lucioasă a unei fecioare din Etiopia. Grăbeşte-te, peste câţiva ani, fire subţiri de argint se vor strecura în pletele tale dese, trandafirii aceştia miros frumos astăzi, mâine vor mirosi a mort şi

nu vor mai fi decât cadavre de trandafiri. Să-ţi mirosim trandafirii cât timp mai seamănă cu obrajii tăi, să-ţi sărutăm obrajii cât timp mai seamănă cu trandafirii tăi. Când vei fi bătrână, Cinthia, nimeni nu se va mai uita la tine, nici valeţii lictorului – chiar dacă îi vei plăti – şi vei alerga după mine, pe care mă respingi acum. Aşteaptă ca Saturn să-ţi rideze cu unghia fruntea pură şi strălucitoare, şi vei vedea că pragul tău, spre care atâţia au dat năvală, în faţa căruia s-au rostit atâtea rugăminţi, care a fost stropit de atâtea lacrimi, lângă care s-au risipit atâtea flori, va fi de atunci ocolit, blestemat, acoperit de iarbă şi de mărăcini. Grăbeşte-te, Cinthia, cea mai mică zbârcitură poate deveni mormântul celei mai mari iubiri.

Toată elegia antică se rezumă la această formulă brutală şi imperativă, la care revine mereu; e cea mai înaltă raţiune a ei, e partea ei cea mai tare, este un Ahile al argumentelor sale. După aceea, nu mai are mare lucru de spus şi, când a făgăduit o rochie de *bussos*[58], vopsită de două ori, şi un şirag de perle de mărime egală, a ajuns la capătul resurselor. E de asemenea aproape tot ce găsesc mai concludent în asemenea împrejurări. Totuşi nu respect întotdeauna acest program destul de îngust şi brodez pe slaba mea canava câteva fire de mătase de diferite culori, smulse de ici, de colo. Dar firele sunt scurte, sau cu douăzeci de noduri şi nu se împletesc cum trebuie în urzeală. Pot vorbi cu destulă eleganţă despre dragoste, pentru că am citit o mulţime de lucruri frumoase despre ea. Nu-ţi trebuie decât talent de actor. Multe femei se mulţumesc cu această aparenţă; obişnuinţa de a scrie şi de a imagina nu mă lasă să mă încurc în materia asta, şi orice minte, cu puţin exerciţiu, şi dacă-şi dă silinţa, va obţine uşor bune rezultate; dar nu simt un cuvânt din ceea ce spun, şi repet în şoaptă, ca poetul antic: — Cinthia, grăbeşte-te!

Am fost deseori învinuit că sunt viclean şi ascuns. Nimeni de pe lume nu simte mai multă plăcere să vorbească în mod sincer şi să-şi verse focul inimii ca mine! Dar cum niciuna din ideile mele şi niciunul din sentimentele mele nu seamănă cu ideile şi sentimentele celor din jurul meu, şi deoarece la primul cuvânt adevărat pe care l-aş rosti, s-ar isca o huiduială generală şi strigăte de protest, am preferat să păstrez tăcerea sau, dacă vorbesc, să dau drumul numai la prostii acceptate de toţi şi având drept de cetate. Ar fi grozav să le spun doamnelor ceea ce ţi-am scris ţie, dar mă gândesc că nu ar gusta prea mult modul meu de a vedea şi felul meu de a înfăţişa dragostea. Iar bărbaţilor, tot nu pot să le spun în faţă ce bine le-ar sta să umble în patru labe; şi, la drept vorbind, asta-i părerea mea cea mai avantajoasă despre ei.

N-am nicio poftă ca la fiecare cuvânt al meu să iasă o ceartă. La urma urmei, are vreo importanţă ce gândesc sau nu gândesc eu; că sunt trist când par vesel, şi voios când am o înfăţişare melancolică? Nimeni nu găseşte cu cale să mă critice pentru că nu umblu gol; de ce nu mi-aş acoperi şi faţa dacă îmi acopăr trupul? De ce o mască ar fi mai blamabilă decât o pereche de chiloţi şi o minciună decât un corset?

Vai! pământul se învârteşte în jurul soarelui, e pârjolit într-o parte şi îngheţat în cealaltă! Se dă o bătălie în care şase sute de mii de oameni se ciopârţesc între ei; e o vreme din cele mai frumoase; florile sunt de o cochetărie fără seamăn, şi îşi deschid cu neruşinare pieptul luxuriant chiar sub copitele cailor. Astăzi s-a înfăptuit un număr fabulos de acţiuni frumoase; plouă cu găleata, ninge şi tună, fulgeră şi bate grindina; s-ar zice că-i sfârşitul lumii. Binefăcătorii omenirii sunt stropiţi cu noroi până la buric, sau mânjiţi ca nişte câini – în afară doar de acei care umblă în trăsuri. Natura îşi bate joc fără milă de făpturile ei şi le aruncă în fiece clipă sângeroase ironii. Nimănui nu-i pasă de nimeni şi fiecare fiinţă trăieşte sau vegetează după legile sale proprii. Fie că fac una sau alta, fie că trăiesc sau mor, fie că sufăr sau mă bucur, fie că sunt prefăcut sau sincer, ce interes prezintă asta pentru soare sau pentru sfecle sau chiar pentru oameni! Un fir de pai a căzut pe o furnică şi i-a rupt al treilea picioruş la articulaţia a doua: o stâncă s-a prăbuşit peste un sat şi l-a distrus: nu cred că una sau alta dintre aceste nenorociri a stors vreo lacrimă din ochii de aur ai stelelor. Eşti cel mai bun prieten al meu – dacă aceste cuvinte nu sună mai găunos decât zurgălăii – de voi muri, e evident că oricât de dezolat vei fi, nu ai să renunţi la masa de prânz nici două zile măcar, şi, în pofida acestei înspăimântătoare catastrofe, nu te vei abţine să joci table cu aceeaşi plăcere de totdeauna, Cine dintre prietenii mei, care dintre amantele mele vor mai şti numele şi prenumele meu şi mă vor mai recunoaşte pe stradă peste douăzeci de ani, dacă voi trece într-o haină ruptă în coate? Uitare şi neant, acesta-i omul.

Mă simt absolut singur, cât se poate de singur, şi toate firele care porneau de la mine spre lucruri şi de la lucruri pre mine s-au rupt unul câte unul. Nu cred să mai existe multe specimene de astfel de bărbaţi care, deşi sunt conştienţi încă de toate schimbările care au loc în sinea lor, să ajungă totuşi într-un asemenea hal de abrutizare. Sunt aidoma acelor sticle de lichior care au stat multă vreme destupate şi au lăsat să se evapore tot alcoolul din ele. Băutura are acelaşi aspect, aceeaşi culoare, dar dacă înghiţi o picătură, nu simţi decât gustul sălciu al apei.

Mă apucă spaima când mă gândesc la rapida mea descompunere; dacă va continua astfel, va trebui să mă bag în saramură, ca să nu putrezesc de-a binelea, şi să nu mă năpădească viermii, deoarece nu mai am suflet şi numai sufletul face să se deosebească un corp viu de un cadavru. Acum un an, nu mai mult, aveam încă ceva uman în mine, mă agitam, căutam. Aveam un gând pe care-l alintam mai mult decât pe celelalte, un fel de scop, un ideal; voiam să fiu iubit, îmi treceau prin cap visele obişnuite acestei vârste, mai puţin vaporoase, mai puţin caste, e adevărat, decât ale tinerilor de rând, dar se menţineau totuşi între limite normale. Puţin câte puţin, tot ce a fost imaterial s-a desprins şi s-a risipit şi nu a rămas în adâncul meu decât un strat gros de mâl ordinar. Visul a devenit coşmar, şi himera un demon feminin; lumea sufletului şi-a închis porţile de ivoriu în faţa mea; nu mai înţeleg decât ceea ce pot atinge cu mâna; am vise de piatră; totul se condensează şi se solidifică; nimic nu şovăie, nimic nu se clatină, nu există în jurul meu nici aer, nici adiere; materia mă apasă, mă copleşeşte, mă zdrobeşte; sunt ca un pelerin care a adormit într-o zi de vară cu picioarele în apă şi s-a trezit iarna cu ele prinse şi înţepenite în gheaţă. Nu mai doresc nici dragoste, nici prietenia nimănui; chiar şi gloria, această aureolă pe care atâta am dorit s-o văd strălucind pe fruntea mea, nu mă mai ispiteşte deloc. Nu mai există, vai! decât un singur lucru care palpită în mine, oribila dorinţă care mă împinge spre Théodore. Iată la ce se reduc toate noţiunile mele morale. Frumuseţea fizică echivalează cu binele, urâţenia cu răul. Dacă aş vedea o femeie frumoasă, despre care aş şti că are sufletul înclinat spre cele mai mari crime din lume, că-i o adulterină şi o otrăvitoare, mărturisesc că toate acestea m-ar lăsa absolut indiferent şi nu m-ar împiedica în niciun fel să mă simt bine cu ea, dacă forma nasului ei ar fi acceptabilă.

Iată cum îmi imaginez fericirea supremă: o clădire cu faţada pătrată, fără ferestre; o curte întinsă, înconjurată de coloane de marmură albă, având în mijloc un izvor de cristal după moda arabă, din care ţâşneşte argint-viu; lăzi cu portocali şi rodii, aşezate alternativ; deasupra un cer foarte albastru şi un soare foarte galben; ici şi colo ogari mari cu bot de ştiucă, dormitând; din când în când negrii, în picioarele goale, cu cercuri de aur în jurul gambelor, servitoare albe, frumoase şi svelte, în veşminte bogate şi neobişnuite, trec pe sub arcade, cu coşuri în braţe sau amfore pe cap. Eu stau nemişcat, tăcut, sub o boltă magnifică, de jur împrejur fiind grămezi de săgeţi de arbaletă, şi

mă sprijin în cot pe un leu mare şi îmblânzit, iar cu un picior stau pe pieptul gol al unei sclave – în chip de scăunel – şi fumez dintr-o mare pipă de jad.

Nici nu-mi pot închipui altminterea paradisul; şi, dacă Dumnezeu vrea într-adevăr ca după moarte să mă duc în rai, va pune să mi se construiască undeva, într-un colţ de stea, un mic chioşc după planul de mai sus. Paradisul, după câte am auzit, îmi pare mult prea muzical, şi mărturisesc, cu toată umilinţa, că sunt absolut incapabil să suport o sonată care ar dura numai zece mii de ani.

Vezi dar ce Eldorado mi-am ales, ce Ţară a făgăduinţei, e un vis ca oricare altul, dar are şi ceva deosebit, anume că nu invit aici nicio făptură cunoscută, niciunul dintre prietenii mei nu a trecut pragul acestui palat imaginar, niciuna dintre femeile pe care le-am avut nu s-a aşezat alături de mine pe catifeaua canapelelor; sunt singur pe tărâmul închipuirilor mele. Toate imaginile de femei, toate umbrele graţioase de fecioare cu care-l populez, nu m-am gândit niciodată să le iubesc, nici n-am presupus că vreuna dintre ele s-ar putea îndrăgosti de mine. Nu mi-am ales o sultană favorită din fantasticul harem, care-i plin de negrese, mulatre, evreice – cu pielea albastră şi părul roşu – grecoaice şi circadiene, spaniole şi engleze; ele sunt pentru mine simple simboluri din linii şi culori; toate sunt ale mele aşa cum sunt ale cuiva toate felurile de vinuri dintr-o pivniţă sau toate speciile de colibri dintr-o colecţie. Sunt maşini de produs plăceri, tablouri care nu au nevoie de rame, statui care vin la tine când le chemi, dacă ţi se face poftă să le vezi de mai aproape. O femeie are asupra unei statui incontestabilul avantaj că se întoarce singură în orice parte vrei, pe când o statuie trebuie s-o înconjori tu însuţi ca să te plasezi într-un anumit punct din care s-o priveşti, ceea ce este obositor.

Vezi bine că având astfel de idei, nu pot trăi nici în timpul, nici în mediul de azi, fiindcă nu pot vieţui în afara timpului şi a spaţiului. Trebuie să găsesc altceva.

Judecând în felul acesta, e simplu şi logic că am ajuns la o asemenea concluzie. Necăutând decât bucuria ochiului, eleganţa formei şi puritatea trăsăturilor, le accept acolo unde le găsesc. Ceea ce explică aberaţiile ciudate ale amorului antic.

De la Cristos încoace, nu s-a mai făcut o singură statuie de bărbat la care frumuseţea adolescenţei să fie idealizată şi redată cu grija care-i caracterizează pe sculptorii antici. Femeia a devenit simbolul frumuseţii morale şi fizice: bărbatul a decăzut de-a binelea din ziua în care s-a născut

copilul din Betleem. Femeia este regina creaţiei, stelele se lipesc una de alta şi-i îmbină o coroană pe cap, cornul lunii îşi face o glorie din faptul că se rotunjeşte sub piciorul ei, soarele cedează o parte din aurul cel mai pur pentru bijuteriile ei, pictorii care vor să-i flateze pe îngeri le dau chipuri de femei, şi desigur nu tocmai eu voi fi acela care să-i blameze. Înainte de naşterea blândului şi curtenitorului povestitor de parabole, lucrurile se petreceau cu totul altfel; nu se feminizau zeii şi eroii, care urmau să apară seducători; exista un anume prototip viguros şi delicat în acelaşi timp, dar totdeauna bărbătesc, oricât de galeşe ar fi fost contururile lor, oricât de elegant – fără muşchi şi vine – le-ar fi fost sculptate de artistul truditor picioarele şi braţele divine. Dimpotrivă, se atribuia mai curând această caracteristică frumuseţii speciale a femeii. I se lărgeau umerii, se atenuau şoldurile, se dădea mai puţin relief pieptului, se accentuau cu mai multă vigoare încheieturile braţelor şi ale coapselor. Aproape că nu mai exista nicio deosebire între Paris şi Elena. Aşa se face că hermaphroditul devine una din himerele mângâiate cu cea mai mare înfocare de către antichitatea idolatră.

E într-adevăr una dintre cele mai suave creaţiuni ale geniului păgân acest fiu al lui Hermes şi al Afroditei. Nimeni nu-şi poate imagina ceva mai încântător decât aceste două trupuri – amândouă desăvârşite – armonios îmbinate, aceste două frumuseţi atât de apropiate şi atât de diferite, care formează acum una singură, superioară amândurora, pentru că se temperează una pe alta şi se pun reciproc în lumină: pentru un adorator exclusiv al formei, există o mai dulce incertitudine decât aceea în care te aruncă vederea acestui spate, a acestor coapse îndoielnice, şi a acestor picioare, atât de fine şi atât de puternice, încât nu ştii dacă trebuie să le atribui lui Mercur, gata să-şi ia zborul, sau Dianei ieşind din baie? Torsul e compus din monstruozităţile cele mai fermecătoare: pe pieptul plinuţ al efebului apar în rotunjimea lor graţioasă şi stranie sânii unei fragede fecioare. Privit dintr-o parte, ghiceşti, sub muşchii de o moliciune cu totul feminină, dantelaţiile şi coastele. Parcă te-ai afla în faţa unui băiat: abdomenul e puţin cam prea plat pentru o femeie şi prea rotund pentru un bărbat, iar tot aspectul corpului are ceva vaporos şi nedefinit, imposibil de descris, dar care exercită o atracţie cu totul deosebită. Théodore ar fi desigur un excelent model al acestui gen de frumuseţe; totuşi găsesc că latura feminină predomină la el, şi că aduce mai mult cu Salmacis decât cu Hermaphrodita din *Metamorfoze.*

Ciudat este că aproape nici nu mă gândesc la sexul lui şi că-l iubesc perfect împăcat cu mine însumi. Uneori încerc să mă conving cât de oribilă este dragostea mea – şi pe un ton nemaipomenit de aspru; dar nu sunt decât simple cuvinte pronunţate din vârful buzelor – o argumentare a minţii – pe care nu le simt: în realitate mi se pare că-i cel mai firesc lucru din lume şi că oricine ar fi în locul meu ar face la fel.

Îl văd, îl aud vorbind sau cântând – cântă admirabil – şi gust o nespusă plăcere. Impresia de femeie, pe care mi-o face, e atât de puternică încât, într-o zi, în focul conversaţiei, i-am spus, fără să vreau, „doamnă", ceea ce l-a făcut să râdă într-un mod destul de forţat, după cum mi s-a părut.

Şi dacă ar fi totuşi femeie, ce motive ar avea să se travestească? Nu pot să mi-o explic defel. Ca un cavaler foarte tânăr, foarte frumos şi imberb să se deghizeze în femeie, se mai poate concepe; i se deschid mii de uşi, care altfel ar fi rămas închise cu îndărătnicie, şi apoi *quiproquo*-ul[59] îl poate băga în tot felul de aventuri încurcate şi amuzante. Se poate răzbi în felul acesta până la o femeie supravegheată îndeaproape, şi se poate forţa norocul în dragoste, graţie surprizei. Dar nu prea îmi dau seama ce poate câştiga o frumoasă şi tânără femeie cutreierând ţara în haine bărbăteşti, ea nu poate decât cel mult să piardă. O femeie n-ar trebui să renunţe în felul acesta la plăcerea de a fi curtată, de a asculta madrigale, de a fi adorată: ar putea renunţa mai curând la viaţă, şi ar avea dreptate, căci ce-i viaţa unei femei fără toate acestea? Nimic, sau ceva mai rău decât moartea. Întotdeauna m-am mirat că femeile trecute de treizeci de ani, sau acele care au căpătat variolă, nu se aruncă de la înălţimea vreunei clopotniţe.

Cu toate acestea, un glas mai tare decât toate raţionamentele îmi strigă că-i femeie, că pe ea am visat-o, că numai pe ea trebuie s-o iubesc, şi că ea mă va iubi numai pe mine: da, ea este zeiţa cu priviri de vultur, cu mâini frumoase de regină care-mi zâmbeşte cu condescendenţă de pe tronul ei de nori. Mi s-a înfăţişat deghizată astfel pentru a mă pune la încercare, pentru a vedea dacă o voi recunoaşte, dacă ochii mei de îndrăgostit vor străbate vălurile în care s-a înfăşurat, întocmai ca în acele poveşti miraculoase, în care zânele apar mai întâi sub chipul unor cerşetoare, apoi brusc se arată în podoabele de aur şi pietre scumpe în toată splendoarea lor.

Te-am recunoscut, dragostea mea! La vederea ta, mi-a zvâcnit inima în piept ca sfântul Ioan în pântecele sfintei Ana, când a văzut-o pe Fecioara Maria venind la ea; o lumină strălucitoare s-a răspândit în aer, am simţit o

mireasmă ca de ambrozie divină, am zărit la picioarele tale o dâră de foc, şi am înţeles îndată că nu eşti o simplă muritoare.

Melodioasele sunete ale violei sfintei Cecilia, pe care îngerii le ascultă cu atâta încântare, sunt aspre şi discordante în comparaţie cu cadenţele perlate care îşi iau zborul din gura ta ca un rubin: tinere Graţii zâmbitoare dansează în jurul tău o horă perpetuă: când treci prin pădure, păsărelele, ciripind, îşi apleacă micile lor capete pestriţe pentru a te vedea mai bine, şi îţi cântă cele mai gingaşe refrenuri; luna, îndrăgostită – după ce şi-a părăsit păstorul pentru tine – răsare mai devreme ca să te sărute cu buzele sale palide de argint; vântul se fereşte ca nu cumva să şteargă de pe nisip delicata amprentă a adorabilelor tale picioare; când te apleci deasupra fântânii, faţa apei devine mai netedă decât faţa cleştarului, de teama de a nu face încreţituri şi de a deforma oglindirea obrazului tău ceresc; chiar şi pudicele violete îşi deschid inimioarele şi îţi fac mii de graţii; fraga, geloasă, se ia la întrecere cu tine şi încearcă să ajungă până la divina culoare roşie a buzelor tale; imperceptibila musculiţă zumzăie vesel şi te aplaudă bătând din aripioare: întreaga natură te iubeşte şi te admiră pe tine, o! cea mai frumoasă creaţie a ei.

Ah! simt că trăiesc, până în momentul de faţă nu am fost decât un mort, iată-mă scăpat de sub linţoliu, şi întinzând din groapă mâinile mele uscate spre soare – culoarea albastră de spectru a dispărut. Sângele îmi circulă acum repede prin vine. Înspăimântătoarea tăcere care domnea în jurul meu s-a spart în sfârşit. Bolta opacă şi neagră care mă apăsa pe frunte s-a iluminat. Mii de glasuri misterioase îmi şoptesc la ureche, fermecătoare stele scânteiază deasupra capului meu şi presară cu paiete de aur cărările sinuoase pe care umblu, margarete îmi surâd cu blândeţe şi clopoţeii murmură numele meu, legănându-şi limba, înţeleg o mulţime de lucruri pe care nu le-am înţeles până acum, descopăr afinităţi şi simpatii minunate, pricep limbajul rozelor şi al privighetorilor, şi citesc cursiv cartea, pe care nu ştiam nici s-o silabisesc. Am recunoscut un prieten în bătrânul stejar venerabil, acoperit peste tot de vâsc şi plante parazite, şi mi-am dat seama că brebenocul, atât de melancolic şi de gingaş, cu ochiul său mare şi albastru, înecat totdeauna în lacrimi, nutrea demult pentru mine o pasiune discretă şi reţinută: e dragostea, dragostea care mi-a deschis ochii şi mi-a dat, cheia enigmei. Dragostea a coborât în fundul pivniţei, până la inima mea, chircită şi amorţită, îngheţată de frig; a luat-o de mână şi a urcat cu ea scara înţepenită şi strâmtă care ducea afară. Toate uşile închisorii au fost

deschise cu şperaclul, şi pentru prima oară biata Psyche a ieşit din sinea mea, unde fusese închisă.

Viaţa mea a devenit alta. Respir prin plămânii altuia, glontele care l-ar răni pe el, m-ar ucide pe mine. Înainte de această zi fericită, eram aidoma acelor mohorâţi idoli japonezi care-şi privesc mereu pântecele. Eram propriul meu spectator, publicul comediei pe care o jucam; mă priveam trăind şi-mi ascultam ritmul sacadat al inimii ca tic-tacul unei pendule. Asta a fost tot. Imaginile se oglindeau în ochii mei distraţi, sunetele izbeau urechile mele neatente, dar nimic din lumea de afară nu ajungea până la inima mea. Oricine ar fi fost, nu-mi era necesară existenţa lui: mă îndoiam de orice altă existenţă decât a mea, şi nici de ea nu eram sigur. Mi se părea că sunt singur în mijlocul universului şi tot restul era doar fum, închipuire, iluzii vane, aparenţe fugitive, destinate să populeze acest neant. Ce deosebire!

Dar dacă totuşi presentimentul meu mă înşală, dacă Théodore este într-adevăr bărbat, aşa cum crede toată lumea! S-au mai văzut uneori asemenea frumuseţi minunate; când eşti foarte tânăr, dai prilej unor asemenea iluzii. E un lucru la care nu vreau să mă gândesc şi care m-ar înnebuni, grăuntele căzut ieri pe piatra sterilă a inimii mele a şi pătruns-o în toate sensurile cu miile sale de filamente; s-a agăţat cu îndărătnicie de ea, şi ar fi imposibil să mai fie smulsă. Căci s-a şi transformat într-un copac care face flori şi frunze şi îşi răsuceşte în adâncimi rădăcinile vânjoase.

Capitolul X

Frumoasa mea prietenă, aveai dreptate să mă abaţi de la proiectul pe care mi-l făcusem de a-i cunoaşte mai bine pe bărbaţi şi de a-i studia în profunzime, înainte de a-mi oferi inima unuia dintre ei. Am stins pentru totdeauna dragostea din sufletul meu, ba chiar şi posibilitatea de a iubi.

Biete fete ce suntem; crescute cu atâta grijă pentru fecioria noastră – împrejmuită de un triplu zid de precauţiuni şi reticenţe! – nu suntem lăsate să auzim nimic, să bănuim nimic, principala noastră ştiinţă constând în a nu şti nimic; ciudate mai sunt erorile în care trăim, şi perfide himerele care ne leagănă în braţele lor!

Ah! Graciosa, blestemată fie clipa în care mi-a venit ideea travestirii; la ce de-a orori, la ce de-a infamii, la ce de-a grosolănii am fost silită să fiu martoră! ce tezaur de nevinovăţie castă şi preţioasă am risipit în scurt timp!

Era o noapte senină, cu lună, îţi aminteşti? ne plimbam împreună în fundul grădinii, pe aleea tristă şi puţin frecventată, la capătul căreia se afla într-o parte statuia unui faun, cântând din flaut, cu nasul julit şi tot corpul acoperit de o lepră deasă de muşchi înnegrit, iar în cealaltă, o perspectivă simulată, desenată pe zid, şi pe jumătate ştearsă de ploaie. Prin frunzişul încă rar al carpenilor se vedeau pe-alocuri licărind stelele şi rotunjindu-se cosorul de argint. O mireasmă de tinere mlădiţe şi de plante proaspete ne venea de la straturile de flori, odată cu adierile molcome ale unui vântuleţ; o pasăre ascunsă ciripea a arie languroasă şi bizară; noi, ca nişte fete adevărate, vorbeam de dragoste, de iubiţi, de căsătorie, de frumosul cavaler pe care l-am văzut în timpul liturghiei; schimbam între noi puţinele noţiuni pe care le puteam avea fiecare despre oameni şi despre lucruri; tălmăceam într-o sută de feluri o frază auzită la întâmplare, a cărei semnificaţie ni se părea obscură şi ciudată; ne puneam mii de întrebări năstruşnice pe care numai cea mai perfectă inocenţă le poate imagina. Câtă poezie primitivă, câte naivităţi adorabile în aceste fugare discuţii între două fetiţe neroade ieşite în ajun din pension!

Tu, tu voiai ca iubit un tânăr cutezător şi mândru, cu mustăţi şi păr negru, cu pinteni mari, cu pene mari, cu o sabie mare, un fel de fanfaron îndrăgostit, şi te prăpădeai după tot ce era eroic şi triumfător: nu visai decât

dueluri şi escaladări, miracole de devotament, şi bucuros ţi-ai fi aruncat mănuşa în groapa cu lei ca s-o ridice Esplandian al tău; era foarte comic să vezi o fetiţă – cum erai pe atunci – foarte blondă, foarte ruşinoasă, slabă de te sufla vântul, debitând dintr-o răsuflare astfel de nobile tirade, cu aerul cel mai marţial din lume.

Eu, numai cu şase luni mai mare decât tine, eram cu şase ani mai puţin romanţioasă: un lucru mai ales mă intriga, acela de a şti ce-şi spuneau bărbaţii între ei şi ce făceau după ce părăseau saloanele sau sălile de teatru: presimţeam că în viaţa lor sunt multe lucruri obscure şi nelalocul lor, ascunse cu grijă privirilor noastre, pe care noi ardeam să le cunoaştem; uneori, pitită după vreo perdea, spionam de departe pe cavalerii care veneau pe la noi, şi mi se părea că discern în atitudinea lor ceva abject şi cinic, o nepăsare grosolană sau o preocupare crâncenă, pe care nu o mai vedeam în clipa când intrau, parcă ar fi lepădat-o ca prin vrajă pe pragul casei. Toţi, atât cei tineri cât şi cei bătrâni, mi se părea că au adoptat o mască convenţională, sentimente convenţionale şi un mod de a vorbi convenţional, atunci când se aflau în faţa unor femei. Din colţul salonului, unde mă aflam într-un fotoliu, ţinându-mă dreaptă ca o păpuşă, fără să mă sprijin de spetează, tot învârtind între degete buchetul de flori, ascultam, priveam; deşi stăteam cu ochii plecaţi, vedeam totul la dreapta, la stânga, înainte şi înapoi; ca ochii fabuloşi de linx, ochii mei străbăteau zidurile şi puteam spune ce se petrece în încăperea de alături.

Am mai observat că aveau un mod deosebit de a sta de vorbă cu femeile măritate; în faţa lor nu mai foloseau frazele discrete şi politicoase, copilăreşte înflorite, pe care mi le adresau mie sau prietenelor mele; în faţa lor erau de o voie bună mai puţin forţată, se comportau mai puţin sobru şi mai degajat, treceau repede de la reticenţe şi ocolişuri la o atitudine de depravat care ştie că are de-a face cu o depravată ca şi el: eram convinsă că exista între ei şi ele un element comun, inexistent între noi, şi aş fi dat orice să aflu în ce consta elementul acela.

Cu ce nelinişte, cu ce furie şi curiozitate ciuleam urechile şi urmăream din ochi grupurile gălăgioase de tineri care râdeau în gura mare şi care, după ce se abăteau câteva clipe din cercul lor, îşi continuau plimbarea, pălăvrăgind şi aruncând în dreapta şi în stânga ocheade echivoce. Pe buzele lor răsfrânte de dispreţ fluturau rânjete neîncrezătoare; făceau impresia că-şi bat joc de ceea ce ne spuseseră şi că retractează complimentele precum şi cuvintele de adoraţie cu care ne copleşiseră. Nu auzeam ce vorbeau, dar

înţelegeam, după mişcarea buzelor, că pronunţau nişte cuvinte dintr-o limbă necunoscută mie şi pe care nimeni nu o mai folosise faţă de mine. Chiar şi acei care avuseseră o înfăţişare din cele mai umile şi mai supuse, îşi înălţau capul, cu o nuanţă foarte vădită de revoltă şi de plictiseală, cu un suspin de uşurare, asemănător suspinului unui actor care a ajuns la capătul unei lungi tirade, scăpat fără voie din pieptul lui; când ne părăseau, făceau o jumătate de întoarcere pe călcâie, energică şi grăbită, care arăta satisfacţia ascunsă că sunt eliberaţi de greaua corvoadă de a fi mondeni şi curtenitori.

Aş fi dat un an din viaţa mea pentru a asculta măcar o dată conversaţia lor, fără să fiu văzută. Uneori, după anumite atitudini, după câteva gesturi ferite, după unele priviri piezişe, înţelegeam că-i vorba de mine şi că discutau sau de vârsta mea sau de obrazul meu. Stăteam atunci ca pe cărbuni aprinşi, cele câteva cuvinte înăbuşite, frânturile de fraze care ajungeau din când în când până la mine îmi stârneau în gradul cel mai înalt curiozitatea, pe care eu mi-o puteam satisface, şi atunci mă năpădeau îndoielile şi cele mai stranii nedumeriri.

De cele mai multe ori ceea ce se spunea mi-era în aparenţă favorabil, şi nu asta mă emoţiona, prea puţin mă sinchiseam dacă mă găseau frumoasă; ceea ce aş fi vrut să aflu erau micile observaţii şoptite la ureche, urmate aproape totdeauna de rânjete prelungite şi de ciudate clipiri din ochi; iar ca să aud cele câteva cuvinte spuse foarte încet în dosul unei perdele sau vreun ungher, aş fi părăsit, fără niciun regret, conversaţia cea mai sclipitoare şi mai spumoasă.

Dacă aş fi avut un iubit, mi-ar fi plăcut foarte mult să ştiu cam cum vorbeşte el despre mine cu un alt bărbat şi în ce termeni se laudă cu marele noroc care a dat peste el tovarăşilor lui de chefuri, după ce i s-a urcat puţin vinul la cap şi stă cu ambele coate pe masă.

Acuma ştiu şi, la drept vorbind, sunt foarte supărată că ştiu. Aşa se întâmplă întotdeauna.

Îmi venise o idee prostească, dar ce-a fost a fost, şi nu poţi uita ce-ai aflat. Nu te-am ascultat, scumpa mea Graciosa, şi mă căiesc, dar nu dai totdeauna ascultare raţiunii, mai ales când îţi vorbeşte printr-o gură atât de frumoasă ca a ta, căci nu ştiu de ce nimeni nu-şi poate închipui că un sfat ca să fie înţelept, nu trebuie neapărat să iasă din gura unui bătrân încărunţit – ca şi cum faptul de a fi nerod timp de şaizeci de ani te-ar putea face isteţ.

Dar toate acestea mă chinuiau din cale-afară, nu mai puteam îndura, mă perpeleam precum castanele pe jăratic. Mărul fatal se rotunjea în mijlocul

frunzişului deasupra capului meu, şi trebuia, desigur, să sfârşesc prin a muşca din el, chiar de aveam să-l arunc apoi, dacă mi s-ar fi părut prea acru.

Am făcut întocmai ca blânda Eva, scumpa mea străbună, am muşcat din fructul oprit.

Murind unchiul meu – singura rudă care-mi mai rămăsese – şi putând astfel face tot ce voiam, am pus în aplicare ceea ce visam de multă vreme. Am luat, eu cea mai mare grijă, măsurile de rigoare pentru ca nimeni să nu-mi poată bănui sexul: învăţasem cum să trag sabia şi să scot pistolul, ştiam să încalec la perfecţie şi cu o îndrăzneală de care puţini călăreţi erau capabili, am studiat atent modul de a purta mantia şi de a plesni din cravaşă şi, după câteva luni, am reuşit să fac dintr-o fată, pe care lumea o găsea destul de drăguţă, un cavaler cu mult mai drăguţ, căruia nu-i lipsea nimic în afară de mustaţă. Convinsă că-mi şedea bine, am părăsit oraşul, hotărâtă să nu mă întorc decât după o experienţă din cele mai bogate.

Era singurul mijloc de a-mi clarifica îndoielile: dacă aş fi avut vreun amant, n-aş fi aflat mare lucru, sau, cel mult, m-aş fi ales cu nişte lămuriri incomplete, iar eu voiam să studiez bărbaţii până în adâncul sufletului lor, să-i cercetez fibră cu fibră, cu un bisturiu nemilos, să-i văd cu ochii mei, vii şi palpitând, pe masa de disecţie; pentru aceasta trebuia să-i urmăresc când sunt singuri singurei acasă la dânşii, în pijama, să mă ţin după ei când se plimbă, când petrec în taverne – şi oriunde aiurea. Aşa deghizată cum eram, puteam intra pretutindeni, fără a fi observată, nimeni nu se ascundea faţă de mine, toţi dădeau la o parte orice rezervă şi orice constrângere, ascultam confidenţe; făceam şi eu false mărturisiri pentru a auzi altele adevărate. Vai! Femeile cunosc bărbaţii doar din romane, dar nu cunosc adevărata lor fire.

Te apucă spaima când te gândeşti – dar cine se gândeşte? – cât de puţin ştim noi din viaţa şi comportarea acelora care par să ne iubească şi cu care ne vom căsători. Existenţa lor reală ne este absolut necunoscută, de parcă ar fi nişte locuitori de pe Saturn sau de pe vreo altă planetă, aflată la o sută de milioane de leghe de sfera noastră sublunară; s-ar zice că fac parte dintr-o altă specie: nu există nici cea mai slabă legătură intelectuală între cele două sexe; virtuţile unuia sunt viciile celuilalt, şi ceea ce stârneşte admiraţia faţă de bărbaţi face de râs femeile.

Cât despre noi, viaţa noastră e limpede şi poate fi pătrunsă dintr-o singură privire. E foarte uşor să fim urmărite de acasă până la pension, de la pension până acasă; ce facem noi nu este un mister pentru nimeni, fiecare poate vedea nereuşitele noastre desene lucrate cu estompa, buchetele

noastre în acuarelă, compuse dintr-o pansea şi un trandafir cât o varză, cu cozile prinse elegant într-o panglică de o culoare delicată; papucii, pe care-i brodăm pentru onomastica taţilor sau a bunicilor noştri nu au în ei nimic ocult, nimic îndoielnic. Sonatele şi romanţele le executăm cu toată răceala dorită. Ne ţinem strâns lipite de fusta mamei şi, la ora nouă, sau cel mai târziu zece, ne băgăm în pătuţurile noastre de un alb imaculat, aşezate în fundul unor chilii curăţele şi discrete, unde suntem zăvorite cu grijă şi sechestrate până a doua zi dimineaţa. Cea mai trează şi mai pizmaşă susceptibilitate nu ar găsi nimic care s-o irite.

Cristalul cel mai limpede nu are transparenţa unei asemenea vieţi.

Cel care ne ia în căsătorie ştie ce-am făcut din clipa în care am fost înţărcate şi chiar mai înainte de asta, dacă vrea să împingă cercetările până-ntr-acolo. Viaţa noastră nu e viaţă, e un fel de vegetare, trăim ca muşchiul şi ca florile; umbra glacială a tulpinii materne pluteşte în jurul nostru, bieţi boboci de trandafiri înăbuşiţi, care nu îndrăznim să ne deschidem. Principala noastră sarcină e să ne ţinem foarte drept, foarte ţeapăn, să fim bine încorsetate, să stăm cu ochii cuviincios lăsaţi în jos, şi să întrecem în imobilitate şi rigiditate manechinele şi păpuşile pe arcuri.

Ne este interzis să deschidem gura, să luăm parte la o conversaţie în alt mod decât răspunzând da sau nu când suntem întrebate. Dacă cineva vrea să spună un lucru interesant, suntem îndată trimise să ne facem exerciţiile la harpă sau la clavecin, iar profesorii noştri de muzică nu au, niciunul, mai puţin de şaizeci de ani, şi toţi prizează îngrozitor de mult tabac. Modelele agăţate pe pereţi în camerele noastre au o anatomie foarte vagă şi foarte ştearsă. Zeii Greciei, pentru a se prezenta într-un pension de domnişoare, au grijă să cumpere în prealabil de la negustorii de haine vechi nişte redingote foarte largi, din acelea cu mai multe gulere suprapuse, şi de a porunci să li se facă nişte gravuri în puncte, în care apar cu nişte mutre de portari sau de birjari, devenind astfel cu totul inapţi să ne înflăcăreze imaginaţia.

Vrând să ne împiedice să fim romanţioase, reuşesc să facă din noi nişte idioate. Timpul rezervat educaţiei noastre nu-i folosit ca să învăţăm ceva, ci ca să ne împiedice să învăţăm ceva.

Suntem realmente prizoniere – cu trupul şi spiritul nostru; dar un tânăr, liber să facă ce vrea, care iese din casă dimineaţa şi se întoarce a doua zi dimineaţa, plin de bani, care câştigă mereu alţii şi-i risipeşte după pofta inimii, cum ar putea justifica el folosirea timpului? care bărbat ar vrea să-i

spună iubitei sale ce a făcut în timpul zilei şi, mai ales, în timpul nopţii? Niciunul, nici măcar acei care se bucură de cea mai bună reputaţie.

Am trimis calul şi veşmintele la o mică fermă a mea, care se află la oarecare distanţă de oraş. Acolo m-am îmbrăcat, am încălecat şi am plecat, nu fără o ciudată strângere de inimă. Nu regretam nimic, nu lăsam pe nimeni în urmă, nici rude, nici prieteni, niciun câine, nicio pisică; şi cu toate acestea eram tristă, aproape că-mi venea să plâng; ferma, în care fusesem doar de vreo cinci sau şase ori, nu prezenta un interes deosebit pentru mine, nu-mi era dragă, şi nu aveam pentru ea slăbiciunea pentru anumite locuri care-ţi dă nu ştiu ce emoţie când trebuie să le părăseşti, totuşi am întors de vreo două, trei ori capul să văd încă o dată, de departe, trâmba ei de fum albastru ce se urca între arbori.

Căci acolo, împreună cu rochiile şi fustele mele, îmi lăsasem şi titlul de femeie; în camera în care-mi făcusem toaleta, am părăsit cei douăzeci de ani de viaţă, ani care nu aveau să mai conteze şi care nu mă mai priveau. Pe uşă s-ar fi putut scrie: „Aici zace Madeleine de Maupin”, deoarece, de fapt, eu nu mai eram Madeleine de Maupin. Ci Théodore de Sérannes, şi nimeni nu avea să mă mai strige pe dulcele meu nume de Madeleine.

Cutia în oare-mi băgasem rochiile, inutile de azi înainte, mi se părea a fi sicriul imaculatelor mele iluzii; eram bărbat, sau, cel puţin, aveam aparenţă de bărbat: tânăra fată murise.

Când n-am mai zărit deloc vârfurile castanilor care înconjoară ferma, mi s-a părut că nu mai sânt eu, ci o alta, iar faptele mele din trecut, de care-mi mai aminteam, mi se păreau faptele unei persoane străine la care aş fi asistat, sau ca un început de roman, pe care n-am apucat să-l citesc până la sfârşit.

Mi se trezeau în minte mii de nimicuri, a căror naivitate copilărească îmi stârnea un zâmbet îngăduitor şi puţin ironic uneori, ca zâmbetul unui tânăr libertin care ar asculta confidenţele arcadiene şi pastorale ale unui licean dintr-a treia; iar toate purtările mele copilăroase de fetiţă şi apoi de fată tânără veneau după mine în fuga mare, pe marginea drumului, făcându-mi mii de semne de prietenie şi trimiţându-mi sărutări din vârful degetelor lor albe şi subţiri, acum când ne despărţeam pentru totdeauna.

Am dat pinteni calului ca să scap de aceste emoţii enervante; la dreapta şi la stânga mea, copacii goneau îndărăt, dar ceata nebunatică, zumzăind mai tare decât un roi de albine, apăruse pe aleile laterale şi mă striga: Madeleine! Madeleine!

Plesnind gâtul calului cu o puternică lovitură de cravaşă, acesta îşi dublă viteza. Părul aproape că-mi zbura orizontal îndărătul capului, mantia luase aceeaşi poziţie şi faldurile ei erau parcă sculptate în piatră, atât de tare goneam; când am privit înapoi, am văzut, ca un nouraş alb, departe la orizont, pulberea ridicată în aer de copitele calului.

M-am oprit puţin, într-un tufiş de măceş, pe marginea drumului, am văzut mişcându-se ceva alb, şi un glăscior limpede şi dulce ca argintul îmi pătrunse în ureche:

— Madeleine, Madeleine, unde pleci atât de departe? Eu sunt virginitatea ta, draga mea, de aceea şi rochia, şi coroniţa, şi pielea mea sunt albe. Dar tu, de ce porţi cizme, Madeleine? Ştiam că ai un picior foarte drăguţ. Cizme! pantaloni bufanţi! o pălărie mare, cu pană! parcă ai fi un cavaler care pleacă la război! De ce sabia asta lungă care îţi izbeşte şi îţi învineţeşte coapsa? Eşti cam ciudat echipată, Madeleine, şi nu prea ştiu dacă trebuie să te însoţesc.

— Dacă ţi-e frică, draga mea, întoarce-te acasă, să-mi stropeşti florile şi să ai grijă de porumbei. Dar, să ştii că în fond nu ai dreptate, ai fi mai în siguranţă sub veşmintele acestea de stofă groasă decât în ale tale, de văl şi de in. Cizmele mele nu lasă să se vadă dacă am un picior drăguţ, sabia o am ca să mă apăr, şi pana care fâlfâie la pălărie are drept scop să sperie privighetorile care ar veni să-mi îngâne la ureche false cântece de dragoste.

Mi-am văzut de drum, dar mi s-a părut că recunosc în suspinele vântului ultima frază din sonata pe care o învăţasem pentru onomastica unchiului meu, iar într-un trandafir cu petalele desfăcute, care-şi înălţa corola deasupra unui zid scund, modelul trandafirului cel mare după care am făcut atâtea acuarele; trecând prin faţa unei case, am zărit unduindu-se la o fereastră fantoma perdelelor mele. Tot trecutul meu părea că s-a agăţat de mine ca să-mi taie calea şi să mă oprească să-mi făuresc un alt viitor.

Ezitam; de vreo două, trei ori era să mă întorc.

Dar mica năpârcă albastră a curiozităţii îmi şuiera foarte încet la ureche cuvinte perfide, îmi spunea: „Mergi înainte, înainte, Théodore, e o ocazie bună ca să te instruieşti; dacă nu ai să înveţi acum, nu ai să ştii niciodată nimic. Vrei să oferi nobila-ţi inimă, la întâmplare, celui dintâi ins care ţi se va părea cinstit şi îndrăgostit de tine? Bărbaţii sunt plini de extraordinare secrete, Théodore!”

Am pornit din nou, în galop.

Pantalonii bufanţi îmi acopereau doar picioarele, nu aveam şi curajul celor care-i poartă, nu mă simţeam în apele mele, ba chiar mă trecu un fior de spaimă – ca să spun lucrurilor pe nume – într-un loc întunecos al pădurii; auzind o împuşcătură trasă de un braconier, eram cât pe-aci să leşin. Dacă ar fi fost un hoţ, nici pistoalele de la şold şi nici formidabila mea sabie nu mi-ar fi fost de niciun folos. Dar, puţin câte puţin, m-am deprins şi nu am mai dat nicio atenţie unor asemenea întâmplări.

Soarele cobora încetişor la orizont, ca un lustru de teatru care e lăsat în jos după ce s-a terminat reprezentaţia. Iepuri şi fazani traversau drumul în răstimpuri; umbrele se alungeau şi depărtările căpătau nuanţe roşietice. O parte a cerului era de un violet estompat, care se pierdea treptat, o alta avea culoarea lămâilor şi a portocalelor; păsărelele nocturne se puseră pe cântat, şi din pădure veneau o mulţime de zgomote ciudate; slaba lumină care mai rămăsese se stinse şi ea, şi se făcu întuneric, mai ales în dreptul umbrelor aruncate de copaci. Eu, care nu ieşisem seara niciodată singură, m-am pomenit deodată la ora opt, noaptea, în plin codru. Îţi dai seama, Graciosa mea, ce-a însemnat asta pentru mine, care muream de frică dacă ajungeam la capătul grădinii? Mă apucă din nou spaima şi inima îmi zvâcnea să se spargă; deodată am zărit – cu o nespusă plăcere – cum apar şi licăresc în spatele unui dâmb luminile oraşului spre care mă îndreptam. Văzând acele puncte strălucitoare asemenea unor mici stele terestre, îmi dispăru toată teama. Mi se părea că aceste nepăsătoare lumini erau ochii deschişi ai prietenilor care vegheau asupra mea.

Calul nu era mai puţin mulţumit decât mine şi adulmecând un dulce parfum de grajd, mai plăcut pentru el decât toate miresmele margaretelor şi fragilor de pădure, alergă întins spre hotelul *Lion-Rouge.*

O lumină galbenă radia prin geamlâcul cu chenar de plumb al hanului, a cărui firmă de tinichea se legăna la dreapta şi la stânga, şi gemea ca o femeie bătrână, căci începuse să bată un vânt rece. Am dat calul în grija rândaşului şi am intrat în bucătărie.

Un şemineu enorm deschidea, în fund, o gură roşie şi neagră, înghiţind la fiecare îmbucătură câte o legătură de vreascuri, iar de o parte şi de alta a suportului metalic pentru buşteni, doi câini, stând în coadă, şi aproape tot atât de mari cât un stat de om, se lăsau dogoriţi de flăcări, cu cea mai mare nepăsare faţă de tot ce se întâmpla în jurul lor, mulţumindu-se să-şi ridice puţin labele şi să scoată un fel de suspin de câte ori simţeau că li-i prea cald;

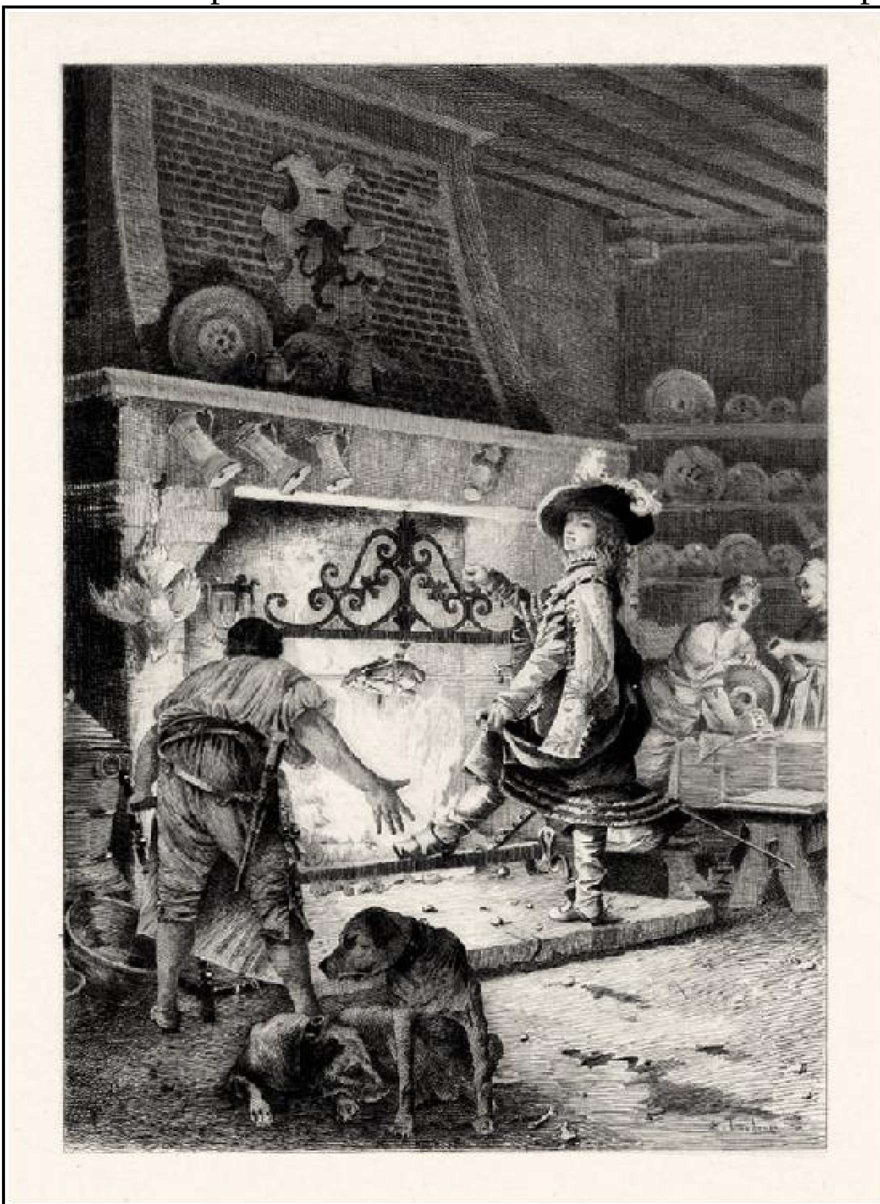
dar cu siguranţă că ar fi preferat să se preschimbe în tăciuni decât să se dea îndărăt cu un pas.

Păreau că nu prea se bucură de sosirea mea; degeaba i-am mângâiat de câteva ori pe cap spre a lega cunoştinţă; îmi aruncau pe sub sprâncene nişte priviri care nu promiteau nimic bun. Lucru ce mă miră, căci de obicei animalele mă întâmpină cu simpatie.

Hangiul se apropie ca să mă întrebe ce-aş dori pentru masa de seară.

Era un ins burduhănos, cu nasul roşu, ceacâr[60], şi cu un zâmbet slinos ce i se lăţea pe faţă până la urechi. La fiece vorbă pe care o rostea, îşi dezvelea două rânduri de dinţi ascuţiţi şi depărtaţi unul de altul ca la căpcăuni. De şold îi atârna un cuţit mare de bucătărie, cu un aspect îndoielnic, părând a avea tot felul de întrebuinţări. După ce-i spusesem ce vreau, se îndreptă spre unul dintre câini şi îi trase un picior. Câinele se ridică şi porni spre un fel de roată, în care intră cu o mutră jalnică şi morocănoasă, aruncându-mi câte o

căutătură plină de mustrări. Văzând apoi că nu era

La hanul *Lion-Rouge*

cazul să spere că va scăpa, începu să învârtească roata şi, prin urmare, şi frigarea în care se afla înfipt puiul pentru cina mea. Mi-am făgăduit să-i arunc resturile ca să-l răsplătesc pentru oboseală şi, în aşteptarea mesei, am început să-mi plimb privirile prin bucătărie.

Grinzi late de stejar vrâstau plafonul, toate erau de o culoare brun-închisă şi înnegrite de fumul din vatră şi de lumânări. Pe poliţe străluceau în umbră farfurii de cositor mai deschise la culoare decât argintul şi oale de faianţă

albă, cu floricele albastre. De-a lungul pereţilor, numeroase şiruri de cratiţe, bine frecate, semănau destul de mult cu anticele scuturi care se văd agăţate în şiraguri de-a lungul galerelor greceşti sau romane (iartă-mi, Graciosa, măreţia epică a acestei comparaţii). Vreo două slujnice grase trebăluiau în jurul unei mese lungi cu veselă şi furculiţe: muzica pe care o făceau era mai plăcută ca oricare alta, căci leşinam de foame, şi auzul stomacului devenise mai fin decât cel al urechii. La urma urmei, în pofida gurii de puşculiţă şi a dinţilor de fierăstrău ai patronului, hanul arăta destul de corect şi de vesel; chiar dacă zâmbetul hangiului s-ar fi mărit cu un stânjen, iar dinţii i s-ar fi lungit de trei ori şi s-ar fi făcut de trei ori mai albi, tot nu aş fi avut poftă să plec de acolo, întrucât ploaia începuse să bată în geamuri şi vântul să urle; nu cunosc nimic mai lugubru decât gemetele ce se aud într-o noapte întunecoasă şi ploioasă.

Îmi trecu prin cap un gând care mă făcu să surâd, şi anume că nimănui din lumea asta nu i-ar fi venit ideea să mă caute acolo. Într-adevăr, cine ar fi putut presupune că micuţa Madeleine – în loc să doarmă în patul ei cald, cu veioza de alabastru la căpătâi, cu un roman sub pernă, vegheată de camerista din odaia alăturată, gata să-i vină oricând în ajutor la cea mai mică spaimă nocturnă – se leagănă pe un scaun de pai, într-un han de ţară, la douăzeci de leghe de casă, cu picioarele băgate în cizme, sprijinite pe suportul din faţa şemineului, şi cu mâinile micuţe ţinute, în chip trufaş, la subţiori?

Da, Madeleine nu stă – ca prietenele sale – cu cotul sprijinit leneş pe marginea balconului, între zorelele şi iasomiile de la fereastră, ca să urmărească franjurile violete ale orizontului de la marginea câmpiei, sau vreun nouraş de culoarea trandafirului, rotunjit de adierile din luna mai. Ea nu a tapisat cu petale de crin palate de sidef pentru a-şi adăposti himerele; n-a îmbrăcat, ca voi, frumoase visătoare, vreo fantomă vană cu toate perfecţiunile imaginabile: a vrut să-i cunoască pe bărbaţi înainte de a se oferi unuia dintre ei; a părăsit totul, frumoasele rochii de catifea şi de mătase în culori strălucitoare, colierele, brăţările, păsărelele şi florile; a renunţat, în mod voluntar, la adoratori, la complimente şi ploconeli, la buchete de flori, la madrigale, la plăcerea de a fi considerată mai frumoasă şi mai elegant îmbrăcată decât voi, a renunţat la dulcele ei nume de femeie – la tot ce-a fost – şi a plecat, singură, curajoasa fată, să înveţe, cutreierând lumea, marea ştiinţă a vieţii.

Dacă lumea ar şti toate astea, ar spune că Madeleine e nebună. Ai spus-o chiar tu, draga mea Graciosa, dar adevăratele nebune sunt acelea care-şi lasă inimile furate de oricine ar fi şi aruncă sămânţa iubirii la întâmplare, pe pietre şi pe stânci, fără a şti dacă va da naştere unui singur spic măcar.

O, Graciosa niciodată nu m-am gândit, fără să mă treacă fiorii, că aş putea iubi pe cineva nedemn de mine! că mi-aş putea dezvălui sufletul, în toată goliciunea lui, în faţa unor ochi impuri, să las să pătrundă un profan în sanctuarul inimii mele! că aş putea lăsa undele mele limpezi să curgă un timp împreună cu un val noroios! Oricât de desăvârşită ar fi apoi despărţirea, rămâne totdeauna puţin din mâlul acela, şi pârâul nu poate să-şi mai recapete transparenţa de odinioară.

Să te gândeşti că un bărbat te-a sărutat, că te-a atins, că ţi-a văzut corpul, că poate să spună: e aşa sau altminteri, că are un semn în cutare loc, că inima ei simte în felul acesta, că plânge auzind de una şi râde auzind de alta, că visează la anume lucruri, că se poate lăuda: „am în portofelul meu o pană de la aripa himerei mele”; „în inelul acesta sunt împletite câteva fire din părul ei”; „o parte din inima ei se află în această scrisoare”; că-l mângâia în felul acesta, iar cuvântul ei obişnuit când devenea tandră era…!

Ah! Cleopatra, te înţeleg acum de ce porunceai dimineaţa să fie ucis amantul cu care-ţi petrecuseşi noaptea. Sublimă cruzime, pentru care, altădată, nu aveam destule cuvinte de ocară! O, mare voluptoasă, cât de bine cunoşteai firea omenească şi câtă înţelepciune se ascundea în această barbarie! Nu voiai ca vreo fiinţă vie să divulge misterele din culcuşul tău; acele cuvinte de dragoste ce-şi luau zborul de pe buzele tale, nu mai trebuia să le repete nimeni. În felul acesta iluzia ta rămânea pură. Experienţa nu mai putea distruge, părticică cu părticică, fermecătoarea fantomă pe care ai legănat-o în braţe. Ai găsit că-i mai bine să te despartă de el o bruscă lovitură de topor decât un îndelungat dezgust. Într-adevăr, e un supliciu să-ţi vezi bărbatul ales dezminţind, în fiece clipă, ideea pe care ţi-ai făcut-o despre el; să descoperi în caracterul lui mii de meschinării nebănuite; să-ţi dai seama că acela care ţi s-a părut atât de frumos prin prisma dragostei este în realitate foarte urât, şi că acela pe care l-ai luat drept un adevărat erou de roman nu este, la urma urmei, decât un burghez prozaic care se încalţă cu papuci şi se îmbracă în halat de casă.

Nu am puterea Cleopatrei, şi, dacă aş avea-o, mi-ar lipsi desigur curajul să mă servesc de ea. Astfel încât, neputând şi nevoind să se taie capul amanţilor mei după ce coboară din pat – şi nefiind nici dispusă a îndura

ceea ce îndură celelalte femei – trebuie să chibzuiesc de două ori înainte de a mă hotărî să aleg vreunul; ba, mai bine ar fi să chibzuiesc chiar de trei ori, dacă-mi va veni pofta să-mi iau un amant, lucru de care – după cele ce-am văzut şi auzit – mă îndoiesc foarte; doar dacă voi întâlni în vreun ţinut fericit o inimă ca a mea, cum se spune în romane, o inimă virgină şi pură care să nu fi iubit niciodată şi care să fie capabilă de a iubi în adevăratul înţeles al cuvântului, ceea ce nu este prea uşor de găsit.

Intrară mai mulţi cavaleri în han, vijelia şi întunecimea nopţii împiedicându-i să-şi continue drumul. Erau toţi tineri, cel mai în vârstă, cu siguranţă că nu avea peste treizeci de ani; după veşminte aparţineau clasei de sus, şi, de nu ar fi fost veşmintele, dezinvoltura şi insolenţa lor ar fi dovedit-o îndeajuns. Unul sau doi aveau figuri mai interesante; ceilalţi aveau, într-un grad mai mic sau mai mare, o anume jovialitate brutală, o bonomie şi o nepăsare obişnuite între bărbaţi, dar de care se leapădă îndată ce se află în prezenţa noastră.

Dacă ar fi bănuit că tânărul gingaş care moţăia pe scaunul din faţa şemineului nu era câtuşi de puţin ceea ce părea a fi, ci o tânără fată, „ceva extra”, cum spun ei, desigur, ar fi schimbat repede tonul, şi i-ai fi văzut numaidecât umflându-şi pieptul şi împăunându-se. S-ar fi apropiat de mine cu o mulţime de reverenţe, cu picioarele cambrate, coatele în afară, şi cu un zâmbet care s-ar fi prelins pe ochi, pe gură, pe nas, pe păr, pe toată înfăţişarea lor; ar fi îndulcit fiece cuvânt de care s-ar fi folosit, şi ar fi vorbit numai în fraze catifelate şi satinate; la cea mai mică mişcare a mea, s-ar fi arătat gata să se întindă pe jos în chip de covor, de teamă ca neregularităţile duşumelei să nu-mi supere picioarele delicate; toate mâinile s-ar fi întins să mă sprijine; jilţul cel mai moale ar fi fost aşezat pe locul cel mai bun; dar eu păream a fi un băiat drăguţ şi nu o fată drăguţă.

Îţi mărturisesc că, văzând cât de puţină atenţie îmi dau, era cât pe-aci să-mi pară rău după fustele mele. Din vreme în vreme, întâmplându-mi-se să uit că port haine bărbăteşti, mă simţeam de-a dreptul jignită, şi, ca să nu mă apuce pandaliile mă străduiam să mă conving că nu se cunoaşte că sunt femeie.

Stăteam acolo, fără să scot un cuvânt, cu braţele încrucişate, părând a mă uita foarte atent la puiul care căpăta nuanţe din ce în ce mai rumene şi la nenorocitul de câine pe care îl deranjasem într-un mod atât de neplăcut şi care se zbătea în roata lui ca o droaie de draci înghesuiţi în acelaşi agheasmatar.

Cel mai tânăr din grup se apropie de mine şi mă bătu pe umăr, ceea ce, pe Dumnezeul meu, m-a durut destul de tare: am scos un scurt ţipăt involuntar; el mă întrebă dacă n-aş prefera să iau cina împreună cu ei decât de unul singur, ştiut fiind că se bea mai bine în societate. I am răspuns că-mi face o deosebită plăcere, la care n-aş fi îndrăznit să mă gândesc, şi că primesc cu multă bucurie invitaţia. Tacâmurile noastre fură puse alăturea, şi luarăm loc la masă.

Câinele, gâfâind, după ce hăpăise în trei înghiţituri un enorm blid cu apă, îşi reluă locul faţă în faţă cu celălalt câine care stătea nemişcat parcă ar fi fost de porţelan; aveau noroc, întrucât printr-un har cu totul deosebit al cerului, noii veniţi nu ceruseră pui fripţi.

Aflai, din unele frânturi care le scăpaseră, că se duceau la curte, care pe atunci se afla la ***, unde aveau să întâlnească alţi prieteni de-ai lor. Le spusei că sunt un băiat de familie bună, că am absolvit universitatea şi, că mă duc la nişte rude din provincie, că am apucat-o pe drumul şcolarilor, adică pe cel mai lung drum posibil. Asta îi făcu să râdă, şi, după câteva aluzii cu privire la înfăţişarea mea nevinovată şi candidă, mă întrebară dacă am o amantă. Le-am răspuns că nu ştiu de aşa ceva, ceea ce i-a făcut să râdă cu şi mai mare poftă. Sticlele se schimbau cu repeziciune una după alta; deşi avui grijă să-mi las paharul mai tot timpul plin, mă cam încălzisem; nu uitasem însă ţinta urmărită, astfel că îndreptai discuţiile asupra femeilor. Nu mi-a fost deloc greu, deoarece bărbaţii, când se îmbată, după teologie şi estetică vorbesc cu cea mai mare plăcere despre femei.

Tovarăşii mei de chef nu erau tocmai beţi, rezistau la băutură; dar intraseră în nişte încâlcite şi nesfârşite controverse morale, şi îşi puseră, fără jenă, coatele pe masă. Ba unul dintre ei îşi încolăci braţul în jurul taliei groase a uneia dintre slujnice şi îşi bâţâia capul în semn de mare dragoste; un altul se jura că va crăpa pe loc, ca o broască râioasă, căreia i se dă să prizeze tabac, dacă Jeannette nu-i dă voie să-i tragă câte un sărut pe fiecare din cele două mere, mari şi roşii, care-i serveau de obraji. Şi Jeannette, ca să nu crape omul ca o broască râioasă, s-a grăbit să i le ofere, ba chiar nu l-a împiedicat să-şi strecoare mâna, printre faldurile basmalei, până în valea asudată dintre sâni, foarte slab păzită de o cruciuliţă de aur, şi – numai după o scurtă discuţie pe şoptite – o lăsă să ia farfuria de pe masă.

Erau totuşi oameni de la curte, oameni cu maniere elegante, şi dacă nu i-aş fi văzut cu ochii mei, cu siguranţă că niciodată nu m-aş fi gândit să-i învinuiesc de asemenea familiarităţi cu slujnicele dintr-un han. Probabil că

se despărţiseră nu demult de nişte amante fermecătoare, după ce le-au făcut cele mai frumoase jurăminte din lume; niciodată nu mi-ar fi venit ideea că va trebui să-i recomand amantului meu să nu-şi murdărească, pe obrajii vreunei paceaure, buzele pe care aveam să i le sărut eu.

Secătura părea că gustă cu atâta plăcere sărutul, de parcă ar fi îmbrăţişat pe Philis sau pe Oriane; fusese un sărut zgomotos, aplicat cu străşnicie şi convingere, care lăsase în urma lui două pete albe şi umede pe obrazul aprins al damicelei; ea le şterse cu dosul mâinii cu care abia spălase vasele. Nu cred că netrebnicul i-a dat vreodată un sărut atât de spontan şi de drăgăstos neprihănitei zeiţe a inimii sale! După toate aparenţele, asta era şi părerea lui, deoarece îl auzii spunând – cu glasul scăzut, dând din mână a lehamite:

— La naiba cu femeile slăbănoage şi marile sentimente!

Concluzia părea a fi pe placul adunăturii, căci toţi dădură din cap în semn de aprobare.

— Pe cinstea mea, spuse un altul, continuându-şi gândurile, în toate mă paşte nenorocul. Domnilor, trebuie să vă fac o mărturisire, sub pecetea celui mai mare secret, că eu – cel care vă vorbeşte – în clipa de faţă am o iubită.

— O! o! făcură toţi ceilalţi. O iubită! dar e ceva cât se poate de trist. Şi ce faci cu iubita aia?

— E o femeie cinstită, domnilor, nu râdeţi, domnilor! la urma urmei de ce nu aş avea şi o femeie cinstită? Ce, am spus ceva caraghios? Ei, tu de colo, am să-ţi trântesc ceva în cap dacă nu termini.

— Bine, spune mai departe!

— E nebună după mine, are un suflet, cel mai frumos suflet din lume, mă pricep eu la aşa ceva, cel puţin tot atât de bine ca la cai, şi vă garantez că sufletul ei e de prima calitate. Ce sentimente nobile, ce elanuri, ce acte de devotament, ce sacrificii, ce rafinamente de tandreţe, tot ce poţi să-ţi imaginezi mai sublim, dar nu prea are sâni, ba chiar nu are deloc, abia se văd, ca la o fetiţă de cincisprezece ani. E destul de drăguţă de altfel, are mâini fine, piciorul mic, dar are prea mult spirit şi prea puţină carne, îmi vine s-o las în plata Domnului. De ce naiba nu ne putem băga în pat cu spiritul. Sunt tare nenorocit, plângeţi-mă, dragii mei prieteni. Şi, înduioşat din pricina nenumăratelor pahare de vin pe care le înghiţise, începu să plângă cu lacrimi fierbinţi.

— Jeannette te va consola de nefericirea de a te băga în pat cu silfidele, îi spuse vecinul său, umplându-i paharul: din sufletul ei, atât de compact, s-ar

mai putea ciopli nişte corpuri şi pentru alte femei, şi are la carne de-ai putea îmbrăca scheletul a trei elefanţi!

O, femeie pură şi nobilă! dacă ai şti ce povesteşte despre tine, într-o cârciumă, în faţa unor persoane necunoscute – fără a se gândi ce spune – bărbatul pe care tu îl iubeşti mai mult decât orice, căruia i-ai jertfit totul! Cum te dezbracă fără ruşine, şi te oferă cu obrăznicia goală-goluţă privirilor de beţivi ale camarazilor săi, pe când tu stai undeva, tristă, cu bărbia în mână, cu ochiul aţintit spre drumul pe care trebuie să se întoarcă!

Dacă ar veni cineva să-ţi spună că iubitul tău, în mai puţin de douăzeci şi patru de ore după ce v-aţi despărţit, face curte unei mizerabile slujnice, şi că s-a înţeles cu ea să petreacă noaptea împreună, ai jura că e imposibil, nu ţi-ar veni să crezi; abia ai da crezare, chiar dacă ai vedea cu ochii tăi şi ai auzi cu urechile tale. Şi totuşi acesta-i adevărul!

Conversaţia, cea mai smintită şi mai deşănţată conversaţie din lume, mai dură un timp, dar, prin toate exagerările caraghioase şi glumele adesea scabroase, străbătea sentimentul real şi profund de desăvârşit dispreţ pentru femeie. Am învăţat mai mult în seara aceea decât citind douăzeci de căruţe cu cărţi ale moraliştilor.

Enormele şi nemaipomenitele lucruri pe care le auzeam îi dădeau obrazului meu o nuanţă de tristeţe şi o încruntare de care şi-au dat seama ceilalţi comeseni, şi pe care au încercat, cu amabilitate, să mi-o risipească; dar veselia nu se mai lipea de mine. Bănuiam eu că bărbaţii nu erau aşa cum apăreau în faţa noastră, dar nu credeam că există chiar o atât de mare diferenţă între ceea ce sunt şi masca lor. Eram la fel de surprinsă pe cât eram de dezgustată.

Spre a lecui a fată de romantism – pentru vecii vecilor – nu i-aş dori decât o jumătate de oră de asemenea conversaţie – efectul ei ar întrece toate mustrările materne.

Unii se lăudau că pot avea câte femei vor, e destul doar să le spună un singur cuvânt; alţii făceau schimb de reţete pentru procurarea de amante, sau descriau tactica de urmat pentru asedierea uneia virtuoase; alţii îşi băteau joc de femeile ai căror amanţi erau, şi se proclamau cei mai veritabili imbecili de pe pământ fiindcă s-au înhăitat cu astfel de lepădături. Niciunul dintre ei nu dădea două parale pe iubire.

Iată, prin urmare, ce gânduri ascund ei sub atâtea frumoase aparenţe! Cine ar spune-o, când îi vezi cât sunt de umili, de slugarnici, gata la orice? Ei! dar după ce-au ieşit victorioşi, cum îşi mai înalţă dumnealor capul, cu ce

îndrăzneală şi cu ce obrăznicie îşi pun talpa cizmelor pe fruntea pe care înainte o adorau de la distanţă, în genunchi! cum se mai răzbună ei pentru trecătoarea lor înjosire! cum te silesc să plăteşti scump politeţea lor! şi cu câte injurii te copleşesc pentru că au obosit făcându-ţi madrigale! Ce furie de turbaţi în tot ce spun şi gândesc! ce lipsă de eleganţă în maniere şi ţinută! S-au schimbat complet, evident, nu în favoarea lor! Oricât de departe am mers cu presupunerile, am rămas mult în urma realităţii.

Ideal, floare albastră cu inima de aur, perlată de rouă, care te deschizi sub cerul de primăvară la suflarea boarei înmiresmate a visurilor molatece, rădăcinile fibroase ale tulpinii tale, de o mie de ori mai despletite decât cosiţele de mătase ale zânelor, pătrund în adâncul sufletului nostru cu miile sale de capete păroase pentru a soarbe din cea mai pură substanţă; o, floare atât de dulce şi atât de amară, tu nu poţi fi smulsă fără ca inima să nu sângereze până în ungherele sale cele mai ascunse, şi fără ca, pe tija frântă, să nu se ivească picături roşii care, căzând una câte una în lacul format de lacrimile noastre, ne folosesc să măsurăm trecerea orelor – ce înaintează anevoie, împleticindu-se – în timpul priveghiului nostru la căpătâiul Iubirii muribunde.

Ah! floare blestemată, cum creşteai în inima mea! crenguţele tale se înmulţeau mai repede decât urzicile printre ruine. Micile privighetori veneau să bea din caliciul tău şi să cânte la umbra ta: fluturi de diamant, cu aripi de smarald şi ochi de rubin, zburau şi dansau în jurul gingaşelor tale pistiluri acoperite de o pulbere de aur; roiuri de albine aurii sorbeau din mierea-ţi otrăvită, fără a bănui ceva; himerele îşi strângeau aripile de lebădă şi îşi încrucişau ghearele de leu pe frumosul lor piept, ca să se odihnească lângă tine. Arborele Hesperidelor nu fusese mai bine păzit; silfidele culegeau lacrimile picurate din stele în caliciile crinilor şi te udau în fiecare noapte cu magicele lor stropitoare. Plantă a idealului, mai toxică decât arborele veninos din Antile sau cel din Malaezia, în pofida florilor tale înşelătoare şi a otrăvii care se respiră odată cu parfumul tău, ce greu îmi vine să te dezrădăcinez din inima mea! Nici cedrul din Liban, nici baobabul gigantic, nici palmierul înalt de o sută de coţi nu ar putea, toate laolaltă, să umple locul pe care-l ocupai tu singură, mică floare albastră cu inima de aur.

În sfârşit, cina se termină şi ne pregăteam să mergem la culcare; dar, cum eram tocmai de două ori atâţia oameni câte paturi se aflau în han, urma să se odihnească mai întâi jumătate din noi, şi apoi cealaltă jumătate, sau să ne

culcăm câte doi într-un pat. Lucrul era cât se poate de simplu pentru ceilalţi, dar nu era deloc simplu pentru mine; anumite protuberanţe pe care le ascundeau destul de bine cazaca şi vesta, o biată cămaşă le-ar fi lăsat să se vadă în toată condamnabila lor rotunjime, şi nu eram deloc dispusă să-mi trădez *incognito*-ul în favoarea vreunuia dintre domnii aceştia, care în acea clipă mi se păreau nişte adevăraţi monştri. – şi pe care mai apoi i-am văzut ca nişte băieţi de treabă, valorând cel puţin atât cât şi ceilalţi inşi din speţa lor.

Acela cu care trebuia să împart patul era beat, dar cu oarecare moderaţie. Se aruncă pe saltea, lăsând să-i atârne un picior şi o mână, şi adormi îndată, cuprins – nu de somnul drepţilor – ci de un somn atât de adânc încât dacă îngerul judecăţii de apoi i-ar fi suflat din trâmbiţă la ureche, tot nu s-ar fi trezit. Somnul acesta mă mai scoase puţin din încurcătura în care mă aflam; nu lepădai decât vesta şi cizmele, apoi trecui peste corpul adormitului şi mă întinsei pe cearceaf în partea dinspre perete.

Mă aflam deci culcată alături de un bărbat! Ca început nu era rău! Mărturisesc că, în ciuda perfectei mele stăpâniri de sine, simţeam o emoţie ciudată şi tulbure. Situaţia era atât de stranie, atât de neobişnuită, încât abia mă puteam convinge că nu visez. Vecinul meu dormea dus, iar eu n-am putut închide ochii toată noaptea.

Era un tânăr de vreo douăzeci şi patru de ani, cu un obraz destul de frumos, avea gene negre şi o mustaţă aproape blondă; şuviţele lungi de păr îi curgeau în jurul capului ca valurile de apă din albia răsturnată a unui râu, o uşoară roşeaţă se strecura sub pieliţa obrajilor săi palizi ca un nor sub luciul apei, buzele îi erau pe jumătate întredeschise şi surâdeau vag şi galeş.

Mă ridicai într-un cot şi stătui aşa vreme îndelungată, privindu-l la lumina tremurătoare a unei lumânări al cărei seu se topise aproape de tot – cursese formând cercuri groase în jurul ei – şi a cărei feştilă era încărcată cu negre ciupercuţe de funingine.

Ne despărţea un spaţiu destul de mare. El dormea chiar la marginea extremă a patului; eu mă aruncasem, dintr-un surplus de precauţie, tocmai la cealaltă margine.

Desigur, ceea ce auzisem nu era de natură să mă predispună la tandreţe şi la voluptate – mi-era groază de bărbaţi. În acelaşi timp, eram mai tulburată şi mai nervoasă decât ar fi trebuit să fiu: trupul meu nu împărtăşea aversiunea spiritului atât cât ar fi trebuit. Inima îmi zvâcnea, mi se făcuse cald, şi oricum m-aş fi sucit, nu-mi găseam locul.

În han domnea tăcerea cea mai deplină, se auzea numai din când în când pocnetul surd pe care-l făcea un cal, izbind cu piciorul în pământ, sau picăturile de apă care cădeau prin hornul şemineului pe cenuşă, făcând plici! plici! Feştila, arzând până la capăt, lumânarea se stinse, fumegând.

Se lăsă o întunecime deasă, ca o perdea, între noi doi. Nu poţi să-ţi închipui ce efect a avut asupra mea dispariţia subită a luminii. Mi se părea că totul s-a sfârşit şi că nu voi mai vedea limpede în viaţa mea. Mă cuprinse o clipă dorinţa să mă scol; dar ce-aş fi făcut? Era abia ora două noaptea, toate luminile erau stinse şi nu puteam rătăci ca o fantomă într-un local necunoscut. Silită să rămân locului, aşteptam să se facă ziuă.

Mă întinsesem pe spate, cu mâinile încrucişate sub cap, încercând să mă gândesc la ceva, dar gândurile îmi reveneau la unul şi acelaşi lucru, anume: că stăteam culcată lângă un bărbat. Eram atât de frământată de dorinţe, încât la un moment dat, aş fi vrut să se trezească şi să observe că sunt femeie. Fără îndoială, vinul pe care-l băusem, deşi în cantitate mică, nu era străin de această idee năstruşnică, dar nu mă puteam împiedica să mă întorc mereu la ea. Eram gata să întind mâna spre el, ca să-l trezesc şi să-i spun cine sunt. Un fald al cuverturii, care-mi opri braţul, fu pricina că nu mi-am realizat intenţia; am avut timpul necesar să reflectez; şi, pe când îmi desprindeam braţul, bunul-simţ, pe care-l pierdusem în întregime, îmi reveni, dacă nu pe de-a-ntregul, cel puţin în măsura necesară ca să-mi recapăt stăpânirea de sine.

N-ar fi fost foarte ciudat ca o femeie frumoasă şi mândră ca mine, care aş fi vrut să cunosc zece ani un bărbat înainte de a-i da mâna să mi-o sărute, să mă fi oferit, pe un mizerabil pat de han, primului venit?! Pe legea mea că eram cât pe-aci s-o fac.

O înfierbântare subită, un clocot al sângelui poate să înfrângă până în halul ăsta cele mai sublime hotărâri? glasul trupului e mai tare decât glasul spiritului? Ori de câte ori orgoliul meu îşi îndreaptă răbufnirile lui spre cer pentru a-l coborî pe pământ, îi pun în faţa ochilor amintirea acestei nopţi. Încep să-mi însuşesc părerea bărbaţilor: ce bagatelă mai e şi virtutea femeilor! şi de ce puţin depinde ea, Dumnezeule!

A, în zadar vrei să-ţi desfaci aripile, sunt îngreunate de prea mult noroi; trupul e o ancoră care ţine legat sufletul de pământ: oricât de mult şi-ar întinde pânzele în bătaia vântului celor mai înalte idei, vasul rămâne nemişcat, parcă toate remorcile Oceanului s-ar fi agăţat de chila sa. Natura se amuză să ne joace asemenea feste sarcastice. Când vede un gând

căţărându-se pe orgoliul său ca pe o coloană, şi cât pe-aci să ajungă cu capul la cer, ea şopteşte licorii roşii să grăbească pasul şi să se înghesuie la poarta arterelor; comandă tâmplelor să zvâcnească, urechilor să ţiuie, şi iată că te apucă ameţeala în faţa ideii trufaşe: toate imaginile se amestecă şi se confundă, pământul pare a se clătina ca fundul unei bărci pe vreme de furtună, cerul se învârteşte şi stelele dansează sarabanda: buzele, care nu rosteau decât maxime austere, se întind ca pentru un sărut; braţele, atât de hotărâte să respingă, se moleşesc, se fac mai suple, se înfăşoară pe după gât mai calde decât o eşarfă. Adaugă la aceasta boarea unei respiraţii în părul tău, şi totul e pierdut. Uneori nici nu-i nevoie de atâtea: un miros de frunziş venit de pe câmp, care-ţi intră prin fereastra întredeschisă, vederea a două păsărele cioc în cioc, o margaretă care se deschide, un vechi cântec de dragoste pe care ţi-l aminteşti fără voie şi pe care-l repeţi fără a-i înţelege sensul, un vânt căldicel care te tulbură şi te îmbată, moliciunea patului sau a divanului, una din aceste împrejurări ajunge: chiar şi singurătatea camerei tale te face să te gândeşti că ar fi mai bine în doi şi că nu s-ar putea găsi un cuib mai fermecător pentru tot felul de plăceri. Perdelele trase, înserarea, liniştea, totul te duce la gândul fatal care te atinge în trecere cu perfidele sale aripi de porumbel, şi care gângureşte cu gingăşie zburând în jurul tău. Ţesăturile în atingere cu pielea, par a te mângâia şi se lipesc drăgăstos cu faldurile de-a lungul trupului tău. În astfel de clipe, tânăra fată îşi deschide braţele în faţa primului lacheu cu care se află singură; filozoful lasă pagina neterminată, şi, cu capul vârât în gulerul mantiei, aleargă în mare grabă la cea mai apropiată curtezană.

Nu-l iubeam, desigur, pe bărbatul care-mi provoca o tulburare atât de ciudată. El nu avea alt farmec decât acela de a nu fi femeie, şi, în starea în care mă aflam, era destul. Un bărbat, fiinţa asta atât de misterioasă de care suntem ferite cu atâta grijă, animalul acesta straniu, despre care ştim prea puţin, demonul sau zeul acesta, singurul care poate realiza toate visele noastre de voluptate vagă în care primăvara ne leagănă somnul, singurul gând care preocupă de la vârsta de cincisprezece ani!

Un bărbat! Ideea confuză a plăcerii plutea în capul meu îngreunat. Chiar puţinul pe care-l ştiam îmi aprindea dorinţa. O arzătoare curiozitate îmi da brânci să clarific odată bănuielile care mă tulburau şi-mi reveneau fără încetare în minte. Soluţia problemei era pe pagina următoare: nu aveam decât s-o întorc, cartea era lângă mine. Un cavaler destul de frumos, un pat destul de strâmt, o noapte destul de întunecoasă! o tânără fată căreia i s-au

urcat la cap cele câteva pahare de şampanie. Ce îmbinare suspectă! Ei bine, toate astea s-au soldat într-un mod cât se poate de onest, adică fără niciun rezultat.

Pe peretele pe care mă uitam ţintă, începui să disting, în întunecimea mai puţin deasă, locul ferestrei; geamurile deveneau mai puţin opace şi lumina cenuşie a dimineţii, care se strecura prin ele, le redădea transparenţa; cerul se lumina puţin câte puţin: se făcea ziuă. Nu poţi să-ţi închipui ce plăcere mi-a făcut palida rază pe culoarea verde a serjului de Aumale care înconjura gloriosul câmp de bătaie unde virtutea mea triumfase asupra dorinţelor! Mi se părea că era cununa mea de învingătoare.

În ce-l priveşte pe tovarăşul meu de pat, el căzuse de-a dreptul jos.

Mă ridicai, îmi aranjai la repezeală ce-aveam pe mine şi alergai la fereastră; o deschisei, boarea matinală mă învioră.

Ca să mă pieptăn, mă aşezai în faţa oglinzii, şi fui uimită de paloarea obrazului meu, pe care-l credeam purpuriu.

Ceilalţi intrară să vadă dacă mai dormeam, şi îl împinseră cu piciorul pe prietenul lor care, când se trezi, nu se miră prea mult că se afla acolo unde era.

S-au pus şeile pe cai şi am pornit la drum. — Dar destul pentru ziua de azi: pana mea nu mai scrie şi nu am poftă s-o ascut; am să-ţi povestesc altădată celelalte aventuri ale mele; în aşteptare, iubeşte-mă cum te iubesc, Graciosa, pe drept cuvânt numită astfel, şi, după cele ce ţi-am istorisit, să nu-ţi faci o părere prea proastă despre virtutea mea.

Capitolul XI

Multe lucruri sunt plicticoase; e plicticos să dai înapoi banii pe care ţi i-a împrumutat cineva şi pe care te-ai obişnuit să-i consideri ai tăi; e plicticos să mângâi azi femeia pe care ai iubit-o ieri; e plicticos să te duci într-o vizită la ora prânzului şi să afli că stăpânii sunt plecaţi de o lună la ţară; e plicticos să faci un roman şi e mai plicticos să-l citeşti; e plicticos să ai un coş pe nas şi buzele crăpate în ziua când te duci să-ţi vezi idolul inimii; e plicticos să porţi cizme poznaşe care să zâmbească pavajului din toate încheieturile lor şi mai ales să umbli fără un chior în buzunar; e plicticos să fii portar; e plicticos să fii împărat; e plicticos să fii tu, şi chiar să fii un altul; e plicticos să mergi pe jos pentru că te dor bătăturile, să călăreşti pentru că îţi jupoi pielea de pe antiteza părţii din faţă, în poştalion pentru că totdeauna se găseşte vreun burduhănos care să-şi facă pernă din umărul tău, cu pachebotul pentru că din pricina răului de mare vomiţi până ce nu mai rămâne nimic din tine; e plicticos să trăieşti iarna pentru că tremuri de frig şi vara pentru că transpiri; dar lucrul cel mai plicticos din lume, fără doar şi poate, este o tragedie – în afară de cazul când e dramă sau comedie.

Tragedia îmi face realmente greaţă. Ce poate fi mai neghiob şi mai stupid? Acei tirani vânjoşi cu glas de taur, care măsoară scena de la o culisă la alta, mişcându-şi braţele păroase parcă ar fi aripile unei mori de vânt, băgaţi în ciorapi de culoarea pielii, nu sunt ei nişte jalnice contrafaceri ale lui Barbă-Albastră sau ale lui Moşu? Fanfaronadele lor ar face să pufnească de râs pe oricine s-ar putea menţine treaz.

Îndrăgostitele nefericite nu sunt mai puţin ridicole. E o adevărată distracţie să te uiţi la ele cum înaintează pe scenă, îmbrăcate în negru sau în alb, cu părul pe umeri ca o salcie plângătoare, cu mânecile care înconjoară – jelind parcă – încheieturile mâinilor, cu trupul gata s-o zbughească din corset ca un sâmbure strâns între degete; ele îţi lasă impresia că, odată cu pantofii lor de satin trag şi pardoseala după ele; iar atunci când încearcă să exprime prin gesturi largi înfocata lor pasiune, îşi aruncă înapoi trena cu o uşoară mişcare a tocului. Dialogul compus aproape exclusiv din oh-uri şi ah-uri, pe care le cotcodăcesc făcând roata ca un păun, este o peltea plăcută la înghiţit şi uşor de digerat. Prinţii lor sunt de asemenea foarte încântători;

numai că sunt puţin cam întunecaţi şi melancolici, ceea ce de altfel nu-i împiedică să fie cei mai buni camarazi din lume.

Cât despre comedia menită să îndrepte moravurile – şi din fericire, se achită cât se poate de prost de această datorie – găsesc că predicile părinţilor şi pisălogeala unchilor sunt tot atât de plictisitoare la teatru ca şi în realitate. Nu sunt de părere să se sporească la dublu numărul proştilor, reprezentându-i; sunt şi aşa destul de mulţi, slavă Domnului, şi nu-i niciun pericol să le dispară seminţia. De unde nevoia de a se face portretul cuiva care are un rât de porc sau o mutră de bou, ori să culegi prostiile gogonate ale unui mitocan, pe care l-ai da afară dacă ţi-ar intra în casă? Imaginea unui pedant ridicol este tot atât de puţin interesantă ca şi pedantul însuşi, şi chiar dacă e văzut în oglindă, tot pedant rămâne. Un actor care ar reuşi să imite la perfecţie atitudinile şi manierele unui cârpaci nu m-ar amuza mai mult decât un cârpaci în carne şi oase.

Dar există şi un teatru care-mi place, teatrul fantastic, extravagant, imposibil, în care onestul spectator ar fluiera fără milă de la prima la ultima scenă, deoarece n-ar pricepe o iotă.

E straniu teatrul acesta: în locul lămpilor cu ulei luminează licuricii, la pupitru e un scarabeu care bate măsura cu antenele. Greierele îşi cântă partitura; privighetoarea este prim-flautist; silfi mărunţi, ieşiţi din floarea de mazăre, ţin contrabasuri din coajă de lămâie între picioarele lor drăguţe, mai albe decât ivoriul, şi, încordându-şi braţele, mişcă arcuşuri făcute din genele litaniei pe coarde din fire de pânză de păianjen; peruca micuţă cu trei ciocane de pe capul scarabeului-şef de orchestră tremură de plăcere, împrăştiind în jurul ei o pulbere luminoasă – atât de dulce i se pare armonia şi atât de bine executată uvertura.

O cortină din aripi de fluturi, mai subţire decât pojghiţa de sub coaja oului, se ridică încet după cele trei bătăi de rigoare. Sala e plină de suflete de poeţi, aşezate pe scaune de sidef şi care privesc spectacolul prin picături de rouă, montate pe pistiluri de aur ale unor crini – binoclurile lor.

Decorurile nu seamănă cu niciun fel de alt decor; ţara pe care o reprezintă este mai puţin cunoscută decât America înainte de descoperire. Paleta pictorului celui mai generos nu are nici jumătate din culorile cu care sunt împestriţate: totul e zugrăvit în tonuri bizare, nemaipomenite; cenuşiul verde, cenuşiul albastru, ultramarinul, lacuri galbene şi roşii sunt împrăştiate cu duiumul.

Cerul de un albastru verzui e zebrat de lungi dâre galbene şi arămii; în planul al doilea, copăcei subţiratici şi plăpânzi îşi leagănă frunzişul rar, de culoarea trandafirului veşted; depărtările, în loc de a se îneca în ceaţa lor azurie, sunt dimpotrivă, de cel mai frumos şi mai limpede verde, iar ici şi colo se nalţă spirale de fum auriu. O rază rătăcită se agaţă de frontonul unui templu ruinat sau de săgeata unui turn. Oraşe, cu o puzderie de clopotniţe, piramide, domuri, arcade, balustrade, sunt aşezate pe coline şi se oglindesc în lacuri de cristal; copaci înalţi cu frunza lată, tăiată adânc de foarfeca zânelor, îşi împletesc în mod inextricabil trunchiurile şi ramurile pentru a alcătui culisele. Norii de pe cer se adună grămadă deasupra vârfurilor de arbori ca o fulguire deasă de zăpadă, iar prin interstiţiile ei se văd scânteind ochii piticilor şi ai gnomilor, rădăcinile lor întortocheate pătrunzând în pământ ca degetele unui gigant. Ciocănitoarea le loveşte ritmic cu ciocul ei de corn, şi şopârle de smarald se încălzesc la soare pe muşchiul din jur.

Ciuperca priveşte spectacolul cu pălăria pe cap, ca o obraznică ce este, iar vioreaua, micuţă cum e, se ridică în vârful picioruşelor, între două fire de iarbă, şi cască ochii albaştri ca să-l vadă trecând pe erou.

Căldăraşul şi câneparul apleacă vârful crengilor pe care se află ca să poată sufla actorilor rolurile.

Prin ierburile mari, printre înalţii scaieţi purpurii şi brusturii cu frunze de catifea, şerpuiesc ca nişte năpârci de argint râuri strânse din lacrimile cerbilor încolţiţi; din loc în loc se văd strălucind în gazon anemonele, care par nişte picături de sânge, şi margaretele care se fudulesc cu cununa de perle de pe cap – cunună cum poartă numai adevăratele ducese.

Personajele nu aparţin nici unei epoci şi nici unei ţări, ele vin şi pleacă fără să se ştie ce şi cum, nu mănâncă, nici nu beau, nu se statornicesc nicăieri şi nu au nicio meserie, nu posedă pământ, rente, case; rareori îi vezi ducând o lădiţă plină de diamante mari cât oul de porumbel; când merg, nu pricinuiesc căderea unei singure picături de apă din vârful vreunei flori şi nu stârnesc un singur firicel de praf de pe drum.

Veşmintele lor sunt cele mai extravagante şi mai fantastice de pe lume. Pălării ascuţite ca nişte clopotniţe, cu borurile largi ca umbrelele chinezeşti şi pene nemăsurat de mari, smulse din coada vreunei păsări a paradisului sau a vreunui fenix; cape vărgate în culori ţipătoare, veste de catifea şi brocart, lăsând să se vadă, prin tăieturile mânecilor cu ceapraz de aur, căptuşeala de satin sau din fire de argint; pantaloni bufanţi umflaţi ca baloanele; ciorapi de un roşu aprins, cu margini brodate, pantofi cu toc înalt

şi rozete mari, săbiuţe înguste, cu vârful în sus, cu mânerul în jos, împodobite cu găitane şi panglici – asta în ce priveşte bărbaţii. Femeile nu sunt mai puţin ciudat înzorzonate.

Desenele lui Della Bella şi ale lui Romain de Hooge ne pot da o idee despre caracterul gătelilor lor: rochii bogate, fluturând, cu pliuri mari ce strălucesc ca un piept de turturică şi reflectă toate nuanţele schimbătoare ale curcubeului, mâneci largi de unde ies alte mâneci, gulere de dantelă, ajurată din loc în loc, care urcă mai sus de cap pentru a-i servi de cadru, corsete pline de funde şi de broderii, eghileţi, giuvaieruri bizare, egrete din pene de bâtlan, coliere de perle mari, evantaie din coadă de păun cu oglinjoare la mijloc, papucei fără călcâi, patine, ghirlande de flori artificiale, paiete, tul ţesut cu fir metalic, fard, aluniţe artificiale, şi tot ce poate adăuga puţin rafinament şi picanterie unei toalete de teatru.

Nu se poate preciza dacă gustul acesta e englezesc, sau german, sau franţuzesc, sau turcesc, sau spaniol, sau tătăresc; are însă câte ceva din toate, luând din fiecare ţară ceea ce e mai graţios şi mai caracteristic, Actorii îmbrăcaţi astfel pot spune tot ce vor, fără ca nimic să nu-i pară cuiva neverosimil. Fantezia poate să năvălească din! toate părţile, stilul să-şi desfăşoare în voie solzii săi pestriţi, ca o năpârcă ce se încălzeşte la soare; cele mai exotice *concetti*[61] să-şi deschidă, fără teamă, ciudatele lor calicii, răspândind în jur parfum de ambră şi mosc. Nimic nu se împotriveşte, nici locul, nici numele, nici costumul.

Ce lucruri amuzante, fermecătoare spun! Nu, aceşti frumoşi actori nu se vor preta să-şi contorsioneze gura şi să-şi holbeze ochii pentru a da drumul degrabă unei tirade de efect – urlând ca actorii de dramă; cel puţin ei nu fac impresia unor muncitori care lucrează cu bucata, a unor boi înjugaţi la o treabă, nerăbdători s-o termine; n-au obrazul tencuit cu cretă şi vopsea roşie de grosimea unui deget; nu poartă pumnale de tinichea, şi nu ţin în rezervă sub cazacă o băşică de porc umplută cu sânge de găină; ei nu târâie aceeaşi zdreanţă pătată de ulei de-a lungul unor acte întregi.

Ei vorbesc, fără să se pripească, fără să ridice glasul, ca nişte oameni care-ţi ţin o tovărăşie plăcută şi nu dau mare importanţă la ceea ce spun: îndrăgostitul îşi face declaraţia în faţa iubitei cu aerul cel mai indiferent din lume, lovindu-şi din când în când coapsa cu vârful mănuşii albe sau îndreptându-şi manşeta de dantelă a pantalonilor. În timpul acesta, doamna scutură nepăsătoare roua de pe buchetul de flori, şi face spirite cu confidenta sa; amorezul nu prea se sinchiseşte cum s-o îmbuneze pe

crudelă: treaba lui e să-i curgă din gură perle – ciorchine de perle – şi tufe de trandafiri, să semene cu toată generozitatea preţioase pietre poetice, ba uneori se dă chiar la fund şi-l lasă pe autor să-i facă curte iubitei sale. El nu ştie ce-i gelozia şi e din fire foarte împăciuitor. Cu ochii ridicaţi spre decorul care înfăţişează cerul, aşteaptă cu amabilitate ca poetul să termine de spus ce-i trece prin capul plin de fantezie, ca să-şi continue rolul, reluându-şi locul în genunchi.

Totul se înnoadă şi se deznoadă cu o admirabilă nepăsare; efectele nu au nicio cauză şi cauzele nu au efecte; personajul cel mai spiritual e acela care spune cele mai multe nerozii; cel mai nerod spune lucrurile cele mai spirituale; tinerele fete exprimă nişte păreri care ar face să roşească cea din urmă curtezană; curtezanele debitează maxime moralizatoare. Se succed, una după alta, nemaipomenite aventuri, fără a se da vreo explicaţie; nobilul părinte soseşte tocmai din China, într-o joncă de bambus, numai pentru a recunoaşte o fetiţă răpită; zeii şi zânele nu fac altceva decât să urce şi să coboare în maşinile lor. Acţiunea se scufundă deodată în apa mării, sub domul de topaz al valurilor, şi se desfăşoară pe fundul oceanului, prin păduri de corali şi de madrepori, de unde se ridică la cer pe aripile ciocârliei şi ale grifonului. Dialogul este foarte universal; leul ia parte la dialog printr-un oh! sau ah! exprimat cu vigoare; zidurile vorbesc prin crăpăturile lor, şi, dacă cineva are vreo poantă, o ghicitoare sau un calambur de plasat la repezeală, atunci poate întrerupe scena cea mai interesantă: capul de măgar al lui Bottom e tot atât de bine venit ca şi capul blond al lui Ariel; sub toate formulele se vădeşte spiritul autorului; iar toate contradicţiile nu sunt decât tot atâtea faţete care le reflectă sub diferite aspecte, adăugându-le culorile prismei.

Acest talmeş-balmeş şi dezordinea aparentă, la urma urmei reuşesc să redea mult mai exact viaţa reală, cu manifestările ei capricioase, decât drama de moravuri pregătită în modul cel mai minuţios. Orice om cuprinde în sinea lui întreaga umanitate şi, scriind ce-i vine în minte, reuşeşte mai bine decât copiind, cu lupa în mână, ceea ce se află în afara lui.

O, ce familie frumoasă! tineri romanţioşi, îndrăgostiţi, subrete îndatoritoare, bufoni caustici, valeţi şi ţărani naivi, regi blajini, ale căror nume sunt ignorate de istorici şi al căror regat e trecut cu vederea de geografi; bufoni spanioli în haine pestriţe, clovni cu replici prompte şi isteţe, care fac nişte uluitoare tumbe; voi, prin a căror gură zâmbitoare se exprimă liberul capriciu, pe voi vă iubesc şi vă ador cel mai mult: Perdita,

Rosalinda, Celie, Pandarus, Parolles, Silvio, Léandru şi ceilalţi, figuri fermecătoare, atât de false şi atât de reale, care, pe aripile bălţate ale nebuniei se ridică deasupra realităţii vulgare, şi prin care poetul simbolizează bucuria, melancolia, iubirea şi visul său cel mai intim sub aparenţele cele mai frivole şi mai nestânjenite.

În teatrul acesta, scris pentru zâne, şi care trebuie jucat sub clar de lună, există o piesă care mă încântă în mod deosebit; e o piesă cu un caracter atât de nomad, atât de hoinar, a cărei intrigă e atât de vaporoasă şi personajele atât de bizare încât autorul însuşi, neştiind ce titlu să-i dea, i-a zis *Cum vă place,* denumire elastică şi care se potriveşte la orice.

Citind această piesă stranie, te simţi transportat într-o lume necunoscută, despre care ai tocmai o vagă amintire: nu mai ştii dacă eşti viu sau mort, dacă visezi sau dacă eşti treaz; graţioase făpturi îţi surâd suav şi îţi aruncă, în treacăt, bineţe amicale; te simţi atât de emoţionat şi de tulburat când le vezi, ca şi cum, la primul colţ de drum te-ai fi întâlnit pe neaşteptate cu idealul tău sau ţi-ar fi apărut brusc în faţă fantoma primei tale iubite, pe care o uitaseşi. Curg pâraiele, murmurând gemete pe jumătate înăbuşite; vântul clatină bătrânii copaci ai străvechii păduri deasupra capului bătrânului duce exilat, suspinând şi compătimindu-l, şi când Jacques melancolicul îşi lasă doleanţele sale filozofice s-o ia la vale pe firul apei, odată cu frunzele de salcie, ţi se pare că tu eşti cel care vorbeşte, şi că gândurile cele mai ascunse şi mai obscure din mintea ta ţi se dezvăluie şi se luminează.

O, tinere fiu al viteazului cavaler Rowland de Boys, atât de năpăstuit de soartă! nu mă pot împiedica să nu fiu gelos pe tine; tu mai ai încă un slujitor credincios, pe bunul Adam, moşneagul atât de verde – deşi neaua părului îi încunună capul. Eşti surghiunit, dar cel puţin ai luptat şi ai ieşit victorios; hapsânul tău frate ţi-a luat toată averea, dar Rosalinda ţi-a oferit lanţul de la gâtul ei; eşti sărac, dar eşti iubit; ţi-ai părăsit patria, dar fiica prigonitorului tău te urmează peste mări şi ţări.

Întunecaţii Ardeni îşi deschid, ca să te primească, braţele încărcate de frunziş; blânda pădure ţi-a pregătit în fundul grotelor sale muşchiul cel mai mătăsos, ca să-ţi faci culcuş; ea îşi apleacă bolţile peste creştetul tău, ca să te apere de ploaie şi soare; te plânge cu lacrimile izvoarelor şi suspinele puilor de căprioară şi ale cerbilor care boncăluiesc printre arbori; îţi oferă stâncile sale drept pupitre pe care să-ţi compui scrisorile amoroase; îţi împrumută spinii mărăcinişurilor ca să le agăţi şi porunceşte scoarţei

mătăsoase a plopilor să se lase scrijelată de vârful stiletului tău când vrei să gravezi iniţiala Rosalindei.

O! ce-ar fi dacă oricine ar putea să aibă ca tine, Orlando, o pădure umbroasă unde să se retragă şi să se izoleze cu suferinţa lui, iar la capătul unei alei să-şi întâlnească iubita pe care – deşi deghizată – s-o recunoască numaidecât! Dar, vai! în lumea sufletească nu se găsesc Ardeni înverziţi, ci numai în grădina poeziei cresc şi se deschid acele floricele capricioase şi sălbatice al căror parfum te face să uiţi totul. Oricâte lacrimi am vărsa, ele nu se adună în acele frumoase cascade argintii; oricâte suspine am scoate, niciun ecou binevoitor nu-şi dă osteneala să ni le trimită înapoi împodobite cu asonanţe şi *concetti*. Zadarnic agăţăm sonete de ţepii tuturor mărăcinilor, niciodată Rosalinda nu le va strânge, degeaba scrijelăm în scoarţa copacilor iniţialele iubitei!

O! păsări ale cerului, împrumutaţi-mi fiecare câte o pană, tu, rândunico, şi tu, vulture, tu, pasăre colibri, şi tu, pasărea stâncilor, vreau să-mi fac o pereche de aripi pentru a zbura cât mai sus şi cât mai repede în regiuni necunoscute, unde să nu întâlnesc nimic care să amintească memoriei mele de cetatea celor vii, unde să uit că sunt eu, şi să trăiesc o viaţă stranie şi cu totul nouă, undeva, mai departe decât America, mai departe decât Africa, mai departe decât Asia, mai departe decât cea mai îndepărtată insulă din lume, dincolo de oceanul de gheaţă, dincolo de polul unde tremură aurora boreală, în impalpabila împărăţie spre care zboară divinele creaţii ale poeţilor şi prototipurile supremei frumuseţi.

Cum să mai suport banalele discuţii din cercuri şi saloane după ce te-am auzit vorbind pe tine, scânteietorule Mercutio, ale cărui cuvinte ţâşnesc ca o ploaie de aur şi de argint din nori, ca un joc de artificii sub un cer presărat cu stele? Palidă Desdemona, ce plăcere mai pot gusta după romanţa salciei, ascultând orice muzică terestră? Ce femeie nu pare urâtă alături de Venus, pe care voi, sculptori ai antichităţii, aţi zămislit-o – ca mari poeţi ce sunteţi – în strofe de marmură?

Ah! eu toate că, în exaltarea mea, eram gata să strâng la piept lumea palpabilă, în lipsa alteia, simt că am venit pe lume din greşeală, că viaţa nu-i făcută pentru mine, că mă respinge; nu pot întreprinde nimic: pe orice drum o iau, mă rătăcesc; aleea netedă şi cărarea dintre stânci tot spre prăpastie mă duc. Dacă vreau să-mi iau zborul, aerul se îngroaşă în jurul meu, şi rămân încremenit, cu aripile întinse, fără să le pot închide. Nu pot nici să merg, nici să zbor; când sunt pe pământ mă atrage cerul, când sunt în cer mă

cheamă pământul; în văzduh, crivăţul îmi smulge penele; jos, pietricelele îmi rănesc picioarele. Tălpile mele sunt prea gingaşe pentru cioburile de sticlă ale realităţii: deschiderea aripilor e prea strimtă ca să planez deasupra lucrurilor, şi să mă ridic, urcând din rotire în rotire, până în azurul profund al misticismului, până la vârfurile inaccesibile ale iubirii eterne; sunt cel mai nefericit hipogrif, cea mai jalnică încropeală de bucăţi eterogene care a existat vreodată de când marea iubeşte luna şi femeile îşi înşală bărbaţii: monstruoasa Himeră – ucisă de Belerofon – cu obrazul de virgină, labele de leu, corpul de capră şi coada de dragon, era un animal de cea mai simplă îmbinare pe lângă mine.

În pieptul meu firav s-au cuibărit laolaltă visările – presărate cu violete – ale unei tinere fete pudice şi patimile nestăpânite ale unei curtezane în plină orgie: dorinţele mele pornesc, aidoma leilor, după ce şi-au ascuţit ghearele în umbra pădurii şi caută ceva de devorat; gândurile mele, mai febrile şi mai neliniştite decât caprele, aleargă spre crestele cele mai primejdioase; ura mea, umflată de otravă, îşi răsuceşte – ca un şarpe – în noduri inextricabile încreţiturile sale care şi-au pierdut solzii şi se târâie anevoie prin şanţurile lăsate de roţile căruţelor şi prin râpi.

E un straniu ţinut sufletul meu, un ţinut înfloritor şi splendid în aparenţă, dar mai îmbibat de miasme putregăite şi vătămătoare decât ţinutul Batavia: cea mai slabă rază de soare ce atinge noroiul stârneşte puzderie de reptile şi ţânţari; mari lalele galbene, nagasare şi flori de angsoka acoperă fastuos scârnave hoituri. Roza înamorată îşi întredeschide buzele stacojii şi, surâzând, îşi arată dinţişorii de rouă unei privighetori curtenitoare, care-i recită madrigale şi sonete: e nespus de fermecător! dar pot paria pe o sută contra unu că jos, în tufiş, prin iarbă, o broască râioasă hidropică se târăşte pe labele sale şchioape, lăsând în urma ei o dâră albicioasă: balele.

Iată nişte izvoare mai limpezi şi mai transparente decât diamantul cel mai pur; dar e mai bine pentru tine să scoţi apă stătută din mocirlă, de sub un strat de papură putrezită şi în care zac câini înecaţi decât să-ţi cufunzi cupa în undele acestor izvoare. Căci în fundul lor e ascuns un şarpe care se învârteşte în jurul lui însuşi cu o înspăimântătoare repeziciune, împroşcându-şi veninul.

Ai semănat grâu, şi-au răsărit crini de pădure, măselariţă, neghină şi palida cucută cu crengile coclite. În locul rădăcinii pe care ai îngropat-o în pământ, vezi, de-a dreptul uluit, ieşind picioarele păroase şi răsucite ale negrei mandragore.

Dacă laşi acolo vreun obiect şi vii după câtva timp să-l iei, ai să-l găseşti mai înverzit de muşchi şi mai colcăind de cârcăiace şi insecte dezgustătoare decât o piatră aruncată pe pământul umed dintr-o pivniţă.

Nu încerca să străbaţi prin pădurile-i întunecoase; e mai greu să pătrunzi aici decât în pădurile virgine ale Americii sau în junglele din Iava: liane mai rezistente decât cablurile leagă un copac de altul; plante zbârlite şi cu vârfuri ascuţite ca suliţele, astupă toate trecerile; iarba însăşi are ţepi usturători ca ai urzicii. Gigantici lilieci din speţa „vampir” stau spânzuraţi cu ghearele de bolţile frunzişului; scarabei de o neobişnuită mărime îşi agită coarnele ameninţătoare şi biciuiesc aerul cu împătritele lor aripi; animale monstruoase şi fantastice, aidoma acelora care ţi se arată în coşmaruri, înaintează anevoie, rupând trestiile din cale. Turme de elefanţi care strivesc muştele încreţindu-şi pielea uscată sau îşi freacă şoldurile de stânci şi de copaci, rinoceri cu carapacea scorţoasă, hipopotami cu mutra buhăită şi părul zbârlit mişună, frământând glodul şi gunoaiele pădurii cu labele lor greoaie.

În luminişuri, acolo unde soarele străpunge cu raza lui strălucindă – ca o săgeată de aur – atmosfera jilavă, pe locul pe care ai fi vrut să te aşezi, vei găsi întotdeauna tolănită o familie de tigri, adulmecând aerul cu nările, clipind din ochii verzi ca marea, şi lustruindu-şi blana de catifea cu limba roşie ca sângele şi acoperită de papile; sau poate nişte şerpi boa, pe jumătate adormiţi, digerând ultimul taur înghiţit.

Fereşte-te de orice: de iarbă, de fructe, de apă, de aer, de umbră, de soare, totul dătător de moarte.

Astupă-ţi urechile să n-auzi gânguritul papagalilor cu ciocul de aur şi gâtul de smarald, care sar din copaci şi ţi se aşază în palmă, palpitând din aripi; căci micii papagali cu gâtul de smarald vor sfârşi prin a-ţi scoate frumuşel ochii cu ciocul lor de aur, în clipa când te vei apleca să-i săruţi. Chiar aşa!

Lumea nu vrea să ştie de mine, mă alungă ca pe un strigoi ieşit din mormânt; de fapt nu sunt departe de paloarea lui: sângele meu refuză să creadă că sânt viu şi nu vrea să-mi coloreze pielea, se târâie încetişor prin vine ca apa clocită prin canalele înfundate. Inima mea nu bate pentru nimic din ceea ce face să bată inima omului. Durerile şi bucuriile mele nu sunt acelea ale semenilor mei. Am dorit cu o poftă nestăpânită ceea ce nimeni nu pofteşte; am dispreţuit lucruri pe care alţii le râvneau la nebunie. Am iubit femei atunci când ele nu mă iubeau, şi am fost iubit când voiam să fiu urât:

întotdeauna prea devreme sau prea târziu, mai mult sau mai puţin, sau nu prea sau foarte, foarte; niciodată cum a trebuit; ori nu sosisem încă, ori ajunsesem mult prea departe. Mi-am risipit viaţa fără noimă sau am concentrat-o excesiv într-un singur punct, şi de la activitatea agitată a aceluia ce face o treabă serioasă, am dat în somnolenţa mohorâtă a stâlpnicului, vieţuind pe o columnă.

Parcă aş face totul sub imperiul visului; acţiunile îmi sunt dictate mai curând de somnambulism decât de libera voinţă; simt în adâncul făpturii mele ceva ce mă face să acţionez fără participarea mea efectivă totdeauna în afara legilor comune; latura simplă şi firească a lucrurilor nu mi se vădeşte decât în urma tuturor celorlalte, mai întâi sesizez ce este excentric şi bizar: dacă linia o ia cât de puţin pieziş, eu fac îndată din ea o spirală mai întortocheată decât un şarpe; contururile, dacă nu sunt limitate în modul cel mai precis, se tulbură şi se deformează. Feţele capătă un aspect supranatural şi mă privesc cu ochi înspăimântaţi.

De asemenea, printr-un soi de reacţie instinctivă, m-am cramponat întotdeauna de materie, de înfăţişarea exterioară a lucrurilor, şi în artă am acordat un loc considerabil plasticii. Înţeleg la perfecţie o statuie, nu înţeleg omul; unde începe viaţa, mă opresc şi mă dau îndărăt, înfricoşat de parcă aş fi văzut un cap de meduză. Fenomenul vieţii îmi pricinuieşte o uimire din care nu-mi pot reveni. Voi fi, neîndoios, un mort excelent, căci viaţa din mine e cât se poate de firavă, şi sensul existenţei mele îmi scapă cu desăvârşire. Sunetul propriului meu glas mă surprinde într-un grad inimaginabil, şi uneori sunt ispitit să-l iau drept glasul unui străin. Când vreau să întind un braţ, şi când braţul mă ascultă, mi se pare de-a dreptul o minune, şi mă cuprinde cea mai profundă stupefacţie.

În schimb, Silvio, înţeleg la perfecţie ininteligibilul; datele cele mai extravagante mi se par foarte naturale şi mă descurc între ele cu o uşurinţă extraordinară. Mi-e foarte lesne să aflu urmarea celui mai capricios şi mai nebunesc coşmar. Acesta-i motivul pentru care genul de piese de care-ţi vorbeam adineaori îmi place mai mult decât oricare altul.

Am avut lungi discuţii cu Théodore şi Rosette în privinţa asta: Rosette nu gustă sistemul meu, ea e adepta adevărului *adevărat;* Théodore acordă mai multă libertate poetului şi admite un adevăr convenţional şi de optică. Eu susţin că trebuie lăsat câmp liber autorului şi că fantezia trebuie să domnească în mod suveran.

Mulţi dintre cei prezenţi susţineau că astfel de piese nu s-ar putea juca din lipsa condiţiilor scenice adecvate; le-am răspuns că este adevărat într-un sens şi fals în alt sens, ca aproape tot ce se spune, şi că ideile existente asupra posibilităţilor şi imposibilităţilor scenice îmi par lipsite de justeţe, fiind mai mult prejudecăţi decât argumente; şi am mai spus şi altceva, anume că piesa *Cum vă place* este, cu siguranţă, foarte uşor de jucat, mai ales pentru oamenii de lume, care nu sunt obişnuiţi cu alte roluri.

Astfel s-a ajuns la ideea de a o reprezenta. Sezonul este pe sfârşite şi am epuizat toate mijloacele de a ne amuza; lumea e plictisită de vânătoare, de partidele de călărit şi de plimbările cu barca; posibilităţile bostonului, oricât de variate ar fi, nu au destulă savoare ca să ocupe toată seara, şi în consecinţă propunerea mea a fost primită cu un entuziasm general.

Un tânăr care ştie să picteze s-a oferit să facă decorurile; a şi început să lucreze – cu multă ardoare – şi peste câteva zile vor fi gata. Ca sală de teatru a fost amenajată sera, care este cea mai mare încăpere din castel, şi părerea mea e că totul va merge ca pe roate. Eu îl fac pe Orlando; Rosette va trebui să joace pe Rosalinda, e cea mai îndreptăţită: ca iubita mea şi ca stăpână a casei, rolul îi revine de drept; dar nu a vrut să se deghizeze în bărbat, dintr-un capriciu destul de ciudat pentru ea, deoarece n-a făcut-o din ipocrizie, defect care-i este străin. Dacă n-aş fi fost convins de contrariu, m-aş fi gândit că are picioare urâte. Şi acum, nicio doamnă din societatea noastră nu a vrut să se arate mai puţin scrupuloasă decât Rosette, din care pricină era să ratăm spectacolul; dar Théodore, care luase rolul lui Jacques melancolicul, s-a oferit s-o înlocuiască, ţinând seama că Rosalinda poartă aproape tot timpul haine de cavaler, cu excepţia primului act, când se îmbracă în femeie, şi că, punându-şi puţin fard, un corset şi o rochie, va fi de-ajuns ca să dea iluzia că-i femeie, mai ales că nu i-a crescut încă păr pe faţă şi are talia foarte subţire.

Suntem pe cale să învăţăm rolurile şi facem o impresie ciudată celor ce se uită la noi. În toate colţurile singuratice ale parcului găseşti pe câte cineva cu o hârtie în mână, murmurând nişte fraze în şoaptă, ridicând ochii spre cer, lăsându-i brusc în jos, şi făcând fiecare gest de câte şapte, opt ori. Dacă nu s-ar şti că pregătim o piesă, cu siguranţă că am fi luaţi drept nişte evadaţi din balamuc sau drept poeţi (ceea ce este aproape un pleonasm).

Cred că în scurt timp vom şti destul de bine rolurile ca să facem o repetiţie generală. Mă aştept la ceva foarte aparte. Poate că nu am dreptate. Mi-a fost teamă la un moment dat că, în loc să joace după propria lor

inspiraţie, actorii noştri se vor strădui să imite atitudinile şi inflexiunile de voce ale vreunui comedian la modă; dar, din fericire, ei nu s-au dus la teatru destul de des pentru a cădea în această greşeală; şi e de sperat că, în stângăcia lor de oameni care n-au păşit niciodată pe scenă, vor scăpăra nepreţuite scântei de naturaleţă şi fermecătoare naivităţi, pe care talentul cel mai versat nu le-ar putea realiza.

Tânărul nostru pictor a făcut într-adevăr minuni: e imposibil să dai o înfăţişare mai stranie bătrânelor trunchiuri de copaci şi iederii care-i înlănţuie; şi-a luat ca model arborii din parc, accentuându-le şi exagerându-le înfăţişarea, aşa cum trebuie să se procedeze când se fac decoruri. Totul este admirabil realizat de o mână semeaţă şi capricioasă: pietrele, stâncile, norii au nişte forme misterios contorsionate; reflexe sclipitoare joacă pe apele tremurânde, mai vii decât însuşi argintul-viu, iar impasibilitatea obişnuită a frunzişului e redată miraculos prin nuanţele de şofran aruncate de pensula toamnei; coloritul pădurii variază de la verdele smaraldului până la purpuriul agatei roşii; tonurile cele mai calde şi cele mai proaspete se îmbină într-un mod armonios, iar cerul trece de la albastrul cel mai gingaş la culorile cele mai înfocate.

A desenat toate costumele după indicaţiile mele, şi au ieşit cât se poate de frumoase. La început unii protestau în gura mare că asemenea costume nu pot fi făcute din mătase şi catifea, şi din nicio stofă cunoscută, şi am crezut o clipă că toţi vor adopta costumul de trubadur. Doamnele nu se împăcau cu culorile, spuneau că, ţipătoare cum sunt, le vor distruge ochii. La care noi am răspuns că ochii lor sunt aştri care nu se pot stinge niciodată şi că, dimpotrivă, ochii lor vor face să nu se observe culorile, ba nici lumina lămpilor cu ulei, a lustrelor sau a soarelui, după cum va fi cazul. Ele nu mai avură nimic de adăugat în privinţa asta, dar se iviră alte obiecţiuni care duceau la respingerea în bloc a tot ce se făcuse; în fiece clipă răsărea câte un cap zbârlit al hidrei de la Lerna; abia tăiam unul că apărea altul, şi mai încăpăţânat şi mai stupid.

„Cum vreţi să meargă aşa? Pe hârtie e uşor, dar când trebuie s-o îmbraci… Eu una nu încap!” „Juponul meu e mai scurt cu cel puţin patru degete.” „Nu m-aş încumeta să mă prezint în halul ăsta!” „Gulerul ăsta e prea înalt; parcă aş fi gheboasă, parcă n-aş avea gât!” „Coafura asta mă îmbătrâneşte într-un mod inadmisibil”.

Cu puţină scrobeală, câteva ace cu gămălie şi oarecare bunăvoinţă, totul se aranjează. „Glumiţi! o talie ca a dumneavoastră, mai fină decât o talie de

viespe, care ar trece prin inelul de la degetul meu cel mic! pariez pe douăzeci şi cinci de ludovici contra unui sărut că va trebui să mai îngustăm corsajul.” „Fusta dumneavoastră e departe de a fi prea scurtă, şi dacă aţi putea vedea ce picior adorabil aveţi, aţi fi cu siguranţă de părerea mea.” „Dimpotrivă, având în jurul lui aureola aceasta de dantelă, gâtul dumneavoastră iese admirabil în evidenţă!” „Coafura asta nu vă îmbătrâneşte deloc şi chiar dacă aţi părea cu câţiva ani mai în vârstă, sunteţi atât de excesiv de tânără încât lucrul acesta va trece cu totul neobservat; adevărul este că am avea nişte stranii bănuieli în privinţa dumneavoastră dacă n-am fi găsit rămăşiţele ultimei dumneavoastră păpuşi…” *et caetera.*

Nici nu-ţi închipui ce uluitoare cantitate de madrigale am fost siliţi să cheltuim pentru a constrânge doamnele să-şi pună încântătoarele costume care le veneau nici că se poate mai bine.

Ne-am chinuit apoi să le determinăm să-şi pună în mod corect aluniţele. Ce gust al naibii mai au şi femeile astea! Şi de ce încăpăţânare titanică e în stare nu ştiu ce sclivisită vaporoasă, care-şi închipuie că galbenul-pai glasat o prinde mai bine decât galbenul de narcisă sau trandafiriul aprins. Sunt sigur că, dacă aş fi aplicat în treburile publice jumătate din vicleşugurile şi intrigile irosite pentru a plasa o pană roşie la stânga şi nu la dreapta, aş fi ajuns ministru sau cel puţin împărat.

Ce pandemoniu! ce nesfârşită înghesuială şi zăpăceală trebuie să fie un teatru adevărat!

De când se zvoneşte că aici se va juca o comedie, totul a intrat în cea mai perfectă dezordine. Toate sertarele sunt trase afară, toate dulapurile golite – ca la un veritabil jaf. Mesele, fotoliile, consolele nu se mai văd de sub încărcătura lor. Nu ai unde pune piciorul: pretutindeni, într-o enormă neorânduială stau azvârlite grămezi de rochii, pelerine, văluri, fuste, cape, toci, pălării; şi când te gândeşti că toate astea sunt destinate doar pentru şapte sau opt persoane, îţi aduci aminte, fără să vrei, de scamatorii din bâlciuri, care poartă opt sau zece costume unul peste altul; nici nu-ţi vine să crezi că, din maldărul acesta, se va alege doar câte un singur costum de fiecare.

Servitorii ba vin, ba pleacă; sunt în permanenţă doi sau trei pe drumul dintre castel şi oraş, şi, dacă va continua astfel, toţi caii se vor îmbolnăvi de tignafes.

Un director de teatru neavând vreme să fie şi melancolic, de o bucată de vreme nu mai sunt. În schimb sunt atât de buimac, atât de plictisit, că am

început să nu mai pricep nicio iotă din piesă. Deoarece, în afară de rolul lui Orlando, mai joc şi pe impresarul, am o treabă dublă. Ori de câte ori se iveşte vreo dificultate, la mine se recurge, şi cum hotărârile mele nu sunt totdeauna ascultate ca oracolul, se iscă nişte discuţii interminabile.

Dacă a trăi înseamnă să fii mereu în picioare, să răspunzi la douăzeci de persoane deodată, să urci şi să cobori scările cât e ziua de mare, să nu gândeşti un singur minut în douăzeci şi patru de ore, atunci nu am trăit niciodată mai intens decât în săptămâna asta; totuşi nu particip chiar atât de mult la această forfotă pe cât s-ar putea crede. Agitaţia este destul de puţin profundă şi după câteva mişcări de bras dau peste o apă moartă, stătută; viaţa nu pătrunde în mine prea uşor, ba când fac impresia că mă agit şi mă amestec în tot felul de treburi, atunci trăiesc mai puţin; activitatea mă zăpăceşte şi mă istoveşte într-un hal de care nimeni nu-şi poate face măcar o idee; când nu mă agit, gândesc sau cel puţin visez, ceea ce constituie un mod de existenţă: şi modul acesta de existenţă îl pierd îndată ce ies din imobilitatea mea de idol de porţelan.

Până acum nu am făcut nimic, şi nu ştiu dacă voi face ceva vreodată. Nu ştiu să-mi opresc creierul, în asta constă deosebirea dintre omul de talent şi omul de geniu; e un clocot necurmat în mine, un val împinge alt val; nu pot stăpâni acea ţâşnire interioară pornită de la inimă spre cap, şi care îmi îneacă toate gândurile ce n-au pe unde să iasă. Nu pot produce nimic, nu din pricină că sunt steril, ci din cauza supraabundenţei; ideile mele răsar atât de stufoase, atât de strânse una într-alta încât se sufocă şi nu se pot dezvolta. Niciodată executarea, oricât de rapidă şi impetuoasă ar fi, nu va atinge o asemenea iuţeală: când scriu o frază, gândul pe care-l exprimă a şi ajuns atât de departe de mine, parcă ar fi trecut un secol şi nu o secundă, şi uneori mi se întâmplă să-i adaug, fără să vreau, ceva din gândul care i-a luat locul în capul meu.

Iată de ce nu pot trăi, nici ca poet, nici ca amant. Nu pot reda decât ideile pe care nu le mai am: nu simt că femeia este a mea decât după ce-am uitat-o şi iubesc pe alta: omule, cum aş putea să-mi manifest voinţa, deoarece, oricât m-aş grăbi, tot pierd senzaţia lucrului pe care-l fac, şi acţionez numai pe baza unei vagi reminiscențe?

Să iau un gând dintr-un filon al creierului meu, să-l scot mai întâi în stare brută – cum ai extrage un bloc de marmură dintr-o carieră – să-l fixez în faţa mea, şi de dimineaţă până seara, cu daltă într-o mână şi cu ciocanul în cealaltă, să ciocănesc, să cioplesc, să răzuiesc, iar la căderea nopţii să iau cu

mine doar un pic de praf pentru a usca nişte rânduri scrise cu cerneală – asta n-am s-o pot face niciodată.

Îmi făuresc, în minte, o figură zveltă din materia blocului grosolan, am o viziune clară a ei; dar sunt atâtea colţuri de rotunjit, atâtea aşchii de înlăturat, sunt de dat atâtea lovituri de ciocan şi trebuie de atâtea ori răzuit cu pila, pentru a-i da ultima formă şi a realiza la precizie sinuozităţile conturului, încât mi se fac băşici la mâini şi las dalta să-mi scape.

Dacă stărui, oboseala ajunge la un asemenea grad de intensitate încât vederea mea interioară se întunecă complet şi nu mai reuşesc să descopăr prin norul de marmură albă divinitatea ascunsă în masa ei solidă. Atunci o urmăresc la întâmplare şi pe dibuite; pătrund cu dalta prea adânc într-un loc, nu intru destul de mult în altul; fac o scobitură acolo unde trebuie să apară un picior sau un braţ, şi las o bucată compactă acolo unde urma să fie un gol; în loc de o zeiţă fac un maimuţoi, uneori chiar ceva mai urât decât un maimuţoi, şi splendidul bloc, scos cu atâtea cheltuieli şi cu atâta trudă din măruntaiele pământului, ciocănit, cioplit, scormonit în toate sensurile, are mai curând aerul că a fost ros şi găurit de polipi în vederea unui stup decât că a fost fasonat de un sculptor după un plan dat.

Cum faci tu, Michelangelo, ca să tai marmura în felii, cu uşurinţa cu care un copil sculptează o castană? din ce oţel au fost făurite dălţile tale invincibile? în ce pântece vânjoase aţi fost zămisliţi voi, toţi artiştii, truditori fecunzi, cărora nicio materie nu v-a rezistat şi care vă puteţi întrupa pe de-a-ntregul visurile fie în culori, fie în bronz?

E o vanitate nevinovată şi îngăduită, într-un fel, după ce ţi-am spus atâtea lucruri crunte despre mine, n-ai să fii tocmai tu acela care să mă condamni, Silvio – dar deşi universul nu trebuie să afle nimic, niciodată, numele meu fiind sortit dinainte uitării, afirm că sunt poet şi pictor! — Am avut idei atât de frumoase ca niciun alt poet în lume; am creat tipuri atât de pure, atât de divine – ca figurile cele mai admirate ale marilor noştri maeştri. Le văd aievea, în faţa ochilor, atât de precis, atât de distinct, parcă ar fi realmente pictate, şi, dacă aş putea să-mi deschid o fereastră la cap, prin al cărei geam să se poată privi înăuntru, s-ar vedea cea mai minunată galerie de tablouri contemplate vreodată. Niciun rege de pe pământ nu s-ar putea făli cu o asemenea colecţie. Sunt tablouri a la Rubens, tot atât de strălucite, tot atât de învăpăiate, tot atât de pure ca acelea din Anvers; tablourile mele a la Rafael şi-au păstrat prospeţimea lor iniţială, şi niciuna din madonele sale nu are zâmbetul mai graţios ca al madonelor mele; Buonarotti nu redă

răsucirea unui muşchi într-un chip mai viguros şi mai desăvârşit; soarele Veneţiei străluceşte pe o pânză de-a mea ca şi cum ar fi semnată *Paulus Cagliari;* tenebrele lui Rembrand însuşi s-au îndesat în fundul acestui tablou, acolo unde tremură în depărtare o palidă stea de lumină; picturile în maniera mea proprie nu vor fi desigur dispreţuite, oricine ar fi acela care le-ar vedea.

Ştiu bine că-i ciudat ceea ce spun şi că pot părea cuprins ca de o beţie de cel mai prostesc orgoliu – dar lucrurile aşa stau şi nimic nu-mi va zdruncina convingerea în această privinţă. Fără îndoială că nimeni n-o va împărtăşi, dar ce vrei să tac? Fiecare se naşte marcat de o pecete fie neagră, fie albă. Aparent a mea e neagră.

Uneori îmi vine chiar greu să ascund asemenea gânduri; mi s-a întâmplat câteodată să vorbesc pe un ton prea familiar de marile genii cărora trebuie să le adorăm şi urma paşilor, iar statuile lor să le contemplăm de la distanţă şi în genunchi. Odată, pierzându-mă cu firea, am spus: „Noi ăştia”. Din fericire, m-am exprimat astfel în faţa unei persoane care n-a fost atentă, altfel aş fi fost socotit nerodul cel mai încrezut care a existat vreodată.

Nu-i aşa, Silvio, că sunt poet şi pictor?

— E o eroare să-şi închipuie cineva că oamenii consideraţi drept genii au fost în adevăr mai mari decât ceilalţi. Nu ştie lumea cât de mult au contribuit la reputaţia lui Rafael elevii şi pictorii obscuri pe care i-a folosit la lucrările sale; el a semnat doar ce-au produs mulţi alţii cu mintea şi talentul lor – asta-i tot!

Un mare pictor, un mare scriitor ocupă şi umple el singur un secol întreg: el se aruncă – în mare grabă şi în acelaşi timp – spre toate genurile, pentru ca în cazul când s-ar ivi un rival, să-l poată acuza neîntârziat de plagiat şi să-l oprească la primul pas în cariera lui; e o tactică prea cunoscută şi care, deşi nu este nouă, are totdeauna succesul asigurat.

S-ar putea ca un om care e deja celebru să aibă acelaşi talent pe care l-ai fi avut şi tu; sub pedeapsa de a fi considerat imitatorul lui, eşti obligat să-ţi abaţi inspiraţia firească, impunându-i cu totul alt drum. Ai fost născut să sufli cât te ţin bojocii în trâmbiţa eroică sau să evoci palidele fantome ale vremilor de altădată; iar tu trebuie să-ţi plimbi degetele pe flautul cu şapte găuri, sau să faci madrigale pe o sofa într-un colţ al unui budoar oarecare – şi toate astea pentru că domnul tată al tău nu şi-a dat osteneala să te croiască opt sau zece ani mai devreme şi pentru că lumea nu concepe că doi oameni pot cultiva acelaşi câmp.

Din această pricină, multe minţi nobile sunt silite să ia *cu* bună-ştiinţă un drum care nu este al lor şi să ocolească necontenit propriul lor domeniu din care au fost alungaţi, fericite dacă pot să arunce pe furiş o privire peste gard, şi să vadă cum se deschid la soare frumoasele flori multicolore, ale căror seminţe le au şi ei dar pe care nu le pot semăna, din lipsa terenului.

În ceea ce mă priveşte – în afară de faptul că împrejurările mi-au fost mai mult sau mai puţin favorabile, că m-am bucurat mai mult sau mai puţin de aer şi soare, că o uşă a rămas închisă, deşi ar fi trebuit să se deschidă, că am ratat o întâlnire, că pe cineva pe care aş fi vrut să-l cunosc nu l-am cunoscut – nu ştiu dacă aş fi ajuns vreodată la ceva.

Nu am atins gradul de stupiditate necesar pentru a deveni ceea ce se numeşte în mod absolut un *geniu,* nici enorma îndărătnicie – divinizată mai târziu sub frumoasa denumire de voinţă – a omului mare care a pus piciorul pe culmea luminoasă a muntelui, voinţă indispensabilă pentru a ajunge acolo; ştiu prea bine că toate lucrurile sunt găunoase şi nu conţin decât putregai, ca să mă mai leg de vreunul prea multă vreme şi să-l urmăresc cu ardoare numai pe acesta.

Oamenii de geniu sunt foarte mărginiţi, şi tocmai de aceea sunt oameni de geniu. Lipsa de inteligenţă îi împiedică să vadă piedicile care-i despart de obiectivul pe care vor să-l atingă; ei o iau înainte, şi, în doi, trei paşi au şi înghiţit spaţiile intermediare. Deoarece spiritul lor rămâne cu încăpăţânare refractar oricăror curente, şi cum nu observă decât lucrurile cele mai apropiate de proiectele lor, depun prea puţine eforturi de gândire şi o activitate destul de redusă; nimic nu-i distrage, ei acţionează mai curând din instinct decât din alte pricini, şi cei mai mulţi, scoşi din sfera lor de specialitate, sunt de o nulitate greu de înţeles.

Desigur, e un talent rar şi fermecător acela de a face versuri bune; puţini oameni se complac mai mult decât mine în ale poeziei; şi totuşi nu vreau să-mi limitez şi să-mi circumscriu viaţa la cele douăsprezece picioare ale alexandrinului; sunt mii de lucruri care mă emoţionează tot atât de mult ca un emistih; îmi trec prin cap într-o singură oră mai mult de o sută de mii de viziuni, care nu au cea mai slabă legătură cu cezura sau rima şi, din cauza asta realizez atât de puţin, deşi am mai multe idei decât mulţi poeţi care ar merita să fie arşi cu propriile lor opere.

Ador frumuseţea şi o simt; aş putea s-o exprim tot atât de bine pe cât o pot reda sculptorii cei mai îndrăgostiţi de arta lor, şi totuşi nu fac sculpturi. Urâţenia şi imperfecţiunea schiţei mă revoltă; nu pot s-aştept până ce se

desăvârşeşte opera, şlefuind-o şi răsşlefuind-o; dacă m-aş putea hotărî, atunci când lucrez, să neglijez unele detalii, fie în poezie, fie în pictură, aş sfârşi poate prin a realiza un poem sau un tablou care mi-ar aduce celebritatea, şi acei care mă iubesc (dacă există cineva pe lume să-şi dea această osteneală) nu ar fi siliţi să mă creadă pe cuvânt şi ar avea un răspuns victorios la toate rânjetele sardonice ale detractorilor marelui geniu necunoscut care sunt.

Îi văd pe mulţi cum iau o paletă, nişte pensule şi acoperă pânza, fără a se preocupa de altceva decât de ceea ce capriciul dă naştere la capătul smocului firelor de păr, pe alţii cum scriu o sută de versuri dintr-o răsuflare, fără o singură ştersătură şi fără să ridice măcar o singură dată ochii. Chiar dacă uneori nu le admir producţia, pe ei îi admir totdeauna; doresc din toată inima să am şi eu această fermecătoare cutezanţă şi această fericită orbire care-i împiedică să-şi vadă defectele, chiar cele mai palpabile. Pe când eu, cum am desenat ceva greşit, o văd imediat şi mă preocupă exagerat de mult; deoarece sunt mai priceput în teorie decât în practică, se întâmplă deseori a nu pot corecta o greşeală de care sunt conştient; atunci întorc pânza cu nasul la perete, şi nu mai revin niciodată asupra ei.

Mi-e atât de prezentă în minte ideea perfecţiunii, încât dezgustul pentru opera mea mă cuprinde chiar de la început, şi nu mai pot continua.

Ah! când compar gingaşele zâmbete din imaginaţia mea cu strâmbăturile hâde sub care apar pe pânză sau hârtie, când văd apărând un liliac oribil în locul visului frumos care îşi deschide, în toiul nopţilor, lungile sale aripi de lumină, şi o buruiană răsărind pe ideea unui trandafir, când aud cum rage un măgar, iar eu mă aşteptam la cele mai suave melodii ale unei privighetori, sunt atât de îngrozitor de dezamăgit, atât de mânios împotriva mea însumi, atât de furios de neputinţa mea, încât mă decid că-i mai bine să nu mai scriu şi să nu mai spun un cuvânt în viaţa mea decât să comit astfel de crime de înaltă trădare împotriva gândurilor mele.

Nu reuşesc să compun măcar o scrisoare aşa cum vreau; spun adeseori cu totul altceva decât doream; unele părţi capătă nişte proporţii mult prea mari, altele se micşorează într-atât de mult încât devin imperceptibile, şi de cele mai multe ori ideea pe care voiam s-o exprim este absentă din scrisoare sau nu se află decât în post-scriptum.

Când am început să-ţi scriu, nu aveam intenţia să-ţi spun nici jumătate din câte ţi-am spus. Voiam pur şi simplu să-ţi fac cunoscut că vom juca o comedie; dar cuvântul atrage după sine o frază, parantezele sunt pline de

paranteze mai mici, iar acestea la rândul lor au în pântece altele, pe care sunt gata să le nască. Nu există niciun motiv să se sfârşească şi să nu ajungă până la un text de două sute de volume in-folio, ceea ce, desigur, ar fi prea mult.

Cum iau pana în mână, începe în capul meu un freamăt şi un fâlfâit de aripi, parcă s-ar dezlănţui stoluri de cărăbuşi. Se izbesc de pereţii craniului, se învârtesc, coboară, urcă, fac o larmă groaznică; sunt gândurile mele care vor să-şi ia zborul şi caută o ieşire; toate se îmbulzesc să iasă în acelaşi timp; nu numai un singur cărăbuş şi-a rupt labele şi şi-a destrămat crepul aripilor: câteodată e atâta îngrămădeală la uşă încât niciunul nu poate trece pragul spre a ajunge pe hârtie.

Uite, aşa sunt făcut cum ţi-am spus: desigur că nu-i bine să fii în felul acesta, dar n-am ce face: zeii sunt vinovaţi şi nu eu, un biet pârlit, care nu-s în stare de nimic. Nu-i nevoie să te rog să fii îngăduitor cu mine, dragul meu Silvio; îngăduinţa ta am dobândit-o anticipat, eşti atât de bun şi-mi citeşti până la capăt mâzgălelile indescifrabile, reveriile fără cap şi coadă; oricât de dezlânate şi de absurde ar fi, le găseşti totdeauna interesante, pentru că vin de la mine şi ceea ce vine de la mine, chiar când e fără nicio noimă, prezintă oarecare valoare în ochii tăi.

Ţi-aş putea dovedi că ceea ce revoltă mai mult decât orice pe oamenii de rând este orgoliul sincer. Dar să lăsăm puţin deoparte toate aceste lucruri frumoase, şi, pentru că ţi-am scris despre piesa pe care trebuie s-o jucăm, să ne întoarcem la ea şi să-ţi mai spun câteva lucruri.

Astăzi a avut loc repetiţia: în viaţa mea nu am fost atât de tulburat, nu din pricina emoţiei pe care o ai totdeauna când reciţi în faţa mai multor persoane, ci din altă pricină. Ne puseserăm costumele şi eram gata să începem; numai Théodore nu sosise încă; s-a dus cineva să vadă de ce întârzie: a trimis vorbă că termină îndată şi va coborî.

Şi într-adevăr, după puţin timp a sosit; îi auzisem paşii pe coridor înainte de a fi apărut, deşi nu există om pe lume care să aibă mersul mai uşor decât Théodore; dar simpatia pe care o încerc pentru el e atât de puternică încât ghicesc într-un fel mişcările sale şi dincolo de pereţi, iar când mi-am dat seama că-i gata să pună mâna pe clanţa uşii, m-au apucat un fel de tremurături: inima îmi zvâcnea nemaipomenit de tare. Mi s-a părut că urma să se ia o hotărâre de o deosebită importanţă în viaţa mea, că a sosit clipa solemnă atât de mult aşteptată.

Uşa batantă se deschise încetişor şi la fel se închise.

Se auzi un murmur unanim de admiraţie. Bărbaţii aplaudară, femeile se aprinseră la faţă. Numai Rosette se făcu albă ca varul şi se sprijini de zid, lovită ca de o bruscă revelaţie: avu, ca şi mine, o reacţie subită, dar în sens invers. O bănuiam de mult că-l iubeşte pe Théodore.

Fără îndoială că în acea clipă ea crezu, ca şi mine, că falsa Rosalinda nu era efectiv decât o tânără şi frumoasă fată, şi fragilul castel de cărţi al speranţei sale se prăbuşi deodată, pe când al meu se înălţa pe ruinele sale; cel puţin aşa gândeam: poate că mă înşel, căci nu eram deloc în stare să fac observaţii exacte.

Mai erau acolo, în afară de Rosette, trei sau patru femei drăguţe; ele păreau acum de o revoltătoare urâţenie. Pe lângă soarele acesta, steaua frumuseţii lor se eclipsase instantaneu, şi toată lumea se întreba cum de le-a putut găsi măcar acceptabile. Bărbaţii, care înainte s-ar fi socotit foarte fericiţi să le aibă ca amante, acum abia ar fi vrut să le accepte ca slujnice.

Chipul visat de mine, care până atunci abia mi se schiţase în minte, căpătând nişte vagi contururi, fantoma mea adorată pe care o urmărisem zadarnic de atâta vreme, se afla acolo, în faţa ochilor mei: o femeie vie, în carne şi oase – nu în semiîntunecime şi în ceaţă – ci inundată de valurile unei albe lumini – nu sub o iluzorie deghizare ci – în veşmintele ei fireşti; nu sub aparenţa unui tânăr oarecare, ci – având trăsăturile celei mai fermecătoare femei.

Încercai o senzaţie extraordinar de plăcută, ca şi cum mi s-ar fi ridicat un munte – sau chiar doi – de pe piept. Simţii dispărând groaza pe care o aveam faţă de mine însumi, şi scăpai de obsesia de a mă privi ca pe un monstru. Mă întorsei la părerea cu totul pastorală pe care o avusesem despre mine şi toate violetele primăverii înfloriră din nou în inima mea.

Înainte de repetiţie

El, sau mai bine-zis ea (nu vreau să-mi amintesc că am fost atât de stupid încât s-o iau drept bărbat) rămase o clipă nemişcată pe pragul uşii, parcă ar fi dat timp celor adunaţi acolo să scoată prima exclamaţie. Raze puternice o luminau din cap până în picioare, şi, pe fundalul întunecat al culoarului, care se prelungea departe în spatele ei – pervazul sculptat servindu-i de cadru – strălucea ca şi cum lumina ar fi emanat din trupul ei, şi nu ar fi fost reflectată; oricine ar fi luat-o mai curând drept o minunată operă a unei pensule de pictor decât drept o făptură omenească vie.

Părul ei lung şi brun, împletit cu şiraguri mari de perle, cădea în bucle naturale de-a lungul frumoşilor săi obraji, avea umerii şi pieptul descoperiţi şi niciodată nu mai văzusem asemenea frumuseţe, cea mai aleasă marmură e departe de această suavă perfecţiune. Ce bine se vede viaţa circulând sub transparenta umbră, ce albă e pielea şi totuşi ce colorată e! şi nuanţele aurii ce armonios se îmbină, în trecerea lor, abia simţită, de la culoarea pielii la aceea a părului! ce poeme încântătoare cuprind ondulaţiile molatece ale contururilor mai suple şi mai catifelate decât gâtul lebedei! Dacă ar exista cuvinte să exprime ceea ce simt, ţi-aş face o descriere de cincizeci de pagini; dar limbile au fost născocite de cine ştie ce neghiobi care nu au privit niciodată cu atenţie spatele sau sânul unei femei, şi deoarece ele nu conţin nici jumătate din termenii cei mai indispensabili.

Hotărât lucru! va trebui să mă fac sculptor, căci poţi înnebuni, poţi turba când vezi o astfel de frumuseţe şi nu ai posibilitatea s-o redai într-un fel oarecare! Am compus douăzeci de sonete despre umerii ei, dar nu e destul: aş vrea să creez ceva aidoma ei, ceva pe care să pot pune mâna; versurile nu exprimă decât fantoma frumuseţii şi nu frumuseţea însăşi. Pictorul reuşeşte să redea o aparenţa mai apropiată, dar nu-i decât o aparenţă. Sculptura redă tot ce poate fi real într-un lucru complet fals: are multiple aspecte, face umbră şi se lasă pipăită. Amanta ta sculptată nu diferă de cea veritabilă decât prin faptul că-i puţin mai dură şi că nu vorbeşte, dar aceste două defecte sunt cu totul neînsemnate.

Stofa, rochia era şanjantă, azurie la lumină, aurie la umbră; un brodechin, foarte ajustat, foarte strâns, îi încălţa piciorul care nu avea nevoie de el pentru a arăta cum este – adică foarte mic – şi ciorapii de mătase de un roşu-aprins se lipeau drăgăstos de gamba cea mai frumos sculptată şi cea mai provocatoare; braţele, goale până la cot, ieşeau din mănunchiul lor de dantele, rotunde, plinuţe şi albe, strălucind ca argintul lustruit şi având o inimaginabilă fineţe a conturului; mâinile, încărcate de inele, vânturau galeş un evantai mare din pene pestriţe, în culori ciudate, şi care părea un curcubeu de buzunar.

Înaintă câţiva paşi în încăpere, cu obrajii uşor aprinşi de un roşu care nu era fard, şi fiecare se extazia, se pierdea în exclamaţii şi se întreba dacă era în adevăr posibil să fie chiar el, Théodore de Sérannes, îndrăzneţul călăreţ, îndrăcitul duelist, vânătorul curajos şi dacă nu cumva era sora lui geamănă.

Uitându-te la el, ai zice că n-a purtat în viaţa lui alte veşminte! nu-i stingherit câtuşi de puţin în mişcări, umblă foarte bine, nu se încurcă în

trenă; aruncă nişte ocheade şi îşi joacă evantaiul de minune; şi ce talie subţire are! o poţi cuprinde cu mâna! e fantastic, de neînchipuit! Iluzia e totală: s-ar putea spune aproape că are sâni, atât de bombat e pieptul, şi apoi nu are măcar un singur fir de păr pe obraz, dar niciunul; şi glasul lui ce dulce e! O! frumoasă Rosalinda, cine nu ar vrea să fie Orlando al tău?

Da, cine nu ar vrea să fie Orlando al acestei Rosalinde, chiar cu preţul chinurilor pe care le-am suferit? Să iubeşti cum iubeam eu, cu o dragoste monstruoasă, de nemărturisit, şi pe care totuşi nu ţi-o poţi smulge din inimă; să fii condamnat a păstra cea mai profundă tăcere, să nu-ţi poţi permite ceea ce îndrăgostitul cel mai rezervat şi cel mai respectuos i-ar spune fără teamă iubitei sale, chiar dacă ar fi făptura cea mai virtuoasă şi mai severă; să te simţi mistuit de o patimă smintită, de neiertat, chiar în ochii celor mai blestemaţi libertini. Ce sunt pasiunile obişnuite pe lângă pasiunea asta, o pasiune căreia îi e ruşine de ea însăşi, fără speranţe, al cărei succes – improbabil – ar fi o crimă şi te-ar face să mori de ruşine? Să fii constrâns a dori să nu reuşeşti, să-ţi fie teamă de şanse şi ocazii favorabile şi să le eviţi, aşa cum un altul le-ar căuta, iată care era soarta mea!

Mă cuprinsese cea mai profundă disperare; mă priveam cu o groază amestecată cu surprindere şi curiozitate. Ce mă revolta cel mai mult era că mă gândeam că nu iubisem deloc înainte, şi că era prima efervescenţă a tinereţii mele, prima floare din primăvara amorului meu.

Această monstruozitate înlocuia pentru mine fragedele şi pudicele iluzii ale frumoasei vârste; visele mele de dragoste, dezmierdate cu atâta gingăşie, seara, la liziera pădurii, pe micile cărări, înroşite de apusul soarelui, sau de-a lungul albelor terase de marmură, lângă bazinul parcului, trebuiau aşadar să se fi metamorfozat în acest sfinx perfid, cu surâsul dubios, cu glasul ambiguu, în faţa căruia stăteam în picioare, fără a îndrăzni să încerc a-mi explica enigma! O interpretare falsă mi-ar fi pricinuit moartea; căci, vai! e singura mea legătură cu lumea; dacă s-ar îi rupt şi această legătură, totul ar fi fost pierdut, totul s-ar fi terminat. De mi s-ar fi luat şi această scânteie, aş îi devenit mai sumbru şi mai neînsufleţit decât momâia – strâns legată în fâşiile ei – a celui mai vechi faraon.

În clipele în care mă simţeam atras în modul cel mai irezistibil spre Théodore, înspăimântat mă aruncam în braţele Rosettei, deşi îmi displăcea nespus de mult; încercam s-o interpun între mine şi el, ca pe o barieră şi ca pe o pavăză, şi încercam o satisfacţie ascunsă când stăteam culcat lângă ea, gândindu-mă că era o femeie veritabilă şi că, dacă nu o mai iubeam, ea mă

iubea îndeajuns pentru ca aventura noastră să nu degenereze în intrigi şi desfrâu.

Totuşi, simţeam un fel de regret de a fi astfel infidel imposibilei mele pasiuni; mi-o imputam ca pe o trădare, şi, deşi ştiam bine că niciodată nu va fi al meu acela spre care se îndrepta dragostea mea, eram nemulţumit de mine şi mă purtam iarăşi rece cu Rosette.

Repetiţia s-a dovedit a fi mult mai reuşită decât mă aşteptam; Théodore mai ales s-a prezentat admirabil; unii au găsit că şi eu am jucat excelent. Totuşi eu nu am calităţile necesare unui bun actor şi s-ar înşela foarte mult cine m-ar crede capabil de succes în alte roluri; dar, printr-o întâmplare destul de ciudată, cuvintele rostite de mine se potriveau atât de bine cu situaţia în care mă aflam eu însumi încât îmi păreau mai curând ticluite de mine decât învăţate pe de rost dintr-o carte. Dacă memoria m-ar fi trădat uneori, cu siguranţă că nu aş fi ezitat o clipă să umplu golul cu o frază improvizată. Orlando era eu, precum eu eram Orlando; imposibil să se întâlnească o coincidenţă mai minunată.

În scena luptei, când Théodore şi-a desprins lanţul de pe gât şi mi l-a dăruit, aşa după cum e rolul, mi-a aruncat o privire atât de blândă şi de galeşă, atât de plină de promisiuni, şi a pronunţat cu atâta graţie şi nobleţe fraza: „Brav cavaler, poartă aceasta în amintirea mea, a unei tinere fete care ţi-ar da mai mult dacă ar avea mai mult de oferit”, încât am fost realmente mişcat, şi abia am putut continua: „Ce pasiune îmi îngreunează limba şi mi-o ţine încătuşată? nu-i pot adresa un cuvânt, pe când ea doreşte atât de mult să vorbim. O, sărmane Orlando!”

În actul al treilea, Rosalinda, în haine bărbăteşti, sub numele de Ganymede, apare din nou împreună cu vară-sa Celia, care şi-a schimbat numele în Aliena.

Mi-a făcut o impresie neplăcută: mă obişnuisem aşa de bine cu veşmintele ei femeieşti, care îngăduiau oarecari speranţe dorinţelor mele, şi care îmi întreţineau o eroare perfidă, dar seducătoare! Te obişnuieşti foarte repede să-ţi priveşti dorinţele drept realitate, bazându-te pe cele mai fugare aparenţe; foarte mult m-a mâhnit reapariţia lui Theodor în costum bărbătesc, eram chiar mai abătut decât înainte; bucuria nu are alt rost decât ca să simţi şi mai crunt durerea, soarele nu luceşte decât ca să poţi înţelege mai bine groaza de întunecime, şi veselia pe care ţi-o stârneşte culoarea albă nu are alt scop decât ca să scoată şi mai mult în evidenţă toată tristeţea negrului.

Hainele lui Théodore erau cât se poate de elegante şi de cochete, aveau o croială distinsă şi neobişnuită, erau împodobite cu panglici, fiind aproape în maniera rafinaţilor de la curtea lui Ludovic al XIII-lea; o pălărie ţuguiată de fetru, cu o pană lungă şi ondulată, îi umbrea buclele şi cu o sabie damaschinată ridica o pulpană a mantalei sale de voiaj.

Totuşi, acum cum erau ajustate ele, te făceau să bănuieşti că veşmintele bărbăteşti aveau o croială femeiască; erau ceva mai largi în şolduri, ceva mai pline la piept, cu nu ştiu ce ondulaţii, pe care stofele nu le fac pe corpul unui bărbat, şi te lăsau să ghiceşti oarecum sexul real al personajului.

Mişcările lui, pe jumătate calculate, pe jumătate timide, erau cât se poate de amuzante, şi cu o artă nemărginită, dădea impresia că-i tot atât de stingherit într-un costum obişnuit pe cât păruse la largul lui în vesminte străine.

M-am înseninat şi am reuşit din nou să mă conving că era într-adevăr femeie. Mi-am recăpătat sângele rece ca să-mi continui rolul în mod onorabil.

Cunoşti piesa? poate că nu. De cincisprezece zile încoace, de când nu fac altceva decât s-o citesc şi s-o recit, o ştiu în întregime pe de rost, şi nu pot să-mi închipui că mai există cineva pe lume care să nu cunoască intriga piesei; e o greşeală în care cad adesea: aceea de a crede, când sunt beat, că toată omenirea s-a îmbătat şi umblă pe două cărări; dacă aş cunoaşte ebraica, cu siguranţă că i-aş porunci servitorului în limba ebraică să-mi dea halatul şi papucii, şi aş fi uluit dacă nu m-ar înţelege. Ai s-o citeşti, dacă vrei; eu am să-ţi vorbesc despre ea ca şi cum ai fi citit-o, şi am să mă refer numai la părţile în legătură cu situaţia mea.

Rosalinda, plimbându-se în pădure cu verişoara ei, este foarte mirată că găseşte în tufişuri, în loc de dude şi porumbe, madrigale care o proslăvesc pe ea: ciudate fructe! din fericire, nu cresc în mod obişnuit printre mărăcini; când ţi-e sete, preferi să culegi dude bune şi nu sonete proaste. Se frământă foarte mult să afle cine a stricat scoarţa tinerilor copaci ca să scrijeleze iniţialele ei. Celia, care-l întâlnise înainte pe Orlando, îi spune, după ce s-a lăsat îndeajuns rugată, că autorul rimelor nu-i altul decât tânărul care l-a învins în luptă pe Charles, atletul ducelui.

Curând apare şi Orlando, şi Rosalinda intră în vorbă cu el, întrebându-l cât e ceasul. Desigur e un început de o extremă simplitate; nu există nimic mai burghez. Dar n-avea teamă: după această propoziţie banală şi vulgară vei vedea răsărind deodată o întreagă recoltă de *concetti* surprinzătoare,

toate pline de flori şi de comparaţii bizare, parcă ar fi ieşit din pământul cel mai roditor şi mai bine gunoit.

După câteva dialoguri sclipitoare – în care fiece cuvânt, căzând pe locul lui în frază, face să sară în dreapta şi în stânga milioane de scântei zburdalnice, întocmai ca un ciocan masiv care izbeşte o bară de fier înroşit – Rosalinda îl întreabă pe Orlando dacă nu cumva cunoaşte pe bărbatul care agaţă ode prin măceşi şi elegii prin mărăcini, şi care pare a fi lovit de boala iubirii zilnice, boală pe care ea ştie s-o vindece la perfecţie. Orlando îi mărturiseşte că el e bărbatul atât de chinuit de dragoste, şi, deoarece i s-a lăudat că are mai multe reţete infailibile pentru a vindeca această boală, îi cere favoarea de a-i indica una dintre ele. „Dumneata, îndrăgostit? îl întreabă Rosalinda; nu ai niciunul din simptomele după care se recunoaşte un îndrăgostit; nu ai nici obrajii scofâlciţi, nici cearcăne sub ochi; ciorapii nu-ţi atârnă, manşetele nu-ţi sunt descheiate şi funda pantofilor dumitale e înnodată cu multă graţie; dacă totuşi eşti îndrăgostit de cineva, acel cineva nu-i decât propria dumitale persoană, şi leacurile mele nu-ţi vor ajuta la nimic.”

Îi dădui replica, nu fără o adevărată emoţie; iată textual cuvintele pe care i le-am spus:

„Tinere frumos, de te-aş putea convinge cât de mult te iubesc!”[62]

Răspunsul acesta atât de neaşteptat, atât de straniu, care nu e motivat cu nimic şi pare scris anume pentru mine, ca printr-un fel de previziune a poetului, îmi provocă o adâncă emoţie când îl pronunţai în faţa lui Théodore, pe ale cărui buze divine mai stăruia încă expresia ironică ce însoţise fraza pronunţată adineauri, în timp ce ochii îi surâdeau cu o nespusă tandreţe şi o rază luminoasă de îngăduinţă îi aurea toată partea de sus a chipului tânăr şi frumos.

„Pe mine să mă convingi? ţi-e mai lesne s-o convingi pe aceea care te iubeşte, ea însă nu va recunoaşte uşor că-i eşti drag, în privinţa asta femeile se mint singure, dar, sincer vorbind, dumneata eşti acela care atârni de copaci toate frumoasele elogii aduse Rosalindei, şi ai în adevăr nevoie de un leac împotriva nebuniei dumitale?”

După ce s-a asigurat că el, Orlando, şi nu altul, a compus acele admirabile versuri, care umblă pe atâtea picioare, frumoasa Rosalinda consimte să-i spună care este leacul. Iată în ce constă: simulează că ea este iubita bolnavului din amor, şi acesta e obligat să-i facă curte, ca şi cum ea ar fi adevărata lui iubită. Şi ca să-l dezguste de pasiunea lui, se dedă la cele

mai extravagante capricii: ba plânge, ba râde; într-o zi îl primeşte bine, în alta nu; îl zgârie, îl scuipă în obraz; nici măcar o clipă nu-i la fel cu sine însăşi: se arată rând pe rând fandosită, nestatornică, mironosiţă, languroasă, adică tot ceea ce plictiseala, toanele, posomoreala şi fantezia dezordonată a unui cap sec de sclifosită pot scorni, iar el, bietul om, trebuie s-o suporte sau să-i intre în voie. Un spiriduş, o maimuţă şi un procuror, toţi laolaltă nu ar putea născoci mai multe răutăţi. Acest tratament miraculos nu întârzie să-şi producă efectul; bolnavul, dintr-un acces de dragoste cade într-un acces de nebunie, i se face scârbă de toată lumea şi, în cele din urmă, îşi termină zilele retrăgându-se undeva într-un colţ de mănăstire – rezultat nici nu se poate mai satisfăcător, şi la care, de altminteri, nu e greu să te aştepţi.

Orlando, după cum îşi poate oricine închipui, nici nu se gândeşte să-şi recapete sănătatea prin asemenea mijloace: dar Rosalinda insistă şi vrea să înceapă de îndată cura. Ea rosteşte următoarele cuvinte: „Te voi vindeca numai dacă vei consimţi să mă strigi Rosalinda şi vei veni în fiecare zi în coliba mea ca să-mi faci curte”, cu o intenţie atât de clară, atât de vădită, şi aruncându-mi o privire atât de ciudată, încât mi-a fost imposibil să nu dau vorbelor ei un înţeles mult mai profund decât aveau în aparenţă, şi să nu văd în ele un avertisment indirect ca să-mi dau pe faţă adevăratele mele sentimente. Iar când Orlando îi răspunde: „Cu multă plăcere, drăguţule”, ea pronunţă într-un fel şi mai semnificativ, şi puţin contrariată că nu s-a făcut înţeleasă, următoarea replică: „Nu, nu, trebuie să-mi zici Rosalinda.”

Poate că m-am înşelat şi am crezut că văd ceea ce nu exista în realitate, dar mi s-a părut că Théodore şi-a dat seama de dragostea mea – deşi nu i-am spus niciun cuvânt – şi prin vălul replicilor împrumutate, sub masca de teatru, în cuvinte hermafrodite, făcea aluzie la sexul său adevărat şi la relaţiile dintre noi. Este imposibil ca o femeie atât de ageră şi care cunoaşte viaţa de societate aşa cum o cunoaşte ea, să nu se fi lămurit încă de la început ce se petrece în sufletul meu; dacă nu limba, atunci ochii şi tulburarea mea îi vorbeau îndeajuns, iar vălul de prietenie înfocată pe care-l aruncasem asupra dragostei mele nu era atât de impenetrabil încât un observator atent şi interesat să nu-l poată străpunge cu uşurinţă. Cea mai inocentă fată şi cea mai puţin obişnuită cu lumea nu ar fi stat o clipă la îndoială.

Trebuie desigur să existe un motiv foarte serios – necunoscut mie – care o sileşte pe iubita mea să se ascundă sub această blestemată deghizare, pricina tuturor chinurilor mele, şi care era să facă din mine un îndrăgostit cu

totul ieşit din comun: dacă nu intervenea travestiul, ce simplu şi uşor ar fi mers totul – ca o trăsură cu roţile bine unse, care înaintează pe un drum foarte neted, aşternut cu nisip fin; aş fi putut, cu siguranţă, să mă las în voia visărilor celor mai hoinare ale unui îndrăgostit, aş fi putut să iau între mâinile mele mânuţa albă şi catifelată a zeiţei mele, fără fiori de groază şi fără a mă zvârli înapoi cu douăzeci de paşi, de parcă aş fi atins un fier înroşit sau aş fi simţit apropiindu-se de mine ghearele lui Belzebut în persoană.

În loc să disper, să mă agit ca un maniac, să mă dau de ceasul morţii, să am remuşcări şi să mă tângui în fiece dimineaţă că nu am – ridicând braţele a neputinţă – mi-aş fi spus, cu sentimentul datoriei împlinite şi al conştiinţei împăcate: „Sunt îndrăgostit”, propoziţie pe care e atât de plăcut să ţi-o şopteşti la trezire, când stai cu capul pe o pernă foarte moale, sub o cuvertură foarte călduroasă, propoziţie din două cuvinte, mai preţioasă decât oricare alta ce s-ar putea imagina, în afară doar de una singură: „Am bani”.

După ce m-aş fi sculat, m-aş fi aşezat în faţa oglinzii, şi acolo, privindu-mă cu un fel de respect, m-aş fi înduioşat – în timp ce mi-aş fi pieptănat părul – de paloarea mea poetică, făgăduindu-mi să profit de pe urma ei, s-o pun în valoare cum trebuie, căci nimic nu-i mai jalnic decât să faci dragoste cu o figură apoplectică; şi când ai nefericirea să fii roşu şi îndrăgostit, ceea ce se poate întâmpla, sunt de părere că ar trebui să-ţi dai zilnic cu făină pe faţă, sau să renunţi la manierele elegante şi să te ţii după vreo Margot sau vreo Toinon.

Apoi aş fi luat prânzul, cu reculegere şi gravitate, pentru a nutri scumpul meu corp, această preţioasă cutie a pasiunii, oferindu-i supă de carne şi vânat cu chil bun pentru îndrăgostiţi, cu sânge viu şi cald, ca să-l menţin într-o stare care să facă plăcere inimilor caritabile.

După terminarea prânzului, pe când m-aş mai fi scobit în dinţi, aş fi împletit în onoarea prinţesei mele câteva rime eteroclite în chip de sonet; aş fi găsit mii de mici comparaţii, unele mai inedite decât altele, şi infinit de galante: în primul catren ar fi fost vorba de un dans al sorilor, şi, în al doilea, un menuet, de virtuţile teologale, iar cele două terţine nu ar fi fost nici ele mai prejos; Elena ar fi fost tratată ca o slujnică de han, şi Paris ca un idiot; Orientul n-ar fi avut de ce să fie invidiat cu privire la măreţia metaforelor; ultimul vers ar fi fost în mod deosebit admirabil şi-ar fi cuprins cel puţin două *concetti* în fiecare silabă; căci veninul scorpionului stă în

coadă, şi meritul sonetului stă în ultimul său vers. Sonetul terminat şi transcris, aşa cum trebuie, pe hârtie glasată şi parfumată, aş fi ieşit de acasă înalt de o sută de coţi şi cu capul aplecat de teamă să nu mă izbesc de cer şi să mă ciocnesc cu norii (înţeleaptă prevedere), şi aş fi declamat noua mea realizare tuturor prietenilor şi tuturor duşmanilor, apoi copiilor de ţâţă şi doicelor, apoi cailor şi măgarilor, apoi pereţilor şi copacilor, pentru a afla oarecum părerea universului întreg asupra ultimului produs al inspiraţiei mele poetice.

În saloane, când aş fi vorbit cu doamnele, mi-aş fi luat un aer doctoral şi aş fi susţinut nişte teze de senzaţie, pe un ton grav şi măsurat, ca un om care ştie, privitor la materia tratată, mult mai multe decât vrea să arate, şi care nu a învăţat din cărţi lucrurile ştiute; ceea ce de obicei nu întârzie să producă un efect cum nu se poate mai uluitor şi să facă să leşine, ca nişte crapi pe nisip, toate femeile aflate acolo care au încetat să-şi mai mărturisească vârsta, precum şi pe cele câteva fetiţe, care nu au fost invitate la dans.

Aş fi putut duce cea mai fericită viaţă din lume, aş fi putut călca pe coada mopsului fără s-o fac pe stăpâna lui să ţipe prea tare, să răstorn măsuţele încărcate cu porţelanuri, să mănânc la masă bucăţica cea mai bună fără să las şi celorlalţi comeseni: totul ar fi fost scuzat cu argumentul că sunt distrat, aşa cum sunt, după cum se ştie prea bine, toţi îndrăgostiţii; uitându-se la mine cum înfulec cu o figură uluită, toată lumea ar fi exclamat, împreunându-şi mâinile: Bietul băiat!

Apoi înfăţişarea aceea visătoare şi jalnică pe care aş fi avut-o: cu părul ca salcia plângătoare, cu ciorapii căzuţi, cu cravata deznodată, cu mâinile mari bălăbănindu-se încoace şi încolo! Şi cum m-aş fi plimbat pe aleile parcului, când cu paşi mari, când cu paşi mărunţi, ca un om cu mintea complet rătăcită! Cum m-aş fi uitat fix la lună şi aş fi făcut cu un beţişor cercuri în apă, stăpânit de o profundă linişte!

Dar zeii au poruncit să fie altfel.

M-am îndrăgostit de o frumuseţe în vestă scurtă şi în cizme, de o mândră Bradamante, care dispreţuieşte veşmintele sexului său, şi te lasă uneori pradă perplexităţii celei mai tulburătoare; trăsăturile şi corpul ei sunt trăsături şi corp de femeie, dar spiritul e incontestabil al unul bărbat.

Iubita mea e foarte iscusită în lupta cu sabia, şi ar putea da lecţii celui mai experimentat profesor de scrimă; s-a bătut în nu ştiu câte dueluri şi a ucis sau a rănit trei sau patru persoane; sare cu calul peste un şanţ de zece

picioare lărgime şi vânează ca un bătrân boiernaş de provincie: ciudate calităţi pentru o iubită! numai mie mi s-a putut întâmpla aşa ceva.

Râd eu, dar n-am de ce să râd, deoarece niciodată nu am suferit atât, şi ultimele două luni mi s-au părut doi ani, sau mai curând două veacuri. Era în capul meu un flux şi un reflux de incertitudini care puteau îndobitoci şi cel mai viguros creier; eram atât de violent agitat şi hărţuit, aveam nişte porniri atât de furioase şi atonii atât de insipide, speranţe atât de extravagante şi disperări atât de profunde, încât realmente nu ştiu cum de nu am murit din pricina acestor chinuri. Mă urmărea ideea dragostei mele nesăbuite – singura mea preocupare – până într-atât încât mă miram că lucrul acesta nu se vede limpede în corpul meu, aşa cum se vede o lumânare într-un felinar, şi mă apuca o teamă ca de moarte să nu se descopere cumva pe cine iubesc eu. Dealtfel, până şi Rosette, singura persoană interesată să surprindă orice schimbări intervenite în inima mea, părea că n-a observat absolut nimic; cred că ea însăşi era prea ocupată de iubirea-i pentru Thedore ca să mai poată da atenţie faptului că mă port cu ea mai rece; sau poate devenisem maestru în arta simulării – dar nu sunt până-ntr-atât de înfumurat. Nici Théodore n-a arătat în vreun fel până astăzi că ar avea cea mai vagă bănuială asupra stării mele sufleteşti, vorbindu-mi întotdeauna pe un ton familiar şi prietenos, ca un tânăr bine crescut care se adresează unui tânăr de vârsta lui, şi nimic mai mult. Conversaţia noastră trecea cu indiferenţă de la un subiect la altul; discutam despre artă, despre poezie şi alte asemenea lucruri; dar nimic intim, nimic precis care să mă privească pe mine sau pe el.

S-ar putea ca motivele care l-au silit să se travestească să nu mai existe şi ca în curând să-şi reia veşmintele obişnuite: nu ştiu; fapt este că Rosalinda a pronunţat unele cuvinte cu anumite inflexiuni, şi că a apăsat într-un mod vădit asupra tuturor pasajelor cu o semnificaţie ambiguă din rol, sau care se pretau la o astfel de interpretare.

În scena întâlnirii, din clipa în care l-a dojenit pe Orlando că nu a venit cu două ore mai devreme, cum şade bine unui adevărat îndrăgostit, ci dimpotrivă, cu două ore mai târziu, şi până la durerosul suspin pe care l-a scos când s-a înspăimântat de profunzimea pasiunii sale, aruncându-se în braţele Alienei, gemând: „O, verişoară, verişoară! drăguţa şi micuţa mea verişoară, dacă-ai şti cât de adânc m-am cufundat în prăpastia amorului!”, a desfăşurat un talent miraculos. Era o îmbinare de tandreţe, de melancolie, de iubire irezistibilă; glasul se auzea tremurător şi emoţionat, îndărătul

râsului ei se simţea dragostea cea mai aprinsă, gata să izbucnească; adaugă la aceasta toată picanteria şi ciudăţenia transpunerii, noutatea de a vedea un tânăr făcând curte iubitei sale pe care o ia drept bărbat şi care are de altfel şi toate aparenţele.

Expresii, care ar fi putut părea comune în alte împrejurări, căpătau acum un deosebit relief, şi tot mărunţişul acela al comparaţiilor şi al protestelor amoroase, care şi-a făcut drum în teatru, părea a fi fost retopit, dându-i-se o înfăţişare absolut nouă; de altminteri şi ideile, chiar dacă nu ar fi fost rare şi încântătoare cum au fost, ci mai uzate decât roba unui judecător sau hamul unui măgar de închiriat, după modul în care erau debitate, le-ai fi putut găsi de cea mai extraordinară subtilitate şi de cel mai bun gust din lume.

Am uitat să-ţi spun că Rosette, după ce a refuzat rolul Rosalindei, a primit cu multă amabilitate rolul secundar al Phebei; Phebe e o păstoriţă din pădurea, Ardennes, pe care păstorul Silvius o iubeşte la nebunie, dar ea nu-l poate suferi şi-l tratează cu cea mai neînduplecată asprime. Phebe e rece ca luna al cărei nume îl poartă; are o inimă de gheaţă care nu se topeşte la focul celor mai arzătoare suspine, şi a cărei crustă se îngroaşă din ce în ce şi devine dură ca diamantul; dar cum o vede pe Rosalinda în hainele frumosului paj Ganymede, toată gheaţa se topeşte şi se transformă în şiroaie de lacrimi, iar diamantul devine mai moale decât ceara. Orgolioasa Phebe, care îşi bătea joc de dragoste, s-a îndrăgostit ea însăşi; şi îndură acum chinurile pe care le-a provocat altora. Mândria ei decade atât de mult încât ea e aceea care face avansurile şi îi trimite scrisori înfocate Rosalindei, prin bietul Silvius, mărturisindu-şi pasiunea în termenii cei mai umili şi mai rugători. Rosalinda, cuprinsă de milă pentru Silvius, şi având de altfel cele mai bune motive să nu răspundă dragostei lui Phebe, o supune la cele mai grele încercări şi îşi bate joc de ea cu o cruzime şi o înverşunare fără pereche. Phebe preferă totuşi aceste injurii celor mai delicate şi mai pătimaşe madrigale ale nefericitului său păstor; îl urmăreşte pretutindeni pe frumosul necunoscut şi, după multe stăruinţe, cea mai dulce promisiune pe care reuşeşte să i-o smulgă e aceea că, de se va căsători vreodată cu o femeie, e sigur că acea femeie va fi ea; iar până atunci, o sfătuieşte să se poarte frumos cu Silvius şi să nu se lase amăgită de o speranţă, care n-o poate decât măguli.

Rosette s-a achitat de rolul ei cu o graţie tristă şi alintată, pe un ton dureros şi resemnat care mergea drept la inimă; şi când Rosalinda i-a spus: „Te-aş iubi, dacă aş putea”, şi-a stăpânit cu greu lacrimile gata să

izbucnească, deoarece povestea Phebei era povestea ei, după cum a lui Orlando era a mea, numai că, spre deosebire de a lui Orlando, care a avut un deznodământ fericit, Phebe, înşelată în dragostea ei, în loc de a îmbrăţişa fermecătorul ideal la care râvnea, s-a mărginit să se mărite cu Silvius. Aşa-i făcută viaţa: fericirea unuia duce neapărat la nefericirea altuia. E o mare fericire pentru mine că Théodore este femeie; e o mare nenorocire pentru Rosette că nu-i bărbat; acum se zbate şi ea în chinurile unei dragoste imposibile, pe care le-am cunoscut şi eu odinioară.

Spre sfârşitul piesei, Rosalinda leapădă vesta pajului Ganymede pentru a se îmbrăca în veşminte potrivite cu sexul ei, după care ducele o recunoaşte ca fiică, iar Orlando ca iubita lui; soseşte zeul Hymen în livreaua lui de culoarea şofranului, cu torţele sale de rigoare. Au loc trei căsătorii. Orlando o ia de soţie pe Rosalinda, Phebe îl ia de bărbat pe Silvius, şi bufonul Tocilă o ia pe naiva Audrey. Apoi urmează epilogul, cu închinarea lui, şi cade cortina…

Toate acestea ne-au interesat la culme şi ne-au ţinut tot timpul atenţia trează; într-un fel jucam în piesa asta o altă piesă, o dramă invizibilă şi necunoscută spectatorilor, interpretând-o pentru noi înşine şi care, în cuvinte simbolice, rezuma întreaga noastră viaţă şi exprima dorinţele noastre cele mai ascunse. Fără ciudata reţetă a Rosalindei, aş fi mai bolnav decât am fost vreodată, fără a avea măcar speranţa unei îndepărtate însănătoşiri, şi aş fi continuat să rătăcesc, plin de tristeţe, pe cărările lăturalnice ale întunecatei păduri.

Totuşi, nu am decât o certitudine morală: dovezile îmi lipsesc şi nu pot să mai rămân multă vreme în starea asta de nesiguranţă; trebuie să vorbesc neapărat cu Théodore într-un mod mai categoric. De douăzeci de ori m-am apropiat de el, cu o frază gata pregătită, fără a reuşi până la urmă să i-o spun – nu îndrăznesc; sunt multe împrejurări, în care i-aş putea vorbi: în parc, sau în camera mea, sau într-a lui – deoarece vine la mine să mă vadă şi eu mă duc la el – dar las să treacă ocaziile fără să mă folosesc de ele, cu toate că o clipă după aceea simt un regret fără margini şi mă cuprind nişte furii groaznice împotriva mea însumi. Când deschid gura să-i vorbesc, în locul cuvintelor pe care vreau să le rostesc se substituie, împotriva voinţei mele, cu totul altele; în loc de a face o declaraţie de dragoste, ţin o dizertaţie despre ploaie şi vreme frumoasă sau despre alte asemenea stupidităţi. Între timp, sezonul se apropie de sfârşit şi în curând ne vom întoarce la oraş; înlesnirile de aici, favorabile realizării dorinţelor mele, nu le voi mai găsi

nicăieri: cine ştie? poate că ne vom pierde chiar din vedere şi, luaţi de valurile vieţii, vom porni fiecare pe un alt drum, diametral opus celuilalt.

Viaţa liberă de la ţară e atât de încântătoare şi de odihnitoare! copacii, chiar când sunt puţin desfrunziţi de toamnă, oferă delicioase locuri umbroase unde poţi visa la dragostea ce se înfiripă; e greu să nu te laşi impresionat când te afli în mijlocul frumoasei naturi! păsărelele au cântece atât de galeşe, florile parfumuri atât de îmbătătoare, povârnişurile colinelor o iarbă atât de însorită şi de mătăsoasă! Singurătatea îţi inspiră mii de gânduri voluptuoase, pe care vârtejul lumii le-ar fi împrăştiat, le-ar fi făcut să zboare cât colo, iar pornirea instinctivă a două făpturi, care-şi aud inimile zvâcnind în tăcerea câmpiei pustii, este de a se strânge în braţe cât mai tare, de a se încolăci unul în jurul celuilalt, ca şi cum n-ar mai exista decât ei pe lumea asta.

Azi dimineaţă m-am dus la plimbare; vremea era călduţă şi umedă, cerul nu lăsa să se întrezărească nici cel mai mic petec de azur; totuşi nu era nici sumbru, nici ameninţător. Două sau trei nuanţe de gri, armonios îmbinate, îl acopereau de la un capăt la celălalt, şi pe acest fundal vaporos treceau încet norii care păreau nişte ghemotoace mari de vată; se mişcau alene, împinşi de suflarea muribundă a unei slabe brize, neînstare să mişte nici vârfurile celor mai agitaţi plopi tremurători: vălurele de ceaţă urcau printre castanii înalţi, arătând astfel din depărtare cursul râului. Când adierea îşi recăpătă respiraţia, câteva frunze, pârjolite şi acoperite de rugină, se răzleţiră neliniştite, alergându-mi înainte, de-a lungul cărării, ca un stol de vrăbii sperioase; apoi, după potolirea vântului, se prăbuşiră la pământ cu câţiva paşi mai departe: adevărata imagine a acelor duhuri, luate drept păsărele, care zboară libere cu aripile lor şi care, la urma urmei, nu sunt decât frunze uscate de îngheţul dimineţii, care devin jucăria şi obiectul de batjocură al celui mai uşor vânt.

Zările erau atât de estompate din pricina ceţii şi marginea orizontului atât de destrămată încât nu era posibil să-ţi dai seama unde începe cerul şi unde sfârşeşte pământul; un cenuşiu ceva mai opac, o negură puţin mai groasă arătau într-un mod vag distanţa şi deosebirea dintre planuri. Prin această perdea, sălciile, cu capetele lor pudrate de cenuşă, aveau mai curând înfăţişarea unor spectre de arbori decât de arbori veritabili; sinuozităţile colinelor semănau mai curând cu conturul unei îngrămădiri de nori decât cu o creastă de pământ solid. Obiectele tremurau parcă în priviri, şi un fel de sită cenuşie, de o nespusă fineţe, asemănătoare pânzei de păianjen, se

întindea între peisajele din prim-plan şi profunzimile depărtărilor; în locurile umbrite, haşurile se desenau limpede, cu mai multă precizie, şi lăsau să se vadă ochiurile reţelei; în locurile mai luminate, plasa de negură, topindu-se într-o lucire difuză, abia se ghicea. Plutea în aer o toropeală, o umezeală călduţă, cu iz searbăd, care predispunea în mod irezistibil la melancolie.

Tot mergând pe drum, mă gândeam la toamna care venise şi pentru mine şi la vara radioasă dispărută fără întoarcere; copacul din sufletul meu era poate mai desfrunzit decât copacii pădurilor; abia dacă mai rămăsese pe cea mai înaltă ramură o singură frunzuliţă verde, care se legăna înfiorată, foarte tristă că surorile ei o părăsiseră una câte una.

Rămâi pe copac, o! frunzuliţă de culoarea speranţei, ţine-te de creangă cu toate puterile nervurilor şi fibrelor tale; nu te lăsa înfricoşată de şuierăturile vântului, o, buna mea frunzuliţă! căci atunci când mă vei fi părăsit şi tu, cine va mai putea distinge dacă sunt un copac viu sau mort, şi cine îl va împiedica pe tăietorul de lemne să mă doboare cu lovituri de topor şi să facă vreascuri din ramurile mele? Nu a sosit încă vremea desfrunzirii arborilor şi soarele încă mai poate alunga negurile ce s-au îngrămădit în jurul lui.

Spectacolul anotimpului muribund îmi făcu o adâncă impresie. Mă gândeam ce iute fuge timpul şi că s-ar putea să mor fără să-mi strâng idealul la piept.

Intrând în casă, am luat o hotărâre. Deoarece nu mă puteam decide să-i vorbesc, i-am descris toată viaţa mea pe un pătrăţel de hârtie. E ridicol să-i scrii cuiva care locuieşte în aceeaşi casă cu tine, pe care-l poţi vedea în fiece zi, la orice oră; dar nu mă mai uit acum ce e ridicol şi ce nu.

Am băgat scrisoarea în plic, dar nu fără a tremura şi a păli la faţă; apoi, folosind un moment când Théodore lipsea de acasă, am pus-o în mijlocul mesei şi am fugit atât de tulburat, de parcă aş fi comis cea mai mârşavă faptă de pe lume.

Capitolul XII

Ţi-am făgăduit urmarea aventurilor mele dar, în realitate, sunt atât de leneşă la scris, că trebuie să te iubesc ca lumina ochilor din cap, şi să te ştiu mai curioasă decât Eva sau Psyche, ca să mă aşed la masă – în faţa unei foi mari de hârtie complet albă, care urmează să fie complet înnegrită, şi a unei călimări mai adâncă decât marea, din care fiecare strop ar urma să se transforme în gânduri sau în ceva asemănător – în loc să iau hotărârea subită de a mă urca pe cal, şi, pornind în goana mare, să fac cele optzeci de enorme leghe care ne despart, ca să-ţi povestesc prin viu grai ceea ce vreau să-ţi înşir aici cu nişte litere abia vizibile – ca nişte puncte lăsate de o muscă – pentru ca să nu mă înspăimânt eu însămi de volumul fantastic al odiseei mele picareşti.

Optzeci de leghe! când mă gândesc că există un asemenea spaţiu imens între mine şi persoana pe care o iubesc mai mult decât orice pe lume! Ce poftă mi-a venit să rup scrisoarea în bucăţele şi să poruncesc să i se pună calului şaua. Dar, uitasem, cu veşmintele pe care le port acum nu m-aş putea apropia de tine, n-am putea relua viaţa simplă pe care o duceam împreună când eram nişte fetiţe mici, naive şi tare nevinovate: dacă-mi voi pune vreodată iarăşi fustă, o voi face numai din pricina asta.

Cred că, în scrisoarea anterioară, m-am oprit la momentul când am plecat din hanul unde petrecusem o noapte atât de ciudată în care virtutea mea era să naufragieze îndată după ieşirea din port. Ne-am pornit cu toţii în aceeaşi direcţie. Tovarăşii mei se extaziară când văzură frumosul meu cal, care după cum ştii este într-adevăr de rasă şi unul dintre cei mai buni cai de cursă; când am adăugat la meritele mele proprii meritele animalului pe care-l călăream, am crescut în ochii lor cel puţin cu o jumătate de cot. Totuşi păreau că se tem ca nu cumva calul să fie prea iute şi prea aprig pentru mine. Le-am spus că n-are de ce să le fie frică, şi, ca să arăt că nu exista nicio primejdie, l-am pus să facă mai multe cabrări uşoare, apoi am sărit o barieră destul de înaltă, şi am luat-o la galop.

Ceata încercă zadarnic să se ţină după mine; când am ajuns prea departe, m-am întors şi am pornit în goana mare în întâmpinarea lor; la câţiva paşi

de ei, am prins calul din zbor şi l-am oprit scurt: ceea ce este – după cum ştii, sau poate nu ştii – un adevărat tur de forţă.

De la stimă trecură, fără tranziţie, la cel mai profund respect. Nu bănuiau că un tânăr studios, abia ieşit din universitate, poate fi un călăreţ atât de bun. Descoperirea pe care o făcură îmi servi mai mult decât dacă ar fi recunoscut că posed toate virtuţile teologale şi fundamentale; în loc să mă trateze ca pe un tinerel oarecare, îmi vorbiră cu familiaritate şi o mare consideraţie, care-mi făcură plăcere.

Lepădându-mi veşmintele, nu-mi părăsisem orgoliul: nemaifiind femeie, voiam să fiu un bărbat în toată puterea cuvântului şi să nu mă mulţumesc numai cu exteriorul. Eram hotărâtă să obţin, în calitate de cavaler, succesele pe care nu le mai puteam pretinde ca femeie. Ceea ce mă nelinişte cel mai mult era că nu ştiam cum să fac ca să capăt curaj; deoarece curajul şi dibăcia la exerciţiile corporale sunt mijloacele prin care un bărbat îşi câştigă cel mai uşor reputaţia. Nu sunt timidă ca femeie şi nu am laşităţile neroade ale multora; dar de aici şi până la acea brutalitate nepăsătoare şi feroce care face faima bărbaţilor mai am încă destul, iar intenţia mea este de a deveni şi eu un lăudăros, un fanfaron, întocmai ca domnii aceia cu maniere elegante, pentru a-mi crea o situaţie privilegiată în lume şi a mă bucura de toate avantajele metamorfozării mele.

Dar am văzut mai pe urmă că nimic nu-i mai uşor, iar reţeta este cât se poate de simplă.

N-am să-ţi povestesc, după obiceiul călătorilor, că am făcut atâtea leghe în cutare zi, că am fost în cutare loc într-alta, că friptura pe care am mâncat-o la hanul *Calul-alb* sau *Crucea-de-fier* era crudă sau arsă; că vinul era acru şi că m-am culcat într-un pat cu perdele pe care erau brodate personaje sau flori: sunt amănunte foarte importante şi e bine să fie păstrate pentru posteritate; dar ar trebui, de astădată, ca posteritatea să se lipsească de ele şi tu să te resemnezi să nu afli din câte feluri a fost alcătuită cina mea şi dacă am dormit bine sau rău în timpul călătoriilor. Nu-ţi voi face nicio descriere exactă a diferitelor peisaje, a câmpiilor cu grâu, a pădurilor, a culturilor variate şi a colinelor care duc în spatele lor cătune – nimic din câte au trecut succesiv prin faţa ochilor mei: e uşor să ţi le închipui; ia o bucată de pământ, sădeşte câţiva copaci şi câteva fire de iarbă, zmângăleşte îndărătul lor un colţ de cer cenuşiu sau albastru-pal, şi vei avea o idee îndestulătoare despre fundalul mişcător pe care se reliefa mica noastră caravană. Dacă în prima mea scrisoare am intrat în câteva amănunte de acest fel, vei binevoi

să mă scuzi, nu voi mai recădea vreodată în păcatul acesta; deoarece nu călătorisem niciodată până atunci, cel mai mic lucru mi se păruse de o importanţă fără seamăn.

Unul dintre cavaleri, tovarăşul meu de pat, acela pe care fusesem gata să-l trag de mânecă în neuitata noapte când am trecut prin atâtea spaime – pe care ţi le-am descris pe larg – apucat de o subită pasiune pentru mine, îşi ţinea tot timpul calul lângă al meu.

În afară de faptul că nu l-aş fi vrut de amant – chiar dacă mi-ar fi adus cea mai frumoasă coroană regală din lume – altminterea nu-mi displăcea; era instruit şi nu lipsit de spirit, nici de voioşie: numai că, atunci când vorbea de femei, o făcea pe un asemenea ton de dispreţ şi de ironie, că bucuroasă i-aş fi scos ochii, cu atât mai mult cu cât îndărătul exagerărilor sale erau, în ceea ce spunea, şi multe lucruri de un adevăr crud şi pe care haina mea de bărbat mă silea să le găsesc juste.

Mă invită stăruitor şi de repetate ori, să-l însoţesc la o soră de-a lui care se afla în ultimele zile ale anului de văduvie, şi care locuia într-un castel vechi împreună cu o mătuşă; nu-l puteam refuza. Mă împotrivisem de câteva ori, aşa, de formă, pentru că în fond mi-era egal dacă mă duceam acolo sau în altă parte; puteam să-mi ating tot atât de bine scopul şi într-un fel şi în altul; şi cum îmi tot spunea că dacă refuz să stau la castel cel puţin cincisprezece zile îl supăr foarte tare. I-am răspuns că suntem înţeleşi şi în privinţa asta.

La o răspântie, tovarăşul meu arătându-mi linia oblică din dreapta drumului în formă de Y, îmi spuse:

— S-o luăm pe aici.

Ceilalţi, după ce dădură mâna cu noi, o porniră pe cealaltă latură.

După câteva ore sosirăm la locul de destinaţie.

Un şanţ destul de lat, dar care în loc de apă era plin de o vegetaţie încâlcită şi stufoasă crescută la voia întâmplării, despărţea parcul de drumul mare; zidul împrejmuitor era de piatră cioplită; la colţuri se vedeau ridicându-se nişte anghinare gigantice şi ciulini de fier, care păreau a fi răsărit ca nişte plante naturale în spaţiile dintre blocurile de piatră ale zidului: o mică punte cu arcadă trecea peste acest canal uscat şi-ţi îngăduia să ajungi până la poarta de intrare.

Dădeai mai întâi cu ochii de o străveche alee de ulmi cu bolţi de frunziş, amenajată după moda de altădată; mergând tot înainte pe alee, ajungeai într-un fel de rond.

Copacii păreau mai curând demodaţi decât bătrâni; s-ar fi zis că poartă peruci, că s-au dat cu pudră; nu rămăseseră decât cu un smoc de frunze în vârf, iar tot restul trunchiului fusese curăţat cu grijă de crengi, astfel că puteai să-i iei drept nişte panaşe – nemăsurat de mari – semănate din loc în loc.

După ce traversai rondul principal, acoperit de o iarbă fină, presată cu ruloul, trebuia să mai treci sub o curioasă construcţie arhitectonică de frunziş, împodobită cu ornamente: vaze din care ieşeau flăcări, piramide şi colonade rustice, totul executat cu o râvnă nemaipomenită – folosind foarfeca şi cosorul – dintr-un enorm masiv de cimişir. Între ele, prin micile spaţii rămase libere, se zărea, la dreapta şi la stânga, când un castel, cu zidurile imitând bolovanii naturali, pe jumătate în ruină, când povârnişul ros de muşchi pe care cobora cândva o cascadă, sau uneori o amforă ori o statuie a unei nimfe şi a unui păstor cu nasul spart, cu degetele rupte, pe a căror umeri şi capete stăteau aşezaţi porumbei.

O grădină mare de flori, aranjată după moda franceză, se întindea în faţa castelului; despărţiturile ei aveau marginile plantate cu cimişir şi ilex, după o riguroasă simetrie; ţi se părea mai curând un covor decât o grădină: flori mari, gătite ca pentru bal, cu o ţinută maiestuoasă şi o expresie senină, ca ducesele care se pregătesc să danseze un menuet, îşi înclinau uşor capul la trecerea ta. Altele, cu aparenţa mai puţin politicoasă, se ţineau ţepene şi nemişcate, asemenea unor văduve nobile, care asistă la o petrecere dar nu se lasă antrenate. Arbuşti de toate formele posibile – în afară de cea naturală – rotunzi, pătraţi, ascuţiţi, triunghiulari, sădiţi în hârdaie verzi sau cenuşii, păreau să înainteze în procesiune de-a lungul marii alei şi să te conducă de mână până la primele trepte ale peronului.

Câteva turnuleţe, pe jumătate încadrate în construcţii mai recente, depăşeau linia edificiului cu toată înălţimea coşului lor de ardezie, şi giruetele de tablă, în formă de cozi de rândunică, dovedeau o vechime destul de onorabilă. Ferestrele pavilionului din mijloc se deschideau toate spre un balcon comun cu balustradă de fier, foarte bogat cizelată, iar celelalte ferestre erau încadrate în dreptunghiuri de piatră, împodobite cu monograme şi funde sculptate.

Ne întâmpinară patru sau cinci câini mari care lătrau de zor şi făceau nişte tumbe nemaipomenite. Înconjurară caii şi le săreau în nas: ţineau să facă o bună primire mai ales calului camaradului meu, la care probabil se duceau deseori în grajd sau îl însoţeau la plimbare.

În toiul zarvei sosi în cele din urmă un fel de valet, cu o înfăţişare jumătate de plugar, jumătate de rândaş, care luă animalele noastre de frâu şi plecă. Nu văzusem încă un suflet de om, doar o ţărăncuţă sălbatică şi speriată ca o căprioară, care fugise îndată ce ne zări şi se tupilase printre plantaţiile de cânepă, deşi noi o chemaserăm în mai multe rânduri, şi am fi făcut tot ce ne stătea în putinţă ca s-o liniştim.

Nimeni nu apăru la ferestre; s-ar fi zis că-i un castel nelocuit sau locuit doar de stafii; căci nu răzbătea până afară nici cel mai mic zgomot.

Începurăm a urca primele trepte ale peronului cu picioarele îngreunate, zornăindu-ne pintenii, când deodată, ni se păru că auzim dinăuntru nişte uşi care se deschid şi se închid, ca şi cum cineva s-ar fi grăbit să ne iasă în întâmpinare.

Într-adevăr, în capul scării apăru o tânără, care dintr-o singură săritură fu lângă prietenul meu, şi i se aruncă de gât. Acesta o sărută foarte afectuos, şi înconjurându-i talia cu mâinile, o săltă în sus şi o duse astfel până la palier.

— Ştii că eşti foarte drăguţ şi foarte curtenitor pentru un frate, scumpul meu Alcibiade? Nu-i aşa, domnule, că nu-i chiar de prisos să vă previn că e fratele meu, deoarece nu prea se poartă ca un frate? mă întrebă frumoasa fată, întorcându-se spre mine.

La care, eu îi răspunsei că m-aş fi putut înşela şi că-i o adevărată nenorocire să fii fratele ei, văzându-te astfel exclus din categoria adoratorilor; că dacă eu i-aş fi frate, aş fi totodată cel mai fericit şi cel mai nefericit cavaler de pe pământ. Ceea ce o făcu să zâmbească dulce.

Tot vorbind, intrarăm într-o sală joasă, ai cărei pereţi erau decoraţi cu tapiserie de Flandra. Copaci mari cu frunze ascuţite susţineau stoluri de păsări fantastice; culorile alterate de trecerea vremii produceau bizare intervertiri de nuanţe; cerul era verde, arborii de un albastru regal, cu luciri galbene, şi în draperiile cu personaje umbra era adesea de o culoare opusă fondului stofei; carnaţia părea de lemn şi nimfele care se plimbau sub umbrarul decolorat al pădurii aveau înfăţişarea unor mumii desfăşate; numai buzele, a căror purpură îşi păstrase nuanţa iniţială, zâmbeau cu o aparenţă de viaţă. În faţă era o îmbulzeală de plante înalte de un verde ciudat, cu flori mari împestriţate, ale căror pistiluri semănau cu egretele de păun. Bâtlani cu o expresie gravă şi gânditoare, cu capul băgat între umeri, cu ciocul lung odihnindu-se pe guşa umflată, se sprijineau filozofic pe unul din picioarele lor subţiri, într-o apă stătută şi neagră, vrâstată de fire de culoarea argintului înnegrit; prin golurile frunzişului se vedeau în depărtare

mici castele cu turnuleţe semănând cu nişte solniţe de piper, precum şi balcoane pline de femei frumoase, în veşminte somptuoase, care priveau trecerea cortegiilor sau a echipelor de vânătoare,

Stânci capricios dantelate, din care curgeau torente de lână albă, se confundau la marginea orizontului cu nişte nori presăraţi pe cer.

Ceea ce m-a izbit mai mult decât orice a fost o femeie-vânător care trăgea într-o pasăre. Degetele ei tocmai dăduseră drumul arcului şi săgeata zburase; dar cum această parte a tapiseriei se afla într-un ungher, săgeata ajunsese pe peretele din partea cealaltă a colţului, după ca descrisese un mare ocol; în ce priveşte pasărea, ea zbura cu aripile nemişcate şi părea că vrea să se îndrepte spre cea mai apropiată ramură.

Săgeata, împodobită cu pene şi prevăzută cu un vârf de aur, mereu suspendată în aer, neajungând niciodată la ţintă, făcea o impresie dintre cele mai ciudate; era ca un trist şi dureros simbol al destinului uman, şi cu cât o priveam mai mult, cu atât mai mult îi descopeream sensuri misterioase şi sinistre. Vânătoriţa stătea pe loc, cu un picior întins gata să pornească şi cu genunchiul îndoit; ochii ei cu pleoape de mătase, bine deschişi, nu puteau vedea însă săgeata care deviase din drum; părea să caute, neliniştită, fenicopterul cu penele bălţate pe care voise să-l doboare şi pe care se aştepta să-l vadă căzând în faţa ei străpuns în mai multe locuri. Nu ştiu dacă nu-i o eroare a imaginaţiei mele, dar găseam că figura aceasta avea o expresie la fel de mohorâtă şi de disperată ca a unui poet în agonie, care n-a apucat să-şi scrie opera ce avea să constituie temeiul reputaţiei sale, şi a cărui viaţă se termină brusc în clipa când încearcă să dicteze începutul.

Ţi-am vorbit mult de această tapiserie, mult mai mult, desigur, decât merită; dar, ciudat, lumea aceasta fantastică, născocită de făuritorii tapiseriilor, m-a preocupat dintotdeauna.

Sunt o iubitoare pătimaşă a acestei vegetaţii imaginare, a florilor şi a plantelor care nu există în realitate, a pădurilor de arbori necunoscuţi în care rătăcesc inorogi, căpriori şi cerbi albi ca neaua, cu un crucifix de aur între coarne, urmăriţi de obicei de vânători cu barbă roşie şi în veşminte de maur.

Când eram mică, ori de câte ori intram într-o cameră tapisată mă trecea un fel de fior – abia îndrăzneam să mă mişc.

Toţi aceşti inşi, în picioare, lipiţi de perete, cărora ondulaţiile stofei şi jocul de lumini le insufla parcă o viaţă fantastică, mi se păreau tot atâţia spioni ce se îndeletniceau cu supravegherea acţiunilor mele pentru a le relata la timpul şi la locul cuvenit; n-aş fi îndrăznit să mănânc, de faţă cu ei,

un măr sau o prăjitură pe care le-aş fi şterpelit. Câte nu ar avea de spus aceste personaje grave, dacă ar putea deschide gura lor din fire roşii şi dacă sunetele ar putea pătrunde în scoica urechii lor brodate. La câte omoruri, trădări, infame adultere şi monstruozităţi de tot felul nu au participat aceşti tăcuţi şi impasibili martori!…

Dar să lăsăm tapiseria şi să revenim la povestirea noastră.

— Alcibiade, mă duc s-o vestesc pe mătuşa că ai sosit.

— A! nu-i nicio grabă, surioară, mai întâi să ne aşezăm şi să stăm puţin de vorbă. Îţi prezint un cavaler care se numeşte Théodore de Sérannes şi care va rămâne câtva timp la noi. Nu-i nevoie să-ţi mai recomand să-i faci o primire bună, se recomandă de la sine. (Eu îţi spun ce-a spus el; nu cumva să mă acuzi acum de înfumurare prostească.)

Frumoasa tânără dădu uşor din cap în semn de consimţire şi apoi vorbirăm de altele.

În timp ce discutam, o puteam examina cu mai multă atenţie decât o făcusem până atunci.

Arăta ca de douăzeci şi trei-douăzeci şi patru de ani, iar doliul o prindea de minune; nu s-ar fi zis că înfăţişarea ei era prea lugubră sau prea dezolată, şi mă îndoiesc că şi-a turnat în supă cenuşa lui Mausol al ei, în chip de revent. Nu ştiu dacă şi-a plâns prea mult soţul defunct; în orice caz, dacă a făcut-o cumva, nu se cunoştea deloc, iar frumoasa batistă fină pe care o ţinea în mână era cât se poate de uscată.

N-avea ochii roşii, ci dimpotrivă, cei mai luminoşi şi mai strălucitori ochi din lume, degeaba i-ar fi căutat cineva pe obraji ridul pe unde s-au scurs lacrimile; în realitate, nu avea decât două gropiţe formate din obişnuinţa de a zâmbi, şi, e cazul s-o spun, ca văduvă ce se afla i se vedeau prea des dinţii: ceea ce, desigur, nu era un spectacol neplăcut, deoarece avea dinţi mici şi frumos înşiraţi. Se bucură de toată stima mea că nu s-a simţit obligată, când i-a murit bărbatul, să capete cearcăne la ochi şi să-şi învineţească nasul: îi port de asemenea recunoştinţă că nu şi-a luat o mutrişoară plângăcioasă, că vorbeşte natural, cu glasul ei sonor şi argintiu, fără a-şi tărăgăna cuvintele şi a-şi întrerupe frazele cu virtuoase suspine.

Toate acestea mi s-au părut de foarte bun-gust; am socotit-o de la început o femeie de spirit, şi asta era într-adevăr.

Bine făcută, avea picioarele şi mâinile foarte potrivite; veşmintele ei negre erau aranjate cu toată cochetăria posibilă şi într-un mod atât de vesel încât lugubrul culorii dispărea complet, şi, îmbrăcată cum era s-ar fi putut

duce şi la bal, fără ca nimănui să i se pară ciudat. Dacă mă voi mărita vreodată şi voi rămâne văduvă, am să-i cer modelul rochiei, care îi venea dumnezeieşte.

După ce mai schimbarăm câteva cuvinte, ne urcarăm la bătrâna ei mătuşă.

O găsirăm şezând într-un fotoliu mare, cu spetează răsturnată, cu un mic taburet sub picioare, şi alături de ea, un câine bătrân, foarte urduros şi foarte posomorit, care, la sosirea noastră, îşi ridică botul şi ne primi cu un mârâit foarte puţin prietenos.

Nu m-am uitat niciodată decât cu groază la o femeie bătrână. Mama, când a murit, era foarte tânără; fără îndoială, dacă aş fi văzut-o îmbătrânind treptat-treptat, şi trăsăturile ei deformându-se într-o progresie imperceptibilă, m-aş fi obişnuit pe nesimţite. În copilărie, am fost înconjurată numai de feţe tinere şi zâmbitoare; în felul acesta am păstrat o antipatie de neînvins oamenilor bătrâni. Când frumoasa văduvă a atins cu buzele sale pure şi rumene fruntea galbenă de hoaşcă a mătuşii sale, m-a trecut un fior. Eu nu aş fi putut s-o fac. Ştiu că atunci când voi avea şaizeci de ani voi fi şi eu la fel; dar degeaba, nu pot să fac nimic, şi-l rog pe Dumnezeu să mor şi eu tânără ca mama.

Totuşi, bătrâna aceasta şi-a păstrat câteva trăsături din frumuseţea ei trecută – trăsături simple şi maiestuoase – care o împiedicau să se prăbuşească în urâţenia mărului răscopt, moştenirea tuturor femeilor care nu au fost decât drăguţe sau pur şi simplu fragede; ochii ei, deşi terminaţi la colţuri prin câte o labă de gâscă şi acoperiţi cu pleoape umflate şi moi, aveau încă vreo câteva scântei din focul lor de altădată şi se putea presupune că, sub domnia celuilalt rege, au aruncat şi ei fulgere de pasiune în stare să-i orbească pe cei fulgeraţi. Nasul mic şi subţire, puţin curbat ca la păsările de pradă, dădea profilului un fel de grandoare gravă, pe care o tempera surâsul indulgent al buzelor a la Maria-Antoaneta, date cu carmin după moda secolului trecut.

Veşmintele îi erau vechi fără a fi ridicole, şi se armonizau perfect cu figura; pe cap purta o simplă scufie albă, împodobită cu puţină dantelă, mâinile lungi şi slăbite pe care le ghiceai a fi fost odată foarte frumoase înotau în nişte mănuşi fără degete şi chiar fără degetul mare, o rochie de culoarea frunzei veştede, având în ţesătură ramuri şi flori de o nuanţă mai închisă, o pelerină neagră fără mâneci şi un şorţ de tafta groasă de culoarea guşei de porumbel completau îmbrăcămintea.

Femeile bătrâne ar trebui să se îmbrace totdeauna în felul acesta şi, din respect faţă de moartea lor apropiată, să nu se împopoţoneze cu pene, ghirlănzi de flori, panglici de culori deschise şi fel de fel de zorzoane care nu se potrivesc decât tinereţii fragede. Degeaba fac avansuri vieţii, viaţa nu mai vrea să ştie de ele; nu se mai pot alege cu nimic, întocmai ca acele curtezane prea bătrâne, sulemenite cu roşu şi cu alb, pe care şi catârgiii beţi le alungă cu înjurături şi lovituri de picior când le întâlnesc pe stradă.

Bătrâna doamnă ne primi cu dezinvoltură şi rafinată politeţe, moştenite de acei care au frecventat cândva Curtea de odinioară, şi al căror secret pare a dispărea pe zi ce trece, ca atâtea alte frumoase secrete; deşi glasul îi era spart şi tremurat, mai păstra încă destulă dulceaţă.

Mi se păru că-i plac mult, căci mă privi îndelung şi cu mare atenţie, lăsând impresia că-i foarte mişcată. O lacrimă îi apăru în colţul ochilor şi coborî încet pe una din zbârciturile adânci, unde se pierdu şi se uscă. Mă rugă s-o scuz şi-mi spuse că semăn mult cu un fiu de-al ei care a fost ucis în război.

Tot timpul cât am rămas la castel am fost, din pricina acestei asemănări, reale sau imaginare, tratată cu o bunăvoinţă extraordinară şi cu totul maternă de către buna doamnă. Am fost mai încântată decât mi-aş fi putut închipui – căci cea mai mare plăcere pe care persoanele în vârstă mi-o pot face este să nu-mi vorbească niciodată şi să plece când vin eu.

N-am să-ţi povestesc în amănunt şi zi de zi tot ce-am făcut la R***. Dacă m-am oprit puţin mai mult la început, şi dacă ţi-am schiţat cu oarecare grijă cele două sau trei fizionomii, fie de persoane, fie de locuri, e pentru că mi s-au întâmplat acolo nişte lucruri foarte ciudate, şi totuşi foarte fireşti, pe care ar fi trebuit să le prevăd când am pus pe mine haine bărbăteşti.

Natura mea uşuratecă m-a împins la o imprudenţă de care mă căiesc amarnic, deoarece a provocat unui suflet bun şi frumos o tulburare pe care n-o pot alunga fără a divulga cine sunt şi a mă compromite astfel într-un mod grav.

Pentru a mă comporta ca un adevărat tânăr şi a mă distra puţin, n-am găsit ceva mai bun decât să fac curte surorii prietenului meu. Mi se părea deosebit de nostim să mă arunc pe jos în patru labe când îi cădea o mănuşă şi să i-o înmânez – însoţind gestul cu reverenţe şi prosternări –, să mă aplec pe speteaza fotoliului ei cu o expresie galeşă, demnă de admirat, şi să-i strecor în ureche o mie şi una de madrigale, care de care mai încântătoare. De câte ori voia să treacă dintr-o cameră într-alta, îi ofeream graţios mâna;

când încăleca, îi ţineam scara, şi când ne plimbam, mergeam totdeauna alături de ea; seara, îi citeam, cântam împreună; pe scurt, mă achitam cu o scrupuloasă atenţie de toate îndatoririle unui bărbat curtenitor.

Imitam toate mimicile pe care le-am văzut pe faţa îndrăgostiţilor, ceea ce mă amuza şi mă făcea să râd ca o nebună ce sunt, când mă aflam singură în camera mea şi mă gândeam la câte impertinenţe dădusem drumul pe tonul cel mai serios din lume.

Alcibiade şi bătrâna marchiză păreau să privească această intimitate cu plăcere şi ne lăsau adesea singuri. Regretam uneori că nu sunt în realitate bărbat ca să profit mai bine de situaţie; dacă aş fi fost bărbat, totul depindea de mine, căci încântătoarea noastră văduvă părea să-l fi uitat cu desăvârşire pe răposat, iar dacă îşi mai amintea de el, ar fi fost cu cea mai mare plăcere infidelă memoriei sale.

După ce începusem pe tonul acesta, nu mai puteam, în mod cinstit să dau înapoi, şi ar fi fost foarte greu să mă retrag cu arme şi bagaje; în acelaşi timp nu puteam depăşi o anumită limită, nu ştiam să fiu amabil decât în vorbe: speram s-o ţin astfel până la sfârşitul lunii pe care urma s-o petrec la R*** şi să plec cu promisiunea de a mă întoarce, deşi nici gând n-aveam s-o fac. Credeam că, după plecarea mea, frumoasa tânără se va consola, şi nemaivăzându-mă alături de ea, mă va uita în scurt timp.

Dar, deşi mă jucasem, reuşisem să trezesc o pasiune serioasă şi lucrurile luară o întorsătură neaşteptată; ceea ce aminteşte de adevărul prea binecunoscut de multă vreme, şi anume că nu trebuie să te joci nici cu focul nici cu dragostea.

Înainte de a mă fi văzut, Rosette încă nu cunoscuse dragostea. Măritată de foarte tânără cu un bărbat mult mai în vârstă, simţise pentru el doar un fel de amiciţie filială; fără îndoială că a fost curtată, dar nu a avut niciun amant, oricât de extraordinar s-ar părea; sau bărbaţii care-i făceau curte nu erau destul de seducători, sau nu-i sunase încă ceasul – ceea ce e mai probabil. Nobilii de ţară şi boiernaşii de provincie, care nu ştiu să vorbească decât de beţii, de excrementele animalelor sălbatice, de mistreţi, de ramificaţiile coarnelor, de goarne, de cerbi, amestecând totul cu şarade de almanah şi madrigale mucegăite de trecerea vremii, nu erau desigur făcuţi să-i placă, şi virtutea ei nu a trebuit să facă eforturi prea mari ca să nu cedeze vreunuia. Dealtfel, veselia şi voia bună naturală a caracterului o apărau îndeajuns împotriva dragostei, această molatecă pasiune căreia visătorii şi melancolicii îi cad atât de uşor în gheare; ideea pe care bărbatul

ei Tithon i-o putuse da despre voluptate trebuia să fi fost prea neînsemnată spre a o tenta să mai încerce; se bucura în linişte de plăcerea de a fi văduvă atât de timpuriu şi de a mai avea înaintea ei atâţia ani când va mai fi drăguţă.

Dar când am sosit eu, lucrurile au luat o altă întorsătură: la început am crezut că dacă am o purtare rezervată, în marginile strâmte ale unei politeţe reci, nu-mi va da nicio atenţie; dar mai târziu am fost silită să recunosc că în realitate, oricum m-aş fi purtat, totul s-ar fi petrecut aidoma şi că presupunerea mea – destul de timidă dealtfel – a fost de-a dreptul gratuită. Vai! nimeni nu poate abate soarta fatală din mersul ei, şi nimeni nu ştie cum să evite influenţa binefăcătoare sau dăunătoare a stelei sale.

Soarta Rosettei era să nu iubească decât o dată în viaţă, iar dragostea ei să fie imposibilă; trebuie să-şi urmeze soarta şi o va urma.

Am fost iubită, Graciosa! – ce dulce-i dragostea! – deşi iubita mea a fost o femeie; o asemenea iubire nefirească are ceva penibil, de care cea obişnuită e străină, desigur. O! dar dulce mai este dragostea! Când te trezeşti noaptea, te sprijini în cot şi-ţi spui: „E cineva care se gândeşte la mine sau mă visează, pe care-l interesează viaţa mea; o clipire a ochilor mei sau o mişcare a buzelor mele stârneşte veselia sau tristeţea unei fiinţe; un cuvânt scăpat din întâmplare este strâns cu grijă, comentat, întors pe o faţă şi pe cealaltă ore întregi; sunt polul spre care se îndreaptă un magnet neliniştit; pupila mea e un cer, gura mea e un paradis mai dorit decât cel real; dacă aş muri, o ploaie călduţă de lacrimi mi-ar încălzi cenuşa, pe mormântul meu ar fi mai multe flori decât în coşul cu flori dăruit unei mirese; dacă aş fi în primejdie, există cineva care s-ar arunca între vârful sabiei şi pieptul meu; care s-ar sacrifica pentru mine! ce frumos e! şi nu ştiu dacă poţi să-ţi doreşti ceva mai mult."

La gândul acesta simţeam o plăcere pe care mi-o reproşam, căci nu aveam nimic de dat în schimb, fiind în situaţia unei persoane sărace care primeşte daruri de la un prieten bogat şi generos, fără speranţa de a-i putea dărui şi ea ceva. Eram încântată ştiindu-mă adorată astfel şi uneori mă lăsam iubită cu o ciudată îngăduinţă. Auzind mereu că toată lumea îmi spune domnule, şi văzându-mă tratată ca şi cum aş fi fost bărbat, uitam pe nesimţite că sunt femeie; hainele care mă deghizau mi se păreau a fi îmbrăcămintea mea firească, şi nu-mi mai aminteam dacă purtasem vreodată altele; nici nu mă mai gândeam că, de fapt, nu eram decât o

trăsnită care şi-a făcut din ac sabie şi din fustă şi-a croit o pereche de pantaloni.

Sunt mulţi bărbaţi care-s mai femei decât mine. Ce am eu feminin? pieptul, câteva linii mai rotunde şi mâinile mai delicate; fusta îmi înconjoară numai şoldurile, dar n-a pătruns şi în spiritul meu. Se întâmplă uneori ca sexul sufletului să nu fie la fel cu cel al corpului, şi contradicţia aceasta nu poate decât să producă adânci tulburări. Eu, de exemplu, dacă nu aş fi luat hotărârea nebunească în aparenţă, dar foarte înţeleaptă în fond, de a renunţa la veşmintele unui sex căruia îi aparţin doar din punct de vedere fizic şi cu totul întâmplător, aş fi fost foarte nefericită: mie îmi plac caii, scrima, toate exerciţiile violente, îmi face plăcere să mă caţăr şi să alerg încolo şi încoace ca un băiat, mă plictiseşte să şed cu picioarele strânse, cu coatele lipite de trup, să las ochii în jos cu modestie, să vorbesc cu un glăscior subţire şi mieros şi să bag de zece milioane de ori un capăt de lână în nişte găuri de canava; nu-mi place să ascult de cineva, nici în ruptul capului, şi cuvântul pe care-l pronunţ cel mai des este: Vreau! Sub fruntea netedă şi părul de mătase mişună gânduri viguroase şi virile; toate neroziile preţioase care seduc în primul rând femeile, pe mine abia mă emoţionează, şi, ca Achile, deghizat într-o tânără fată, aş schimba bucuros oglinda cu o sabie. Singurul lucru care-mi place la femei este frumuseţea lor; nu aş renunţa – cu toate inconvenientele care ar putea decurge de aici – la forma mea exterioară, deşi nu se potriveşte cu spiritul pe care-l învăluie.

Era ceva nou şi picant într-o asemenea aventură, şi mi s-ar fi părut foarte amuzantă dacă biata Rosette nu ar fi luat-o prea în serios. Începuse a mă iubi din tot sufletul ei bun şi frumos, cu o candoare şi o sinceritate demne de admirat; o dragoste ca a ei nu-i înţeleasă de bărbaţi, care nu-şi pot face măcar o vagă idee despre ea; şi eu aş vrea să fiu iubită cu atâta gingăşie şi înfocare; şi dacă l-aş întâlni pe acela care ar întruchipa visul meu, în felul acesta aş dori să-l iubesc. Ce frumoasă comoară s-a pierdut, ce perle albe şi transparente, cum nu vor găsi niciodată scafandrii în sipetul mării! Ce răsuflare suavă, ce dulci suspine risipite în văzduh, şi care ar fi putut fi culese de buze înamorate şi pure!

Ce fericit l-ar fi putut face pe un tânăr această pasiune! atâţia bărbaţi nenorociţi – frumoşi, fermecători, bine înzestraţi, plini de afecţiune şi de spirit – au implorat zadarnic, în genunchi, nişte idoli nesimţiţi şi mohorâţi! atâtea inimi bune şi delicate s-au aruncat, de disperare, în braţele unor

curtezane, ori s-au stins în tăcere ca lămpile în cavouri; ele ar fi putut fi salvate de la desfrâu sau de la moarte printr-o dragoste curată!

Ce de-a ciudăţenii în destinul unui om! Ce crunt zeflemitor e hazardul!

Ceea ce atâţia alţii au dorit cu ardoare, mie mi-a venit de-a gata, mie, care nu voiam nimic din toate astea şi care nici nu puteam să vreau. Unei tinere fete capricioase îi vine o toană şi anume să străbată ţara în haine bărbăteşti pentru a afla cam la ce se poate aştepta de la viitorii ei iubiţi; trage la un han, unde doarme în acelaşi pat cu un tânăr care o duce uşurel, uşurel până la soră-sa, care nu are nimic mai grabnic de făcut decât să se îndrăgostească de ea, ca o pisicuţă, ca un porumbel, ca tot ce poate fi mai iubăreţ şi mai languros pe lume. Evident, dacă aş fi fost un tânăr şi nu o tânără, dacă aş fi putut să mă aleg cu ceva, lucrurile s-ar fi întâmplat tocmai pe dos, şi femeia ar fi fugit, îngrozită, de mine. Soartei îi place să ofere papuci celor cu picioare de lemn, şi mănuşi acelora lipsiţi de mâini; iar moştenirea, cu care ai fi putut duce o viaţă îmbelşugată, îţi vine taman în ziua morţii.

Mă duceam uneori – nu atât de des cât ar fi vrut ea – s-o văd pe Rosette în iatacul ei; deşi nu primea pe nimeni decât după ce se scula din pat, mie îmi făcea favoarea de a trece peste obiceiul acesta. Ar fi trecut şi peste multe altele dacă aş fi vrut eu; există o zicală: cea mai frumoasă fată nu poate da mai mult decât are, dar ceea ce aveam eu nu-i putea fi de mare folos Rosettei.

Îmi întindea micuţa ei mână să i-o sărut; era foarte catifelată, foarte albă, mirosea delicios a parfum şi era uşor aburită de o umezeală incipientă care o făcea şi mai plăcută la atingere. O simţeam înfiorându-se sub buzele mele, a căror apăsare o prelungeam cu maliţiozitate. Atunci Rosette, foarte mişcată, şi cu un aer rugător, întorcea spre mine ochii ei migdalaţi, încărcaţi de voluptate şi inundaţi de o lumină umedă şi transparentă, apoi lăsa să-i cadă iar pe pernă capul drăguţ, pe care-l ridicase puţin pentru a-mi face o primire mai călduroasă. Vedeam prin cuvertură cum îi sălta pieptul tulburat şi cum începea să i se agite brusc tot trupul. Desigur că un altul, în stare să îndrăznească în asemenea împrejurări, s-ar fi putut încumeta la multe, iar ea i-ar fi fost recunoscătoare pentru temeritate, declarându-se mulţumită că acesta a sărit peste câteva capitole de roman.

Rămâneam acolo o oră sau două, fără să-i las mâna pe care i-o puneam deasupra cuverturii; întreţineam nişte discuţii interminabile şi încântătoare: Rosette, deşi absorbită de dragostea ei, era prea sigură de succes pentru a nu-şi păstra aproape toată libertatea de spirit şi tot hazul. Numai din când în

când, pasiunea arunca asupra veseliei un văl transparent de dulce melancolie, care o făcea şi mai atrăgătoare.

În adevăr, ar fi fost cu totul neobişnuit ca un tânăr debutant, după cum păream, să nu se simtă foarte fericit că a dat peste el un asemenea noroc şi să nu profite de el cât mai mult posibil. Rosette, efectiv, nu era făcută să lase indiferent vreun bărbat; şi cum despre mine nu ştia mare lucru, se bizuia pe farmecul ei şi pe tinereţea mea, în lipsa dragostei.

Totuşi, pentru că situaţia aceasta se prelungea peste marginile fireşti, începu să se neliniştească; eu, dublând frazele măgulitoare şi frumoasele proteste, abia reuşii să-i redau siguranţa anterioară. Observând în comportarea mea contradicţii pe care nu le putea împăca, se simţi uluită îndeosebi de două lucruri: căldura cuvintelor şi răceala faptelor.

Ştii mai bine decât oricine, draga mea Graciosa, că prietenia mea are toate trăsăturile unei pasiuni; e bruscă.

Înfocată, vie, exclusivă, asemănarea cu dragostea merge până acolo că-i însoţită de gelozie; aveam pentru Rosette o amiciţie aproape tot atât de mare ca aceea pe care o am pentru tine. Oricine s-ar fi putut înşela asupra caracterului ei. Şi Rosette s-a înşelat, cu atât mai mult cu cât hainele pe care le purtam nu-i permiteau să-i dea o altă interpretare.

Deoarece n-am iubit încă niciun bărbat, excesul de tandreţe s-a revărsat oarecum în prietenia mea cu fetele şi femeile tinere; am pus în această prietenie aceeaşi vehemenţă şi aceeaşi exaltare ca în tot ce fac, pentru că mi-e imposibil să fiu moderată, mai ales în chestiunile de inimă. După mine, nu există decât două categorii. De oameni, oamenii pe care-i ador şi aceia pe care-i detest; toţi ceilalţi sunt ca şi cum n-ar fi: aş putea trece cu calul peste trupurile lor cum trec pe drumul mare: nu fac nicio deosebire între ei şi pavajele şoselelor.

Sunt din fire expansivă, şi-mi place foarte mult să dezmierd. Uneori, uitând importanţa ce se acordă unor asemenea manifestări, pe când mă preumblam cu Rosette, îi cuprindeam talia cu braţul, aşa cum făceam când ne plimbam noi două pe aleea solitară de la marginea grădinii unchiului meu; sau, aplecată peste speteaza fotoliului ei, în timp ce broda, îmi înfăşuram în jurul degetelor zulufii zburdalnici de pe ceafa ei rotundă şi plinuţă, sau îi netezeam cu dosul palmei părul întins de pieptene ca să-şi recapete luciul, sau o alintam în fel şi chip, după cum îmi este în obicei să mă port cu prietenele mele dragi, aşa cum prea bine ştii.

Departe de ea gândul de a socoti mângâierile mele o dovadă a unei simple prietenii. Prietenia, aşa cum e concepută în mod obişnuit, nu ajunge până aici; dar, văzând că nu îndrăznesc mai mult, se mira în sinea ei şi nu prea ştia ce să creadă; se oprise la părerea că prea marea mea timiditate e de vină, că datorită fragedei mele tinereţi nu am încă experienţa relaţiilor amoroase, că trebuie să fiu încurajat prin tot felul de îmbieri şi drăgălăşenii.

Prin urmare avea grijă să-mi ofere nenumărate ocazii de a ne întâlni între patru ochi, în locuri izolate de larma lumii şi de orice ins inoportun, ocazii propice de a mă face mai cutezător; m-a luat cu ea la mai multe plimbări prin codri, pentru a încerca dacă reveriile voluptuoase şi dorinţele amoroase pe care le inspiră inimilor tandre umbra deasă şi ademenitoare a pădurilor nu i-ar putea veni în ajutor.

Într-o zi m-a dus într-un parc foarte pitoresc, de o mare întindere, aflat în spatele castelului – din care eu nu cunoşteam decât părţile învecinate cu clădirile – şi, după ce-am rătăcit multă vreme împreună, am luat-o pe o cărăruie capricios şerpuitoare, mărginită de arbuşti de soc şi de aluni, şi am ajuns la o colibă rustică, durată din trunchiuri de brad aşezate transversal, cu acoperiş de stuf şi o uşă înjghebată din cinci sau şase stinghii de lemn abia geluite, interstiţiile fiind astupate de muşchi pe care creşteau plante sălbatice; la oarecare depărtare, printre rădăcinile înverzite ale unor frasini înalţi cu scoarţa argintie, pătată ici-colo de nişte solzi negri, ţâşnea un şuvoi puternic de apă care, la câţiva paşi mai încolo, cădea, prin două gradene de marmură, într-un bazin plin de creson mai verde decât smaraldul. În locurile unde nu era creson, se zărea un nisip fin şi alb ca zăpada; apa era de o transparenţă de cristal şi rece ca gheaţa; ieşind brusc din pământ, şi nefiind atinsă niciodată de cea mai slabă rază ele soare, nu avea timp sub aceste umbrare de nepătruns să se mai încălzească sau să se tulbure. În pofida aspectului lor sălbatic, îmi plac aceste izvoare şi, văzând ce limpezi erau undele şuvoiului, n-am putut rezista dorinţei de a bea; m-am aplecat şi am luat de mai multe ori apă în căuşul palmei, neavând niciun vas la îndemână.

Rosette îşi exprimă dorinţa de a-şi astâmpăra setea tot cu apă din izvorul acesta, şi mă rugă să-i aduc câteva picături, adăugind că nu îndrăzneşte să se aplece atât cât trebuie ca să ajungă până la ea. Îmi cufundai mâinile, cât mai bine lipite una de alta, în şuvoiul limpede, apoi le ridicai ca o cupă, ducându-le spre buzele Rosettei, şi le ţinui aşa până ce ea sorbi toată apa, ceea ce nu dură prea mult, deoarece fusese destul de puţină, şi îmi picura printre degete, oricât de strâns le ţineam; alcătuiam un grup foarte drăguţ, şi

ar fi fost de dorit să se fi găsit pe acolo un sculptor care să-şi fi pus la încercare talentul.

Când fu pe terminate, iar mâna mea mai era încă aproape de buzele ei, Rosette nu se putu stăpâni să nu mi-o sărute, în aşa fel încât puteam să-mi închipui că sorbea ultima picătură de apă rămasă în palma mea; dar nu mă lăsai înşelată, căci fermecătoarea roşeaţă care-i acoperi brusc obrazul o învinuia îndeajuns.

Mă luă din nou de braţ şi ne îndreptarăm spre colibă. Frumoasa mea însoţitoare mergea cât se poate mai aproape de mine şi, aplecându-se să-mi vorbească, sânii ei se sprijiniră de-a dreptul pe mâneca mea; luase o poziţie extrem de savantă, în stare să tulbure pe oricine – în afară de mine; simţeam pe deplin conturul lor ferm şi neted, şi dulcea lor căldură; mai mult, putui să observ la un moment dat o bruscă tresărire a lor care, fie afectată, fie reală, nu era mai puţin măgulitoare şi plină de făgăduinţe.

Sosirăm astfel la uşa colibei pe care o deschisei cu o lovitură de picior; în faţa ochilor îmi apăru o privelişte la care nu m-aş fi aşteptat. Crezusem că-i o încăpere căptuşită cu stuf, aşternută pe jos cu o rogojină, pe care se află câteva taburete, ca să te poţi odihni. Nimic din toate acestea.

Era un budoar mobilat cu toată eleganţa pe care ţi-o poţi imagina. Deasupra uşilor şi a oglinzilor vedeai cele mai ilustre cupluri de îndrăgostiţi din *Metamorfozele* lui Ovidiu: Salmacis şi Hermafrodita, Venus şi Adonis, Apollo şi Daphne, şi alte scene amoroase din mitologie în camaieu de un liliachiu deschis; în spaţiul dintre ferestre se aflau, sculptaţi cu foarte multă graţie, boboci de trandafiri şi margarete care, dintr-un lux de mare rafinament, aveau numai inima aurie, în timp ce petalele erau argintii. Un şnur de argint înconjura bordura tuturor mobilelor, reliefând tapetul de un albastru dintre cele mai odihnitoare ce se pot vedea – având darul minunat de a scoate în evidenţă albeaţa şi strălucirea pielii; mii de lucruşoare rare încărcau şemineul, scrinurile şi etajerele, şi era un belşug de sofale cu speteaza înaltă, şezlonguri şi canapele, care vădeau îndeajuns că acest colţ retras nu era destinat unor preocupări prea austere şi că – lucru cert – acolo nimeni nu se mortifica.

O frumoasă pendulă rococo, aşezată pe un suport bogat încrustat, stătea în faţa unei oglinzi mari de Veneţia, în care se repeta cu toate sclipirile şi reflexele sale ciudate. Dealtfel, pendula se oprise, ca şi cum ar fi fost de prisos să arate orele într-un loc destinat să le uiţi.

Îi mărturisii Rosettei cât de mult îmi place luxul acesta rafinat şi că găsesc de foarte bun gust să ascunzi cea mai mare eleganţă sub o aparenţă de simplitate, că sunt cu totul de acord ca o femeie să aibă jupoane brodate şi cămăşi garnisite cu dantelă preţioasă, iar pardesiul să fie dintr-o stofă obişnuită; e un omagiu delicat adus amantului pe care-l are sau îl poate avea, lucru pentru care el n-ar putea fi îndeajuns de recunoscător, şi că, în orice caz, e mai bine să pui un diamant într-o coajă de nucă decât o nucă într-o cutie de aur.

Kosette, pentru a-mi dovedi că-i de părerea mea, îşi suflecă puţin rochia şi-mi arătă marginea juponului, foarte bogat brodat cu flori mari şi frunze; nu depindea decât de mine să fiu introdus în secretul celor mai mari splendori intime, dar eu nu-i cerui să văd dacă frumuseţea cămăşii corespundea cu aceea a fustei; probabil că era tot atât de luxoasă. Rosette lăsă să cadă faldul rochiei, înciudată că nu mi-a arătat mai mult. Totuşi această exhibiţie nu fu de prisos: se putuse întrezări începutul pulpei, perfect formată, care inspira cele mai grozave imbolduri de ascensiune. Gamba, pe care o întindea ca să se vadă mai bine fusta, era în adevăr minunat de gingaşă şi de graţioasă în ciorapul ei de mătase gri-albastru, strâns pe picior şi bine tras, iar papucul mic, împodobit cu un mănunchi de panglici, semăna cu papucul de sticlă al Cenuşăresei. Îi făcui câteva complimente foarte sincere şi îi spusei că nu am cunoscut încă o gambă mai frumoasă şi un picior mai mic, şi mă gândeam că nici n-ar putea exista altele mai bine făcute. La care, ea îmi răspunse, cu o francheţe şi o nevinovăţie fermecătoare, într-un mod foarte spiritual:

— Aşa este.

Apoi se apropie de un dulăpior în perete, scoase una sau două sticle de lichior şi câteva farfurioare cu prăjituri şi alte dulciuri, puse totul pe o măsuţă şi se aşeză lângă mine, pe o canapea destul de strâmtă, astfel că fui silit, ca să nu stau prea înghesuită, s-o cuprind de talie. Deoarece Rosette avea amândouă mâinile libere, iar eu nu mă puteam servi decât cu stânga, îmi turnă ea de băut şi-mi puse câteva fructe şi zaharicale în farfurie; după scurt timp, văzând că mă descurc destul de greu, îmi spuse: „Lasă, nu aşa, am să te hrănesc eu, copilaşule, pentru că nu ştii să mănânci singur”. Îmi duse bucăţica la gură, stăruind să înghit mai repede decât voiam, împingând-o cu drăguţele sale degeţele, de parcă aş fi fost în adevăr o păsărică pe care o îndopa, neputându-şi stăpâni râsul. Nu mă putui abţine să nu-i întorc sărutul pe care mi-l dăduse adineauri pe palmă, lipindu-mi

buzele de degetele ei, iar dânsa, ca şi cum ar fi vrut să mă împiedice, dar în fond pentru a-mi da ocazia s-o sărut mai apăsat, mă lovi uşor de vreo două, trei ori peste gură cu dosul mâinii.

Băuse două sau trei degete de lichior de Barbades şi un pahar cu vin de Canaries, eu aproape cam tot atâta. Nu era mult, desigur; dar era destul pentru a înveseli două femei obişnuite să bea numai apă în care s-au turnat câteva picături de vin. Rosette se lăsă pe spate şi îmi căzu pe braţ, cu un aer foarte îndrăgostit. Îşi aruncase pelerinuţa de pe ea şi i se vedea jumătatea de sus a sânilor încordaţi şi nemişcaţi din pricina poziţiei cambrate; culoarea lor era de o gingăşie şi o transparenţă încântătoare; aveau contururile fine, fiind în acelaşi timp pietroşi – erau minunaţi. O priveam cu emoţie şi cu o plăcere de nespus; mă gândeam că bărbaţii sunt mai favorizaţi decât noi în iubire, că noi le oferim tezaurul cel mai fermecător, şi ei nu au nimic asemănător să ne dea nouă. Ce desfătare e pentru un bărbat să atingă o piele atât de delicată şi de netedă, reliefuri atât de frumos rotunjite, care par să vină în întâmpinarea gurii şi s-o provoace! carnaţia satinată, liniile unduioase care se înfăşură unele într-altele, părul mătăsos şi atât de dulce la pipăit; ce surse inepuizabile de suave voluptăţi pe care nu le găsim la bărbaţi! Mângâierile noastre nu pot fi decât pasive, şi totuşi există mai multă plăcere în a da decât în a primi.

Iată nişte observaţii pe care nu le-aş fi făcut desigur anul trecut; chiar dacă aş fi văzut toţi sânii şi toţi umerii din lume, nu m-aş fi sinchisit, dacă erau frumoşi sau urâţi, dar de când am părăsit veşmintele sexului meu şi trăiesc laolaltă cu bărbaţi tineri, s-a dezvoltat în mine un sentiment care-mi fusese necunoscut: sentimentul frumosului. Femeile sunt în mod obişnuit lipsite de sentimentul frumosului, nu prea ştiu de ce! fiindcă se pare că ele ar fi mult mai capabile decât bărbaţii să-l aprecieze; dar, cum sunt posesoarele frumuseţii, şi cum pe de altă parte cunoaşterea de sine este cea mai grea dintre toate, nu e de mirare că nu se pricep. De obicei, când o femeie găseşte că o altă femeie este drăguţă, poţi fi sigur că aceasta din urmă este foarte urâtă, şi că niciun bărbat nu are să-i acorde vreo atenţie. În schimb, toate femeile a căror frumuseţe şi graţie sunt lăudate de bărbaţi, sunt în mod unanim considerate oribile şi fandosite de către tot cârdul de fuste; strigătele şi zbieretele lor nu se mai termină. Dacă aş fi ceea ce par a fi, şi ar trebui să aleg, nu m-aş orienta în alt mod decât luând drept criteriu dezaprobarea femeilor, ceea ce ar constitui un sigur certificat de frumuseţe.

Acum iubesc frumuseţea şi ştiu ce este; hainele pe care le port m-au înstrăinat de sexul meu şi mi-au luat orice intenţie de rivalitate; sunt în stare să judec mai bine decât un bărbat. Nu mai sunt femeie, dar nu sunt nici mascul, şi dorinţa nu mă înnebuneşte până într-atât încât să iau un manechin drept un idol; judec cu sânge rece şi fără prejudecăţi; poziţia mea este, în măsura posibilităţii, complet dezinteresată.

Lungimea şi fineţea genelor, transparenţa tâmplelor, claritatea cristalinului, volutele urechilor, nuanţa şi calitatea părului, caracterul aristocratic al picioarelor şi al mâinilor, încheieturile mai mult sau mai puţin subţiri ale gambelor şi ale mâinilor, mii de aspecte pe care înainte nu le luam în seamă, care constituie frumuseţea reală, mă călăuzesc acum în aprecierile mele şi nu-mi îngăduie să mă înşel deloc. Cred că s-ar putea accepta cu ochii închişi o femeie despre care aş spune: „într-adevăr, nu-i rău făcută”.

Ca o consecinţă foarte firească, mă pricep acum mult mai bine şi la tablouri şi, cu toate că nu am decât nişte cunoştinţe foarte superficiale despre marii maeştri, ar fi greu să iau o lucrare proastă drept una bună; găsesc că studiul are un farmec ciudat şi profund; deoarece, cum se întâmplă cu orice lucru pe lume, frumuseţea morală sau fizică se vrea studiată, şi nu se lasă pătrunsă la prima vedere. Dar să ne întoarcem la Rosette; de la subiectul tratat la ea, tranziţia nu e dificilă – ca între două idei care se cheamă una pe alta.

După cum am spus, drăguţa mi se culcase pe braţ şi capul îi ajunsese pe umărul meu; emoţia dădea obrajilor ei frumoşi culoarea tandră a trandafirului, care punea în valoare într-un mod admirabil negrul compact al unei aluniţe foarte cochet aşezată; între buzele zâmbitoare, dinţii îi străluceau, ca picăturile de ploaie în adâncul unei flori de mac, şi genele, pe jumătate lăsate în jos, subliniau şi mai mult strălucirea umedă a ochilor mari; o rază de soare stârnea mii de sclipiri metalice pe păru-i mătăsos şi moarat, din care scăpaseră câteva bucle ce-i atârnau de-a lungul gâtului rotund şi plinuţ, scoţând în relief albul lui cald; câţiva zulufi, mai rebeli decât ceilalţi, se desprinseseră şi se contorsionau în spirale capricioase, aurite de reflexe ciudate şi, străbătute fiind de lumină, luau toate culorile prismei; s-ar fi spus că sunt razele de aur care înconjoară capul fecioarelor din vechile tablouri. Stăteam amândouă tăcute, şi mă amuzam să urmăresc, sub transparenţa sidefie a tâmplelor sale, vinişoarele azurii, precum şi puful ce se pierdea pe nesimţite la extremitatea sprâncenelor.

Frumoasa fată părea a se fi strâns în ea însăşi şi a se legăna în visări de infinite voluptăţi; braţele îi atârnau de-a lungul trupului tot atât de unduioase şi molatece ca nişte eşarfe deznodate; îşi lăsa capul din ce în ce mai mult pe spate, ca şi cum muşchii care-l susţineau ar fi fost prea slabi ca să-l mai susţină. Îşi trăsese picioruşele sub jupon, şi reuşise să se ghemuiască toată lângă mine, în colţul pe care-l ocupam, astfel încât deşi canapeaua era destul de strimtă, mai rămăsese un loc gol în partea cealaltă.

Trupul ei, uşor şi suplu, se modela după al meu parcă ar fi fost de ceară, prinzând cât se poate de exact tot conturul lui exterior: nici apa nu s-ar fi modulat cu mai multă precizie după toate sinuozităţile liniei. Astfel lipită de mine, făcea impresia unei duble trăsături de penel, ca aceea pe care pictorii o adaugă la tablou în partea unde se află umbra, ca s-o facă mai grasă şi mai compactă. Numai o femeie îndrăgostită e capabilă de asemenea ondulări şi asemenea volute. Ce departe sunt iedera şi salcia de o astfel de performanţă!

Dulcea căldură a corpului ei pătrundea până la mine prin toate veşmintele; mii de pâraie magnetice radiau în jurul ei; întreaga-i putere de viaţă părea să fi pătruns în mine – după ce a părăsit-o complet pe ea. Cu fiece clipă tânjea, se pierdea, se încovoia şi mai mult: uşoare picături de sudoare îi ţâşneau din fruntea lucioasă: ochii i se umezeau, şi de vreo două sau trei ori îşi ridică mâinile parcă ar fi vrut să-i ascundă; dar la jumătatea drumului, braţele îi cădeau molatec pe genunchi, fără să-şi fi atins ţelul; o lacrimă mare se revărsă de sub pleoapă şi se rostogoli pe obrazul aprins, evaporându-se îndată.

Mă simţeam din ce în ce mai stingherită, şi destul de ridicolă; trebuie să fi avut o atitudine nemaipomenit de stupidă; eram contrariată în cel mai înalt grad, deşi nu stătea în puterea mea să iau vreo iniţiativă. O comportare activă mi-era interzisă – şi ar fi fost singura acceptabilă. Eram prea sigură că nu voi întâmpina vreo rezistenţă dacă mă aventuram; într-adevăr, nu ştiam cum să ies din încurcătură. Să-i fac complimente şi să debitez madrigale – asta mergea la început – şi ar fi părut prea searbăd în împrejurările în care ne aflam; să mă ridic şi să ies din încăpere ar fi fost cea mai mare grosolănie; şi dealtfel, nu garantez că Rosette nu ar fi făcut pe Putifar şi nu m-ar fi tras înapoi de haină. N-aş fi putut să-i dau nicio explicaţie cinstită cu privire la rezistenţa mea: şi apoi – o mărturisesc spre propria-mi ruşine scena aceasta, oricât de echivocă ar fi fost pentru mine, nu era lipsită de un anumit farmec care mă reţinea mai mult decât ar fi trebuit; dorinţa-i arzătoare mă încălzea la flacăra ei, şi eram realmente

necăjită că nu o puteam satisface: aş fi vrut chiar să fiu bărbat, aşa după cum păream, pentru a-i recompensa dragostea, şi regretam foarte mult că Rosette se înşela asupra mea. Respiraţia mi se precipită, simţeam valuri de căldură năvălindu-mi în obraz, şi nu eram mai puţin tulburată decât biata îndrăgostită. Ideea că amândouă eram femei se ştergea puţin câte puţin pentru a nu lăsa să subziste decât ideea vagă a plăcerii; privirile mi se voalară, buzele îmi tremurau, şi, dacă Rosette ar fi fost cavaler în loc de a fi ce era, ar fi repurtat, cu siguranţă, foarte lesne, o victorie decisivă.

În cele din urmă, neputându-se stăpâni, se ridică brusc, cu o mişcare spasmodică, şi începu să umble de colo până colo prin cameră; apoi se opri în faţa oglinzii, şi îşi potrivi câteva bucle de păr care-şi pierduseră ondulaţia. În timp ce ea se plimba, eu stăteam cu o mutră jalnică şi nu ştiam încotro s-o iau.

Se opri deodată în faţa mea, părând să reflecteze.

Se gândea desigur că numai o excesivă timiditate putea să mă reţină, şi că eram cu mult mai nepriceput decât îşi închipuise la început. Ieşindu-şi din fire şi ajungând în culmea exasperării amoroase, se hotărî să încerce un suprem efort şi să joace totul pe o carte, cu riscul de a pierde partida.

Se îndreptă spre mine, şi iute ca fulgerul, mi se aşeză pe genunchi; îşi petrecu mâinile în jurul gâtului meu, le încrucişă pe după ceafă, şi îşi lipi buzele de ale mele, sorbindu-le cu furie; îi simţeam sânii, pe jumătate goi,

Sărutul

sărindu-mi revoltaţi la piept, iar degetele i se încleştară şi se crispară în părul meu. Mă trecu un fior de-a lungul trupului.

Rosette nu-şi luase gura de pe a mea; buzele ei le învăluiau pe ale mele, dinţii i se loveau de ai mei, respiraţiile noastre se amestecau. Mă dădui o clipă înapoi, de vreo două, trei ori întorsei capul pentru a evita sărutul. Nu

prea ştiu unde ar fi dus toate astea, dacă nu s-ar fi auzit un lătrat puternic la uşă şi un râcâit de picioare. Uşa cedă şi un frumos ogar alb intră în colibă, hămăind şi gudurându-se.

Rosette se ridică brusc şi, dintr-o săritură fu în partea cealaltă a încăperii: frumosul ogar alb sărea în jurul ei, sprinten şi vesel, şi îi căuta mâinile să i le lingă; era atât de tulburată încât cu mare greutate reuşi să-şi pună pelerinuţa pe umeri.

Ogarul era câinele favorit al fratelui ei, Alcibiade, pe care nu-l părăsea niciodată; dacă-l vedeai venind, puteai fi sigur că stăpânul era pe aproape; de aceea se speriase Rosette atât de tare.

Într-adevăr, o clipă mai târziu intră şi Alcibiade, încălzit cu cizme, zornăindu-şi pintenii, şi cu un bici în mână:

— A! aici sunteţi, spuse el, vă caut de o oră şi, cu siguranţă că nu v-aş fi găsit dacă bravul meu ogar Snug nu v-ar fi descoperit în ascunzişul vostru. (Şi îi aruncă surorii sale o privire pe jumătate serioasă, pe jumătate glumeaţă, care o făcu să roşească până în albul ochilor.) S-ar părea că aveţi probleme foarte spinoase de discutat şi de aceea v-aţi retras în singurătatea asta atât de desăvârşită; vorbeaţi desigur despre teologie, despre dubla natură a sufletului?

— O! nu, Dumnezeule, nu, preocupările noastre nu au fost chiar atât de sublime, am mâncat prăjituri şi am vorbit despre modă, asta-i tot.

— Nu prea îmi vine să cred; s-ar zice că aţi fost adânciţi într-o discuţie sentimentală, dar, ca să vă mai distraţi după conversaţia voastră nebuloasă, cred că n-ar fi rău să ne plimbăm puţin călare. Am o iapă nouă pe care vreau s-o încerc. Ai s-o încaleci şi dumneata, Théodore, şi vom vedea ce ştie. Ieşirăm toţi trei împreună; el mă luă de braţ, iar eu o luai de braţ pe Rosette: era o ciudată deosebire între expresiile de pe feţele noastre: Alcibiade avea aerul gânditor, eu mă simţeam în largul meu, Rosette era nespus de contrariată.

Alcibiade venise tocmai la timp pentru mine, şi foarte în contratimp pentru Rosette, care pierdu astfel, sau crezu că pierde rodul savantelor sale atacuri şi a ingenioasei sale tactici. Acum trebuia s-o ia de la început. Să mă bată Dumnezeu dacă ştiu ce deznodământ ar fi avut această aventură un sfert de oră mai târziu; eu nu văd posibil niciunul. Poate că-ar fi fost mai bine ca Alcibiade să nu fi intervenit ca un *deus ex machina:* ar fi trebuit să se sfârşească într-un fel sau altul. În timpul acelei scene, fusesem gata de vreo două, trei ori să-i mărturisesc Rosettei cine sunt; dar teama de a trece

drept o aventurieră şi de a-mi vedea secretul divulgat îmi reţinu pe buze cuvintele pregătite să-şi ia zborul.

Starea asta de lucruri nu mai putea să dureze. Singurul mijloc de a pune capăt încurcăturii fără de ieşire era să plec; astfel că, la cină, anunţai în mod oficial că-i voi părăsi chiar a doua zi. Rosette, care şedea alături de mine, era să leşine când auzi ştirea, şi scăpă paharul din mână. O paloare subită îi acoperi obrazul; îmi aruncă o privire îndurerată şi plină de reproşuri; mă simţii aproape tot atât de tulburată şi de mişcată ca şi ea.

Mătuşa, neplăcut surprinsă, îşi ridică bătrânele-i mâini zbârcite, şi, cu glasul ei subţire, tremurător şi mai piţigăiat decât de obicei, îmi spuse: „A! dragă domnule Théodore, cum de ne părăseşti aşa? Nu-i bine, ieri nu ai avut câtuşi de puţin intenţia de a pleca. Poşta nu a sosit încă: astfel că nu ai primit vreo scrisoare şi nu a intervenit nimic nou. Ne-ai mai acordat cincisprezece zile şi acum le iei înapoi, nu ai dreptul: un lucru dăruit nu se poate lua îndărăt. Vezi ce mutră face Rosette, şi ce supărată e pe dumneata, te avertizez că şi eu mă voi supăra şi că am să-ţi fac o mutră tot aşa de uricioasă, iar o mutră de şaizeci şi opt de ani este mai înspăimântătoare decât una de douăzeci şi trei. Iată la ce te expui de bunăvoie: mâniei mătuşii şi a nepoatei, şi toate astea pentru nu ştiu ce capriciu care te-a apucat brusc între pară şi brânză.”

Alcibiade izbi cu pumnul în masă şi jură că va baricada toate uşile castelului şi mai bine îi rupe calului meu picioarele decât să mă lase să plec.

Rosette îmi aruncă o nouă privire, atât de tristă şi atât de rugătoare, încât ar fi trebuit să am ferocitatea unui tigru care posteşte de opt zile ca să nu mă las înduioşată. Nu putui rezista şi, cu toate că eram deosebit de contrariată, făcui promisiunea solemnă că voi rămâne. Rosette era gata să sară în sus de bucurie şi să mă sărute; Alcibiade îmi prinse mâna în palma lui mare şi-mi scutură braţul cu atâta violenţă încât era să mi-l smulgă din umăr; inelele mele, din rotunde cum erau, se făcură ovale, şi-mi crestară trei degete, destul de adânc.

Bătrâna, de fericire, priză o cantitate imensă de tabac.

Totuşi, Rosette nu-şi recăpătă în întregime veselia, gândul că aş putea pleca şi că aveam această dorinţă, gând ce nu-i trecuse încă prin minte până atunci în toată limpezimea lui, o cufundă într-o profundă meditaţie. Culorile care-i dispăruseră din obraz când îmi anunţasem plecarea nu-i mai reveniră la fel de vii cum fuseseră înainte; îi mai rămăsese puţină paloare pe obraz şi o nelinişte în adâncul sufletului. Era din ce în ce mai surprinsă de

comportarea mea. După ce-mi făcuse atâtea avansuri, nu înţelegea care-s motivele din pricina cărora mă purtam atât de rezervat: ceea ce dorea era să mă determine să fac înainte de plecare un pas hotărâtor, fiind sigură că după aceea îi va fi extrem de uşor să mă reţină cât timp va voi.

Avea dreptate şi, de n-aş fi fost femeie, calculele ei s-ar fi dovedit perfect îndreptăţite; orice s-ar spune despre saturaţia de plăceri şi despre dezgustul care urmează în mod obişnuit posedării, un bărbat, care are cât de puţină inimă, n-a ajuns într-o stare de blazare lamentabilă şi nu-i complet lipsit de resurse sufleteşti, îşi simte odată cu dragostea sporindu-i fericirea, şi de foarte multe ori cel mai bun mijloc de a reţine un bărbat pe care-l iubeşti şi e pe cale să plece este de a i te oferi fără nicio rezervă.

Rosette avea intenţia să mă silească la un pas decisiv înaintea plecării. Ştiind cât este de greu să reiei mai târziu o legătură din punctul de unde ai lăsat-o, şi, dealtfel, nefiind deloc sigură că ne vom mai putea găsi vreodată în împrejurări tot atât de favorabile, nu pierdea niciuna din ocaziile care-i permiteau să mă pună în situaţia de a mă pronunţa în mod categoric şi de a-mi părăsi comportarea evazivă îndărătul căreia mă ascundeam. Cum în ce mă priveşte aveam intenţia mai mult decât expresă de a evita orice fel de întâlnire asemănătoare cu aceea din coliba rustică, iar pe de altă parte nu puteam, fără a mă face ridicol, să afectez prea multă răceală faţă de Rosette şi să încep a face pe mironosiţa, nu prea ştiam ce atitudine să iau şi încercam să potrivesc în aşa fel lucrurile încât să fie totdeauna şi o a treia persoană cu noi. Rosette, dimpotrivă, făcea tot posibilul ca să fie singură cu mine, şi reuşea destul de des, castelul fiind departe de oraş şi puţin frecventat de nobilimea din împrejurimi. Surda mea rezistenţă o întrista şi o surprindea; uneori o cuprindeau îndoielile şi şovăielile cu privire la efectele farmecului ei şi, văzând că-i atât de puţin iubită, câteodată nu era departe de a se crede foarte urâtă. Atunci începea să se îmbrace cu mult mai multă atenţie, devenea mai cochetă; deşi doliul nu-i îngăduia să folosească toate posibilităţile vestimentare, ştia totuşi să-şi împodobească toaletele şi să le schimbe în aşa fel încât în fiece zi era de două, de trei ori mai fermecătoare, ceea ce nu era puţin lucru. A încercat, rând pe rând, să fie: veselă, melancolică, tandră, pasionată, prevenitoare, cochetă, chiar năzuroasă; şi-a pus una după alta toate aceste măşti adorabile care vin atât de bine femeilor încât nu mai ştii dacă sunt măşti sau adevăratele lor chipuri; astfel schimbă succesiv opt sau zece personalităţi, unele contrastante între ele, ca să vadă care-mi place pentru a şi-o însuşi definitiv. Ea singură făcea cât un harem

întreg, eu neavând decât să arunc batista, dar bineînţeles nu ajunse la niciun rezultat.

Prea puţinul succes al tuturor acestor stratageme o aduse într-o stare de adâncă toropeală. Într-adevăr, ea ar fi putut suci capul lui Nestor şi topi gheaţa din inima castului Hippolit însuşi, iar eu nu păream cu nimic mai prejos decât Nestor sau chiar decât Hippolit; tânără cum sunt, cu înfăţişarea mea mândră şi hotărâtă, cu riposta îndrăzneaţă, nu-mi pierd cumpătul nicăieri şi niciodată – în afara clipelor când sunt între patru ochi cu ea.

Rosette şi-o fi închipuit desigur că toate vrăjitoarele din Tracia şi Tesalia mi-au făcut farmece sau, cel puţin, mi-au legat potenţele bărbăteşti, ori şi-o fi făcut o foarte proastă părere despre virilitatea mea, care, trebuie s-o recunosc, este cât se poate de slabă. Se pare totuşi că nu i-au venit astfel de idei şi că atribuia ciudata mea rezervă faptului că n-o iubeam.

Zilele treceau una după alta şi aşteptările Rosettei se dovedeau zadarnice; i se citea pe faţă cât era de necăjită: o expresie de tristeţe şi nelinişte înlocuise zâmbetul proaspăt pe care-l purta veşnic pe buze; colţurile gurii, atât de arcuite de veselie, se lăsaseră simţitor în jos, formând o linie imobilă şi gravă; câteva vinişoare se desenau acum în mod mai izbitor pe pleoapele ei moi; obrajii, odinioară atât de asemănători cu piersica, nu păstraseră decât o imperceptibilă catifelare. O vedeam uneori de la fereastra mea străbătând grădina în halatul de dimineaţă; umbla abia ridicând picioarele, ca şi cum ar fi lunecat pe gheaţă, cu braţele molatec încrucişate la piept, cu capul aplecat, mai aplecat decât o creangă de salcie ce-şi moaie vârful în apă, încreţită şi mototolită ca o draperie prea lungă care-şi reazemă capătul de pământ. În clipele acelea ivea înfăţişarea unei îndrăgostite antice pradă mâniei lui Venus şi asupra căreia nemiloasa zeiţă s-a năpustit din toate puterile sale: aşa mi-o închipui pe Psyche după ce l-a pierdut pe Cupidon.

În zilele în care nu se străduia să-mi învingă răceala şi ezitările, iubirea ei se arăta a fi simplă şi primitivă; o asemenea iubire m-ar fi încântat; se oferea, tăcută şi încrezătoare, avea o castă uşurinţă în a mângâia, inima-i îmbelşugată, prea plină, nu se mai epuiza; îşi dăruia fără nicio rezervă toate comorile firii sale nobile. Nu avea nimic din acele micimi, acele meschinării comune aproape tuturor femeilor, chiar celor mai înzestrate; nu încerca să se ascundă şi lăsa, liniştită, să-i simt tot necuprinsul pasiunii. Amorul ei propriu nu se revolta o clipă că nu-i răspundeam la atâtea avansuri, deoarece în ziua când pătrunde dragostea într-o inimă, orgoliul o părăseşte; şi dacă a existat vreodată cineva care să fie cu adevărat iubit, apoi

eu am fost aceea, şi anume de Rosette. Ea suferea, dar fără să se plângă, fără să se acrească şi îşi atribuia numai sieşi insuccesul tentativelor. Pe zi ce trecea, însă, devenea mai palidă: pe câmpul de bătaie al obrazului ei, crinii au dus cu trandafirii o crâncenă luptă, florile din urmă fiind puse definitiv pe goană; eram dezolat, dar sincer vorbind, eu aş fi putut s-o ajut mai puţin decât oricare altă persoană. Cu cât îi vorbeam mai dulce şi mai afectuos, cu cât o alintam mai drăgăstos, cu atât îi înfigeam mai adânc în inimă săgeata cu zimţi a amorului imposibil. Consolând-o astăzi îi pregăteam pentru mâine o disperare şi mai mare; remediile mele păreau să-i aline rana, dar de fapt i-o otrăveau şi mai mult. Regretam, într-un fel, toate cuvintele plăcute pe care am putut să i le spun, şi aş fi vrut, din pricina prieteniei nemăsurat de mari pe care i-o purtam, să găsesc mijloace pentru a-i stârni ura împotriva mea. Nici nu se putea să duc dezinteresul mai departe, deoarece cu siguranţă că ura ei m-ar fi necăjit foarte tare – dar ar fi fost mai bine aşa.

Am încercat de vreo două sau trei ori să-i spun nişte cuvinte aspre, am revenit însă foarte repede la madrigal, căci mă temeam mai puţin de surâsul decât de lacrimile ei. În aceste împrejurări, deşi intenţia mea loaială mă făcea să fiu împăcată de-a binelea cu conştiinţa mea, eram mai mişcată decât ar fi trebuit să fiu, şi încercam un sentiment care nu era departe de remuşcare. O lacrimă nu poate fi ştearsă decât printr-un sărut, buna-cuviinţă cere să nu laşi treaba asta pe seama unei batiste, fie ea şi din cea mai fină ţesătură din lume; am înlăturat răul pe care l-am făcut, lacrima a fost repede uitată, mult mai repede decât sărutul, dar m-am aflat într-o încurcătură de două ori mai insuportabilă decât cea dinainte.

Rosette, care vedea că vreau să scap de ea, se agăţă cu încăpăţânare şi într-un mod jalnic de ultimele rămăşiţe de speranţă, iar situaţia mea devenea din ce în ce mai complicată. Strania senzaţie pe care o încercasem în mica sihăstrie şi acea tulburare de neînţeles pe care mi le-au provocat înfocatele mângâieri ale frumoasei mele îndrăgostite le-am mai simţit de câteva ori, deşi cu mai puţină violenţă; uneori, stând lângă Rosette, mână în mână, şi ascultându-i dulcele ei gângurit, îmi imaginam că sunt bărbat, aşa după cum credea ea, şi dacă nu răspundeam la dragostea ei, o făceam numai din cruzime.

Într-o seară, nu ştiu prin ce întâmplare, m-am trezit în camera verde, numai cu doamna bătrână; am găsit-o lucrând la o tapiserie, deoarece, în pofida celor şaizeci şi opt de ani ai ei, nu stătea niciodată degeaba, vrând, după cum spunea, să termine, înainte de moarte, un lucru pe care-l începuse

şi la care muncea de multă vreme. Simţindu-se puţin cam obosită, puse lucrul deoparte şi se întinse în fotoliul ei cel mare, cu privirile aţintite spre mine; ochii cenuşii îi sclipeau prin lentile cu o ciudată vivacitate; îşi trecu de vreo două sau trei ori mâna uscată peste fruntea plină de riduri, şi părea să reflecteze profund. Amintindu-şi de timpurile dispărute – pe care le regreta – pe figura ei se ivi o expresie melancolică, şi duioasă. Tăceam, de frică să nu-i tulbur gândurile, şi liniştea dură mai multe minute; în cele din urmă o rupse ea, spunându-mi:

— Ai ochii lui Henri, ai dragului meu Henri, ai aceeaşi privire umedă şi strălucitoare, acelaşi mod de a ţine capul, aceeaşi fizionomie blândă, aceeaşi mândrie; s-ar zice că eşti leit Henri. Nici nu-ţi poţi imagina până unde merge asemănarea, domnule Théodore; când te văd, nu-mi vine să cred că Henri a murit; mă gândesc că a făcut o lungă călătorie şi s-a întors în sfârşit acasă. Mi-ai făcut multă plăcere, dar mi-ai pricinuit şi o mare durere, Théodore: plăcere, amintindu-l pe bietul meu Henri, durere, arătându-mi cât de mare este pierderea pe care am avut-o; uneori te-am luat drept fantoma lui. Nu mă pot obişnui cu ideea că ne vei părăsi; mi se pare că-l mai pierd pe Henri încă o dată.

I-am spus că, de mi-ar fi posibil să rămân mai multă vreme, aş face-o cu plăcere, dar şederea mea s-a prelungit mult peste limita pe care ar fi trebuit s-o aibă; că, dealtfel, îmi propuneam să mai vin şi că acest castel îmi lasă prea plăcute amintiri ca să-l uit atât de repede.

— Oricât de supărată aş fi din pricina plecării dumitale, domnule Théodore, îşi urmări ea mai departe ideea, e cineva aici care va fi şi mai supărat. Înţelegi desigur despre cine e vorba, fără să ţi-o mai spun eu. Nu ştiu ce ne vom face cu Rosette după plecarea dumitale, dar bătrânul nostru castel rămâne foarte trist. Alcibiade e mai totdeauna plecat la vânătoare, şi pentru ea, o femeie tânără, tovărăşia unei biete neputincioase ca mine nu este deloc distractivă.

— Dacă e cineva care trebuie să regrete, nu sunteţi nici dumneavoastră, doamnă, nici Rosette, ci numai eu; voi pierdeţi puţin, eu mult; veţi găsi uşor o companie mult mai încântătoare decât a mea, şi e mai mult decât îndoielnic că eu voi putea înlocui tovărăşia Rosettei şi a dumneavoastră.

— Nu vreau să mă iau la ceartă cu modestia dumitale, dragă domnule, dar eu ştiu ce ştiu şi-ţi spun cum stau lucrurile: e probabil că multă vreme de aici încolo n-o vom mai vedea pe Rosette bine dispusă, căci dumneata îi provoci roşeaţa bucuriei sau paloarea tristeţii. Doliul ei va lua în curând

sfârşit şi ar fi într-adevăr supărător să termine şi veselia în momentul când leapădă ultima rochie neagră; ar fi o pildă foarte proastă şi cu totul contrarie legilor fireşti. E un lucru pe care-l poţi împiedica, fără mare osteneală, şi pe care negreşit că-l vei împiedica, termină bătrâna, apăsând cu tărie asupra ultimelor cuvinte.

— Desigur că aş face tot ce e posibil pentru ca scumpa dumneavoastră nepoată să-şi păstreze veselia, deoarece presupuneţi că aş avea o asemenea influenţă asupra ei. Dar nu văd cum!

— O! într-adevăr nu vezi cum? La ce-ţi servesc cei doi ochi frumoşi? Nu ştiam că ai vederea atât de scurtă. Rosette e liberă; are o rentă de optzeci de mii de livre, la care nu se amestecă nimeni, şi lumea găseşte foarte drăguţe chiar femeile care sunt de două ori mai urâte decât ea. Sunteţi tânăr, bine făcut, şi după cum cred eu, necăsătorit; lucrurile sunt cât se poate de simple numai dacă nu cumva Rosette nu vă inspiră o groază prea mare, ceea ce nu-mi vine a crede…

— Nici nu e şi nici nu poate fi vorba de aşa ceva; căci sufletul ei e la înălţimea frumuseţii fizice, şi face parte dintre acele femei care chiar dacă ar fi urâte, nu ţi-ai da seama, şi n-ai dori să fie altminterea…

— Ar putea fi şi urâtă, fără urmări grave, dar este fermecătoare. Asta echivalează cu o dublă şansă de succes; nu mă îndoiesc de ceea-ce spui, dar ea şi-a ales situaţia cea mai avantajoasă. În ce-o priveşte, am să-ţi răspund cu plăcere că există cel puţin o mie de persoane pe care le urăşte mai mult decât pe dumneata, şi că, dacă ai întreba-o de câteva ori la rând, poate că în cele din urmă ţi-ar mărturisi că nu-i displaci prea mult. Ai un inel la un deget, care i s-ar potrivi de minune, mâna dumitale fiind tot aşa de micuţă ca a ei, şi sunt aproape sigură că l-ar primi bucuroasă.

Binevoitoarea doamnă se opri pentru câteva clipe ca să vadă ce efect produc asupra mea acele cuvinte, şi nu ştiu dacă a fost satisfăcută de expresia obrazului meu. Eram cumplit de încurcată şi nu ştiam ce să-i răspund. De la începutul discuţiei noastre văzusem încotro se îndreaptă toate insinuările ei; şi cu toate că mă aşteptam aproape la tot ce-mi spusese, am rămas foarte surprinsă şi buimacă; nu puteam decât să refuz; dar ce motive valabile să găsesc pentru refuzul meu? Nu aveam mici un motiv în afară de acela că sunt femeie; un motiv excelent, dar tocmai pe acesta nu voiam să-l invoc.

Nu puteam să dau vina asupra unor părinţi cruzi şi ridicoli: toţi părinţii din lume ar fi acceptat cu entuziasm o asemenea căsătorie. Chiar dacă

Rosette nu ar fi aşa cum este, adică bună, frumoasă şi de origine nobilă, cele optzeci de mii de livre rentă ar fi înlăturat orice piedică. Să fi spus că n-o iubesc, nu era adevărat, nici cinstit; căci, în realitate, o iubeam mult, chiar mai mult decât poate iubi o femeie o altă femeie. Eram prea tânără ca să pretind că sunt legată de vreo făgăduială anterioară: tot ce puteam face era să-i dau a înţelege că eu, fiind mezinul, interese de familie cereau să intru în ordinul Maltei, şi nu-mi permiteau să mă gândesc la căsătorie: ceea ce îmi pricinuia cea mai mare durere din lume de când o văzusem pe Rosette.

Răspunsul acesta nu era prea isteţ, o simţeam destul de bine. Bătrâna doamnă nu se lăsă înşelată şi nu privi răspunsul meu ca definitiv; se gândi că vorbisem astfel ca să câştig timp, să pot reflecta şi să mă sfătuiesc cu părinţii. Într-adevăr, o asemenea căsătorie era atât de avantajoasă şi nesperată pentru mine încât nu ar fi fost posibil s-o refuz, chiar dacă nu aş fi iubit-o decât puţin sau chiar deloc pe Rosette; norocul nu era de lepădat.

Nu ştiu dacă propunerea mătuşii a fost făcută la îndemnul nepoatei, sunt înclinat a crede că Rosette nu avea niciun amestec: ea mă iubea prea direct şi prea pătimaş pentru a se gândi la altceva decât ca să fiu cât mai neîntârziat al ei; căsătoria era desigur ultimul mijloc de care s-ar fi folosit. Bătrâna şi nobila văduvă, care nu se putea să nu fi observat intimitatea noastră, şi pe care, fără îndoială, o credea mai avansată decât era, îşi făurise în capul ei planul acesta pentru a mă sili să rămân lângă ea şi să înlocuiesc, pe cât posibil, pe dragul ei fiu Henri, ucis în război, cu care îmi găsea o atât de izbitoare asemănare. Trăia cu această idee şi profitase de un moment când eram singuri pentru a clarifica situaţia. Văzui pe figura ei că nu se considera bătută, şi că-şi făgăduia să reînnoiască în curând atacul, ceea ce mă contraria la culme.

Rosette, pe de altă parte, a făcut în cursul nopţii o ultimă încercare, cu urmări atât de grave, încât trebuie să ţi le povestesc separat, neputând-o face în această scrisoare, şi aşa peste măsură de lungă. Vei vedea căror aventuri ciudate am fost predestinată, şi cum m-a pregătit Cerul să joc rolul unei eroine de roman: ce-i drept, nu prea ştiu ce morală s-ar putea trage de aici, dar capitolele din viaţă nu sunt ca fabulele, care se termină toate cu câte o maximă rimată. De multe ori sensul vieţii nu-i decât unul: că nu-i moarte. Asta-i tot. Adio, draga mea, îţi sărut ochii tăi frumoşi. Vei primi neîntârziat urmarea triumfătoarei mele biografii.

Capitolul XIII

Théodore, Rosalinda, nu mai ştiu pe ce nume să te chem, te-am văzut adineaori, şi acum îţi scriu. Ce mult aş vrea să cunosc numele tău de femeie! trebuie să fie dulce ca mierea şi să fluture pe buze mai suav şi mai armonios decât poezia! Niciodată nu aş fi cutezat să ţi-o spun, dar cred că aş muri dacă nu ţi-aş spune-o. Cât am suferit, nimeni nu ştie, nimeni nu poate şti; eu însumi n-aş putea da decât o slabă idee despre suferinţele mele; cuvintele nu pot reda asemenea stări de anxietate; s-ar crede că-mi răsucesc frazele după bunul meu plac, că mă dau de ceasul morţii ca să spun lucruri nemaipomenite şi bizare, şi că mă las furat de exagerările cele mai extravagante, când în realitate nu aş zugrăvi decât ceea ce am îndurat, folosind nişte imagini prea puţin grăitoare.

O, Rosalinda! te iubesc, te ador; de ce oare nu există un cuvânt mai puternic decât acestea! N-am iubit, n-am adorat niciodată pe nimeni în afară de tine; mă prostern, cu umilinţă la picioarele tale, şi aş vrea să silesc toate făpturile lumii să-şi plece genunchii în faţa idolului meu; eşti pentru mine mai mult decât întreaga natură, mai mult decât sunt eu, mai mult decât Dumnezeu; mi se pare ciudat că Dumnezeu nu coboară din cer ca să se facă sclavul tău. Unde nu te afli tu, totul e pustiu, totul e mort, totul e întunecat; pentru mine numai tu locuieşti pe pământ, tu eşti viaţa, soarele; tu eşti totul. Când zâmbeşti se face ziuă, când te întristezi se face noapte; sferele cereşti se iau după mişcările corpului tău şi armoniile celeste primesc tonul de la tine, o, scumpa mea regină! o, frumosul meu vis întruchipat aievea! Eşti învăluită de splendoare, pluteşti necontenit în efluvii radioase.

Nu sunt decât trei luni de când te cunosc, dar te iubesc de mult de tot. Înainte de a te fi văzut, tânjeam de dragoste pentru tine; te chemam, te căutam, eram disperat că nu-mi ieşi în cale: ştiam că niciodată nu voi putea iubi o altă femeie. De câte ori nu mi-ai apărut, fie la fereastra castelului misterios, fie sprijinindu-te melancolic de balcon şi aruncând în bătaia vântului petalele unei flori, fie încălecând ca o impetuoasă amazoană pe calul tău turcesc, mai alb decât neaua, străbătând în galop sumbrele alei ale pădurii! Erai într-adevăr tu, aşa cum eşti; cu privirea ta mândră şi blajină, cu mâinile tale diafane, cu frumosul tău păr buclat şi cu surâsul tău abia mijit,

adorabil în expresia lui dispreţuitoare. Numai că te vedeam mai puţin frumoasă decât eşti, căci cea mai înflăcărată şi cea mai dezlănţuită imaginaţie – imaginaţia unui pictor şi a unui poet – nu poate atinge sublima, poezie a realităţii. Există în tine un izvor nesecat de gingăşii, o fântână din care ţâşneşte mereu un farmec irezistibil; eşti o casetă deschisă, plină cu cele mai preţioase perle; la cea mai măruntă mişcare, la cel mai neînsemnat gest al tău, la fiece pas făcut alene, risipeşti în orice clipă, cu o dărnicie regească, nepreţuite comori de frumuseţe. Dacă rotunjimile mlădii ale contururilor tale, dacă liniile fugare ale unei poziţii de-ale tale s-ar putea fixa şi păstra, într-o oglindă, atunci toate oglinzile prin faţa cărora ai trecut ar face pe oricine să dispreţuiască cele mai divine tablouri ale lui Rafael şi să se uite la ele ca la nişte firme de cârciumă.

Fiecare gest, fiecare mişcare din cap, fiecare aspect diferit al frumuseţii tale se gravează în oglinda sufletului meu graţie unui vârf de diamant, şi nimic n-ar putea şterge această profundă amprentă; ştiu în ce loc era umbra, în ce loc lumina, pe ce umăr al obrazului cădea o rază de soare, punctul în care un reflex rătăcitor se topea în culoarea mai atenuată a gâtului sau a feţei. Ţi-aş putea desena, fără să fii prezentă, chipul pe care-l am totdeauna înaintea ochilor.

Când eram copil încă, stăteam în picioare, ore întregi, în faţa vechilor tablouri ale maeştrilor, şi scrutam nesăţios negrele lor profunzimi. Priveam acele frumoase figuri de sfinte şi de zeiţe, a căror carnaţie de un alb ca ivoriul sau ca de ceară reieşea atât de minunat în relief pe fondul înnegrit, carbonizat din pricina descompunerii culorilor; admiram simplitatea şi măreţia înfăţişării lor, graţia ciudată a mâinilor şi a picioarelor, mândria şi caracterul nobil exprimat de trăsăturile lor, atât de fine şi atât de viguroase totodată, grandioasele draperii care fluturau în jurul formelor divine şi ale căror falduri purpurii păreau a se apropia – ca nişte buze ţuguiate – de frumoasele trupuri, spre a le săruta. Pe măsură ce îmi înfigeam cu încăpăţânare privirile sub vălul de fum, îngroşat de trecerea veacurilor, vederea mi se tulbura, contururile figurilor îşi pierdeau precizia, şi un fel de viaţă împietrită şi moartă pătrundea în toate aceste palide umbre ale unor frumuseţi dispărute; în cele din urmă, descopeream că aceste chipuri aveau o vagă asemănare cu frumoasa necunoscută pe care o adoram în adâncul inimii mele; oftam, gândindu-mă că aceea pe care urma s-o iubesc se afla poate între ele şi că murise de trei sute de ani. Ideea mă chinuia uneori până într-atât încât plângeam cu lacrimi fierbinţi şi mă apuca o mânie fără

margini împotriva mea însumi pentru că nu m-am născut în secolul al şaisprezecelea, când mai trăiau toate aceste frumoase femei. Găseam că era din parte-mi o lipsă de dibăcie, o stângăcie de neiertat.

Înaintând în vârstă, dulcea fantomă mă obseda şi mai des. Întotdeauna o vedeam interpunându-se cu un zâmbet ironic între mine şi amantele mele şi ridiculizând – prin perfecţiunea frumuseţii ei divine – frumuseţea lor umană. Din pricina ei mi se păreau urâte femei în realitate fermecătoare şi menite să facă fericit pe oricine nu era îndrăgostit de acea adorabilă umbră despre care nu-mi venea să cred că are trup şi care nu era decât prevestitoarea frumuseţii tale. O, Rosalinda! ce nefericit am fost din cauza ta înainte de a te cunoaşte! o, Théodore! ce nefericit am fost din cauza ta după ce te-am cunoscut! Dacă ai vrea, ai putea să-mi deschizi raiul din visele mele. Stai în prag, ca un înger păzitor înfăşurat în aripile sale, şi ţii în mâinile-ţi frumoasa lui cheie de aur. Spune-mi, Rosalinda, spune-mi, vrei să mi-l deschizi?

Nu aştept decât un singur cuvânt de la tine pentru a trăi sau a muri: ai să-l rosteşti?

Eşti oare Apollo, cel alungat din cer, sau alba Afrodita ieşind din spuma mării? unde ţi-ai lăsat carul bătut cu nestemate, tras de patru cai de flăcări? Ce-ai făcut cu cochilia ta de sidef şi cu delfinii tăi cu coada azurie? ce nimfă îndrăgostită şi-a topit corpul într-al tău în timpul unui sărut, o, tinere frumos, mai fermecător decât Syparis şi decât Adonis, mai adorabil decât toate femeile!

Dar eşti femeie, nu mai suntem pe vremea metamorfozelor; a murit şi Adonis şi Hermafrodit, şi un asemenea grad de frumuseţe ca al lor nu mai poate fi atins de un bărbat; căci, de când nu există eroi şi zei, numai voi păstraţi în trupul vostru de marmură, ca într-un templu grec, preţiosul dar al formei anatemizate de Crist, şi dovediţi că pământul nu are pentru ce invidia cerul; voi reprezentaţi în mod demn cea dintâi divinitate a lumii, cel mai pur simbol al esenţei eterne: frumuseţea.

De cum te-am văzut, ceva s-a curmat în mine, a căzut un văl, s-a deschis o uşă, şi m-am simţit inundat lăuntric de valuri de lumină; am înţeles că în faţa mea se află viaţa, şi că am ajuns, în sfârşit, la răscrucea hotărâtoare. Părţile neclare şi estompate ale figurii – numai pe jumătate strălucitoare – pe care încercam să le desluşesc în umbră s-au iluminat subit; nuanţele întunecate care înecau fondul tabloului au devenit pe încetul mai deschise; o dulce lumină trandafirie a alunecat pe culoarea de peruzea verzuie a

depărtărilor; arborii, cu siluetele lor tulburi, au început a se desprinde mai precis; florile încărcate cu rouă au picurat stropi strălucitori pe verdele nedefinit al gazonului. Am văzut căldăraşul cu pieptul său stacojiu în vârful unei crengi de soc, iepuraşul alb cu ochi rubinii şi cu urechile drepte scoţându-şi capul între două fire de cimbrişor şi petrecându-şi lăbuţa peste bot, am văzut cerbul fricos care vine să bea din izvor şi să-şi oglindească ramurile coarnelor în luciul apei. Din dimineaţa în care soarele dragostei a răsărit în viaţa mea, totul s-a schimbat; acolo unde se legănau în umbră forme abia ghicite, pe care incertitudinea le făcea teribile sau monstruoase, se desenează acum cu eleganţă pâlcuri de arbori înfloriţi; colinele se înşiruie în jurul nostru alcătuind un graţios amfiteatru, palate de argint, cu terasele încărcate de vaze şi statui, îşi scaldă picioarele în lacurile de azur şi par să înoate între două ceruri; ceea ce în întuneric luam drept un dragon gigantic, având aripile terminate cu gheare şi care se târăşte în noapte pe labele sale scorojite, nu e decât o felucă prevăzută cu o pânză de mătase, cu vâslele zugrăvite şi aurite, plină de femei şi de muzicanţi, iar crabul înfricoşător pe care mi-l închipuiam agitându-şi deasupra capului meu cârligele şi cleştii nu-i de fapt decât un palmier în evantai, căruia briza nocturnă îi clătina frunzele înguste şi lungi. Himerele şi erorile mele au dispărut: iubesc.

Când îmi pierdusem speranţa de a te mai găsi vreodată, îmi învinuiam visul că-i mincinos şi-mi certam furios soarta: îmi spuneam că sunt pur şi simplu nebun căutând un asemenea exemplar, sau că natura e stearpă şi Creatorul prea puţin destoinic spre a realiza visul simplu al inimii mele. Prometeu avusese nobila trufie de a voi să creeze un om şi de a rivaliza astfel cu Dumnezeu; eu făurisem o femeie şi credeam că, drept pedeapsă pentru cutezanţa mea, o dorinţă veşnic neîmplinită, ca un alt vultur, îmi va roade ficatul; m-aşteptam să fiu legat în lanţuri de diamante pe o stâncă acoperită de zăpadă, lângă ţărmul oceanului sălbatic, şi că frumoasele nimfe marine – cu părul lung şi verde, ridicând deasupra valurilor sânii lor albi şi ţuguiaţi, şi arătându-şi în plin soare corpul de ivoriu pe care se preling lacrimile mării – nu vor veni să se sprijine de mal pentru a-mi vorbi şi a mă consola, ca în piesa bătrânului Eschil. Dar n-a fost aşa.

Ai venit tu, şi a trebuit să-i reproşez imaginaţiei mele lipsa ei de vlagă. Nu am fost pedepsit cu chinul de care mă temeam şi anume de a fi veşnic pradă unuia şi aceluiaşi gând pe o stâncă sterilă: dar suferinţa mea nu a fost mai prejos. Văzusem că exişti în realitate, că presentimentele mele nu m-au minţit în această privinţă; dar mi te-ai înfăţişat cu frumuseţea ambiguă şi

teribilă a sfinxului. Întocmai ca Isis, misterioasa zeiţă, te-ai înfăşurat într-un văl pe care nu îndrăzneam să-l ridic de frică de a nu cădea mort.

Dacă ai şti! Sub aparenţa mea de om distrat, te-am observat cu o atenţie avidă şi neliniştită şi ţi-am urmărit cele mai mărunte mişcări! Nimic nu-mi scăpa, cu ce râvnă priveam la puţinul ce se vedea din pielea gâtului sau a încheieturilor mâinii tale pentru a încerca să-ţi ghicesc sexul. Mâinile tale au fost obiectul unor studii profunde şi pot să-ţi spun că am descoperit cele mai mărunte sinuozităţi, vinişoarele cele mai imperceptibile, cea mai superficială gropiţă; dacă te-ai ascunde din cap până în picioare sub vălul cel mai impenetrabil, te-aş recunoaşte după un singur deget. Îţi analizam legănarea mersului, felul în care puneai jos piciorul, modul în care îţi ridicai părul; încercam să-ţi surprind secretul din cele mai obişnuite mişcări ale corpului. Te urmăream mai ales în orele de destindere, când oasele par că s-au retras din trup. Când membrele devin moi şi se mlădie, ca şi cum s-ar fi desprins de trunchi, pentru a vedea dacă linia feminină se va ivi cu mai multă pregnanţă în această galeşă uitare de sine. Nimeni nu a fost vreodată atât de mângâiat din priviri, şi cu atâta înfocare, ca tine.

Mă pierdeam ore întregi în contemplarea ta. Stând retras într-un colţ al salonului, cu o carte deschisă în mână, la care nici nu mă uitam, sau pitulat în dosul unei perdele când tu erai în camera ta şi când jaluzelele erau ridicate, mă lăsam pătruns de minunata frumuseţe pe care o răspândeai în jurul tău ca o aureolă luminoasă, şi-mi spuneam: „Cu siguranţă că-i femeie”; apoi deodată o mişcare bruscă şi hotărâtă, un gest viril sau un pas care părea bărbătesc îmi distrugea într-o clipă fragilul edificiu de probabilităţi şi mă zvârlea înapoi la primele incertitudini.

Pluteam, cu toate pânzele sus, pe nemărginitul ocean al reveriei amoroase, şi deodată tu veneai să mă cauţi pentru a face scrimă sau a juca mingea în doi; fecioara, preschimbată într-un tânăr cavaler, îmi dădea lovituri grozave şi făcea să-mi sară floreta din mână – atât de repede şi cu atâta uşurinţă, parcă ar fi fost cel mai încercat spadasin; de nu ştiu câte ori pe zi aveam câte o asemenea decepţie.

Eram pe cale să mă apropii de tine şi să-ţi spun: „Draga şi frumoasa mea, te ador”, şi te vedeam aplecându-te cu tandreţă la urechea unei doamne, şoptindu-i printre buclele de păr şiroaie de madrigale şi de complimente. Gândeşte-te şi tu la situaţia mea! Sau mai ştiu eu ce femeie – pe care, în strania mea gelozie, aş fi jupuit-o de vie cu cea mai mare voluptate – se

agăţa de braţul tău, te lua deoparte pentru a-ţi mărturisi secretele ei puerile, ţinându-te ore întregi lângă pervazul unei ferestre.

Turbam când te vedeam vorbind cu femeile, deoarece mă făcea să cred că eşti bărbat, şi, dacă ai fi fost, nu aş fi îndurat-o fără a simţi un chin cumplit. Când bărbaţii se apropiau de tine – degajat şi familiar – eram şi mai gelos, pentru că mă gândeam că eşti femeie şi s-ar putea s-o bănuiască şi ei; eram în prada celor mai contrarii patimi şi nu ştiam la care să mă fixez.

Mă mâniam împotriva mea însumi, îmi făceam cele mai aspre reproşuri că mă lăsam torturat astfel de un asemenea amor, şi că nu eram în stare să-mi smulg din inimă buruiana veninoasă care răsărise peste noapte ca o ciupercă otrăvită; te blestemam, îţi ziceam geniul meu rău; am crezut la un moment dat că eşti Belzebut în persoană, deoarece nu-mi puteam explica senzaţiile pe care le încercam când mă aflam în faţa ta.

După ce mă convinsesem de-a binelea că nu eşti în realitate altceva decât o femeie deghizată, motivele pe care le căutam ca să justific un asemenea capriciu erau atât de neverosimile încât mă cufundau din nou în incertitudine, şi începeam iar să deplâng împrejurarea că frumuseţea fizică pe care o visasem, pe care voiam s-o iubesc din tot sufletul, aparţinea cuiva de acelaşi sex cu mine; acuzam hazardul care dăduse unui bărbat aparenţe atât de fermecătoare şi pe care mi l-a trimis în cale întru veşnica mea nefericire – tocmai în momentul când îmi pierdusem speranţa să mai văd realizându-se ideea absolută a purei frumuseţi, mângâiată de atâta vreme în inima mea.

Acum, Rosalinda, sunt ferm convins că eşti cea mai frumoasă dintre femei, te-am văzut în veşmintele sexului tău, ţi-am văzut braţele şi umerii atât de perfect rotunjiţi. Pieptul, atâta cât guleraşul lăsa să se întrevadă, nu poate aparţine decât unei fete: nici Meleagru, frumosul vânător, nici Bachus, efeminatul, cu formele lor îndoielnice, nu au avut niciodată o asemenea gingăşie a liniilor, nicio astfel de fineţe a pielii, deşi amândoi sunt din marmură de Paros, lustruită de sărutările amoroase a douăzeci de veacuri. Nu mă mai frământ în această privinţă. Dar asta nu-i tot: tu, fiind femeie, dragostea mea nu este condamnabilă, te pot iubi în voie, fără remuşcări, mă pot lăsa purtat de fluxul care mă duce spre tine, oricât de mare, oricât de neînfrânată ar fi pasiunea pe care o încerc, e o pasiune îngăduită şi o pot mărturisi; dar tu, Rosalinda, pentru care mă consumam în tăcere, şi care nu ştiai ce imensă e dragostea mea, tu, pe care această

revelaţie tardivă te va surprinde poate, tu nu mă urăşti oare? tu mă iubeşti? şi mă vei putea iubi? Nu ştiu, tremur, şi sunt încă mai nefericit decât înainte.

Uneori mi se pare că nu mă urăşti; când am jucat împreună în *Cum vă place*, ai dat unor părţi din rolul tău un accent deosebit, care-i adâncea sensul şi mă silea oarecum să mă destăinuiesc. Mi s-a părut că văd în ochii tăi şi în surâsul tău graţioase promisiuni de îngăduinţe şi că mâna ta răspunde la uşoara strângere a mâinii mele. Dar dacă m-am înşelat, Dumnezeule! e un lucru la care nici nu îndrăznesc să mă gândesc. Încurajat în felul acesta şi îndemnat de iubirea mea, ţi-am scris, deoarece hainele pe care le porţi nu-s potrivite pentru mărturisiri verbale; de mii de ori mi s-a oprit cuvântul pe buze, deşi aveam ferma convingere că vorbesc unei femei; costumul bărbătesc speria toate simţirile mele tandre şi amoroase şi le împiedica să-şi ia zborul spre tine.

Te implor, Rosalinda, dacă nu mă iubeşti încă, încearcă să mă iubeşti, pe mine care te-am iubit oricum, chiar şi atunci când te-ai ascuns sub văl, din milă pentru noi, fără îndoială; nu-mi arunca restul vieţii în prada unei mohorâte descurajări şi a celei mai groaznice disperări. Gândeşte-te că te ador din clipa în care prima rază de gândire a strălucit în mintea mea, că mi-ai fost prevestită şi că, atunci când eram încă mic de tot, îmi apăreai în vis cu o coroană din picături de rouă, cu două aripi prismatice şi cu o floricică albastră în mână; gândeşte-te că tu eşti scopul, mijloacele şi sensul vieţii mele; că, fără tine nu sunt decât o aparenţă goală şi, dacă ai sufla în flacăra pe care ai aprins-o, nu va rămâne în adâncul fiinţei mele decât un pic de praf mai mărunt, mai impalpabil decât acela presărat pe aripile curate ale morţii. Rosalinda, tu care ai atâtea leacuri pentru a alunga boala dragostei, vindecă-mă şi pe mine, căci sunt foarte bolnav; joacă-ţi rolul până la capăt, aruncă hainele frumosului Ganymede, şi întinde mâna ta albă celui mai tânăr fiu al viteazului cavaler Rowland des Boys.

Capitolul XIV

Stăteam la geam, îmi atrăgeau privirea stelele, ca nişte flori vesele ce sclipeau în grădinile cerului şi respiram parfumul emanat de regina-nopţii pe care mi-l aducea o briză muribundă. Vântul, intrând prin fereastra deschisă, îmi stinse lampa, ultima lampă rămasă aprinsă în tot castelul. Gândurile mele obosiră şi mă cuprinse o vagă reverie, simţii apoi că mă încearcă somnul; rămăsesem totuşi sprijinită de balustrada de piatră, fie că eram fascinată de farmecul nopţii, fie din lene şi uitare de sine. Rosette, văzând că nu mai arde lampa şi neputându-mă distinge din pricina unui con mare de umbră care acoperea toată fereastra, îşi închipuise, desigur, că m-am culcat, ceea ce aşteptase pentru a risca o ultimă şi disperata tentativă, împinse atât de uşurel uşa încât n-o auzii intrând, şi abia când fu la doi paşi de mine îmi dădui seama de prezenţa ei. Se miră foarte mult când mă găsi încă treaz; dar, după ce-i trecu repede surpriza, se apropie de mine şi mă luă de mână, chemându-mă de două ori pe nume: Théodore, Théodore!

— Cum! dumneata, Rosette, aici, la ora asta, singură, pe întuneric, şi atât de dezbrăcată!

Trebuie să-ţi spun că fata nu avea pe ea decât un capot de noapte dintr-un batist excesiv de subţire şi pompoasa cămaşă cu bordură de dantelă pe care nu am ţinut s-o văd în ziua faimoasei scene din coliba parcului. Braţele sale, netede şi reci ca marmura, erau în întregime goale, iar ţesătura care-i acoperea trupul era atât de suplă şi de diafană încât lăsa să i se vadă sfârcurile sânilor, arătând întocmai ca una din acele femei care se scaldă, acoperite de un văl ud.

— Îmi faci un reproş, Théodore! sau nu-i decât o simplă frază pur exclamativă? Da, sunt eu, Rosette, fata cea frumoasă, aici, în camera dumitale, nu într-a mea, unde ar trebui să fiu, la orele unsprezece cât e acum, dacă nu-i chiar miezul nopţii, fără guvernantă, fără însoţitoare, nici subretă, aproape goală, într-un simplu halat de noapte; toate astea, te miră, nu-i aşa? Sunt tot atât de surprinsă ca şi dumneata şi nu prea ştiu ce explicaţie să-ţi dau.

Spunând asta, îşi petrecu un braţ în jurul taliei mele şi se trânti pe pat astfel ca să cad şi eu odată cu ea.

— Rosette, îi spusei, sforţându-mă să mă desprind din braţele ei, voi încerca să aprind lumina; nimic nu-i mai trist ca întunecimea într-o cameră, şi apoi e o adevărată crimă să nu văd limpede când eşti dumneata aici şi să mă lipsesc de spectacolul frumuseţii dumitale. Îngăduie-mi să iau o bucată de iască şi un chibrit şi cu ajutorul lor să-mi fac un mic soare portativ care să scoată în relief tot ceea ce noaptea geloasă a şters cu umbrele sale.

— Nu te osteni, aş vrea foarte mult să nu-mi vezi roşeaţa, simt că-mi ard obrajii şi-mi vine să mor de ruşine.

Îşi trânti capul pe pieptul meu; rămase astfel câteva minute, parcă ar fi fost sufocată de emoţie.

În timpul acesta îmi plimbam maşinal degetele printre lungile sale bucle desfăcute; îmi frământam mintea ca să găsesc o ieşire onestă din încurcătură, şi nu-mi venea nicio idee, căci eram încolţită în ultima mea linie de apărare, iar Rosette părea hotărâtă, cu orice preţ, să nu părăsească încăperea aşa cum intrase. Îşi degajase trupul de sub veşminte într-un mod uluitor, care nu promitea nimic bun! Eu însămi nu aveam pe mine decât un halat de casă destul de decoltat, care-mi ascundea prost incognito-ul, astfel că eram cât se poate de neliniştită cu privire la întorsătura ce putea s-o ia lupta noastră.

— Théodore, ascultă-mă, îmi spuse Rosette, ridicându-se şi dându-şi părul deoparte şi de alta a capului – pe cât am putut observa la slaba lumină pe care stelele şi cornul de lună, foarte subţire, care abia începea să răsară, o arunca în cameră prin fereastra rămasă deschisă – demersul meu e neobişnuit şi toată lumea are să-l condamne. Dar dumneata pleci în curând, şi eu te iubesc! Nu ne putem despărţi fără a ne lămuri mai întâi. S-ar putea să nu te mai întorci niciodată; poate că e prima şi ultima oară când te văd. Cine ştie unde te duci? Dar ori încotro ai apuca-o, îmi vei lua inima, toată viaţa mea cu dumneata. Dacă ai fi rămas, n-aş fi recurs la acest mijloc extrem. Fericirea de a te privi, de a te auzi, de a trăi alături de dumneata mi-ar fi fost de-ajuns: nu aş fi cerut nimic în plus. Mi-aş fi zăvorit dragostea în inimă şi ai fi crezut că ai în mine numai o bună şi sinceră prietenă: dar se vede că nu-i posibil. Spui că trebuie să pleci neapărat. Te plictiseşte, Théodore, când mă vezi agăţându-mă de fiecare pas al dumitale, ca o umbră îndrăgostită, care nu poate face altceva decât să te urmeze şi ar vrea să se topească în corpul dumitale; trebuie să-ţi displacă văzând mereu în spate ochi rugători şi mâini întinse ce vor să te apuce de poalele mantiei. Ştiu toate astea, dar nu mă pot abţine. Dealtfel, nici n-ai avea motive să te

plângi. E greşeala dumitale. Trăiam calmă, nimic nu mă tulbura, eram aproape fericită înainte de a te cunoaşte. Ai sosit dumneata, un tânăr frumos, surâzător, semănând cu Phoebus, fermecătorul zeu. Ai fost atent şi curtenitor, ai avut faţă de mine cele mai delicate gesturi; niciodată n-am văzut un cavaler mai spiritual şi mai galant. Numai trandafiri şi rubine îţi ieşeau din gură; totul devenea la dumneata un prilej de madrigale şi cele mai neînsemnate cuvinte ştiai să le întorci în aşa fel încât deveneau nişte adorabile complimente. O femeie, care la început te-ar fi urât de moarte, ar fi sfârşit prin a te iubi, iar eu te-am iubit din clipa în care te-am văzut. Şi atunci de ce pari surprins când îţi spun cât de mult te iubesc, după ce-ai fost atât de drăgăstos cu mine? Nu-i o consecinţă foarte firească? Nu sunt nici nebună, nici uşuratică, nicio fetiţă romanţioasă care se îndrăgosteşte de prima sabie pe care o zăreşte. Ceea ce fac eu, orice femeie, fie ea cea mai virtuoasă sau cea mai făţarnică, la fel ar face. Ce planuri şi ce intenţii ai? îmi închipui că ţii să-mi placi, n-aş putea presupune că nu. Atunci cum se face că pari de-a dreptul supărat pentru că ai reuşit atât de bine? Am făcut oare, fără să vreau, ceva ce nu ţi-a plăcut? Îţi cer iertare. Oare nu mă mai găseşti frumoasă, sau ai descoperit la mine un defect care-ţi repugnă? Ai tot dreptul să faci nazuri când e vorba de frumuseţe, dar una din două: sau m-ai minţit peste măsură, sau sunt şi eu frumoasă! Sunt tânără ca şi dumneata, şi te iubesc; de ce mă dispreţuieşti acum? Erai atât de curtenitor cu mine, mă ţineai de braţ cu atâta grijă, îmi strângeai atât de tandru mâna pe care ţi-o dădeam, ridicai spre mine nişte ochi atât de languroşi: dacă nu mă iubeai, la ce bun toată manevra asta? Ai avut cumva cruzimea de a aprinde focul dragostei într-o inimă pentru ca apoi să râzi de ea? Ah! ar fi o batjocură oribilă, o impietate şi un sacrilegiu! n-ar putea fi decât distracţia unui suflet înfiorător, şi nu pot crede aşa ceva despre dumneata, oricât de inexplicabilă ţi-ar fi purtarea faţă de mine. Care-i, atunci, pricina acestei subite schimbări? În ce mă priveşte, nu văd niciuna. Ce mister ascunde o asemenea răceală? Nu cred că ţi-e silă de mine, ai dovedit că nu; căci n-ai fi putut face o curte atât de asiduă unei femei care te dezgustă, chiar dacă ai fi cel mai perfid ins din lume. O, Théodore, ce ţi s-a năzărit? cum de te-ai schimbat până-ntr-atât? ce ţi-am făcut? Dacă dragostea pe care părea s-o ai faţă de mine s-a dus, a mea, vai! a rămas, şi nu pot să mi-o smulg din inimă. Aibi milă de mine, Théodore, căci sunt foarte nefericită. Fă-te, cel puţin, că mă iubeşti un pic şi spune-mi câteva cuvinte dulci; n-are să-ţi vină atât de greu, numai dacă nu cumva ţi-e groază de mine, şi nu poţi…

În momentul acesta patetic al discursului, lacrimile îi înăbuşiră complet glasul, îşi încrucişă mâinile pe umărul meu şi îşi sprijini fruntea de el într-o atitudine de mare disperare. Tot ce spunea era cât se poate de drept, şi n-aveam nimic ce să-i răspund. Nu puteam lua lucrurile în zeflemea. Nu ar fi fost cuviincios. Rosette nu era făptura pe care s-o tratez cu atâta uşurinţă; eram dealtfel prea tulburată ca s-o pot face. Mă simţeam vinovată că mă jucasem cu inima unei femei încântătoare şi încercam cea mai vie şi mai sinceră remuşcare.

Văzând că nu-i răspund, scoase un lung suspin şi făcu o mişcare ca şi cum ar fi vrut să se ridice, dar căzu înapoi, prăbuşită sub povara emoţiei; apoi mă înconjură cu braţele, a căror răceală mă pătrundea până la piele, îşi lipi obrazul de al meu şi începu să plângă în tăcere.

Când simţii curgându-mi pe faţă şuvoiul nesecat al unor lacrimi care nu porneau din ochii mei, mă trecu un fior straniu. Lacrimile mele nu întârziară prea mult să se amestece cu ale ei, şi începu o adevărată ploaie amară în stare să provoace un nou potop, dacă ar mai fi durat cel puţin patruzeci de zile.

În clipa aceea, luna începu să bată tocmai în fereastra noastră, o rază palidă pătrunse în cameră şi acoperi cu o lumină albăstruie grupul nostru taciturn.

În halatul său alb de casă, cu braţele goale, cu pieptul şi gâtul descoperite, aproape de aceeaşi culoare ca şi lenjeria, cu părul despletit şi înfăţişarea ei îndurerată, Rosette făcea impresia unei statui de alabastru reprezentând Melancolia – aşezată pe un mormânt. Cât despre mine, nu prea ştiam ce figură aveam, deoarece nu mă vedeam şi nu era nicio oglindă pe aproape care să-mi reflecte imaginea, dar cred că aş fi putut prea bine să pozez pentru un monument al Incertitudinii personificate.

Eram emoţionată şi o mângâiam pe Rosette cu mai multă tandreţe ca de obicei. Dar, făcând un mare efort asupră-mi, îi spusei Rosettei că se compromite în mod oribil venind la această oră în camera mea şi rămânând atâta vreme: slujnicele ar putea să observe că nu şi-a petrecut noaptea în culcuşul ei.

Îi vorbisem însă cu atâta blândeţe încât, drept orice răspuns, Rosette, lăsă să-i cadă capotul de batist şi pantofii, şi se strecură în patul meu ca o şopârlă într-un blid cu lapte; îşi închipuia că numai lenjeria de pe ea mă reţinea de la o demonstraţie categorică, acesta fiind unicul obstacol. Biata fată credea că-i va suna în sfârşit ceasul păstorului, pregătit cu atâta trudă;

dar nu se auzi sunând decât ora două noaptea. Mă aflam într-o situaţie cât se poate de critică, când deodată uşa se învârti în ţâţâni, şi apăru cavalerul Alcibiade în persoană, cu un sfeşnic într-o mână şi cu sabia în cealaltă.

Se îndreptă direct spre pat, zvârli cuvertura în lături, şi, vârându-i Rosettei – complet buimăcită – sub nas flacăra lumânării, îi spuse pe un ton batjocoritor: „Bună seara, surioară”. Micuţa Rosette nu avu putere să-i răspundă un singur cuvânt.

— Se pare, aşadar, prea scumpa şi prea virtuoasa mea soră, că, în înţelepciunea ta, găsind patul seniorului Théodore mai moale decât al tău, ai venit să te culci aici, nu-i aşa? sau poate că odaia ta e bântuită de stafii şi te-ai gândit că ai putea fi mai în siguranţă aici, sub paza zisului senior? E bine gândit. Ah! domnule cavaler de Sérannes, aţi făcut ochi dulci surorii mele, doamna Rosette, şi aţi crezut că totul se va termina aici. Socotesc că n-ar fi rău deloc să încercăm a ne tăia puţin gâtul unul altuia, şi, dacă aveţi această amabilitate, v-aş fi nespus de îndatorat. Domnule Théodore, aţi abuzat de încrederea pe care v-am arătat-o şi mă faceţi să regret părerea bună pe care mi-am format-o la început, socotind că aveţi un caracter loial: dimpotrivă, e rău, e cât se poate de rău.

Nu mă puteam apăra într-un mod convingător, aparenţele mi-erau potrivnice. Cine m-ar fi crezut dacă i-aş fi spus că în realitate Rosette mi-a sosit în cameră, fără voia mea, şi că, departe de a încerca s-o reţin, am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca s-o determin să-şi ia gândul de la mine? Nu aveam decât un singur lucru de spus, şi l-am spus: Senior Alcibiade, ne vom tăia tot ce veţi dori dumneavoastră.

În timpul acestei discuţii, Rosette nu a omis să leşine, după cele mai sfinte reguli ale genului patetic; am luat dintr-o vază de cristal, plină cu apă, în care era cufundată coada unui trandafir mare şi alb, cu petalele pe jumătate scuturate, câteva picături pe care i le-am zvârlit în obraz, ceea ce o făcu să-şi revină în mare grabă.

Neştiind ce atitudine să ia, se ghemui lângă perete, băgându-şi drăguţul ei cap sub cuvertură, ca o păsărică gata să adoarmă. Atât de bine se furişase sub grămada de cearşafuri şi perne pe care le strânsese în jurul ei, încât nimănui nu i-ar fi trecut prin gând ce se ascunde sub mormanul acela; doar scurtele suspine, subţiri şi melodioase, care străbăteau în răstimpuri, erau o mărturie că acolo se afla o tânără păcătoasă care fie că se căieşte, fie că este necăjită la culme că nu a păcătuit şi cu fapta; în această ultimă alternativă se afla nefericita Rosette.

Domnul frate, liniştindu-se cu privire la starea surorii sale, reluă dialogul, şi îmi spuse pe un ton ceva mai blând:

— Nu este absolut necesar să ne tăiem gâtul imediat, e un mijloc extrem pe care îl avem oricând la dispoziţie. Ascultaţi-mă: forţele noastre nu sunt egale. Sunteţi în prima tinereţe şi mult mai puţin viguros decât mine, dacă ne batem, vă ucid, sau, cel puţin, vă mutilez, şi nu aş vrea nici să vă omor, nici să vă desfigurez, ar fi păcat; Rosette, care-i pitulată sub cuvertură şi nu scoate un cuvânt, nu mi-ar ierta-o toată viaţa; căci această scumpă porumbiţă, când vrea, e răzbunătoare şi rea ca o tigresă. Dumneavoastră, care sunteţi prinţul ei Galaor, şi pe care vă desfată în modul cel mai agreabil, nu ştiţi lucrul acesta. Rosette e liberă, dumneavoastră la fel; s-ar părea că nu sunteţi nişte duşmani de neîmpăcat; perioada de văduvie se termină curând şi totul e cât se poate de bine. Căsătoriţi-vă, nu va mai fi nevoită să se întoarcă în patul ei, iar eu în felul acesta voi fi scutit de a vă mai folosi drept teacă a sabiei mele, ceea ce nu ar fi plăcut nici pentru dumneavoastră nici pentru mine, ce părere aveţi?

Cred că am făcut o strâmbătură cumplită, căci ceea ce-mi propunea era pentru mine cel mai greu lucru de îndeplinit; mai curând puteam merge în patru labe pe tavan, ca muştele, sau puteam desprinde soarele de pe cer fără să mă ajut de o scară pe care să mă urc, decât să fac ceea ce-mi cerea el; în orice caz, ultima propunere era negreşit mult mai avantajoasă decât prima.

Părea surprins că n-am acceptat cu entuziasm şi mai repetă o dată ceea ce-mi spusese, pentru a-mi da timp să-i răspund.

— O alianţă cu familia dumneavoastră ar fi cât se poate de onorabilă pentru mine şi niciodată n-aş fi cutezat să aspir atât de sus: ştiu că e un noroc nemaipomenit pentru un tânăr care nu are încă nici rang nici situaţie, şi că cei mai iluştri dintre ei s-ar considera foarte fericiţi dacă li s-ar face o asemenea propunere; totuşi, eu nu pot decât să stărui în refuzul meu, şi, pentru că am libertatea să aleg între duel şi căsătorie, prefer duelul. E un capriciu ciudat, pe care prea puţini tineri l-ar avea, dar este capriciul meu.

În clipa asta Rosette dădu drumul la cel mai dureros oftat ce s-a auzit vreodată şi îşi scoase capul de sub pernă, dar şi-l vârî îndată înapoi ca un melc lovit peste coarne, când văzu expresia mea impasibilă şi fermă.

— Nu pentru că n-o iubesc pe doamna Rosette, dimpotrivă, o iubesc infinit de mult, dar am motive să nu mă căsătoresc; chiar dumneavoastră înşivă le-aţi găsi excelente, dacă mi-ar fi posibil să vi le destăinui. De altfel, lucrurile nu au mers atât de departe pe cât s-ar putea crede după aparenţe; în

afară de câteva sărutări pe care o prietenie puţin cam aprinsă ar ajunge să le explice şi să le justifice, nu există nimic între noi care nu s-ar putea mărturisi, iar virtutea surorii dumneavoastră este cert cea mai neprihănită şi mai ireproşabilă din lume. Îi datoram această recunoaştere. Şi acum, domnule Alcibiade, la ce oră şi în ce loc ne vom bate?

— Aici, şi îndată, strigă Alcibiade, beat de furie.

— Nu vă gândiţi? de faţă cu Rosette?

— Scoate sabia, mizerabile, sau te asasinez, continuă el fluturând şi agitându-şi sabia în jurul capului.

— Să ieşim cel puţin din cameră.

— Dacă nu te pui în gardă, te lipesc de perete ca pe un liliac, frumosul meu Celadon, şi oricât ai bate din aripi, nu ai să te poţi urni, te asigur. Şi se năpusti asupra mea cu sabia ridicată.

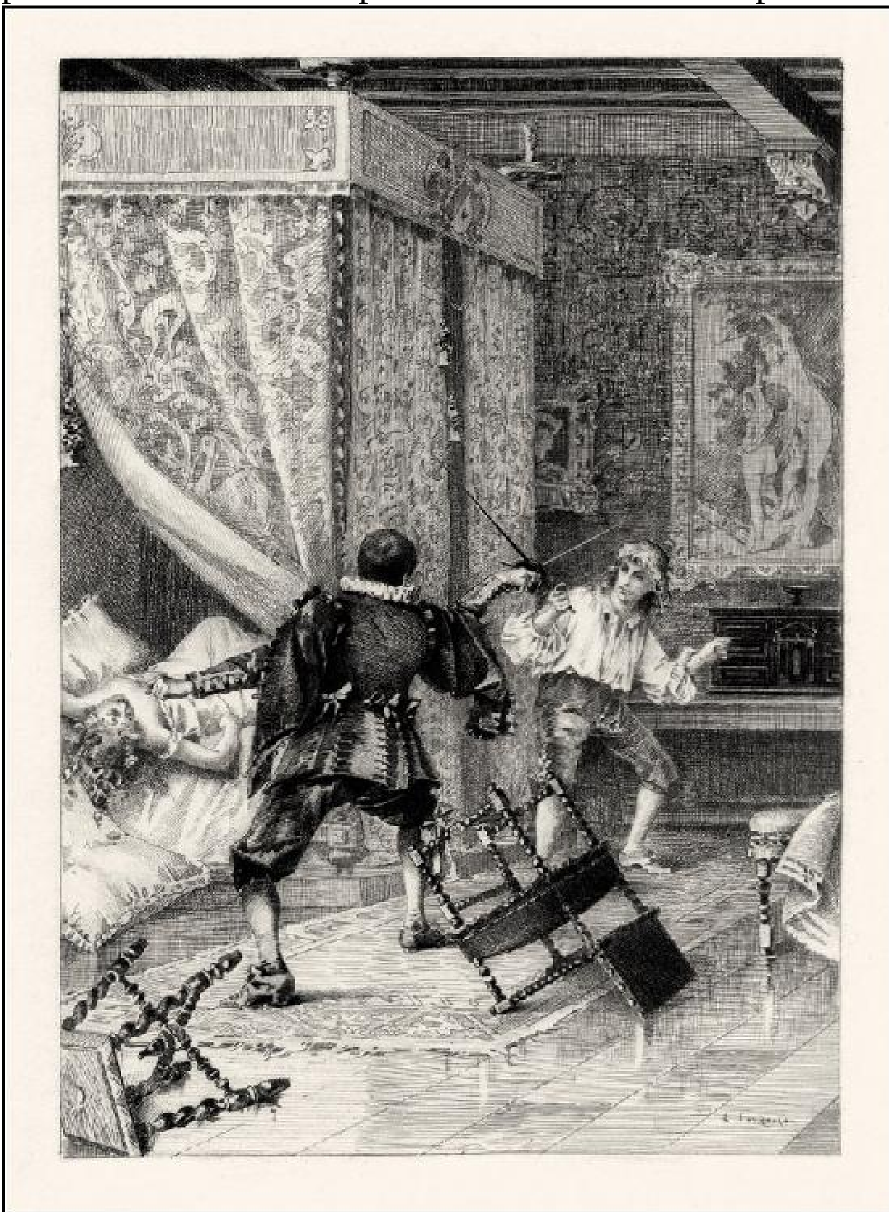
Trăsei spada – căci era în stare să facă ce-a spus – şi mă mulţumii mai întâi să parez loviturile pe care încerca să mi le dea.

Rosette făcu o sforţare supraomenească pentru a se arunca între săbiile noastre, deoarece ambii luptători îi erau la fel de dragi; dar forţele o trădară şi se rostogoli fără cunoştinţă la picioarele patului.

Armele noastre scânteiau şi făceau un zgomot de nicovală, deoarece puţinul spaţiu pe care-l aveam ne silea să ne încrucişăm săbiile de foarte aproape.

Alcibiade era cât pe aci să mă atingă de vreo două sau trei ori şi dacă nu aş fi avut un excelent maestru de scrimă, viaţa mi-ar fi fost în mare primejdie, Alcibiade fiind de o abilitate uimitoare şi de o forţă prodigioasă. Se folosea de toate vicleniile şi fentele scrimei pentru a mă nimeri. Turbat că nu reuşea, se lăsă descoperit de vreo două, trei ori; dar eu nu am vrut să profit; revenea însă cu insistenţă şi cu o înverşunare atât de aprigă şi de sălbatică, încât mă văzui silită în cele din urmă să profit de şansele pe care mi le oferea; şi apoi zgomotul acesta şi fulgerele oţelului care se învârtejeau mă îmbătau şi mă exaltau. Nu mă gândeam la moarte, nu aveam niciun fel de teamă; vârful ascuţit şi mortal care-mi trecea în fiece secundă prin faţa ochilor nu mă impresiona mai mult decât dacă ne-am fi bătut cu floretele prevăzute la capete cu butoni; eram indignată numai de brutalitatea lui Alcibiade, şi sentimentul perfectei mele nevinovăţii îmi mărea şi mai mult indignarea. Voiam numai să-l înţep în braţ sau în umăr ca să scape sabia, după ce încercasem zadarnic s-o fac să-i sară din mină. Avea un pumn de fier, şi nici diavolul nu i l-ar fi clintit.

În sfârşit, îmi dădu o lovitură atât de rapidă şi de bine nimerită încât nu putui s-o parez decât pe jumătate; îmi

Duelul

străpunse mâneca şi simţii fierul rece pe braţ; dar nu fui rănită. Mă apucă furia şi, în loc de a mă apăra, atacai la rândul meu; fără să mă mai gândesc că era fratele Rosettei, mă năpustii asupra lui ca şi cum ar fi fost duşmanul meu de moarte. Profitând de o falsă poziţie a sabiei sale, îi dădui o lovitură puternică de cvartă în flanc, atât de bine îndreptată încât îl atinsei în coastă: scoase un *ho!* şi căzu pe spate.

Îl crezui mort, dar de fapt nu era decât rănit, şi căderea lui se datora unui pas greşit pe care-l făcuse, încercând să pareze. Nu-ţi pot exprima, Graciosa, senzaţia pe care ara încercat-o; desigur, nu-i greu să te gândeşti că, izbind în carne cu un vârf subţire şi tăios, ai să faci o gaură din care va curge sânge. Totuşi, căzui într-o stare de profundă stupoare când văzui firişoare roşii apărând pe vesta lui Alcibiade. Nu mă aşteptam să iasă tărâţe ca din burta spartă a unei păpuşi; dar ştiu că niciodată în viaţa mea nu am avut o surpriză atât de mare; îmi părea că mi s-a întâmplat ceva nemaipomenit.

Nemaipomenit nu era faptul că dintr-o rană curgea sânge, ci că această rană o făcusem eu, şi că o fată de vârsta mea (era să scriu un tânăr, atât de bine am intrat în rol) a trântit la pământ un căpitan viguros, prea încercat în ale scrimei, precum era seniorul Alcibiade; şi toate astea din pricina crimei de seducere, pe care am comis-o, şi a refuzului de a lua în căsătorie o femeie care, pe deasupra, mai e şi foarte bogată şi foarte încântătoare.

Eram realmente într-o nemaipomenită încurcătură, cu o fată leşinată, cu fratele ei pe care-l credeam mort, şi cu mine, care nu eram departe de a fi leşinată sau moartă, ca unul din cei doi. Mă agăţai de cordonul clopoţelului şi sunai de puteam trezi şi morţii, până ce şnurul îmi rămase în mână; apoi mă îndreptai spre grajd, lăsând Rosettei – în nesimţire – şi lui Alcibiade – şiroind de sânge – grija de a explica slugilor şi bătrânei mătuşi ce s-a întâmplat. Aerul mă învioră, scosei calul, îi pusei eu însămi şaua şi frâul; verificai dacă pofilul era rezistent, dacă struna era în stare bună; potrivii scările la aceeaşi lungime, mai strânsei o gaură la chingă: pe scurt, înşeuai complet, cu o răbdare cel puţin ciudată într-un asemenea moment şi cu un calm de-a dreptul de neconceput după o luptă terminată în felul acesta.

Mă urcai pe lighioana mea, şi străbătui parcul pe o cărare cunoscută. Crengile copacilor, încărcate de rouă, îmi biciuiau obrazul şi mi-l udau; s-ar fi zis că bătrânii arbori întindeau braţele ca să mă întoarcă din drum, ca să rămân la castelana lor îndrăgostită. Dacă aş fi fost într-o altă stare de spirit, sau puţin superstiţioasă, m-aş fi putut gândi că erau tot atâtea fantome care mă ameninţau cu pumnii şi voiau să mă înhaţe.

Dar, în realitate, nu mă gândeam la nimic; o buimăceală ca de plumb – atât de puternică încât abia eram conştientă de existenţa ei – îmi strivea creierul, ca o cască mult prea strâmtă; doar mi se părea că am ucis pe cineva, pe undeva, şi că de aceea fugeam. Aveam, de altfel, şi o năprasnică

poftă de somn, fie din pricina orelor înaintate, fie că violenţa emoţiilor din noaptea trecută aveau drept reacţie fizică oboseala.

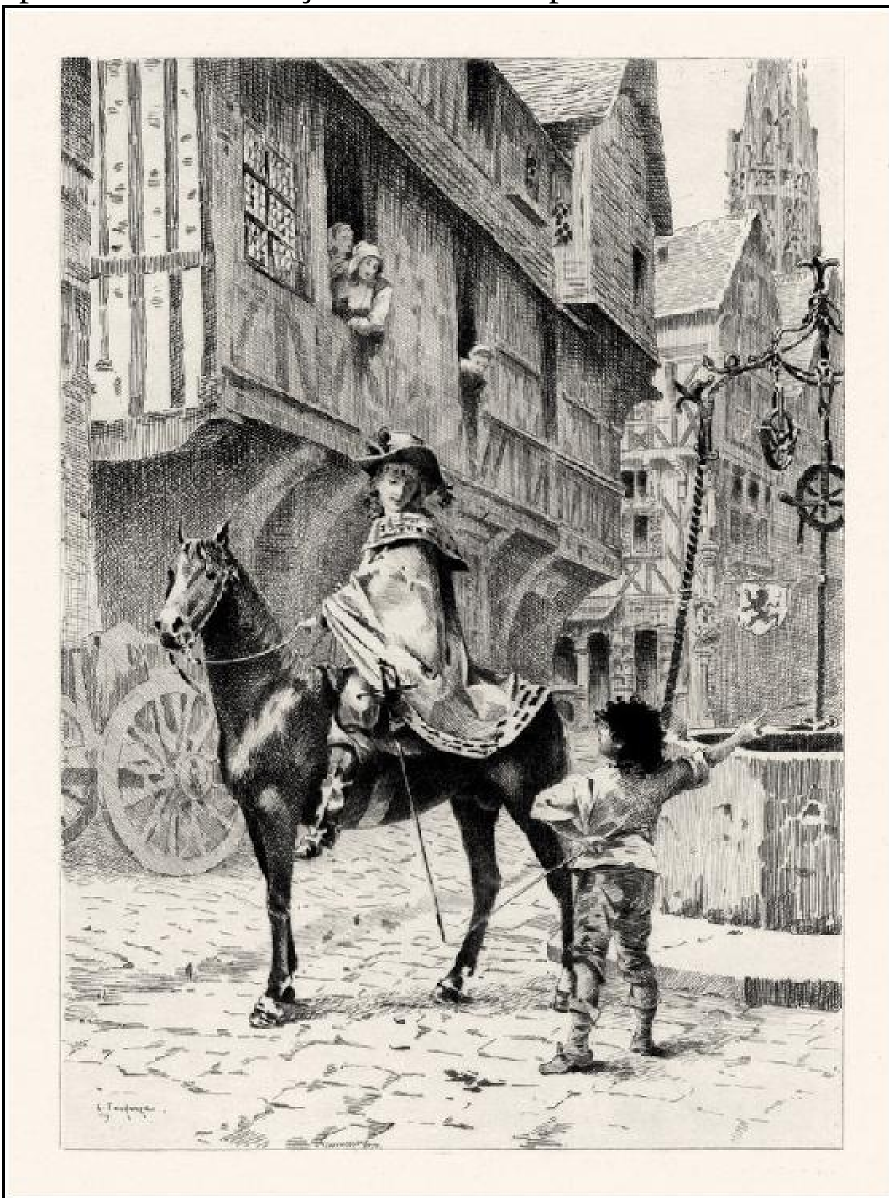
Ajunsei în faţa portiţei secrete, care dădea spre câmp, portiţă pe care mi-o arătase Rosette într-o zi când ne plimbam pe acolo. Descălecai, apăsai pe buton şi, după ce trecui calul, mă urcai din nou în şa şi o pornirăm la galop până ce mă văzui pe şoseaua cea mare spre C***, unde sosii la revărsatul zorilor.

Aceasta este istorisirea foarte fidelă şi foarte amănunţită a primului meu succes în dragoste şi a primului meu duel.

Capitolul XV

Era ora cinci dimineaţa când pătrunsei în oraş. Casele începeau să facă ochi; localnicii îşi arătau îndărătul ferestrelor capetele lor blajine – de oameni cumsecade – deasupra cărora se înălţau piramidalele bonete de noapte. La trapul calului, ale cărui potcoave sunau pe pavajul accidentat şi plin de pietriş, se ivea la fiecare lucarnă câte un obraz buhăit şi izbitor de roşu, şi pieptul răvăşit de dimineaţă al zeiţelor amorului de pe aceste meleaguri, care se istoveau în tot felul de presupuneri cu privire la neobişnuita apariţie a unui călător în C***, la această oră şi într-un asemenea echipament; căci eram foarte sumar îmbrăcată şi ţinuta mea era cel puţin suspectă. Cerui unui mic vagabond, căruia părul îi ajungea până la ochi, să-mi arate un han; el îşi ridică spre mine mutra de câine sârmos, pentru a mă putea privi în voie; îi dădui câţiva gologani pentru osteneală şi o conştiincioasă lovitură de cravaşă, care-l puse pe fugă, scoţând ţipete stridente ca o gaiţă jumulită de vie. Mă aruncai pe un pat şi mă lăsai pradă unui somn adânc. Când mă sculai, era ora trei ziua: abia reuşisem să mă odihnesc cum trebuie. În adevăr, nu dormisem prea mult după o noapte albă, un succes în dragoste, un duel şi o fugă cât se poate de rapidă, deşi foarte victorioasă.

Fusesem extrem de neliniştită din pricina rănii lui Alcibiade; dar după câteva zile mă potolii de-a binelea aflând că n-a avut urmări grave şi era aproape complet vindecată. Mi s-a luat o piatră de pe inimă, deoarece gândul că am ucis un om mă chinuia îngrozitor, deşi o făcusem în legitimă apărare şi împotriva voinţei mele.

Sosirea în oraşul C***

Nu ajunsesem încă la acea sublimă nepăsare faţă de viaţa oamenilor pe care am reuşit s-o capăt mai târziu.

Mă întâlnii la C*** cu mai mulţi dintre tinerii cu care petrecusem la han, ceea ce îmi făcu plăcere; relaţiile noastre deveniră mai intime, şi îmi înlesniră să fac cunoştinţă cu mai multe familii agreabile. Mă obişnuisem la perfecţie cu hainele mele, iar viaţa mai dură şi mai activă, pe care am dus-o, exerciţiile violente la care m-am dedat mă făcuseră de două ori mai robustă ca înainte. Îi urmam peste tot pe aceşti tineri descreieraţi. Călăream, vânam, făceam orgii împreună cu ei, deoarece, puţin câte puţin, mă obişnuisem să beau; fără a atinge capacitatea de-a dreptul germană a unora dintre ei, goleam două sau chiar trei sticle pe partea mea, fără a fi ameţită, ceea ce constituie un progres foarte satisfăcător. Versificam dumnezeieşte, cu o vervă îndrăcită, şi îmbrăţişam, cu destulă îndrăzneală, fetele din han. Pe scurt, eram un tânăr cavaler desăvârşit şi cu totul conform ultimului şablon al modei. Mă descotorosii de unele idei provinciale pe care le avusesem asupra virtuţii, precum şi de alte asemenea nerozii; în schimb, devenii peste măsură de sensibilă la chestiuni de onoare, încât mă băteam în duel aproape în fiecare zi: ceea ce devenise chiar o necesitate pentru mine, un fel de exerciţiu indispensabil şi fără de care aş fi fost bolnavă toată ziua. Astfel, dacă nimeni nu se uita lung la mine şi nimeni nu mă călca pe picior, când nu aveam, prin urmare, niciun motiv să mă bat, în loc să trândăvesc şi să stau cu mâinile la sân, serveam de secund camarazilor mei sau chiar unor oameni pe care nu-i cunoşteam decât după nume.

Dobândii curând un colosal renume de viteaz, ceea ce era mai mult decât necesar pentru a mă scuti de glumele la care în mod inevitabil ar fi dat naştere obrazul meu imberb şi aerul meu efeminat, Vreo trei sau patru butoniere în plus pe care le-am deschis cu vârful spadei în nişte veste, câteva felii subţiri tăiate cu foarte multă atenţie din pieile recalcitrante, îmi dădură în ochii celorlalţi o înfăţişare mai virilă decât a lui Marte sau a lui Priap în persoană, ba se mai găsea din când în când câte un individ gata să jure că a ţinut bastarzii mei deasupra cristelniţei de botez.

De-a lungul aparentelor distracţii, în tot timpul acestei vieţi cheltuite fără rost, am urmărit clipă de clipă ideea mea iniţială, adică studierea conştiincioasă a bărbaţilor şi soluţionarea marii probleme a îndrăgostitului perfect, problemă ceva mai greu de rezolvat decât aceea a pietrei filozofale.

Se întâmplă însă cu unele idei ceea ce se întâmplă şi cu orizontul – care e cert că există, deoarece îl vezi în faţa ochilor tăi în oricare parte te-ai întoarce – dar fuge cu încăpăţânare de tine şi, fie că mergi la pas, fie că alergi în galop, se ţine totdeauna la aceeaşi distanţă: el nu se poate

manifesta decât cu condiţia de a fi la o anumită depărtare; pe măsură ce înaintezi, se destramă, pentru a se reface mai departe din azurul fugar şi insesizabil; degeaba ai încerca să-l opreşti apucându-l de poala mantiei sale fluturătoare.

Cu cât reuşeam să cunosc mai bine bărbatul, cu atât îmi dădeam mai bine seama cât de imposibilă era realizarea dorinţei mele şi cât de contrarie firii sale era ceea ce pretindeam eu unei iubiri fericite. Eram convinsă că bărbatul care mă va iubi în modul cel mai sincer va găsi mijlocul, chiar având cele mai bune intenţii din lume, să facă din mine cea mai nenorocită dintre femei, deşi renunţasem la multe din visele mele de fecioară. Coborâsem din norii sublimi, nu de-a dreptul în stradă şi în gârlă, ci pe o colină de înălţime mijlocie, accesibilă, deşi puţin abruptă.

Urcuşul, e adevărat, era destul de anevoios; dar aveam orgoliul să cred că meritam osteneala de a se face această sforţare, şi că voi fi o îndestulătoare compensaţie a trudei depuse. N-aş fi putut niciodată să mă hotărăsc a face eu un pas înainte: cocoţată pe piscul meu, aşteptam cu răbdare.

Iată ce plan aveam: îmbrăcată în haine bărbăteşti, să fac cunoştinţă cu un tânăr a cărui înfăţişare să-mi placă şi să mă port familiar cu el; prin întrebări abile şi false confidenţe – care ar fi provocat confidenţe adevărate din partea lui – să ajung repede la cunoaşterea completă a sentimentelor şi gândurilor sale; şi, dacă l-aş fi găsit aşa cum mi-l doream, aş fi pretextat o călătorie oarecare, m-aş fi ţinut departe de el vreo trei sau patru luni pentru a-i da cât de cât timpul necesar să uite cum arăt; apoi m-aş fi întors, înveşmântată femeieşte, aş fi amenajat într-o mahala retrasă o căsuţă pierdută printre arbori şi flori, destinată desfătărilor; apoi aş fi aranjat lucrurile în aşa fel încât să mă întâlnească şi să înceapă a-mi face curte; şi, dacă mi-ar fi arătat o dragoste adevărată şi sinceră, m-aş fi oferit lui fără nicio rezervă şi fără nicio precauţie: titlul de amantă mi s-ar fi părut destul de onorabil şi nu i-aş mai fi cerut nimic altceva.

Dar, cu siguranţă că planul acesta nu-l voi pune în aplicare, deoarece este propriu planurilor să nu fie executate – aici se vădesc mai ales fragilitatea voinţei şi zădărnicia omului. Proverbul: „Ce vrea femeia vrea şi Dumnezeu” este tot atât de valabil ca oricare alt proverb, adică nu are niciun fel de valabilitate.

Atâta timp cât îi vedeam de departe şi prin prisma dorinţelor mele, bărbaţii mi se păreau frumoşi – aveam iluzii optice. Acum găsesc că sunt cât se poate de înspăimântători şi nu mă pot împăca deloc cu gândul că o

femeie admite aşa ceva în pat. În ce mă priveşte, mi s-ar face greaţă, nu m-aş putea decide…

Cât de grosolane, de vulgare sunt trăsăturile lor, lipsite de orice fineţe, de orice eleganţă! ce linii contrastante şi dizgraţioase! ce piele aspră, neagră, brăzdată! Unii sunt învineţiţi ca nişte spânzuraţi de acum şase luni, alţii jigăriţi, osoşi, păroşi, cu nişte vine ca frânghiile pe mâini, cu nişte picioare groase ca stâlpii de susţinere ai podurilor mobile, cu mustaţa murdară, totdeauna plină de resturi de mâncare, răsucită în furculiţă, cu vârfuri care ajung până la urechi, cu barba ca mătura, cu bărbia terminată în rât de mistreţ, cu buzele crăpate şi arse de rachiurile tari, cu ochii înconjuraţi de patru sau cinci cearcăne negre, cu gâtul plin de vine noduroase, cu muşchi groşi şi cartilagii proeminente. Mai sunt şi alţii, matlasaţi cu carne crudă, care-şi împing înainte burta, prinsa cu mare greutate în curea; îşi deschid, clipind, ochii mici, verzi ca apa mării şi înroşiţi de desfrâu; ai zice că ai în faţa ta mai curând nişte hipopotami în pantaloni decât făpturi umane. Duhnesc totdeauna a vin, a rachiu sau a tabac, sau răspândesc în jur mirosul lor natural, care-i mai rău decât toate celelalte. Iar acei a căror înfăţişare e mai puţin dezgustătoare, par nişte femei neisprăvite. Asta-i tot!

Nu observasem până atunci nimic din toate acestea. Parcă trăiam cu capul în nori, iar picioarele abia de-mi atingeau pământul. Mireasma trandafirilor şi a liliacului de primăvară mă ameţea ca un parfum prea tare. Nu visam decât eroi desăvârşiţi, amanţi credincioşi şi respectuoşi, patimi demne de altar, fapte de devotament şi minunate sacrificii, şi eram gata să cred că le găsesc la cel dintâi netrebnic care mi-ar fi spus bună-ziua. Totuşi, prima şi triviala mea beţie nu dură prea mult; mă cuprinseră nişte bănuieli ciudate şi nu am avut linişte până ce nu mi le-am lămurit.

La început, oroarea mea de bărbaţi ajunsese până la cel mai înalt grad de exagerare; îi priveam ca pe nişte monştri înfiorători. Modul lor de a gândi, comportarea lor, limbajul lor neglijent şi cinic, mojiciile şi dispreţul lor faţă de femei mă şocau şi mă revoltau la culme, atât de puţin se potrivea ideea pe care mi-o făcusem despre ei cu realitatea. Nu sunt monştri, dacă vrei, ci ceva mult mai rău, pe cinstea mea! Sunt băieţi minunaţi, joviali, bine dispuşi, beau şi mănâncă bine, sunt capabili să-ţi facă tot felul de servicii, sunt plini de duh, cutezători, buni pictori, buni muzicieni, se pricep la o mie de lucruri – exceptând totuşi unul singur, şi anume acela pentru care au fost creaţi, adică de a fi masculul acelei lighioane care poartă numele de femeie,

dar cu care ei nu au nici în clin nici în mânecă, nici din punct de vedere fizic, nici din cel moral.

Mai întâi, m-am căznit să le ascund dispreţul pe care mi-l inspirau, dar puţin câte puţin m-am obişnuit cu modul lor de viaţă. Nu mă mai simţeam atinsă de glumele batjocoritoare cu care împroşcau femeile ca şi cum aş fi fost de acelaşi sex cu ei. Ba dimpotrivă, făceam şi eu glume pe socoteala femeilor – şi încă foarte bune – şi succesul îmi gâdila în mod destul de ciudat orgoliul; se înţelege de la sine că niciunul dintre camarazii mei nu a mers atât de departe ca mine cu sarcasmele şi spiritele la adresa lor. Deplina stăpânire a subiectului îmi dădea un mare avantaj, şi, în afară de caracterul lor muşcător, ironiile mele se remarcau şi printr-o anumită, cunoaştere a amănuntelor, care adesea lipsea celorlalţi. Căci, deşi toate relele pe care le atribuie femeilor sunt mai totdeauna într-o oarecare măsură întemeiate, bărbaţii nu au sângele rece necesar pentru a le batjocori cum trebuie, căci adeseori invectivele proferate de ei ascund multă dragoste.

Am observat că tocmai cei mai tandri, cei care resimţeau o profundă afecţiune faţă de femeie, o tratau mai rău decât alţii şi reveneau mereu, cu o rară încăpăţânare, la subiectul acesta, ca şi cum i-ar fi păstrat o ură de moarte pentru că nu a fost aşa cum o doreau ei, dezminţindu-le părerea bună pe care şi-o făcuseră la început.

Ceea ce le pretindeam eu înainte de toate nu era frumuseţea fizică, ci frumuseţea sufletească, dragostea; dar dragostea – aşa cum o concep – nu este omeneşte posibilă. Şi totuşi mi se pare că eu aş putea iubi astfel, adică dând mai mult decât cer.

Ce splendidă nebunie! Ce sublimă risipă!

Să te oferi în întregime altuia, fără nicio rezervă, să renunţi la personalitate şi la liberul tău arbitru, să-ţi depui voinţa în mâinile altei fiinţe, să nu mai vezi prin ochii tăi, să nu mai auzi cu urechile tale, să faci din două trupuri unul singur, să amesteci şi să topeşti două suflete în aşa fel încât să nu mai ştii dacă eşti tu sau celălalt, să absorbi şi să radiezi necontenit, să fii când lună când soare, o singură făptură să constituie tot universul, toată creaţia, să-ţi muţi centrul de gravitate al vieţii, să fii gata oricând la cele mai mari sacrificii şi la abnegaţia absolută; să suferi în inima persoanei iubite ca şi cum ar fi inima ta, o, minune! după *ce* te-ai dăruit tot, să simţi că ai devenit doi: iată dragostea aşa cum o concep eu.

Fidelitate de iederă, înlănţuiri de tânără viţă, gângurit de turturele, toate astea vin de la sine, şi nu sunt decât primele şi cele mai simple condiţiuni.

Dacă aş fi rămas acasă, în veşmintele sexului meu, învârtind cu melancolie la vârtelniţă sau lucrând la o tapiserie în dreptul ferestrei, poate că ceea ce am urmărit, când am străbătut lumea în lung şi în lat, ar fi venit să mă caute pe mine. Dragostea e întocmai ca norocul, nu-i place să se alerge după ea. Ea îi alintă de preferinţă pe cei care dorm la marginea fântânilor, şi adeseori sărutările reginelor şi ale zeilor coboară pe ochii închişi. E amăgitor şi înşelător gândul că toate aventurile şi toate fericirile aşteaptă numai în locurile unde nu te afli tu; a pune şaua pe cal sau a lua poştalionul ca să pleci în altă parte pentru a-ţi căuta idealul e o socoteală eronată. Mulţi oameni au făcut această greşeală, şi mulţi alţii o vor face şi în viitor. Orizontul din faţa ta îţi apare drept cel mai fermecător azur, dar când o porneşti înainte şi ajungi acolo, găseşti coline acoperite cu lut gol şi crăpat sau cu argilă spălată de ploi.

Credeam că lumea mişună de tineri adorabili şi că pe toate drumurile se întâlnesc pâlcuri dese de îndrăgostiţi – precum Esplandian, Amadis sau Lancelot du Lac – urmărindu-şi Dulcineele, dar mare mi-a fost uimirea când am văzut cât de puţin preocupată e toată liota de bărbaţi de această sublimă căutare, şi că mai toţi se mulţumesc să se culce cu prima târfă întâlnită în cale. Am fost crunt pedepsită pentru curiozitatea şi neîncrederea mea. Am ajuns pe ultima treaptă a blazării, fără a mă fi bucurat de plăcerile vieţii; le-am cunoscut cu mult înainte de a le fi gustat; ce poate fi mai rău decât o experienţă făcută în grabă, care nu-i rodul unei acţiuni? Cea mai completă ignoranţă e de o sută de ori mai valoroasă; ea, cel puţin, te împinge să faci o mulţime de prostii care-ţi slujesc să te poţi instrui şi să-ţi rectifici ideile; căci, sub dezgustul de care ţi-am vorbit adineauri se ascunde totdeauna un element deosebit de viu şi de rebel care provoacă cele mai ciudate dezordini: mintea e convinsă, trupul nu e şi nici nu vrea să adere la acest sublim dispreţ. Trupul tânăr şi viguros, strunit de minte, se zbate şi zvârle din picioare, întocmai ca un armăsar puternic pe care s-a urcat un bătrân slăbănog şi pe care totuşi nu-l poate arunca de pe şa, deoarece căpăstrul îi ţine capul înţepenit iar zăbala îi rupe gura.

De când trăiesc printre bărbaţi, am văzut atâtea femei trădate fără ruşine, atâtea legături secrete divulgate în mod imprudent, cele mai curate iubiri târâte cu nepăsare în noroi, tineri abia desprinşi din braţele celor mai fermecătoare amante alergând după nişte curtezane groaznice, cele mai solide legături amoroase rupte brusc şi fără niciun motiv plauzibil, încât nu mă mai pot hotărî să-mi iau un amant. Ar însemna să mă arunc, în plină zi

şi cu ochii deschişi, într-o prăpastie fără fund. Totuşi, cea mai ascunsă dorinţă a inimii mele este să am un iubit. Simt prea bine că nu voi fi fericită niciodată, dacă nu voi iubi şi nu voi fi iubită: dar nenorocirea este că nu poţi avea ca amant decât un bărbat, şi dacă bărbaţii nu sunt chiar nişte diavoli, sunt foarte departe de a fi nişte îngeri. Degeaba şi-ar lipi aripi de omoplaţi şi şi-ar pune pe cap un nimb de hârtie aurită, îi cunosc prea bine ca să mă mai las înşelată. Toate discursurile frumoase pe care le-ar debita nu le-ar ajuta la nimic. Ştiu dinainte ce au să-mi spună, şi pot termina singură ce-au început ei. I-am văzut studiindu-şi rolurile şi repetându-le înainte de a intra pe scenă; cunosc principalele lor tirade de efect şi pasajele pe care contează mai mult. Nici paloarea figurii nici schimbarea lor la faţă nu m-ar convinge. Ştiu că toate astea nu dovedesc nimic. O noapte de orgie, câteva sticle de vin şi două sau trei fete ajung ca să-l machieze în mod mulţumitor. Am văzut practicând acest frumos şiretlic pe un tânăr marchiz, foarte rozaliu şi foarte fraged de la natură, sănătos tun, şi care numai graţie emoţionantelor sale palori – dobândite atât de uşor după cum am arătat – a repurtat un deplin succes în strădaniile sale amoroase. Ştiu de asemenea cum se consolează cei mai languroşi Celadoni de rigorile Astreelor lor, şi cum găsesc mijlocul de a răbda, în aşteptarea ceasului păstorului. Am văzut lepădăturile care foloseau de dublură pudibondelor Ariane.

După toate astea e firesc să nu mă prea ispitească niciun bărbat; bărbatul nu are splendidul veşmânt al femeii: frumuseţea, care ascunde atât de bine imperfecţiunile sufleteşti, acest văl divin aruncat de Dumnezeu peste goliciunea oamenilor, şi care face să fii într-o oarecare măsură scuzabil că ai iubit – cea mai abjectă curtezană de stradă, dacă posedă acest magnific dar împărătesc.

În lipsa virtuţilor sufleteşti, aş vrea cel puţin delicata perfecţiune a formei, carnaţia satinată, rotunjimea contururilor, suavitatea liniilor, fineţea pielii, tot ce face farmecul femeilor. Deoarece nu pot dobândi iubirea, m-aş mulţumi cu voluptatea, înlocuind de bine de rău pe una cu cealaltă. Dar toţi bărbaţii pe care i-am văzut mi se par îngrozitor de urâţi. Calul meu e de o sută de ori mai frumos, şi mi-ar face mai putină silă să-l sărut decât pe unii fanfaroni care se cred tare fermecători. Desigur, niciunul dintre tinerii sclivisiţi, din care cunosc atâţia, n-ar constitui pentru mine o temă strălucită pe care să brodez variaţiuni de plăcere. Niciun militar nu mi-ar conveni, militarii au ceva mecanic în comportare şi ceva bestial în înfăţişare, astfel că abia dacă pot să-i consider făpturi umane; nici judecătorii nu mă încântă

mai mult, sunt murdari, slinoşi, ciufuliţi, jerpeliţi, cu ochii verzi-albăstrui şi gura fără buze: miros din cale-afară a rânced şi a mucegăit, şi n-aş avea deloc poftă să-mi lipesc obrazul de mutra lor de râs sau de viezure. Cât despre poeţi, pentru ei nimic n-are importanţă în afară de ultima silabă a cuvintelor, şi nu merg mai departe de penultima; adevărul este că nu prea îi poţi folosi ca lumea, sunt şi mai plicticoşi decât ceilalţi, dar tot aşa de urâţi şi fără urmă de distincţie sau de eleganţă, în maniere cât şi în îmbrăcăminte, ceea ce este realmente ciudat: ei, care se ocupă toată ziua de forme şi de frumuseţe, nu-şi dau seama că au cizmele prost făcute şi pălăria ridicolă! Au aerul unor farmacişti de provincie sau de meditatori – fără de lucru – pentru câini savanţi şi sunt în stare să dezguste pe oricine de poezie şi de versuri pe o perioadă de cel puţin câteva eternităţi.

Iar pictorii sunt de o enormă prostie; nu văd nimic în afară de cele şapte culori. Unul dintre ei, cu care petrecusem câteva zile la R***, fiind întrebat ce gândeşte despre mine, a dat acest ingenios răspuns: „Are un colorit destul de cald, dar pentru umbre ar trebui folosit, în locul albului, un galben de Neapole pur, amestecat cu puţină argilă de Cassel şi maro roşietic”. Asta era părerea lui, şi în plus, avea nasul în diagonală, iar ochii la fel cu nasul, ceea ce nu-i dădea un farmec deosebit. Pe cine să iau? un cazon cu burdihanul umflat, un om al robei cu umerii cocârjaţi, un poet sau un pictor cu mutra speriată, un muţunache sleit, fără pic de vlagă? De ce cuşcă să mă apropii în menajeria asta? Habar n-am, şi nu mă simt mai atrasă de unul sau de altul, căci toţi sunt – în măsura posibilului – la fel de proşti şi de urâţi.

Un singur lucru mi-ar mai rămâne de făcut, anume să iau pe unul pe care l-aş iubi, fie el hamal sau geambaş, dar din păcate nu-i niciun hamal pe care să-l iubesc. O, nefericită eroină ce sunt! porumbiţă care nu şi-a găsit perechea şi e condamnată să scoată în veşnicie acelaşi gângurit elegiac!

O! de câte ori n-am dorit să fiu în adevăr bărbat, aşa după cum păream! Cu câte femei a căror inimă ar fi bătut la unison cu a mea nu m-aş fi înţeles! gingăşiile lor amoroase, nobilele elanuri ale pasiunii lor pure, la care aş fi putut răspunde, ce fericită m-ar fi făcut! Ce suavitate, ce delicii! cum mi s-ar fi deschis, în toată libertatea, mimozele inimii, şi n-ar fi fost silite să se zgârcească sau să se închidă – în orice clipă – la vreo atingere grosolană! Ce fermecător buchet de flori invizibile, ce nu vor îmboboci niciodată, şi al căror parfum misterios ar fi înmiresmat inima-soră! Mi se pare că ar fi fost o viaţă încântătoare, un infinit extaz cu aripile totdeauna întinse; plimbări – cu mâinile înlănţuite, menite să nu se părăsească niciodată – pe alei cu nisip

de aur, prin tufişuri de trandafiri veşnic surâzători, în parcuri cu nenumărate bazine în care plutesc lebede, cu vaze de alabastru ce se ivesc dintre frunzişuri.

Dacă aş fi fost bărbat, ce-aş mai fi iubit-o pe Rosette, cum ne-am fi adorat unul pe altul! Sufletele noastre, făcute unul pentru celălalt, ar fi fost două nestemate sortite să se contopească spre a nu mai fi decât una! I-aş fi întrupat perfect ideile pe care şi le-a făcut ea despre dragoste. Caracterul ei mi se potrivea nici că se poate mai bine, şi-mi plăcea genul ei de frumuseţe.

Am trecut de curând printr-o aventură.

Am intrat într-o casă, în care se afla o fetiţă fermecătoare, de cel mult cincisprezece ani: nu am văzut niciodată o miniatură mai adorabilă. Era blondă, de un blond atât de delicat şi atât de transparent încât blondele obişnuite ar fi părut lângă ea excesiv de brune, negre catran; s-ar fi zis că părul ei e de aur, pudrat cu argint; avea sprâncene de un colorit atât de dulce şi de estompat încât desenul lor era abia vizibil; ochii de un albastru deschis aveau o privire catifelată şi pleoapele erau mai mătăsoase decât îşi poate cineva închipui; gura ei, atât de mică încât nu puteai să-i strecori printre buze nici vârful degetului mic, îi sporea aspectul copilăros şi gingaş al frumuseţii, iar rotunjimile molatece şi gropiţele din obraji îi dădeau o nevinovăţie de un farmec nespus. Întreaga ei făptură mică şi drăguţă mă încânta peste măsură; îmi plăceau mânuţele ei albe şi fragile prin care părea să străbată lumina zilei, piciorul ca de păsărică, abia atingând pământul, talia pe care o adiere de vânt ar fi putut-o frânge şi umerii de ivoriu, neîndeajuns de formaţi, pe care eşarfa pusă de-a curmezişul îi trăda într-un chip fericit. Gungurea cu o naivitate care adăuga o notă picantă isteţimii ei fireşti, reţinându-mi atenţia ore în şir, şi încercam o deosebită plăcere când o determinam să vorbească; îi ieşeau din gură mii de cuvinte nostime şi delicioase, uneori cu intenţia unei extraordinare subtilităţi, alteori fără să aibă aerul de a înţelege câtuşi de puţin însemnătatea celor spuse, ceea ce o făcea de o mie de ori mai atrăgătoare. Îi dădeam bomboane şi pastile de şocolată, pe care le păstram anume pentru ea într-o cutiuţă de baga; îi plăceau grozav dulciurile, fiind pofticioasă ca o adevărată pisicuţă ce era. Când intram se şi repezea să mă întâmpine şi-mi pipăia buzunarele, cătând nepreţuita cutiuţă; o făceam să alerge de la un buzunar la altul, pornindu-se astfel o mică luptă, care se termina neapărat prin victoria ei şi prin completa mea devalizare.

Într-o zi, însă, se mulţumi să-mi spună bună-ziua, cu un aer foarte grav, şi nu se apropie, ca de obicei, să vadă dacă mai există izvorul de dulciuri în buzunarul meu: stătea mândră pe scaun, ţeapănă, şi coatele date înapoi.

— Dar ce s-a întâmplat, Ninon? o întrebai eu, a început să-ţi placă sarea, sau ţi-e teamă să nu-ţi cadă dinţii din pricina bomboanelor? Şi, spunând aceasta, lovii cutiuţa prin stofa buzunarului; se auzi cel mai ademenitor şi mai dulce sunet.

Se linse uşor pe buze, ca pentru a savura dulceaţa ideală a bomboanei absente, dar nu se mişcă.

Atunci scosei cutiuţa din buzunar, o deschisei şi începui să înghit cu religiozitate pralinele, care-i plăceau mai mult decât orice: o clipă lăcomia fu mai tare decât hotărârea; întinse mâna să ia una, dar o retrase îndată, spunând:

— Sunt prea mare ca să mai mănânc bomboane! Şi oftă.

— Nu mi-am dat seama că eşti mult mai mare decât săptămâna trecută; ce, eşti ciupercă, ai crescut peste noapte? Vino încoace să te măsor.

— Puteţi râde cât voiţi, răspunse ea, făcând o strâmbătură drăgălaşă, nu mai sunt o fetiţă, vreau să mă fac foarte mare.

— Iată o hotărâre minunată, care îţi cere să perseverezi, dar aş putea şti, domnişoară dragă, cum de ţi-a intrat în cap o idee atât de năstruşnică? Nu mai departe decât acum opt zile păreai să te simţi foarte bine mică, şi pe când ronţăiai-pralinele nu te sinchiseai deloc dacă-ţi compromiţi sau nu demnitatea.

Micuţa persoană mă privi cu un aer ciudat, îşi roti ochii în jur şi, după ce se asigură că nu ne auzea nimeni, se aplecă spre mine şi, cu glas misterios, îmi şopti:

— Am un iubit.

— Drace, atunci nu mă miră că nu mai vrei praline, totuşi nu ai făcut bine că nu le-ai luat, ai fi putut să le dai păpuşilor să le mănânce sau să le schimbi pe o minge.

Fetiţa dădu din umeri cu dispreţ, având aerul că i s-a făcut o milă teribilă de mine. Cum îşi păstrase atitudinea de regină ofensată, continuai:

— Cum îl cheamă pe faimosul personaj? Presupun că Arthur, sau mai curând Henri. (Sunt numele a doi băieţaşi cu care obişnuia să se joace şi cărora le spunea că sunt bărbaţii ei.)

— Nu, nici Arthur, nici Henri, răspunse ea, pironind asupră-mi ochii ei limpezi şi transparenţi, e un domn. Ridică mâna deasupra capului ca să-mi

fac o idee de înălţimea lui.

— Aşa de înalt? În cazul acesta lucrurile se complică. Cine-i îndrăgostitul ăsta atât de mare?

— Domnule Théodore, v-o spun dumneavoastră, dar nu trebuie să mai afle nimeni, nici mama, nici Polly (guvernanta ei), nici prietenii dumneavoastră, care mă consideră un copil şi şi-ar bate joc de mine.

I-am promis să păstrez secretul cel mai inviolabil, deoarece eram foarte curioasă să aflu cine era galantul cavaler, şi micuţa, văzând că fac haz de cele ce-mi spunea, şovăi să se destăinuie în întregime.

Dar după ce mi-am dat cuvântul de onoare că nu voi sufla o vorbă nimănui se ridică, se sprijini de speteaza fotoliului meu şi îmi şopti încet de tot, la ureche, numele prinţului îndrăgit.

Am rămas năucită: era cavalerul de G***, o namilă infectă, un ticălos incorigibil, cu mentalitate de dascăl şi un fizic de tambur-major, cel mai mârşav desfrânat de pe faţa pământului, un adevărat satir, mai puţin picioarele de ţap şi urechile ascuţite. M-a cuprins teama pentru drăguţa Ninon, şi mi-am făgăduit să pun lucrurile la punct. Au intrat câteva persoane şi discuţia noastră s-a oprit aici.

M-am retras într-un colţ, frământându-mi mintea pentru a găsi mijloacele potrivite să împiedic ca lucrurile să meargă prea departe; ar fi fost o adevărată crimă ca o făptură atât de gingaşă să cadă victima unei astfel de pramatii.

Mama micuţei era o curtezană care ţinea un mic tripou, un fel de salon literar, unde se citeau versuri proaste şi se pierdeau parale bune, ceea ce constituia o compensaţie. Îşi iubea prea puţin fata – un certificat de botez în carne şi oase – care o stingherea când era vorba să-şi falsifice cronologia. Dealtminteri, fata se făcea măricică şi farmecul ei născând dădea loc la comparaţii care nu erau în avantajul prototipului, puţin ofilit din pricina trecerii vremii şi a bărbaţilor. Copilul era prin urmare destul de neglijat şi lăsat fără apărare în faţa atacurilor din partea ticăloşilor vizitatori obişnuiţi ai casei. Dacă mamă-sa ar fi avut grijă de ea, probabil că ar fi făcut-o numai ca să profite de pe urma tinereţii ei şi să-şi facă un izvor de câştiguri din frumuseţea şi nevinovăţia fetei. Oricum ar fi fost, soarta care o aştepta nu dădea loc la nicio îndoială. Eram necăjită; făptura aceasta fermecătoare merita desigur un viitor mai bun; era ca un mărgăritar din cele mai alese, pierdut într-o mlaştină infectă gândul acesta mă emoţiona atât de mult încât mă hotărâi s-o scot cu orice preţ din casa aceea îngrozitoare.

Primul lucru pe care-l aveam de făcut era să-l împiedic pe cavaler să-şi atingă ţinta. Mijlocul cel mai bun şi mai simplu, după cât mi se părea, era să-i caut ceartă şi să-l provoc la duel; dar trebuia să trec peste un enorm obstacol: era un ins fricos şi se temea de o lovitură de spadă mai mult decât de orice.

Până la urmă, după ce i-am spus ce mi-a venit la gură, s-a văzut nevoit să se decidă la duel, deşi inima nu-i da ghies chiar deloc. Îl ameninţasem că voi pune lacheul să-l snopească în bătăi dacă nu ia o atitudine fermă. Mânuia destul de bine sabia, dar frica îl tulburase într-atât, încât abia ne încrucişasem armele că am şi găsit prilejul să-l ating şi să-l trântesc la pat pentru vreo cincisprezece zile. Mi-era de-ajuns: nu aveam poftă să-l ucid, mai curând doream să-l las în viaţă ca să-l văd spânzurat mai târziu; emoţionantă grijă, pentru care ar fi trebuit să-mi fie mai recunoscător! După ce-l văzui pe caraghiosul acesta întins între două cearşafuri şi bine înfăşurat în tifoane, îmi mai rămânea un singur lucru de făcut, şi anume s-o conving pe fetiţă să fugă de acasă, ceea ce nu era din cale-afară de greu.

Născocii o poveste despre dispariţia iubitului ei, ceea ce o nelinişti cât se poate de mult. Îi spusei că a şters-o împreună cu o actriţă din trupa care se afla atunci la C***, şi, după cum poţi să-ţi închipui, fu foarte indignată. Dar o consolai vorbindu-i de toate cusururile pe care le avea cavalerul ei: era urât, beţivan, îmbătrânit de timpuriu, şi câte şi mai câte, iar la urmă o întrebai dacă nu m-ar prefera pe mine ca amorez. Fetiţa îmi răspunse că-i de acord, pentru că sunt mai frumos şi pentru că am haine noi. Cuvintele ei naive, rostite cu mare seriozitate, mă făcură să râd cu lacrimi. I-am împuiat apoi capul, şi atât de bine încât până la urmă s-a lăsat convinsă să plece de acasă. Câteva buchete de flori, cam tot atâtea sărutări, şi un colier de perle o încântară în asemenea măsură, că mi-ar fi greu, chiar imposibil, să-ţi descriu. Faţă de micile ei prietene îşi luă un aer important, nici nu se poate mai ridicol.

Comandai pentru ea un costum de paj, foarte elegant şi foarte scump, neputând s-o iau cu mine în veşmintele ei de fată, decât doar dacă m-aş fi îmbrăcat şi eu femeieşte, ceea ce nu voiam să fac. Cumpărai un căluţ blând şi uşor de încălecat, dar care totuşi ştia să se ţină destul de aproape după africanul meu, când îmi făcea plăcere s-o iau la goană. Apoi îi spusei într-o zi fetei ca, pe-nserate, să mă aştepte la uşă că voi veni s-o iau: ceea ce ea făcu întocmai. O găsii stând la pândă îndărătul canatului întredeschis. Trecui foarte aproape pe lângă casă: ea ieşi, îi întinsei mâna, fetiţa îşi

sprijini piciorul pe vârful piciorului meu şi sări sprintenă pe crupă, căci era de o vioiciune surprinzătoare. Dădui pinteni calului şi după ce străbătui vreo şapte, opt străduţe lăturalnice şi pustii, mă întorsei acasă, fără să ne fi văzut cineva.

O pusei să-şi scoată veşmintele ca să se deghizeze; eu însămi îi serveam de cameristă; la început făcu mofturi, voind să se îmbrace singură, dar o ajutai să înţeleagă că am pierde prea mult timp, şi că, de altfel, ea fiind iubita mea, nu exista niciun inconvenient, deoarece aşa se obişnuieşte între amanţi. Nici nu trebui să insist prea mult ca s-o conving: se adaptă împrejurărilor în modul cel mai graţios posibil.

Trupul ei era o mică minune de gingăşie. Braţele, cam slabe, ca la toate fetiţele, aveau un contur de o suavitate inexprimabilă, iar sânii în devenire erau plini de încântătoare promisiuni cu care nicio altă pereche de sâni, mai formaţi, nu ar fi putut susţine vreo comparaţie. Avea încă toate graţiile copilului şi dobândise de pe acum tot farmecul femeii; era în acea fază adorabilă de trecere de la fetiţă la tânără fată, fază de nuanţe fugitive, insesizabile, epocă delicioasă în care frumuseţea este plină de speranţe şi când, în fiecare zi, în loc să răpească ceva dragostei, îi adaugă noi perfecţiuni.

Costumul îi venea nici că se poate mai bine. Îi dădea un aer oarecum rebel, foarte curios şi foarte distractiv, ceea ce o făcu să izbucnească în hohote de râs când îi dădui o oglindă ca să vadă cum îi vine noua toaletă. Îi oferii apoi câţiva biscuiţi muiaţi în vin de Spania, ca să prindă curaj şi să poată suporta mai uşor oboseala drumului.

Caii ne aşteptau înhămaţi în curte, ea încălecă, cu destulă siguranţă, pe calul ei, încălecai şi eu pe al meu, şi plecarăm. Înnoptase de-a binelea, şi rarele lumini care mai rămăseseră pe ici-colo se stingeau una câte una, dovedind astfel că în cinstitul oraş C***, toţi locuitorii se încuiaseră, virtuos, în casele lor, aşa cum se face desigur în toate oraşele de provincie când sună ora nouă.

Nu puteam merge prea repede, căci Ninon nu era o călăreaţă din cale-afară de îndemânatecă – atunci când calul o lua la trap, ea i se agăţa cu toate puterile de coamă. Totuşi, în dimineaţa zilei următoare eram destul de departe, astfel că nu mai puteam fi ajunşi din urmă, doar dacă ar fi pornit cineva după noi într-o goană nebună; dar nu ne urmărea nimeni şi, dacă a încercat cumva vreunul s-o ia pe urmele noastre, e mai mult ca sigur că a luat-o în direcţie opusă.

Frumoasa fetiţă mi-a devenit deosebit de dragă. Cum nu te aveam lângă mine, scumpa mea Graciosa, încercam o imensă nevoie să iubesc pe cineva, să am lângă mine măcar un câine sau un copil pe care să-l mângâi cu afecţiune. Şi asta era Ninon pentru mine, se culca în patul meu, şi înainte de a adormi, mă strângea în braţele ei subţiri, era convinsă că-i iubita mea, şi nici nu bănuia măcar că n-aş fi bărbat; frageda ei tinereţe şi marea ei naivitate îi întreţineau această eroare pe care eu mă feream s-o spulber. Sărutările pe care i le dădeam îi întăreau şi mai mult iluziile, deoarece nu depăşise nici cu gândul faza sărutărilor, şi dorinţele ei erau încă prea slabe pentru a o face să presimtă că mai exista şi altceva. Dealtfel, nu se înşela decât pe jumătate.

Într-adevăr, exista între ea şi mine aceeaşi deosebire ca între mine şi un bărbat. Era atât de diafană, atât de vaporoasă, atât de uşoară, şi firea ei era atât de delicată şi de distinsă, încât era femeie chiar şi faţă de mine care sunt femeie şi par un Hercule pe lângă ea. Eu sunt înaltă şi brunetă, ea e micuţă şi blondă; trăsăturile ei sunt atât de dulci încât ale mele apar dure şi austere; glasul ei e un ciripit atât de melodios încât glasul meu pare aspru pe lângă al ei. Iubind-o, un bărbat ar rupe-o în bucăţi, iar eu trăiesc cu teama să nu mi-o sufle vântul într-o bună dimineaţă. Aş vrea s-o bag într-un săculeţ de puf şi s-o port agăţată de gât. Nici nu-ţi închipui, buna mea prietenă, câtă graţie şi cât spirit are, ce delicioase răsfăţuri, ce drăgălăşenii copilăreşti, ce fasoane de domnişoară şi ce maniere alese. E într-adevăr cea mai adorabilă făptură şi ar fi fost, realmente, păcat să fi rămas acasă împreună cu odioasa ei mamă. Resimţeam o răutăcioasă satisfacţie că am sustras această comoară lăcomiei bărbaţilor. Eram grifonul care-i împiedica să se apropie de ea şi dacă nu mă bucuram eu însămi, cel puţin nici alţii nu se bucurau de ea – idee totdeauna consolatoare, orice ar zice toţi proştii care calomniază egoismul.

Îmi propuneam s-o ţin, cât timp se va putea, în ignoranţa în care se afla şi s-o păstrez pe lângă mine până ce nu va voi să mai rămână sau până ce-i voi fi asigurat un viitor.

O luam cu mine, în costumul ei de băieţel, în toate călătoriile mele, oriunde mă mâna gândul. Viaţa asta îi plăcea nespus de mult şi bucuria pe care i-o producea o făcea să uite oboseala drumurilor. Pretutindeni mi se lăuda delicata frumuseţe a pajului meu şi nu mă îndoiesc că mulţi s-au gândit că era tocmai contrariul de ce părea a fi. Unii au şi încercat să se

lămurească; dar cum îi interzisesem fetiţei să stea de vorbă cu oricine, curioşii au rămas cu buza umflată.

Descoperindu-i în fiecare zi câte o nouă calitate, fetiţa îmi devenea din ce în ce mai dragă şi mă felicit pentru hotărârea de a o fi luat cu mine. E neîndoios că niciun bărbat nu era demn de ea, şi ar fi fost de-a dreptul jalnic ca un corp şi un suflet atât de fermecătoare să fie prada poftelor bestiale şi cinicei depravări masculine.

Numai o femeie o putea iubi cu gingăşia şi tandreţea pe care le merita. O latură a caracterului meu, care nu s-ar fi putut dezvolta în altă împrejurare, dar care s-a manifestat pe deplin în această prietenie, este nevoia şi dorinţa de a protegiui, ceea ce în mod obişnuit este o treabă a bărbaţilor. Nu mi-ar fi plăcut deloc – dacă mi-aş fi luat un amant – să-şi fi dat ifose că mă apără el, deoarece prefer să am eu grijă de oamenii care-mi plac, iar orgoliul meu se simte mult mai bine în rolul prim decât în cel secund, deşi al doilea rol e mai agreabil. Astfel că mă simţeam mulţumită să-i pot acorda micuţei mele dragi toată grija care mi-ar fi plăcut să mi se arate şi mie, cum ar fi s-o ajut la drum greu, să-i ţin dârlogii şi şaua, s-o servesc la masă, s-o dezbrac şi s-o culc în pat, s-o apăr împotriva acelora care ar insulta-o, în sfârşit să fac pentru ea ceea ce amantul cel mai pasionat şi cel mai atent ar face pentru iubita lui adorată.

Îmi pierdeam pe nesimţite conştiinţa sexului, abia îmi aminteam, din când în când, că eram femeie; la primele începuturi se mai întâmpla să spun – fără să vreau – câte ceva care nu se potrivea cu haina pe care o purtam. Acuma nu mi se mai întâmplă, şi chiar când îţi scriu ţie, căreia i-am mărturisit tot secretul, păstrez uneori la adjective forma masculină, fără niciun rost. Dacă mi-ar veni vreodată fantezia să-mi scot fustele din sertarul unde le-am lăsat, lucrul de care mă îndoiesc – poate numai în cazul când m-aş îndrăgosti de vreun tânăr superb – nu voi scăpa uşor de obiceiurile de acum, şi, în loc de femeie deghizată în bărbat, voi părea un bărbat deghizat în femeie. În realitate, nu sunt nici de sex feminini nici de sex masculin; nu ştiu nici ce sunt supunerea imbecilă, timiditatea sau meschinăriile femeii; după cum sunt străină de viciile bărbaţilor, de destrăbălarea lor dezgustătoare şi de înclinaţiile lor brutale: fac parte dintr-un al treilea sex, care nu are încă nume: mai presus sau mai prejos, mai defectuos sau superior; am corpul şi sufletul de femeie, spiritul şi forţa unui bărbat şi am prea mult sau prea puţin dintr-unul sau dintr-altul pentru a putea duce o viaţă comună cu vreunul dintre ei.

O, Graciosa! nu voi putea iubi niciodată din tot sufletul pe nimeni, fie bărbat, fie femeie; totdeauna va rămâne în sinea mea o insatisfacţie, deoarece amantul sau prietena nu va răspunde decât la o faţetă a caracterului meu. Dacă aş avea un amant, ar domina, fără îndoială, un timp, ceea ce este feminin în mine, rămânând în umbră ceea ce este viril, dar n-ar dura mult, şi n-aş fi mulţumită decât pe jumătate; dacă aş avea o prietenă, ideea voluptăţii fizice m-ar împiedica să gust în întregime pura voluptate sufletească; astfel că nu ştiu unde să mă opresc şi şovăi în permanenţă între a fi femeie şi a fi bărbat.

Himera mea ar fi să am rând pe rând ambele sexe pentru a satisface dubla mea natură: azi bărbat, mâine femeie, aş rezerva pentru amanţi tandreţea mea galeşă, comportarea mea supusă şi devotată, mângâierile mele cele mai catifelate, micile mele suspine melancolice, tot ce ţine de caracterul meu de pisică şi de femeie; apoi, faţă de amantele mele, aş fi întreprinzător, îndrăzneţ, pasionat, şi – cu pălăria pe-o sprinceană – mi-aş lua o atitudine de cuceritor şi aere de fanfaron şi aventurier. Firea mea s-ar manifesta astfel la lumina zilei, şi aş fi realmente fericită, căci adevărata fericire constă în a te putea dezvolta în mod liber în toate sensurile şi a fi tot ce poţi fi.

Dar sunt lucruri imposibile şi trebuie să-mi iau gândul de la ele.

Răpisem fetiţa cu intenţia de a-mi înşela pornirile şi de a îndrepta asupra cuiva vaga tandreţe care-mi umple inima gata să se reverse; o luasem cu mine ca să-mi fie un fel de supapă pentru prea-plinul dispoziţiilor mele amoroase; dar îmi dădui îndată seama, în pofida afecţiunii pe care i-o purtam, de golul imens, de prăpastia fără fund care rămânea în sufletul meu, cât de puţin mă satisfăceau cele mai calde mângâieri ale ei!… Mă hotărâi să-mi caut un amant, dar s-a întâmplat să treacă o vreme îndelungată fără să întâlnesc pe cineva care să nu-mi displacă. Uitasem să-ţi spun că Rosette, descoperind unde mă aflam, mi-a trimis o scrisoare în care mă implora să vin s-o văd; n-am putut s-o refuz şi m-am dus de-am întâlnit-o la ţară, unde se găsea. Am mai trecut de câteva ori pe la ea, după aceea, şi chiar acum, de curând, am vizitat-o. Rosette, de disperare că nu m-a cucerit, s-a aruncat în vâltoarea lumii şi în cheltuieli nechibzuite, ca toate inimile gingaşe lipsite de credinţa religioasă, care au ieşit zdrobite din prima lor dragoste; în scurt timp a avut o mulţime de aventuri, şi lista succeselor ei era de pe acum destul de lungă, deoarece niciunul dintre bărbaţii care i-au plăcut nu avea motivele mele ca să-i reziste.

Trăia cu un tânăr, pe nume d'Albert, care era pe atunci cavalerul ei oficial. Se pare că i-am făcut tânărului o impresie deosebită, căci, de la început mi-a arătat o prietenie extrem de afectuoasă. Deşi îi acorda multă atenţie Rosettei şi avea faţă de ea o comportare destul de delicată, în fond n-o iubea, nu că s-ar fi săturat sau că-l dezgusta, ci pentru că nu răspundea unor anumite idei, adevărate sau false, pe care d'Albert şi le făcuse despre dragoste şi frumuseţe. Un nor ideal se interpusese între ei doi şi nu-l lăsa să fie fericit, aşa cum ar fi fost dacă nu exista norul. Era vădit că nu-şi împlinise visul şi că ofta după altceva. Dar el nu căuta vreo altă femeie, ci rămânea credincios legăturii sale împovărătoare; deoarece e mai delicat şi mai onorabil decât majoritatea bărbaţilor şi inima lui nu-i atât de coruptă precât îi este spiritul. Neştiind că Rosette n-a fost îndrăgostită decât de mine, şi că mai era încă, în pofida tuturor aventurilor şi nebuniilor ei amoroase, se temea să nu sufere dacă află că n-o iubeşte: iată motivul care îl reţinea lângă ea, iată de ce se sacrifica în modul cel mai generos cu putinţă.

D'Albert acordă o extremă importanţă formei exterioare şi trăsăturile mele i-au plăcut extraordinar de mult; aşa de mult încât s-a îndrăgostit de mine în ciuda hainelor mele bărbăteşti şi a formidabilei mele spade de la coapsă. Mărturisesc că-i port recunoştinţă pentru fineţea instinctului său şi că am faţă de el o anumită stimă pentru că a văzut limpede cine sunt, cu toate veşmintele mele înşelătoare. La început a crezut că are gusturi mult mai depravate decât în realitate, şi râdeam, în sinea mea, văzându-l cum se frământă. Avea uneori când se apropia de mine o expresie de spaimă ceea ce mă distra nespus de mult, şi atracţia foarte naturală resimţită pentru mine i se părea o impulsie diabolică la care nu putea rezista îndeajuns.

După asemenea întâlniri, se ducea în grabă la Rosette şi se silea să revină la modalităţile ortodoxe de a face dragoste, apoi se întorcea la mine, bineînţeles mai înflăcărat decât înainte. În cele din urmă începu să i se strecoare în minte salvatoarea idee că aş putea fi în realitate femeie. Pentru a se convinge, mă privea şi mă studia cu o deosebită minuţiozitate; cunoaşte, desigur, fiecare fir de păr din capul meu şi ştie precis ce număr de gene am; picioarele, mâinile, gâtul, obrazul, cel mai mărunt puf din colţul buzelor mele, totul a fost examinat, comparat, analizat, şi după această investigaţie, în care amantul a fost ajutat de artist, a reieşit limpede ca lumina zilei (atunci când ziua e în adevăr luminoasă) că eram fără doar şi poate femeie; ba, mai mult decât atât, eram idealul său, genul său de frumuseţe, întruchiparea visului său, o! descoperire minunată!

Nu-i mai rămânea decât să mă înduioşeze şi să mă convingă să fiu a lui pentru a putea constata în mod neîndoios de ce sex sunt. O comedie în care am jucat amândoi, eu având rolul unei femei, l-a lămurit pe deplin. I-am aruncat vreo câteva ocheade echivoce şi m-am folosit de câteva pasaje din text, analoage cu situaţia noastră, pentru a-i da curaj şi a-l determina să-şi facă declaraţia. Dacă nu-l iubeam cu pasiune, îmi plăcea în schimb destul de mult ca să nu-l las să se usuce de-a-n picioarelea din pricina dragostei; şi cum, după ce mi-am pus veşmintele rolului pe care-l deţineam în piesă, el a fost cel dintâi care a bănuit că sunt femeie, avea tot dreptul să-l clarific în această importantă chestiune, şi m-am hotărât să nu-i las nicio umbră de îndoială.

A venit de câteva ori în camera mea, cu declaraţia pe buze, dar fără a cuteza s-o rostească; căci, realmente, e greu să vorbeşti de dragoste unei persoane care poartă aceleaşi haine ca tine şi care îşi încalţă cizme de călărie, în sfârşit, neputându-şi lua această grea sarcină, îmi trimise o lungă scrisoare, foarte pindarică, în care îmi explica pe larg ceea ce ştiam mult mai bine decât el.

Nu prea sunt dumirită ce trebuie să fac. Să-i primesc cererea? să i-o resping, ar fi ceva exagerat de virtuos; dealtfel, ar suferi prea mult văzându-se refuzat: dacă-i facem nenorociţi pe oamenii care ne iubesc, atunci cum ne vom purta cu cei care ne urăsc? Poate că cel mai potrivit lucru ar fi să joc un timp pe cruda şi să aştept cel puţin o lună înainte de a-mi lepăda pielea de tigroaică ca să-mi pun, ca oamenii, o cămaşă. Dar, pentru că sunt hotărâtă să-i cedez, mai bine s-o fac acum decât mai târziu; nu prea înţeleg eu acele nobile rezistenţe calculate matematic, în virtutea cărora femeile acordă astăzi o mână, mâine alta, apoi un picior, o gambă, un genunchi, exclusiv până la jartieră, şi acele virtuoase intratabile, totdeauna gata să se repeadă la lanţul soneriei dacă depăşeşti cu un milimetru terenul pe care s-au hotărât să-l lase cucerit în ziua respectivă; îmi vine să râd când văd acele Lucreţii metodice, care merg de-a-ndărătelea, dând semne de cea mai virginală spaimă, şi aruncă din când în când o privire furişă peste umăr pentru a se asigura că sofaua, pe care trebuie să cadă, se află chiar în spatele lor. E o măsură de precauţie pe care eu n-aş putea s-o iau.

Nu-l iubesc pe d’Albert, cel puţin în sensul pe care-l dau acestui cuvânt, dar în mod cert e pe gustul meu şi mă atrage; îmi place spiritul lui şi persoana sa nu-mi repugnă: nu sunt mulţi cei despre care aş putea spune acelaşi lucru. N-are tot, dar are ceva; ceea ce-mi place la el este că nu

încearcă să-şi satisfacă poftele în mod brutal, cum fac ceilalţi bărbaţi; are o continuă aspiraţie şi un avânt mereu susţinut spre frumos, spre frumosul material numai, este adevărat, dar rămâne totuşi o nobilă înclinaţie, oare ajunge să-l menţină în sferele înalte. Purtarea faţă de Rosette dovedeşte onestitatea inimii sale, onestitate, dacă-i cu putinţă, mai rară decât cealaltă.

Şi apoi, dacă ar fi să-ţi mărturisesc totul, trebuie să-ţi spun că sunt prada celor mai violente dorinţe, tânjesc, mor după voluptate; şi haina pe care o port, angajându-mă în tot felul de aventuri cu femeile, mă apără mult prea bine de iniţiativele bărbaţilor; mi se învârtesc mereu în cap gânduri vagi la nişte plăceri care nu se realizează niciodată, şi visul acesta searbăd, fără culoare, mă oboseşte, mă agasează. Atâtea femei, trăind în mediul cel mai cast, duc o viaţă de prostituate! şi eu, printr-un contrast destul de comic, rămân castă şi virgină, ca însăşi Diana cea de gheaţă, în mijlocul unui trai de huzur din cele mai nechibzuite, şi înconjurată de cei mai mari desfrânaţi ai secolului. Această neştiinţă a corpului care nu este însoţită şi de neştiinţa minţii este cel mai jalnic lucru din lume. Pentru ca trupul meu să nu mai joace pe mândrul în faţa sufletului meu, vreau să-l mânjesc şi pe el, dacă, în felul acesta, te mânjeşte mai mult decât atunci când bei şi mănânci – ceea ce mă îndoiesc. Într-un cuvânt, vreau să ştiu ce-i aceea un bărbat şi ce plăceri poate să-mi ofere. Deoarece d'Albert m-a recunoscut sub travestiul meu, are dreptul la o recompensă pentru spiritul lui pătrunzător; e primul care a ghicit că sunt femeie, şi îi voi dovedi cum voi putea mai bine că bănuielile lui sunt întemeiate. Ar fi foarte puţin caritabil din partea mea să-l las să creadă că are înclinaţii monstruoase.

Prin urmare, d'Albert îşi va rezolva şovăielile şi-mi va da prima lecţie de dragoste: acum urmează să văd cum îmi voi atinge scopul în modul cel mai poetic posibil. Doresc să nu-i răspund la scrisoare şi să mă port rece cu el timp de câteva zile. Când îl voi vedea foarte trist şi foarte disperat, înjurându-i pe zei, ameninţând cu pumnul întregul univers, şi uitându-se în fântâni spre a vedea dacă nu sunt prea adânci ca să se arunce în vreuna din ele, mă voi retrage ca Piele-de-Măgar în fundul coridorului, şi-mi voi pune rochia albastră, adică rochia pe care am purtat-o în rolul Rosalindei, garderoba mea feminină fiind foarte săracă. Apoi mă voi îndrepta spre el, radioasă ca un păun care îşi roteşte coada, arătând cu ostentaţie ceea ce în mod obişnuit ascundeam cu cea mai mare grijă, purtând o bluză de dantelă, care să-mi lase pieptul dezgolit, şi îi voi spune cu tonul cel mai patetic din lume: „O, prea elegiac şi prea perspicace tinere! sunt într-adevăr o pudică

fecioară, care pe deasupra te şi adoră, şi care nu vrea decât să-ţi facă plăcere ţie, şi ei de asemenea. Dacă îţi convine, bine, iar dacă ţi-a mai rămas vreun scrupul, du-te sănătos şi păcătuieşte cu cine vrei şi cât poţi.”

După ce voi termina acest frumos discurs, voi cădea pe jumătate leşinată în braţele lui şi, scoţând nişte suspine melancolice, îmi voi desface cu abilitate agrafa rochiei, în aşa fel ca să rămân în costumul de rigoare, adică aproape goală. D’Albert va face tot ce va mai rămâne de făcut, şi sper că a doua zi dimineaţa voi şti şi eu dacă realitatea corespunde cu toate frumoasele închipuiri care mi-au tulburat atâta vreme creierul. Satisfăcându-mi curiozitatea, voi avea în acelaşi timp şi plăcerea de a fi făcut fericit un bărbat.

Îmi propun de asemenea să-i fac o vizită Rosettei în aceleaşi veşminte, şi să-i arăt că dacă nu am răspuns dragostei ei, n-am făcut-o nici din frigiditate, nici din dezgust. Nu vreau să păstreze despre mine o părere proastă: merită şi ea să-mi trădez *incognito*-ul. Ce figură va face în faţa acestei revelaţii? Orgoliul ei va fi consolat, dar dragostea ei va geme.

Adio, prea frumoasa şi scumpa mea prietenă, roagă pe bunul Dumnezeu ca plăcerea să nu-mi pară un lucru de nimic, aşa cum îmi par aceia care oferă astfel de plăceri. Deşi am glumit de-a lungul întregii scrisori, totuşi ceea ce vreau să încerc acum e ceva grav, de care se poate resimţi tot restul vieţii mele.

Capitolul XVI

Trecuseră mai bine de cincisprezece zile de când d'Albert pusese scrisoarea sa amoroasă pe masa lui Théodore, şi totuşi părea că nimic nu s-a schimbat în modul de comportare al acestuia. D'Albert nu ştia cărui fapt se datora tăcerea; s-ar fi zis că Théodore nu a aflat de existenţa scrisorii şi nefericitul se gândea că a fost sustrasă ori că s-a pierdut; totuşi lucrul era greu de susţinut, deoarece Théodore intrase cu o clipă mai târziu în cameră, şi ar fi fost într-adevăr cu neputinţă să nu fi observat hârtia aceea mare, singură în mijlocul mesei, astfel cum a fost pusă ca să atragă privirile cele mai distrate.

Sau poate că Théodore este realmente bărbat şi nu femeie, cum îşi închipuise d'Albert? sau poate, în cazul în care e femeie, are pentru el o aversiune atât de pronunţată, un asemenea dispreţ încât găseşte că nu merită nici măcar un răspuns? Bietul tânăr, care nu avea, ca noi, privilegiul de a cotrobăi printre hârtiile Graciosei, confidenta frumoasei Maupin, nu era în stare să dea vreun răspuns – nici afirmativ, nici negativ – la toate aceste importante întrebări, şi se afla în prada celor mai jalnice îndoieli.

Într-o seară, stătea în camera lui cu fruntea sprijinită melancolic de geam, şi privea fără să-i vadă castanii din parc, desfrunziţi şi ruginiţi. O ceaţă deasă îneca depărtările, noaptea cobora mai mult cenuşie decât neagră, punându-şi cu prudenţă picioarele de catifea pe vârful arborilor: o lebădă mare îşi cufunda în răstimpuri gâtul şi o parte a aripilor în apa fumegoasă a râului – şi albul penelor o făcea să pară în umbră o vastă stea de omăt.

Era singura fiinţă vie care aducea puţină însufleţire peisajului mohorât.

D'Albert visa cu toată tristeţea ce poate copleşi într-o seară de toamnă – la ora cinci – pe o vreme înceţoşată, un tânăr decepţionat care are drept muzică suflarea unui vânt rece, destul de tăios, şi drept perspectivă scheletul unei păduri.

Se gândea să se arunce în râu, dar apa i se părea prea neagră şi prea rece – exemplul lebedei nu-l convingea decât pe jumătate; să-şi zboare creierii, dar nu avea nici pistol nici praf de puşcă, şi apoi, dacă ar fi avut, ar fi fost destul de supărat; să-şi ia altă amantă, ba să ia chiar două, sinistră hotărâre! dar nu cunoştea pe nimeni care să-i convină sau să nu-i convină. Disperarea

îl împinse până într-acolo încât voi să reia legătura cu femeile care îi erau de-a dreptul nesuferite, pe care lacheul, după porunca lui, le alungase cu lovituri de cravaşă. Sfârşi prin a se opri la o soluţie mult mai îngrozitoare… să-i trimită o a doua scrisoare.

O, nătângul, de zece ori nătâng!

Ajunsese aici cu meditaţia, când deodată simţi pe umăr o mână asemenea unei porumbiţe care coboară pe un palmier. Comparaţia şchioapătă puţin din pricină că umărul lui d'Albert seamănă cât se poate de puţin cu un palmier: dar n-are importanţă, nu renunţ la ea, pentru că are un caracter foarte oriental.

Mâna se prelungea cu un braţ care corespundea cu un umăr, totul făcând parte dintr-un corp, care nu era altcineva decât Théodore-Rosalinda în persoană, sau, dacă vreţi, domnişoara d'Aubigny, sau mai bine: Madeleine de Maupin, pentru a-i spune pe adevăratul ei nume.

Cine a rămas uluit? Nici eu, nici voi, căci voi, ca şi mine, ne aşteptam de multă vreme la această vizită; ci

Surpriza lui d'Albert

d'Albert care pentru nimic în lume nu s-ar fi gândit că va veni la el. Scoase un uşor ţipăt de surpriză, cam la mijloc între a! şi o! Totuşi am cele mai bune motive să cred că era mai aproape de a! decât de o!

Era chiar Rosalinda, atât de frumoasă şi atât de radioasă încât lumina toată camera – cu şiragurile ei de perle în păr, cu rochia prismatică, cu jabourile de dantelă, în pantofi cu tocuri roşii, cu evantaiul din pene de

păun, aşa cum fusese în ziua reprezentaţiei. Numai că – diferenţă importantă şi decisivă – nu purta nici grumăjor, nici fişiu, nici guler scrobit, nimic din ce putea ascunde ochilor acei doi fermecători frăţiori adversari care, vai! prea adeseori ţin să se apropie unul de altul.

Un piept în întregime gol, alb, transparent, ca o marmură antică, de cea mai pură şi mai subtilă croială, ieşea cu îndrăzneală dintr-un corsaj foarte răscroit, şi părea să te provoace la sărutat. Era o priveliştе care înlătura orice dubiu; d’Albert se convinse foarte repede, şi se lăsă cuprins – fără pic de şovăială – de cele mai nebuneşti emoţii.

— Ei bine.! Orlando, n-o recunoşti tu pe Rosalinda ta? întrebă frumoasa fată cu zâmbetul cel mai fermecător, sau ai lăsat dragostea agăţată împreună cu sonetele în vreun tufiş din pădurea Ardennes? Te-ai vindecat oare de boala împotriva căreia mi-ai cerut atât de stăruitor un leac? Tare mi-e teamă că da.

— Oh, nu! Rosalinda, sunt mai bolnav decât oricând. Sunt în agonie, am murit, sau nu mai am mult!

— Nu arăţi prea rău pentru un mort, şi mulţi dintre cei vii nu au o mină atât de bună.

— Prin ce săptămână am trecut! Nu-ţi poţi închipui, Rosalinda. Sper că pe lumea cealaltă îmi va fi socotită cel puţin ca o mie de ani de purgatoriu. Dar aş îndrăzni să te întreb, de ce nu mi-ai răspuns mai devreme?

— De ce? Nu prea ştiu, cred că a fost pentru că… Dar dacă motivul acesta nu ţi se pare suficient, iată încă trei, ceva mai puţin valabile; alegi pe care-l vrei: mai întâi, pentru că, fiind copleşit de pasiune, ai uitat să scrii citeţ, şi mi-au trebuit mai mult de opt zile ca să mă pot dumiri despre ce e vorba în scrisoare; apoi pentru că pudoarea mea nu se putea obişnui în mai puţin timp cu ideea atât de bizară de a-mi lua ca amant un poet ditirambic; şi, în al treilea rând, pentru că nu mi-ar fi părut rău să te văd zburându-ţi creierii sau otrăvindu-te cu opium ori spânzurându-te de jartieră. Asta e.

— Zeflemitoare răutăcioasă! Pot să-ţi spun că ai făcut bine venind astăzi, mâine poate că nu m-ai mai fi găsit.

— Adevărat? Bietul băiat! Dar nu lua aerul ăsta atât de plângăreţ căci am să mă înduioşez şi eu, şi am să mă prostesc mai rău decât toate animalele din arca răposatului Noe, puse cap la cap. Dacă dau drumul duioşiei, vei fi inundat, te previn. Adineaori, ţi-am dat trei motive rele, îţi ofer acum trei sărutări bune; accepţi, cu condiţia să uiţi motivele în schimbul sărutărilor? Ţi le datorez şi poate mai mult decât atât.

Rostind aceste cuvinte, frumoasa infantă înaintă spre plângăciosul ei îndrăgostit şi îşi aruncă braţele în jurul gâtului său. D'Albert îi dădu câteva sărutări înfocate pe ambii obraji şi pe gură. Ultimul sărut dură mai mult decât toate celelalte; ar fi putut conta cât patru. Rosalinda îşi dădu seama că tot ce făcuse până atunci nu erau decât pure copilării. După ce-şi achitase astfel datoria, se aşeză pe genunchii lui d'Albert, încă foarte emoţionată şi trecându-şi degetele prin părul lui, îi spuse:

— Am terminat cu toate cruzimile, blândul meu prieten, mi-au trebuit cele cincisprezece zile pentru a da satisfacţie ferocităţii mele naturale, îţi mărturisesc că mi-au părut prea lungi. Nu cumva să ţi se urce la cap pentru că am fost prea sinceră, dar ăsta-i adevărul. Mă predau în mâinile tale, răzbună-te pentru asprimea mea din trecut. Dacă ai fi un nătărău, nu ţi-aş spune lucrurile astea şi nu ţi-aş spune nici altceva, pentru că nu-mi plac nătărăii. Mi-ar fi fost foarte uşor să-ţi spun că am fost extraordinar de ofensată din pricina îndrăznelii tale şi că oricâte suspine platonice ai fi scos şi oricâte discursuri nemaipomenit de subtile ai fi înşirat, n-ar fi fost în stare să mă determine să-ţi iert… ceea ce mi-a făcut multă plăcere; aş fi putut, cum fac altele, să mă tocmesc multă vreme şi să mă zgârcesc, dându-ţi cu de-amănuntul ceea ce-ţi acord acum din toată inima şi fără nicio rezervă; dar mă gândesc că tot nu m-ai fi iubit mai mult – nici cât negru sub unghie. Nu-ţi pretind să-mi juri iubire veşnică, nici să protestezi în mod exagerat. Iubeşte-mă cât va voi bunul Dumnezeu. Aşa voi face şi eu. Când n-ai să mă mai iubeşti, n-am să-ţi spun că eşti un perfid şi un ticălos. Ai să fii şi tu atât de amabil să mă cruţi de toate calificările odioase de rigoare, dacă se va întâmpla să te părăsesc. Nu voi fi decât o femeie care a încetat să te mai iubească, şi nimic mai mult. Nu-i nevoie să ne urâm toată viaţa din pricină că ne-am culcat o noapte sau două împreună. Orice s-ar întâmpla şi oriunde m-ar mâna destinul, îţi jur – şi e o făgăduială pe care aş putea s-o ţin – să păstrez totdeauna o amintire încântătoare despre tine, şi dacă nu voi mai fi amanta ta, voi fi prietena ta, aşa cum am fost camarada ta. Pentru tine am lepădat în noaptea aceasta hainele bărbăteşti; mâine dimineaţă le voi îmbrăca din nou pentru toată lumea. Gândeşte-te că eu nu sunt Rosalinda decât noaptea, şi că toată ziua nu sunt şi nu pot fi decât Théodore de Sérannes…

Cuvintele pe care era să le mai rostească fură stinse într-un sărut, urmat de multe altele, pe care nu le-am mai numărat şi a căror listă exactă nu o voi face, pentru că ar fi desigur prea lungă şi poate foarte imorală – pentru

anumiţi oameni – căci pentru mine nu există nimic mai moral şi mai sfânt sub cer decât mângâierile cu care se alintă între ei un bărbat şi o femeie, când amândoi sunt tineri şi frumoşi.

Pe măsură ce insistenţele lui d'Albert deveneau mai drăgăstoase şi mai aprinse, frumosul obraz al fetei în loc să se destindă şi să radieze de fericire căpăta o expresie de profundă melancolie, ceea ce îi provocă oarecare nelinişte amantului ei.

— De ce, scumpa mea regină, ai înfăţişarea asta castă şi gravă a unei Diane antice, când ar trebui mai curând să zâmbeşti ca Venus ieşind din apă?

— Vezi, d'Albert, asta e din pricină că semăn mai mult cu Diana vânătoriţa decât cu altcineva. Mi-am îmbrăcat de tânără un costum bărbătesc din motive care ar cere prea mult timp ca să ţi le înşir – de altfel ar fi şi inutil. Tu singur mi-ai ghicit sexul şi, dacă am făcut cuceriri, victimele mele nu au fost decât femei, care mi-au produs fel de fel de încurcături. În fine, vreau să-ţi spun că – e de necrezut, şi e ridicol – sunt virgină, virgină ca neaua de pe Himalaia, ca luna înainte de a se fi culcat cu Endymion, ca Maria înainte de a fi cunoscut porumbelul divin, şi de aceea sunt gravă ca orice persoană care urmează să facă un pas asupra căruia nu se mai poate reveni. Voi suferi o metamorfoză, o transformare, voi schimba denumirea de fată în aceea de femeie, nu voi mai putea da mâine ceea ce dau astăzi; voi afla curând ceea ce nu ştiam până acum. Se întoarce o filă importantă din cartea vieţii. Iată de ce am înfăţişarea tristă, dragă prietene, tu nu ai nicio vină. Zicând aceasta, despărţi cu mâinile sale frumoase părul lung al tânărului şi îşi lipi de fruntea sa palidă gura uşor strânsă.

D'Albert, deosebit de emoţionat de tonul blând şi solemn cu care fusese rostită această tiradă, îi luă mâinile şi îi sărută degetele unul după altul, apoi desfăcu şnurul rochiei cu o mare delicateţe, corsajul se deschise şi cele două comori albe apărură în toată splendoarea lor: pe sânii aceştia strălucitori ca argintul înfloreau doi dintre cei mai frumoşi trandafiri ai paradisului. Îi strânse uşor între vârfurile buzelor şi parcurse apoi întregul lor contur. Rosalinda se lăsa cu o îngăduinţă fără margini şi încerca să-i întoarcă mângâierile pe cât posibil în aceeaşi măsură.

— Mă găseşti, desigur, prea stângace şi prea rece, bietul meu d'Albert, dar nu ştiu deloc cum trebuie să mă comport, vei avea de furcă până ai să mă înveţi; realmente, e o treabă destul de anevoioasă.

D’Albert îi dădu cel mai bun răspuns în asemenea împrejurare; adică nu-i răspunse nimic, ci strângând-o în braţe cu patimă, îi acoperi de sărutări umerii şi pieptul gol. Părul infantei – pe jumătate leşinată – se despleti, iar rochia căzu, ca prin farmec. Rămase în picioare, dreaptă, ca o fantasmă albă, numai în cămaşă de cea mai transparentă ţesătură. Preafericitul amant îngenunche şi zvârli în colţul opus al camerei cei doi pantofiori drăguţi cu tocuri roşii, iar ciorapii cu marginile brodate luară şi ei drumul pantofiorilor.

Cămaşa, înzestrată cu un fericit spirit de imitaţie, nu rămase mai prejos de rochie; începu să alunece mai întâi de pe umeri, dar nimeni nu se gândea s-o împiedice; apoi, profitând de o clipă când braţele îi atârnau în jos, se strecură cu multă abilitate şi ajunse până la şolduri, al căror relief unduios o opri pe jumătate. Rosalinda îşi dădu seama atunci de perfidia ultimului său veşmânt şi ridică puţin un genunchi ca să-l împiedice să se rostogolească de-a dreptul pe duşumea. În această poziţie părea aidoma cu acele

Revelaţia

statui de marmură ale zeiţelor, a căror draperie isteaţă, supărată că trebuie să acopere un trup atât de fermecător, învăluie cu regret frumoasele coapse, şi printr-o fericită trădare se opreşte ceva mai jos de locul pe care e destinată să-l ascundă. Dar cum cămaşa nu era de marmură şi faldurile ei n-o susţineau, continua victorioasă să coboare, se întinse toată peste rochie, culcându-se la picioarele stăpânei sale, ca un ogar alb.

S-ar fi putut găsi, desigur, un mijloc foarte simplu pentru a preveni toată această dezordine, şi anume acela de a pune mâna pe fugară; dar ideea, oricât de firească ar fi, nu-i trecuse prin cap pudicei noastre eroine.

Rămase, prin urmare, fără niciun văl pe ea – veşmintele căzute făcându-i un fel de soclu – şi apăru deodată în toată strălucirea diafană a frumosului său nud, la blânda lumină a unei lămpi de alabastru pe care d'Albert o aprinsese.

D'Albert, înmărmurit, o contempla cu încântare.

— Mi-e frig, spuse ea încrucişându-şi braţele pe umeri.

— O! iartă-mă, încă un minut!

Rosalinda îşi lăsă mâinile în jos şi se sprijini cu un vârf de deget de speteaza unui fotoliu, rămânând imobilă; îşi mişca uşor şoldurile în aşa fel ca să iasă în evidenţă toată bogăţia unduioaselor sale linii; nu părea deloc stingherită, şi imperceptibilii trandafiri din obraji nu căpătaseră o nuanţă în plus: numai ticăitul puţin precipitat al inimii făcea să tremure conturul sânului stâng.

Tânărul şi entuziastul admirator al frumuseţii nu putea să-şi sature ochii în faţa unui asemenea spectacol: trebuie să spunem, spre lauda deplină a Rosalindei, că de astă dată realitatea a fost mai presus de vis, şi că d'Albert nu a încercat nici cea mai infimă decepţie.

Frumosul trup care poza înaintea lui întrunea totul: gingăşie şi forţă, formă şi culoare, liniile unei statui de pe vremurile cele mai glorioase ale artei greceşti şi gama cromatică a lui Tizian. Vedea în faţa ochilor, palpabilă şi cristalizată, nebuloasa himeră pe care de atâtea ori încercase zadarnic s-o oprească din zbor: nu era silit, după cum se plânsese odată cu atâta amărăciune lui Silvio, să-şi circumscrie privirile pe o anumită porţiune, destul de bine făcută, dar pe care nu trebuia s-o depăşească, sub pedeapsa de a vedea ceva înspăimântător: ochiul lui de îndrăgostit se plimba de la cap la picioare şi de la picioare la cap, mereu mângâiat de formele armonioase şi perfecte.

Genunchii aveau rotunjimi de o admirabilă puritate, gleznele erau elegante şi fine, gambele şi coapsele aveau un contur semeţ, superb, pântecele strălucea ca o agată, şoldurile erau suple şi puternice, sânii făcuţi parcă să-i atragă pe zeii din ceruri spre a-i săruta, braţele şi umerii de un aspect magnific; un torent de păr frumos şi brun – uşor încreţit, aşa cum e părul capetelor zugrăvite în tablourile vechilor maeştri – cobora în valuri mărunte de-a lungul spatelui de ivoriu, făcând să reiasă de minune alba culoare a pielii.

După ce pictorul fu satisfăcut, amantul îşi reluă rolul prim; oricâtă dragoste ai avea pentru artă, sunt lucruri pe care nu te poţi mulţumi multă vreme să le priveşti numai.

D’Albert luă frumoasa fată în braţe şi o întinse în pat; într-o clipă se dezbrăcă şi el şi se trânti alături.

Fata se lipi de el şi-l îmbrăţişă cu patimă; sânii ei erau reci ca zăpada şi aveau şi culoarea ei. Pielea răcoroasă îl făcu pe d’Albert să se înfierbânte şi mai tare şi-l aţâţă la culme. Curând frumoasa fată simţi şi ea aceeaşi căldură. El o copleşea cu cele mai fanteziste şi mai înfocate mângâieri. O săruta pe sâni, pe umeri, pe gât, pe gură, pe braţe, pe picioare; ar fi vrut să acopere cu un singur sărut întregul şi frumosul corp, care aproape că se contopea cu al lui, atât de tare erau înlănţuiţi. Din nenumăratele şi fermecătoarele comori nu ştia pe care s-o aleagă mai întâi.

Nu mai lăsau nici cea mai mică pauză între sărutări, gura parfumată a Rosalindei se lipise de gura lui d’Albert într-un sărut neîntrerupt; pieptul li se umfla, ţineau ochii pe jumătate închişi; braţele, toropite de voluptate, nu mai aveau nici puterea să înlănţuie trupurile. Se apropia clipa divină: un ultim obstacol fu înlăturat, un spasm suprem cutremură în convulsii pe cei doi amanţi, şi curioasa Rosalinda se lămuri pe cât se poate de bine asupra acestui punct obscur care o frământase atât de mult.

Totuşi, deoarece o singură lecţie, oricât de inteligent ai fi, nu poate să-ţi ajungă, d’Albert îi mai dădu şi a doua, apoi a treia… Pentru a-l menaja pe cititor, pe care nu voim să-l umilim sau să-l aducem la disperare, nu vom continua relatările noastre…

Frumoasa noastră cititoare îi va face desigur mutre iubitului ei, dacă vom revela cifra formidabilă la care dragostea lui d’Albert, ajutată de curiozitatea Rosalindei, s-a putut ridica. Să-şi aducă aminte de cea mai bine folosită şi cea mai fermecătoare dintre nopţile sale, de noaptea aceea în care… de noaptea aceea de care îşi va aminti o sută de mii de zile, dacă nu

cumva va muri înainte; să pună cartea deoparte, şi să socotească pe degetele sale drăguţe şi albe, de câte ori a iubit-o acela care a iubit-o cel mai mult; în felul acesta va umple lacuna pe care o lăsăm în această strălucită povestire.

Rosalinda avea o uluitoare vocaţie, şi făcu în această singură noapte enorme progrese. Naivitatea corpului ei care se mira de toate şi spiritul ei versat, care nu se mira de nimic, formau cel mai picant şi mai fermecător contrast. D'Albert era vrăjit, înnebunit, transportat, ar fi vrut ca noaptea să dureze patruzeci şi opt de ore, ca noaptea în care a fost conceput Hercule. Totuşi, înspre dimineaţă, după o infinitate de sărutări, de mângâieri, de drăgălăşenii din cele mai amoroase din lume, menite să-i ţie treji, după un efort supraomenesc, se văzu nevoit să se mai odihnească puţin. Un dulce şi voluptuos somn îi atinse genele cu vârful aripii, capul îi căzu într-o parte şi adormi între sânii frumoasei sale amante. Ea îl privi câtva timp cu o melancolică şi profundă meditaţie; apoi, când se iviră prin perdele albele raze ale zorilor, îi ridică încet capul, îl aşeză alături, se sculă şi trecu încetişor peste trupul lui.

Se repezi la haine, se îmbrăcă în grabă, apoi se întoarse lângă pat, se aplecă asupra lui d'Albert, care mai dormea, şi îi sărută ochii şi genele lungi, mătăsoase. După care, se retrase de-a-ndărătelea, cu privirile mereu aţintite asupra lui.

În loc să se întoarcă în camera ei, intră la Rosette. Ce-a zis, ce-a făcut acolo, n-am putut afla niciodată, deşi am făcut cercetări foarte minuţioase. Nu am găsit nici în hârtiile Graciosei, nici în ale lui d'Albert sau Silvio nimic care să aibă vreo legătură cu această vizită.

Théodore nu a fost văzut nici la masa de prânz, nici la cină. D'Albert şi Rosette nu păreau a fi surprinşi. – Se culcase foarte devreme, şi a doua zi dimineaţa, în zorii zilei, fără a preveni pe nimeni, a pus şaua pe calul lui şi pe acela al pajului, şi a ieşit din castel, spunând unui lacheu să nu fie aşteptat la prânz, că nu se întoarce decât poate peste câteva zile.

D'Albert şi Rosette erau extrem de uluiţi şi nu ştiau cărui fapt să atribuie această misterioasă dispariţie, mai ales d'Albert care, după bravura lui din prima noapte, era încredinţat că merită şi o a doua. Spre sfârşitul săptămânii, nefericitul amant dezamăgit primi o scrisoare de la Théodore, pe care o vom transcrie alăturat. Mi-e teamă că nu va satisface nici pe cititori, nici pe cititoare; dar acesta este adevăratul conţinut al scrisorii, iar strălucitul nostru roman o va folosi în chip de încheiere.

Capitolul XVII

Eşti, fără îndoială, foarte surprins, dragul meu d'Albert, de ceea ce-am făcut după… cele ce ştii că am făcut. Îţi dau voie, că ai de ce. Aş paria că mi-ai dat până acum cel puţin douăzeci de epitete dintre acelea pe care am convenit să le ştergem din vocabularul nostru, ca: perfidă, nestatornică, scelerată, nu-i aşa? Cel puţin n-ai să spui că am fost crudă sau virtuoasă; tot m-am ales cu ceva. Mă blestemi, dar nu ai dreptate. Mă doreai, mă iubeai, eram idolul tău, foarte bine. Ţi-am acordat îndată ce mi-ai cerut, nu depindea decât de tine s-o fi obţinut mai devreme. Ţi-am întruchipat visul în modul cel mai binevoitor cu putinţă. Ţi-am dat ceea ce nu voi mai putea da nimănui; a fost o surpriză la care nu te aşteptai, şi pentru care ar trebui să-mi fii mai recunoscător. Apoi, după ce te-am satisfăcut, am dorit să plec. Ce găseşti în asta atât de monstruos?

M-ai avut toată şi fără rezerve o noapte întreagă, ce vrei mai mult? Încă o noapte, şi apoi încă una, ţi-ar fi convenit poate şi ziua, la nevoie. Şi ai fi continuat astfel până te-ai fi dezgustat de mine. Te aud de aici povestind, ca un cavaler galant ce eşti, că nu sunt dintre acelea care dezgustă. Dumnezeule! sunt la fel cu toate celelalte.

Ar fi durat şase luni, sau doi ani, să zicem chiar zece ani, dacă vrei, dar până la urmă tot s-ar fi sfârşit. Şi m-ai fi păstrat în virtutea unui fel de sentiment de convenienţă, sau pentru că n-ai fi avut curajul să-mi declari că te poţi lipsi de mine. La ce bun să aştept până să ajungem aici?

Şi apoi, s-ar putea să încetez eu de a te mai iubi. Te-am găsit fermecător, poate că, văzându-te mereu, te-aş fi găsit detestabil. Iartă-mi această presupunere. Trăind împreună cu tine într-o mare intimitate, aş fi avut fără îndoială prilejul de a te vedea şi cu bonetă de bumbac pe cap sau într-o situaţie ori alta din viaţa domestică, ridicolă sau grotescă. Ai fi pierdut, prin forţa împrejurărilor, latura ta romanţioasă şi misterioasă, care m-a sedus mai mult decât orice, iar caracterul tău, pe care l-aş fi înţeles mai bine, nu mi s-ar mai fi părut atât de straniu. Avându-te mereu alături, m-aş fi ocupat mai puţin de tine, cam în felul cum procedezi cu cărţile, pe care nu le deschizi niciodată pentru că le ai în bibliotecă. Mi s-ar fi părut că fie nasul, fie spiritul tău nu-s prea bine fasonate, aş fi observat că hainele nu-ţi vin

tocmai bine sau că nu ţi-ai tras ciorapii cum trebuie, aş fi avut mii de decepţii de acest soi, aş fi suferit grozav, şi în cele din urmă aş fi ajuns la concluzia – hotărât lucru – că n-ai nici inimă nici suflet, şi că soarta mea e să nu fiu înţeleasă în dragoste.

Mă adori, şi eu la fel. N-ai nici cea mai uşoară vină a-mi imputa, iar eu nu am câtuşi de puţin de ce să mă plâng de tine. Ţi-am fost absolut credincioasă tot timpul cât ne-am iubit. Nu te-am înşelat în niciun fel. N-am avut nici sâni falşi, nici virtuţi false; ai fost extrem de bun cu mine, spunându-mi că sunt mai frumoasă decât îţi închipuiai. În schimbul frumuseţii pe care ţi-am oferit-o, m-ai răsplătit cu infinite plăceri; suntem chit unul faţă de celălalt: eu mă duc în drumul meu şi tu într-al tău şi s-ar putea să ne întâlnim la antipozi. Trăieşte cu această speranţă.

Îţi închipui, poate, pentru că te-am părăsit, că nu te mai iubesc. Ai să descoperi mai târziu adevărul. Dacă m-aş fi sinchisit mai puţin de tine, aş fi rămas şi ţi-aş fi dat să bei până la fund cupa amărăciunilor zilnice. Dragostea ta ar fi murit în scurtă vreme de plictiseală; după un timp m-ai fi uitat complet şi, dând de numele meu pe lista femeilor cucerite, te-ai fi întrebat: „Cine dracu a mai fost asta?” Pe când aşa, am cel puţin satisfacţia că de mine ai să-ţi aminteşti mai curând decât de altele. Dorinţele tale nesăţioase îşi vor mai desface aripile ca să zboare spre mine; te vei gândi totdeauna cu jind la făptura mea, fantezia ta se va întoarce mereu la mine; sper că, atunci când vei fi în pat împreună cu vreuna din amantele tale, ai să te gândeşti uneori la acea noapte unică pe care ai petrecut-o cu mine.

Niciodată nu vei fi mai demn de iubire decât ai fost în acea noapte fericită şi, chiar dacă vei fi tot atât de demn de iubire ca atunci, va însemna că eşti mai puţin; căci, în dragoste ca şi în poezie, a rămâne locului înseamnă a da înapoi. Ai face bine să ţii seama de această părere.

Sarcina amanţilor pe care-i voi avea după tine (dacă voi avea) va fi mai grea, căci nici unui nu va putea şterge amintirea ta; ei vor fi moştenitorii lui Alexandru.[63]

Dacă eşti prea decepţionat că m-ai pierdut, arde scrisoarea de faţă, care e singura dovadă că am fost a ta. Şi vei crede că totul n-a fost decât un vis frumos. Cine te împiedică? Viziunea a dispărut înainte de a se face ziuă, la ora când visele se întorc la ele acasă pe uşa de corn sau de ivoriu. Câţi, mai puţin fericiţi decât tine, nu au murit înainte de a da măcar un singur sărut himerei lor!

Nu sunt nici capricioasă, nici nebună, nici mironosiţă. Ceea ce fac este urmarea profundei mele convingeri. N-am plecat din C*** ca să te înflăcărez mai tare, şi nici din vreun calcul de cochetărie; nu încerca să mă urmăreşti pentru a mă găsi: nu vei reuşi. Mi-am luat toate măsurile de precauţie ca să şterg orice urme; vei rămâne în veci pentru mine bărbatul care mi-a deschis lumea senzaţiilor noi. Sunt lucruri pe care o femeie nu le uită uşor. Deşi absentă, mă voi gândi mult la tine, mult mai mult decât dacă ai fi fost lângă mine.

Consoleaz-o cât poţi mai bine pe biata Rosette, care trebuie să fie cel puţin tot atât de necăjită ca şi tine din pricina plecării mele. Iubiţi-vă în amintirea mea, voi care m-aţi iubit şi unul şi altul, şi atunci când vă veţi săruta cu mai multă înfocare, şoptiţi-vă uneori şi numele meu.

Lector: OLGA ZAICIK

Tehnoredactor: NICOLAE ŞERBANESCU

Tiraj 100.130 ex. broşate. Bun de tipar: 10.04.1976.

Coli tipar 23,5. Comanda nr. 60.103

Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”,
Bucureşti – Piaţa Scînteii nr.1
Republica Socialistă România

[1] Charles Baudelaire, *Théophile Gautier,* în *Critică literară şi muzicală. Jurnale intime,* E.L.U., Bucureşti, 1968, p. 139.

[2] René Jasinski, *Les Années romantiques de Th. Gautier*, Librairie Vuilbert, Paris, 1929, p.67.

[3] Théophile Gautier, *Souvenirs romantiques*, Garnier Fréres, Paris, 1929 p.8.

[4] Cf. Adrian Marino, *Opera lui Alexandru Macedonski*, E.L., Bucureşti, 1967, pp.94-99.

[5] Théophile Gautier, *Les Progrès de la poèsie française depuis 1830, în Histoire du romantisme*, Charpentier, Paris, 1874, p.299.

[6] Théophile Gautier, *Souvenirs romantiques*, ed. cit., p.8

[7] Théophile Gautier, *La Préface de Mademoiselle de Maupin, Edition critique par Georges Motoré*, Librairie Droz, Paris, 1946, p.51.

[8] Cf. Adolphe Boschot, *Théophile Gautier*, Desclée de Brouwer & Cie, Paris, p.142.

[9] Cf. Georges Matoré, *Introduction, în La Préface de Mademoiselle de Maupin,* ed. cit., p.LXXIII.

[10] Théophile Gautier, *La Préface de Mademoiselle de Maupin,* ed. cit., p.44.

[11] Théophile Gautier, *Histoire du romantisme*, ed. cit., p.2.

[12] Théophile Gautier, *Émaux et camées,* Charpentier, Paris, 1907, p.131.

[13] Théophile Gautier, *La Preface de Mademoiselle de Maupin,* ed. cit., p.5.

[14] Ibidem, p.26.

[15] Théophile Gautier, *La Preface de Mademoiselle de Maupin,* ed. cit., pp.16-17.

[16] Théophile Gautier, *La Preface de Mademoiselle de Maupin,* ed. cit., p.27.

[17] Ibidem, p.28.

[18] Théophile Gautier, *La Preface de Mademoiselle de Maupin,* ed. cit., p.31.

[19] Ibidem.

[20] Théophile Gautier, *La Preface de Mademoiselle de Maupin,* ed. cit., p.33.

[21] Ibidem, p.32.

[22] Nicolai Hartmann, *Estetica,* Editura Univers, Bucureşti, 1974, p.384.

[23] Cf. Philippe Van Tieghem, *Marile doctrine literare în Franţa*, Editura Univers, Bucureşti, 1972, p.243.

[24] Cf. Albert Cassagene, *La Theorie de l'art pour l'art en France chez les derniers romantiques et les premiers réalistes*, Hachette, Paris, 1906.

[25] Théophile Gautier, *Les Progrès de la poésie française depuis 1830,* ed. cit., p.294.

[26] Cf. René Jasinski, op. cit., p.288.

[27] Théophile Gautier, *Mademoiselle de Maupin,* Charpentier, Paris, 1861, p.44.

[28] Théophile Gautier, *Mademoiselle de Maupin,* ed.cit., p.50.

[29] Théophile Gautier, *Mademoiselle de Maupin,* ed. cit., p.230.

[30] Ibidem, p.125.

[31] Ibidem, p.384.

[32] Sainte-Beuve, *Les grands écrivains français,* Garnier Frères, Paris, 1926, vol. I, pp.209-210.

[33] Théophile Gautier, *Les Progrès de la poésie française depuis 1830*, ed. cit., p.295.

[34] Cf. Pierre Moreau, *Le Classicisme des romantiques*, Plon, Paris, 1932, p.331.

[35] Aceste graniţe extreme (lat.).

[36] Romane de George Sand.

[37] *Mascarillo,* tipul valetului îndrăzneţ, jovial şi viclean, preluat din teatrul italian de Molière, care a dat acestui personaj o nouă strălucire.

[38] *Loyal,* personaj comic din piesa *Tartuffe,* ipocrit şi mieros.

[39] Locuţiune din piesele lui Molière *Şcoala femeilor* şi *Critica „Şcolii femeilor”*. În cea dintâi este atribuită naivităţii şi ignoranţei unei tinere fete. În cea de-a doua prostiei unui marchiz.

[40] *Montyon,* Jean-Baptiste-Antoine Auget, baron de (1733-1820) filantrop şi economist francez, posesor al unei imense averi lăsată prin testament Institutului Franţei în vederea instituirii a trei premii, între care unul atribuit virtuţii.

[41] *Teglathphalasar,* numele mai multor regi ai Asiriei în secolele XII-XIII î.e.n.

[42] Joc de cuvinte: bas-bleus (ciorapi albaştri) = femei pedante cu pretenţii literare.

[43] *Prytaneu,* edificiu public în cetăţile antice greceşti, sediul tribunalului. În sens figurat, recompensă atribuită celor cu merite artistice deosebite.

[44] Din lemnul de Campêche, numit şi lemn de India sau lemn albastru, se extrag coloranţi.

[45] Şibolet - cuvânt ebraic, însemnând spic şi floare, folosind drept termen de recunoaştere într-un episod biblic. Prin extensie: încercare decisive pentru capacitatea sau incapacitatea cuiva.

[46] Peşte de mare foarte gustos.

[47] Popor indigen din Brazilia.

[48] Cel ce se desfată ascultând culcat vântul nedomolit (lat.).

[49] *Buchez,* Philippe – Joseph – Benjamin, filozof şi om politic francez, a fondat şcoala neo-catolică, amestec eteroclit de idei religioase şi politice.

[50] *Bradamante,* eroină din *Orlando Furioso* de Ariosto.

[51] *Aristarc*, gramatic şi critic din Alexandria, autor al unor ediţii din Homer, Hesiod, Pindar, şi alţii, precum şi a numeroase studii şi comentarii despre poezia clasică, considerat un critic infailibil. Prin extensie: critic judicios dar sever.

[52] Conform mitologiei antice, pe malul lacului *Stymphalo* din Grecia, Hercule şi-a făptuit una din cele douăsprezece munci, ucigând păsările care se hrăneau cu trupuri omeneşti.

[53] Artemisa, soţia regelui Mausol (377-353 î.e.n.),a înălţat în memoria soţului ei decedat un măreţ monument funerar numit Mausoleu.

[54] Rege legendar al Asiriei către anul 2000 î.e.n.

[55] Lovitură decisivă dată unui adversar.

[56] Cu paşi inegali (lat.).

[57] Sub acest nume poetul Propertiu a adresat versuri de mare sensibilitate femeii iubite.

[58] Stofă fină din fibre vegetale, foarte preţuită în antichitate (gr.).

[59] Quiproquó, *quiproquo-uri*, s. n. 1. (Livr.) Confuzie de persoane sau de lucruri. 2. (Teatru) Situație (comică) în care un personaj este confundat cu altul, rezultând o serie de încurcături.

[60] Ceacâr - 1) *(despre fiinţe)* Care are ochii de diferite culori. 2) *(despre persoane)* Care se uită cruciş; saşiu; încrucişat; zbanghiu.

[61] *Concetti – concepte (lb.italiană)*

[62] Autorul modifică replica din piesa lui Shakespeare, care este următoarea: „Ascultă, frumosule! de ce nu vrei să crezi că sunt îndrăgostit?” (Actul III, scena 2).

[63] Alexandru cel Mare, pe patul de moarte, întrebat fiind cine va îi moştenitorul tronului, a răspuns: „Cel mai demn”.

Table of Contents